

Buyuk She'riy Xazina

Alisher Navoiy Nizomiy Ganjaviy va Xusrav Dehlaviy "Xamsa"lariga bir butun, yaxlit asar sifatida qaradi, o'zbek tilida turli mavzularda mustaqil dostonlar emas, balki bir-birini g'oyaviy-badiiy jihatdan ma'lum darajada to'ldiradigan, yaxlit bir asar deb hisoblanishi va "Xamsa" deb atalishi shart bo'lgan dostonlar majmuasini yaratishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydi. Bunga qadar Navoiy o'z lirik she'rlari bilan tanilgan - "Badoye'ul-bidoya" va "Navodirun-nihoya" devonlarining muallifi sifatida mashhur edi. Navoiy 42 yoshida "Xamsa"ning birinchi dostoni - "Hayratul-abror"ni yozishga kirishdi va shu yiliyoq uni tugallab, "Farhod va Shirin" dostonini boshladi. 1484 yilning boshlarida "Farhod va Shirin", shu yilning fevral'-mart oylarida "Layli va Majnun", bahor va yoz oylarida "Sab'ai sayyor", 1485 yilning o'rtalarida "Saddi Iskandariy" dostonlari qo'ldan chiqdi. Ya'ni "Xamsa" dostonlari ustida Navoiy hammasi bo'lib ikki yil mashaqqat chekdi.

Navoiy "Xamsa"sining yaratilishi o'zbek adabiyoti va madaniyati tarixidagi eng katta voqealardan biri bo'ldi. Navoiyga qadar hech kim o'zbek tilida bunday ulkan asar yozishga jur'at eta olmagan edi. Navoiy "Xamsa"sining muhim bir xususiyati shundaki, undagi dostonlarni mustaqil asarlar sifatida o'qish, qabul qilish ham mumkin, bir butunlikda tushunish ham. Bu dostonlarning o'zaro bir-biriga yaqinligi, yaxlitligi, bir-birini to'ldirishi ularning eng ilg'or gumanistik xalqparvarlik konsepsiyasi asosida yaratilgani, bu konsepsiyaning dostonlardan dostonga chuqurlashib borishidir. Masalan, Navoiy dostonlarida yuzlab qahramonlarning taqdiriga duch kelamiz. Ular rang-barang syujetlar asosida yoritilgan. Bir syujet ikkinchi syujetga, bir qahramon taqdiri ikkinchisining o'xshamaydi. Lekin ularning hammasida "Xamsa"ning boshidan oxirigacha insonni ulug'lash, uning dardlariga achinish, xalq baxt-saodati uchun kurashish g'oyasi yetakchilik qiladi.

"Xamsa"ning birinchi dostoni "Hayratul-abror" falsafiy-didaktik xarakterga ega bo'lib, bu janr Navoiyga qadar to'rt-besh yuz yillik, balki undan ham ortiq tarixga ega edi. Lekin Navoiy Nizomiy, Xusrav Dehlaviy izidan borib, o'z asarida shunday muhim ijtimoiy-siyosiy, falsafiy-axloqiy masalalarni qo'ydi, bu janrga yangidan jon kiritdi. Chunonchi, u o'z davridagi feodal zulmni, talonchilikni, jaholatni fosh etib, bunday yaramasliklarning boshida turgan shohga qarata quyidagi satrlarni bitgan edi:

Eyki, qaviy ayladi davlat qo'lung,
Zulm sori tushti va lekin yo'lung.
Zulmunga emas erdi xaloyiqqa kam,
Kim qiladursen oni o'zungga ham.
Zulm o'zunga fisqdur, ey hushyor,
Gum qil oni, bo'lsa senga hush yor.
Chunki farah bazmiga azm aylading,
Ayshu tarab azmig'a bazm aylading.
Qasrki, bazm anda muhayyo bo'lub,
Ziynati firdavsi muallo bo'lub.
Pardalari rishtasi el jonidin,
La'liyu shingarfi ulus qonidin.
Shamsasi el moli bila zarnigor,
El duru la'li bila gavharnigor.
Xishtini masjid buzubon kelturub,
Toshini el marqadidin yetkurub.
Anda tuzub masnadi shohanshahi,
Ayshu tarab jomi uchun mushtahi.

Taniqli sharqshunos Ye. E. Bertel's "Hayratul-abror"ning shu xil jihatlarini ko'zda tutib, "Nizomiy" deb atalgan monografiyasida quyidagilarni yozgan edi: "Garchi Navoiy poemasi "Mahzanul-asror"ga javob tarzida yozilgan dostonlarning ko'pchiligi singari so'fiyona rangga ega va undagi tamsillarning syujetlari esa so'fiy avliyolar haqidagi manoilardan olingan bo'lsa ham, lekin bu, deyish mumkin, Nizomiy "Mahzanul-asror"iga javob sifatida yozilib, Nizomiy dostoni uchun xarakterli bo'lgan siyosiy o'tkirlikni saqlab qola olgan yagona asardir".

Navoiy "Hayratul-abror"da shoh va uning amaldorlarini, riyokor shayxlarni, ochko'z feodallarni, poraxo'r mansabdorlarni ayamay tanqid qilar ekan, ularning satirik obrazlarini chizib, she'riyatni, dostonchilikni real turmush ehtiyojlariga yaqinlashtirdi. Shu bilan birga adolatni, insonparvarlikni, mehnatsevarlikni, saxovatni, ishq va muhabbatni, halollikni, rostgo'ylikni, ma'rifatparvarlik na shunga o'xshash boshqa insoniy fazilatlarini ulug'lovchi satrlari bilan esa ijtimoiy-siyosiy va falsafiy tafakkur darajasini, she'riyatning jangovarligini yanada yuqori ko'tardi.

"Hayratul-abror" muqaddima qismiga oid bir necha boblardan tashqari 20 maqolat, har bir maqolatga oid 20 she'riy hikoyadan tashkil topgan bo'lib, maqolatlarning har birida Navoiy o'z davri uchun zarur bo'lgan biror ijtimoiy-siyosiy yoki ahloqiy problemani qo'yadi, uni o'z davridagi hayotdan, ijtimoiy tabaqalarning ahvolidan kelib chiqib chuqur va atroflicha tahlil qiladi va unga o'z gumanistik munosabatini bildiradi. Masalan, saxiylik haqida gap borganda (beshinchi maqolat) shoir saxiylikni va saxiy kishilarni madh etadi, ularni hech qachon xasislikka yuz o'girmaslikka chaqiradi. Shu bilan birga nom chiqarish uchun boylikni sohib yuborish qattiq qoralanadi:

Sochmoq ovuch birla guhar ot uchun,
Naqd etak birla mubohot uchun,
Aql hisobidin erur bas yiroq.
Buxl bu judungdin erur yaxshiroq.
Navoiy hukmron sinf kishilarining hushomadgo'yligini, ikki-yuzlamachiligini, o'z manfaati yo'lida har qanday pastkashlikdan qaytmasligini obrazli qilib ifodalagan:

Yoyar anga supraki, ul och emas,

Berur anga to'nki, yalang'och emas.

Ot anga tortarki, yuz ilqisi bor,

Sim anga berurki, yuz ilg'isi bor.

Yuksak xulq-axloq uchun kurashgan shoir bu masalalarni xalqchillik nuqtai nazaridan yoritadi, mehnatkash xalq qarashlarini ifodalaydi, xalq va mamlakat uchun jon fido qilgan kishilarni o'z ideali deb biladi, ularni xonalarni yoritgan shamga, olamni nurga to'ldirgan quyoshga o'xshatadi. Kishilardagi badbinlik, yalqovlik, jaholat, maishatbozlik, mayparastlik, nosamimiylik, chaqimchilik kabi illatlarni fosh etishga ham dostonning yuzlab satrlari bag'ishlangan. Bu masalalar talqinida Navoiy tili yorqin, ifodali bo'lib, xalq jonli tiliga g'oyat yaqin. Masalan, u yoshlarga murojaat etib:

Boshni fido ayla ato qoshig'a,

Jismni qil sadqa ano boshig'a...

Tun-kununga aylagali nur fosh,

Birini oy angla, birisin quyosh, -

deb yozar ekan, bu haqiqiy xalq tili, sof adabiy tilimizning iamonasidir. Navoiy "Xamsa" dostonlarini o'z ona tilida yozish bilan o'zbek adabiy tilini to'la shakllantirdi, eng rivojlangan tillar darajasiga olib chiqdi, uning boyligi va rang-barangligini namoyish qildi.

"Hayratul-abror" programma xarakterdagi asar bo'lib, undagi g'oyalar keyingi dostonlarda noyob syujetlar, xilma-xil qahramonlarning yorqin obrazlari, ajoyib hikoyalar va original badiiy san'atlar orqali yanada rivojlantirildi hamda chuqurlashtirildi. "Xamsa" Navoiy ijodining cho'qqisi bo'lib, keyingi o'zbek va boshqa turkiy xalqlar adabiyotlari taraqqiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatdi. XV asrdan keyingi ozarbayjon, turkman, tatar, uyg'ur, turk, qoraqalpoq va boshqa xalqlar she'riyatini Navoiy va uning "Xamsa"si ta'sirisiz tasavvur etish qiyin. Shu bilan birga "Xamsa" dostonlari va ulardan namunalar rus, ukrain, ozarbayjon, uyg'ur, tojik, belorus, venger, nemis va boshqa tillarga tarjima qilingan. O'zbekistonda so'nggi yillarda "Xamsa" dostonlarini nasriylashtirib, originalga nisbatan soddalashtirilib nashr etishga ham ahamiyat berilmoqda. Bunday ishlar o'tmishda Umar Boqiy, Mahzun kabi adiblar tomonidan ham kilingan.

Bizning davrimizda Navoiy "Xamsa"sini o'rganish bo'yicha ham talay ishlar qilingan. Bunga Olim Sharafiddinov, Oybsk, Sadridin Ayniy, Hamid Olimjon, Ye. E. Bertel's, V. Zohidov, L. Qayumov, P. Shamsiyev, G'. Karimov, S. Mutallibov, A. Rustamov, S. Erkinov, N. Mallayev, A. Abdug'afurov, S. Narzullayeva, B. Valixojayev, T. Ahmedov kabi navoiyshunos olimlarimiz va adiblarimiz o'z ulushlarini qo'shdilar. Biroq "Xamsa"ni o'rg'anish, tadqiq etish ishlariga so'nggi nuqtani qo'yish mumkin emas. Chunki bu xil asarlar haqida har bir yangi avlod so'zini aytadi va o'z bahosini beradi. Demak, Navoiy "Xamsa"si bo'yicha ilmiy tekshirish, izlanish olib borish, faollik bilan muhokama-mulohaza yuritish, musohaba va munozaralar uyushtirish bundan buyon ham hamisha davom etadi. Navoiy o'z "Xamsa"si bilan o'zbek adabiyotini, jahon adabiyoti yuksakligiga ko'tardi va o'zi ham ulug' dostonnavislardan Gomer, Dante, Firdavsiy, Nizomiy, Xusrav Dehlaviy, Jomiy qatoridan o'rin oldi.

A. HAYITMYeTOV, filologiya fanlari doktori, professor

Hayratul-Abror (Nazm)

I

Bismillohir-rahmonir rahim,

Rishtag'a chekti necha durri yatim.

Har dur anga javhari jondin fuzun,

Qiyamat aro ikki jahondin fuzun.

Rishtasi xud iqdi jahon rishtasi,

Dema jahon rishtasi, jon rishtasi.

Ganji baqo zikriga ulkim yetib,

Bu dur ila rishtani tasbih etib.

Rishta emas, turfa kamandedur ul,

Davlatu din saydig'a bandedur ul.

Qaysi kamand, o'lmadi hargiz kamand,

Ravzai firdavs g'azolig'a band

Bol arig'edurki oqar jon suyi,

Yo'q, demakim jon suyi, hayvon suyi.

Ul suv yaqosida alifdin shajar,

Shamrasidin ul shajar uzra samar.

Yo'qki, o'shul rishtai gavhar baho,

Ganji Ilohiyg'a erur ajdaho.

Yoki bular barchasi ta'vil erur,

Arshi muallo aro qandil erur.

Balki bu qandil aro aylab ayon,

Bog'i ahad foxtasi oshyon.

Yo'qki, erur mahzani vahdatqa yo'l,

Yo'lu ne yo'l, asru yaqin yo'ldur ul.

Lekin erur ham qatig'u ham mahuf,

O'ylaki ojizdurur ondin vuquf.

Qilg'uchi bu bodiya qat'ig'a mayl,

Ahli qabulu rad erur ikki xayl.

Azmig'a chun qo'ydi qadam ahli rad,

Rahbari tavfiqdin o'lmay madad.

"Bo"si ibodin urar avval salo,
"Yo"ki degay lo ne bo'lur juz balo.
"Sin"i nahang arqosining arrasi,
Yuz kemandig ofati har parrasi.
"Sin" bila "mim"i yo'lida ko'p humum,
Yo'li humum aningu yeli samum.
"Mim"i yiloni damidin o't sochib,
Yo'l boshida yotibon og'zin ochib,
Uch "alif", uch "lom"i solib rustaxez,
Olti jihatdin chekibon tig'i tez.
"He"lar uchi qatl ishida tez o'lub.
Rumh uchidek har bin xunrez o'lub.
"Re"larikim zohir etib iqtiron,
Fosh o'lub ondin zarari begaron.
"He"si xalok etgali qullobvash,
Mahlaka qalbi aro qullobkash.
"Nun" chekib el sahmi uchun yosini,
Balki baqo zar'i uchun dosini
"Yo"si muxolif son harfi nido,
Ya'ni, et ollimda hayoting fido.
Nuqtalari ul yo'l aro toshlar,
Toshlar o'lmayki, kesuk boshlar.
"Mim"lar anda girih uzra girih,
Jazmlar anda zirih uzra zirih.
Har son "tashdid" taaddud bila,
Zohir o'lub elga tashaddud bila.
Har negakim noziri maqsud o'lub,
Ahli nazar ko'ziga mardud o'lub.
Lek qachon qat'ig'a ahli qabul,
Azm qilib aylasa ul yon nuzul,
"Bo"si burun "bo"i bashorat durur
Shamrasi kirmakka ishorat durur.
"Sin"i salomat yo'lining zinasi,
Balki saodat yuzi oinasi.
"Mim"i ochib manzili maqsadg'a yo'l,
Balki bu manzil aro sarchashma ul.
Har "alif"ikim yeridur jon aro,
Sham' o'lub ul toza shabiston aro.
"Lom"lari borchalivoyi zafar,
Berib angajilvahavoyi zafar.
"Ho"si xuviyatni qilib jilvagah,
"Lom"i bila qoyili "Al-mulku lah".
Ravzai jannatg'a eshik "ro"lari,
G'unchai vahdatg'a beshik "xo" lari.
"Mim"ki "nun"din qilibon intiho,
Jong'a qo'yub minnati bemuntaho.
"Yo" bila "mim"i qilib izhori yam
Aylagali g'arqai bahri karam.
Nuqtau tashdid anga chaqmoqu tosh,
Qilmoq uchun partav "alif" sham'i fosh.
Jazmi solib tavq ko'ngul bo'ynig'a,
Nuqta baqo durrini jon qo'ynig'a.
Ham harakotidin ionat yetib,
Etgali maqsudqa taxrik etib.
Ham sakanoti qilib ifsho sukun,
Anda tavaqqufqa bo'lub rahnamun.
Soyiri chun po'yag'a gomin ochib,
Gardidin atrofig'a jonlar sochib.
Bosh-ayog'i boshtin-ayoq jon bo'lub,
Boshdin-ayog' jon neki, jonon bo'lub.
Azmida ul qavmg'a dog' uzra dog',
Qat'ida bu xaylg'a bog' uzra bog'.
Hikmati ul qahr aro, bu lutf aro,
Ushbuki to'lg'ay ikki mehmonsaro.
To agar o't solsa jaloliyati,
Lutf ila urg'ay suv jamoliyati.
Istabon, ey xasta Navoiy, navo,
Bo'yla safarg'a qilur ersang havo.

Yo'l yomonu yaxshisidin yema g'am,
Bismilloh, degilu qo'yg'il qadam.
"Xayru sanoin limufizil-karam",
Kim karamidin erur el muhtaram.

II

Ul xoliq hamdikim, mahluqot tasvirig'a aning qalami sun'i chehrakushodurur va masnuot tahririg'a aning xomai hikmati jamolafzo va har ko'ngul g'unchasig'a bir husn guli sori aning silsilai shavqidin vobastaliq va har ko'z axtarig'a bir qosh hiloli sori aning rishtai muhabbatidin payvastaliq

Hamd angakim vojibi bizzot erur,
Homid aning zotig'a zarrot erur.
Vahdati zotig'a quyoshdek tonuq,
Zarradin afzunu quyoshdin yoruq.
Jism sipehrini masir etguchi,
Ruh quyoshini munir etguchi.
Gulshani firuzani chekkan baland,
Gullaridin mehrni guldastaband.
Har sori anjum gulikim ochilib,
Ko'kka bu guldastasidin sochilib.
Mintaqa birla falaki lojuvard,
Sun'i bisotida iki taxta nard.
Solmoq uchun toqi sipehr ichra shayn,
Oyyu quyoshdin qilibon ka'batayn.
Taxta kelib charxi munaqqash anga,
Burj hisobidin iki shash anga.
Tun kun ila muxra namudorliq,
Anjum ila taxta sadafkorliq.
Dahrda har naqshi savobu qusur,
Borchasi bu narddin aylab zuhur.
Ko'rguzubon naqshi xasisu sharif,
Misli qazovu qadar ikki harif.
Chun ochibon subh uzori gulin,
Zulf etib ul yuz uza tun sunbulin.
Ul yuz o'lub dahrg'a kofurbez,
Ustida ul zulf bo'lub mushkrez.
Oqu qaro uzra berib ishtihor,
Mushk ila kofurini laylu nahor.
Chun yasabon hujrai tori dimog',
Aql din ul hujrada yoqib charog'.
Rishta anga tori inoyat bo'lub,
Shu'la anga nuri hidoyat bo'lub.
Andin olib nur ko'ngul maskani,
Lek o'churub ishq yelidin ani.
Ishq yelin yetkurubon tundu tez,
Aql alochug'in etib rez-rez.
Ham uchurib zuhdu vara' xirmanin,
Ham sovurub sabru sukun maskanin.
Bog'i xirad naxlini xoshok etib,
Bahri balo mavjini ko'lok etib.
Dardu balo o'tini tez aylabon,
Tez nekim, charxsitez aylabon,
Vasl sahobin chu qilib qatrabor,
Aylabon ul o'tg'a sukun oshkor.
Husn quyoshin qilib ofoqso'z,
Partavini ayladi olamfuro'z.
Dema quyosh, ravzai rizvon degil,
Ravza ichinda guli xandon degil.
Jilvasi jon gulshani oroyishi,
Ko'rmagi mahzun ko'ngul osoyishi.
Zotig'a juz lutfu safo bermayin,
Lekin anga bo'yi vafo bermayin.
Ul chu vafo rangidin ozod o'lub,
Ahli vafo jonig'a bedod o'lub.
Kimga vafodin beribon choshni,
Bir nafas olmay ko'zidin yoshni.
Kimki ishi g'ayri vafo qilmayin,

Bahra anga g'ayri jafo qilmayin.
Ishqni jon rishtasig'a band etib,
Vasl ko'ngul torig'a payvand etib.
Vodiyi hajr ichra solib ko'p xatar,
Xoru giyohini qilib nishtar,
Lolasini shu'lai oh aylabon,
Sabzasini zahrgiyoh aylabon.
Lola bila sabzasi bu nav' bum,
Eli emas mumkin aning juz samum.
Ul el emasdur bu biyobon o'ti,
Bil bu biyobon o'ti - xijron o'ti.
Kimniki bu shu'la bila kuydurub,
Ko'kka hamul el kulini sovurub.
Kimni kul aylab bu samumi balo,
Dardu balo ko'zgusi topib jilo.
Chun solib ul ko'zgu aro tobu nur,
Ishq yuziga berib andin zuhur.
Doirani juz bu sifat tuzmayin,
Silsilani bir-biridin uzmayin.
Bir-biriga bo'yla tuzub marxala.
Silsilag'a bog'lanibon silsila.
Ayladi sokin kurai xokni,
Soyir etib davrai aflokni.
Toki muxit o'rnig'a aflok erur,
Markazi oning kurai xok erur.
Lutfi bila borchag'a mavjudluq,
Qahridin-o'q bo'lg'usi nobudluq.

III - Avvalg'i Munojot

Haqning avvaliyatidakim, xirad anga soniy bilmas, balki avval va oxir eli sano desalar anga loyiqi soniy topilmas va mumkinot gulshanidag'i gullarning adam shabistonidin vujud gulistonig'a kelmaginging sifati va koinot bozoridag'i durlarning xafo sahobidin zuhur daryosiga tushganining ma'rifati

Ey sanga mabda'da abaddek azal,
Zoti qadiming abadiy lam'yazal.
Ne bo'lub avvalda bidoyat sanga,
Ne kelib oxirda nihoyat sanga.
Avval o'zung, oxiru mobayn o'zung,
Borchag'a Xoliq, borig'a ayn o'zung.
Andaki bor erdi nihon bu jahon,
Balki nihon dog'i jahondek nihon.
Ne sochibon kun yuzi bargi suman,
Ne kechaning turrasi mushki Xo'tan.
Ne ochibon ko'kda shafaq lolalar,
Ne yog'ib anjumdin anga jolalar.
Ne yeru ne yer yuzida bir kishi,
Ne ko'ku ne g'ayri sitam yer ishi.
Husn o'ti xangomafuro'z o'lmayin,
Ishq eliga moyai so'z o'lmayin.
Yorumayin sham' ila koshonae,
Kuymay aning ishqida parvonae.
Jilvai noz aylamayin gul hanuz,
Zamzama chekmay anga bulbul hanuz.
Demaki nargis ko'zi masti xarob,
Balki adam gulshanida masti xob.
Xum boshi mug' dayrida ochilmayin,
Ahli vara' xirqa garav qilmayin.
Ishva bila mug'bachai mayfurush,
Zuhd elini aylamayin durdno'sh.
Ko'rguzub oromu sukun bahri zot,
Mavj ayon aylamayin mumkinot.
Sen edingu bas, yana mavjud yo'q,
Jilva qilib o'zungga o'z husnung-o'q.
Mazhar o'lub husnungga mir'oti g'ayb,
Jilva qilib anda xayoloti g'ayb.
Nozir o'zung erdingu manzur o'zung,
Ishqinga xush, husnunga mag'rur o'zung.

Birlik ediyu adacle yo'q edi,
Birdin o'zga ahade yo'q edi.
Yo'q edi xud ilminga ijmoli zot,
Monii tafsili shuyunu sifat.
Lek o'shul chehrai ushshoqso'z,
Kim anga har lam'adur ofoqso'z,
Qildi mazohirda xayoli zuhur,
Topqali ul husn kamoli zuhur.
Jilvai husnungg'a chu yo'q erdi had,
Ko'zgu kerak bo'ldi anga beadam.
Ochti bu gulshanniki rangin erur,
Har gul anga oyinai Chin erur.
Jilvai husn o'lg'ali zohir anga,
Bo'ldi bu mir'ot mazohir anga.
Vosita bu erdiki qilding tamom,
Ko'kni to'quz lavhai oyinafom.
Bo'ldi safo vajhida har axtare
Ko'zgu kibi husnung uchun mazhare.
Mehr yuzin oyinarang aylading,
Yuzda kusufin anga zang aylading.
Ko'kni qilib safhai minu kibi,
Aylading ul safhani ko'zgu kibi.
Bog'chasin dahrning etting nazix,
Panjarasi bo'ldi musaddas girih.
Sun'ung etib konni mulamma'guhar,
Hukmung etib tog'ni murassa'kamar.
Topti yog'in rishtasi chun bahri sof,
El iligin qilding anga xullabof.
Yel bila chirmashturubon tiyra gard,
Charxdek etting ani getinavard.
Muncha g'aroyibki misol aylading,
Borchani mir'oti jamol aylading.
Ganjing aro naqd farovon edi,
Lek boridin g'araz inson edi.
Turfa kalomingg'a dog'i komil ul,
Sirri nihoningg'a dog'i xomil ul.
Ko'ngliga qilding chu yaqin ganji qism,
Jismini ul ganjga qilding tilism.
"Karramano" keldi manoqib anga,
"Ahsani taqvim" munosib anga.
Ma'rifating kim qila olmay sifat,
Qilding ani orifi ul ma'rifat.
Ilmig'a har zotni xayl aylading,
Zotig'a olamni tufayl aylading.
Yo Rab, o'shul ganjki mahram anga,
Kimsa emastur, magar odam anga.
Ayla Navoiyni burun odamiy,
Kim bo'la olg'ay bu haram mahrami.
Onchaki rozingg'a amin qil ani,
Harne qilursen yana sen bil ani.

IV - Ikkinchi Munojot

Mahluqot zebolarining jilvai zuhuridakim, xoliqi ashyo azamati dargohig'a ondin sude etmas va mavjudot ra'nolarining hodisai futuridakim, vohidi dono jabaruti borgohig'a kimsa andin ziyonbude tasavvur etmas

Ey bori mavjudg'a sendin vujud,
Balki vujud ahlig'a fayyozi jud.
Katmi adamdin neki mayjud o'lub,
Sojid o'lub, sen anga masjud o'lub.
Kimki boshi sajdada - masjudisen,
Kimki yuzi qiblada - ma'budisen.
Munchaki aflok sabuksang erur,
Yo kurai xok kuxanlang erur.
Sendin alar junbishu oromi ham,
O'ylaki, ijodi ham, e'domi ham,
Gunbadi mino bila toqi sipehr,
Kim anga sham' anjum erur, shamsa - mehr.

Darkida qosir bo'lubon xislari,
Chun ko'rubon aql muhandislari.
Bo'lmadi yuz onchag'a me'morliq,
San'ating ustodig'a dushvorliq.
Yo desang ul vaz'g'a yetsun xalal,
Qahringa bordur bu xalal filmasal.
Tund el ollinda ovuch xokdek,
Ildirim o'rtasuda xoshokdek..
Sarsari qahring chu bo'lub ko'hkan,
Tog' bulut yanglig' bo'lub na'razan.
Sovrulubon ko'k bir etak kul kibi,
Qo'zg'alib anjum bit ovuch gul kibi,
Mayl adam dashtig'a aylab Zuxal,
Par butub egnida nechukkim jual.
Qat' hayotin ko'rubon Mushtari,
Taxtau tobuti bo'lub minbari,
Tez etibon qatlig'a Bahrom tig',
Tortibon o'z holig'a har dam dang'.
Bo'yla qaro kun aro mehri munir,
Tiyra bo'lub o'ylaki bir qursi qir.
Zuxra ushotib daf ila changini,
Navxa ko'kida tuzub ohangini.
Tiyr iligida ne qalam, ne raqam,
Balki raqam oyati "Jaffal-qalam".
Ahli adam shomig'a zulmatfizoy,
Taxti shioi abadiy ichra oy.
O't chekibon shu'lai bebokni,
Churkabon anjum bila aflokni.
El ko'k ila yerni taboh aylabon,
O'ylaki mazlumlar oh aylabon.
Bahrg'a bir valvalau iztirob,
Kim tegib axtar yuziga har hubob.
Yer qo'pub o'rnidin o'lub hamlagard,
Kim itib anda falaki lojuvard.
Odami ul damda aningdek adam,
Kim bu dam odamda vafou karam.
Yer tutubon avju falak tah tushub,
Gah bu chiqib yuqori, ul gah tushub.
O't qilibon bahrda g'avvosliq,
Tog' etibon charx uzra raqqosliq.
Charx misosida bulutdek g'irev,
Devzada o'ylaki ko'rganda dev.
Tog'u falaklarda taroqo-taroq,
Borcha taroqida ayon alfiroq.
Bir necha dam borchag'a bu rustaxez,
Toki fano sarsari esguncha tez.
Ul chu esib toza va gar xud kuxun,
Bir dam aro "kona kaan lam yakun",
Tengri qolib boqiyu dayyor yo'q,
Yor muabbad bo'lub ag'yor yo'q,
Arzu falak yo'qidinu boridin,
Borchaning ixfosiyu izhoridin.
Ne azamat ichra anga sud o'lub,
Ne jabarutig'a ziyonbud o'lub.
So'z "Limaniil-mulk" o'lub ul dam anga,
Kim angadur mulk musallam anga.
Yo Rab, agar yetsam o'shul kunga jazm,
Yoki burun aylasam ul yong'a azm,
Ul nafas imon manga hamroh qil,
Ko'nglum aro maxvi sivalloh qil.
Rahmati omingni nisor et manga,
Lutfi amiyding manga yor et manga.

V - Uchunchi Munojot

Ul ma'nidakim, olam va odamni vujud koshonasidin adam faromushxonasig'a solmoq vujudi mutlaqdin o'zga vujud tutmas va bu ma'nini vujud ahli andin o'zga vujudqa mutlaqo yovutmas va isyon zulmatida ayoqdin tushganlarga xulosai olam shafobati dastgir durur va ul shaft'-shafolat qilg'onlarga xoliqi olam va odam shafolatpazir

Ey qilibon qahr ila lutfung shior,
Borni yo'q aylamaku yo'qni bor.
Yo'q edilar har neki - bor aylading,
Fahmu xirad borig'a yor aylading.
Ham to'quz aflokni chekting rafe',
Ham kurai xokni yoyding vase'.
Gar falakiyotu anosir durur,
Borcha saminqadr javohir durur.
Koniyu hayvoni, agar xud nabot,
Har bin bir gavrian oiyy shot.
Borchasini garchi latif aylading,
Borchadin insonni sharif aylading.
Qatrag'acha qulzumi zaxxordin,
Zarrag'acha shamsai zarkordin.
Oni munga, muni anga band etib,
Bir-biriga borchani payvand etib.
Vositalar bo'ldi ayon to'-bato',
Bir-biriga bog'lanibon mo'-bamo'.
To tikilib ushbu biyik borgoh,
Bo'ldi muxayyo bu ulug' korgoh.
Oncha bo'lub vus'atu oroyishi,
Kim sari mo' yo'q yana gunjoyishi.
Borchasini buzmoq agar istasang,
Boshtin-oyoq zeru zabar istasang,
Garchi erur aql haroson base,
Ul dog'i ollingdadur oson base.
Chun qilibon qudrating izhorini,
Birisining qo'ymag'ung osorini.
Emdiki junbushqa kelib bahri jud,
Zohir etarsen chu adamdin vujud,
Kimki hisob aylasalar mavtadin,
Ming yilu o'n ming yil o'tub favtadin.
Qolabining daftari ajzo bo'lub,
Juzvlari loyatajazzo bo'lub.
Zohir o'lur "bu'sira mo fil-qubur",
Jilva qilur "hussila mo fis-sudur".
"Yavmaizin mo xalaqallohu fih",
"Yavma yafirrul-mar'u min axih".
Ne kun o'shul ohu nadomat kuni,
Oxu nadomat ne, qiyomat kuni.
Avvalu oxir eli zoru asir,
Har bir o'z ahvolig'a tortib nafir.
Bu chekib o'z dardi uchun voy-voy,
Yig'lab ul o'z mehnatig'a xoy-xoy.
Qaysi fig'onkim jazai maxshar ul,
Qaysi yig'ikim fazai akbar ul.
Nomalar el ollig'a parron bo'lub,
Ko'rmagidin el yuragi qon bo'lub,
Borchasi isyon bila badxo'yluq,
Badxo'yluq yo'qki, siyaxro'yluq.
Qizg'a ano boqmay, o'g'ulg'a ato,
Borchasining og'zida "Vohasrato!"
Har sori jurm ahli guruho-guruh,
Yukianibon jurmlari ko'h-ko'h.
Har bin bir hay'ati xoyil bila,
Bog'lanib ag'lolu salosil bila.
Ham tomug' o'ti solibon rustaxez,
Ko'rmagidin el so'ngagi rez-rez.
Ham guli firdavs bo'lub jilvagar,
Hasrati do'zax o'tidin ham batar.
Kun qizig'idin qilibon mag'z jo'sh,
Ko'kka chekib ahli qiyomat xuro'sh.
Ko'pruk o'lub o'ylaki tori xayol,
Lek xayoleki ul o'lg'ay mahol.
Kuchlanibon panjau bozuyi adl,
Asrabon oyini tarozuyi adl.
Hokimi odil bo'lubon xukmron,

"Doma laxul-mulk, va laxul-xukmu shon".

Avj tutub shu'lai jabborliq,
Mavj urub lujjai qaxxorliq.
Ham mutafakkir bo'lubon avliyo,
Ham mutaxayyir qolibon anbiyo.
G'ayri nabiyl arabiy ul nafas,
Kim bo'lubon xalq shafiiyu bas.
Goh Sirot ustigacha ro'y urub,
Lahzai mezonig'a taku po'y urub.
Solibon og'ziga biyik himmati,
Zamzamai "ummati vo ummati!".
Yo'qki hamin ummati gumrpxni,
Balki tilab mo xalaqallohni.
Harne tamannoki rasul aylabon,
Borchasini Tengri qabul aylabon.
Bo'lsa ne maqsudg'a mayli aning,
Haqdin o'lub barcha tufayli aning.
Yo Rab, aning xaqqiki qilding nasib,
Martabaekim sanga bo'ldi xabib,
Kim bu sifat anjumani g'am aro,
G'am demayin, majmai motam aro,
Kim ani olamg'a shafe' aylagung,
So'ziga lutfungni mute' aylagung.
Boig'usi jurm ahlini istar zamon,
Istamagiyu karaming tav'amon.
Ummatidin kelsa bir ul nav' xayl,
Kim borig'a bo'lsa jazo chohu vayl.
Umrda kelmay biridin bir amal,
G'ayri xatoeki, topib din xalal.
Jonlari andux o'tidin g'am aro,
Yuzlari isyon tutunidin qaro.
Istasa ul qavm xalosini ham,
Ko'ziga uchrat meni osiyni ham.

VI - To'rtunchi Munojot

Karam daryosi vasfidakim, inoyat nasimidin mavjg'a kirsas, isyon xasu xoshokin qirog'larg'a iturur va ko'hi gunohdin langar solg'onlarning garonjonliq kemasin bir pari kohdek maqsud sohilig'a etkurur

Ey karaming ollida ko'hi gunoh,
Elga uchub o'ylaki bir parri koh.
Nechaki jam' o'lsa somon ko'h-ko'h,
El qoshida anga ne bo'lg'ay shukuh.
Jumla jahon ahli xato qilsalar,
Jurm bilan noma qaro qilsalar,
Nomani oq aylamak oson sanga,
Kim yo'q o'shul amrda nuqson sanga.
Tunki tuzub shu'bada xangomasin,
Qildi qaro ahli jahon nomasin.
Lutf quyoshig'a chu berding zuhur,
Mehr ila qilding bori zulmatni nur.
Chun saname ayladi el kinidan,
Gulni nihon sunbuli mushkinidin.
Elni qilib chobuki burqa'raboy,
Kecha savodida ayon qilding oy.
Afv charog'i qachon o'lg'ay yoruq,
Qilmasa isyon tuni osiy yozuq?
Jurm o'tig'a bo'lmasa gar shu'la tez,
Abri karam qayda bo'lur qatraz?
Qilmasa oluda etak xirqapo'sh,
Hojat emas bahri inoyatqa jo'sh.
Yiqmasa may aylabon elni asir,
Lutf iligi kimga bo'lur dastgir?
Zuhd ila qavmeki vara' qildilar,
Qilg'on uchun muzd tama' qildilar.
Har amalekim kishi xayr aylagay,
Komi bukim ravzada sayr aylagay.
Aylamagan may bila oluda lab,

Tongla qilur bodai kavsar talab,
Munda jamil istamagan hech kas,
Anda qilur hur jamolin havas.
Go'shai vayronani qilg'on panoh,
Qasri murassa' tilar oromgoh.
Har kishi bir qat'i tamattu' qilur,
Muzdini yuz oncha tavaqu' qilur.
Ahli vara' gar bori muzd olsalar,
Nomasiyah xayl boqib qolsalar,
Aylamaging afvi xato bas qani?
Bahri karam birla ato bas qani?
Lutfu karam bahri labolab turub,
Bir necha labtashnaning og'zi qurub.
Barchalarin tashnalab o'lturmaging,
"Yo bu tengiz tegrasidin surmaging,
Mumkin erurmu yekin oyo bu ish?
Aylagasan sen har ish, illo bu ish!
Har kishi osiyu gunahkorroq,
Afv ila rahmaiqa sazovorroq.
Ahli vara' ajri bo'lub gar bihisht,
Kuysa tomug' o'tig'a isyonsirisht.
Ul topibon ravzani yetsa farog',
Do'zax aro bo'lsa munga dardu dog'.
Lutfu karam ganjini netkung durur?
Kimga atoyu karam yetkung durur?
Bir necha muhtaju asiru gado,
Yuzlari silliyi gunahdin qaro,
Qoytsa xoni niamingdin sening,
Hosho, lutfu karamingdin sening!
Xon anga yoyg'ilki erur mushtaxi,
To'q emas, ar esa bo'lur mumtali.
O'tsa qurub qolg'on ekindin bulut
Bahr uza yo asradi yo yog'di tut.
Ansab anga luqmaki, ul och erur,
Avli anga to'nki, yalangoch erur.
Bu bori afsonai behudadur,
Kimki sen ummidisen - osudadur.
Yo Rab, urarda karaming bahri jo'sh,
Cheksalar ul xayl fig'onu xuro'sh.
Garchi gunaxning hadu poyoni yo'q,
Aylamasang rahm ham imkoni yo'q.
Chun chekibon lutf saropardasin,
Kechsang alar kardau nokardasin.
Bo'lsa navo birla bori muhtaram,
Aylama mahrum Navoiyni ham.
Ermas anga xur ila jannat havas,
Sen anga bo'lg'ilki, anga ushbu bas.

VII - Avvalg'i Na't

Ul hazratning nuri qidamiyatidakim zot bahrining avvalg'i junbushida ul durri bebaxo lam'asi xafo rishtasin uzdi va ul gavxari yakto ashi'asi lam'a ko'rguzdi va durjdin durjg'a intiqol etti to Safiyullohdin Abdullohg'a etti

Ey qilibon lam'ai nurung zuhur,
Andaki ne soya bor erdi, ne nur.
Nurunga tob ikki jahondin burun,
Harne yo'q ondin burun, ondin burun.
Zoviyai jismg'a har zotdin,
Ruh yoqib sham' bu mishkotdin.
Topti azal subhi chu bazming charog',
Ne tong agar yorusa yuz ming charog'.
Bo'ldi sanga Odam sabqatnamo,
Avval o'g'ul, so'ngra gar o'lsa ato.
Naslida har kim anga payvand o'lub,
Borchasi farzandinga farzand o'lub.
Kimki munga da'viyi hujjat yetar,
"Kuntu nabiyyan" anga hujjat yetar.
O'zga dalil istasa tab'i saqim,

Basdurur Odamda "alif", "dol"u "mini".
Borchasi Ahmadda topib izzu shon,
O'g'lida uch harf atodin nishon.
"Ho"i muhabbat anga-o'qdur nasib,
Kim seni haq dedi o'ziga habib.
Har neki haq vajhi aro mubham ul,
Zohir yetib yuzda habibi hamul.
Shohid yetib chehra bu ko'zgu anga,
Ul ne qilib, ko'rguzubon bu anga.
Ayladi chun odami xoki zuhur,
Soldi anga partavin ul pok nur.
Nur dema, boriqai sarmadiy,
Boriqa yo'q, sha'shaai Ahmadiy.
Bo'ldi chu Odamda bu partav nihon,
Anda nihon, lek yuzida ayon.
Egniga yopildi davoji sharaf,
Qildi makon boshig'a toji sharaf.
Taxti risolat uza shoh o'ldi ul,
Xayli maloyikka panoh o'ldi ul.
Istadi Havvo bila chun ittisol,
Ayladi Havvog'a bu nur intiqol.
Poku jamil ayladi Havvo yuzin,
O'ylaki haq nartavi havro yuzin.
Shisqa chun bo'ldi yana muntaqil,
Oyni qilur yerdi yuzi munfail.
Rishtasidin chun bu guhar bo'ldi kam,
Bir sadaf o'ldi yana gavharshikam.
To atodin ato, anodin ano,
Bir ano kim yo'q edi andoq yano.
Bo'ldi risolat durining mahzani,
Balki nubuvvat gulining gulshani.
Bo'lg'ach-o'q ul durg'a sadaf pardapo'sh,
Tushti jahon bahrig'a jo'shu xuro'sh.
Emdiki raf etti yuzidin niqob,
Tug'madi andoq yana bir oftob.
G'am tunini nursirisht ayladi,
Yer yuzini bog'i bixisht ayladi.

VIII - Ikkinchi Na't

Aning navras niholi jahon gulshanin sarsabz qilib, qirq yilg'acha andin hayo va adab gullari ochilib, andin so'ngra nubuvvat mevasi bergani, dog'i shox va bargin sidra shoxidin o'tkarib, ikki olam ahlining soyai rahmatig'a kirgani

Ey ko'runub g'urra kibi tiflzod,
Tifli raxing charxi qadimiynihod.
Insu malak joniya jononasi,
Ikki jahon gavhari yakdonasi.
Mahd sanga lavhai firuzarang,
Kim harakatdin anga bo'lmay darang.
Sen kibi bu gulshan aro toza vard,
Umrada ko'rmay falaki solxo'rd.
Surat aro tifl, vale aqli kul,
Qavlung aro g'ayri yali lam-yaqul.
Axtaring ul tunki, tulu' aylabon,
Charx salomig'a ruku' aylabon.
Kufr biyik tog'ig'a solib shikast,
Yerga bo'lub past butu butparast.
Makkada din ahlig'a muknat bo'lub,
Uzzo ila Lotqa uzlat bo'lub
Muxtalif ahvol o'lub ahli quraysh,
Ba'zi o'lub g'amzada, ba'zida aysh.
Gar otadin yo'q esa bahrang ne tong,
Odam o'g'ul bo'lsa, kim o'lg'ay otong?
Gavhari zotingg'a sadafsiz ne bim,
Itti sadaf, chiqti chu durri yatim.
Durg'a sharaf bor o'zining zotidin,
Tong yo'q anga or sadaf otidin.
Garchiki ming dur chiqorur bir sadaf,

Bir dur ila ming sadaf aylar sharaf.
Itsa qalam qayda g'am o'ldi sanga,
Chunki jahon yakqalam o'ldi sanga.
Xattinga bosh qo'ydi Ajam to Arab,
Tutmasang ilginga qalam ne ajab.
O'pmadi ilgingni chu nolon qalam,
Motamiy aylabtur oni bu alam.
Kim yuzin aylab qaro g'amnok erur,
Shaqqi emaskim, yoqosi chok erur.
Tutmog'oning andin edi xomani,
Kim ul yetibdur qaro ko'p nomani.
Noma qaro qilg'ali bo'ldik sare',
Nomasiyahlarg'a chu sen-sen shafe'.
Ey yovumay nomag'a xomang sening,
Xoma yo'qu haq sori nomang sening.
Haq azaliy rahmati jovidni sen,
Noma qaro qilg'on yel ummidi sen.
Kimki amal nomasin aylab qaro,
Sen kirib oning qaro joni aro.
Kimniki gumrah qilibon tolii,
Jodai shar'ing o'lub shorii.
Zulmati kufr ulki bo'lub jam' anga,
Har "alif" isloming ar6 sham' anga.
Barcha milalg'a chu yurab himmating,
"Lom" ila "te" din lat urub millating.
Lotki andin edi dinga balo,
Sen ushotib poyasini bo'ldi lo
Kufr yeliga ulki bor yerdi Manot,
Bo'ynini sen sindurubon bo'ldi mot.
Kufr boshin ke sting yetib qahr fosh,
Boshig'a far qolmadi, jismig'a bosh.
Xasta Navoiy sori nazzora qil,
Kufr anoniyatig'a chora qil.
Et bu inoyat bila hosil ani,
Zumrai islom aro doxil ani.
X - To'rtunchi Na't

Ul risolat sipehrining rif'atida va barcha olamni sipehrdek ixota qilg'on qudratida va ashobi bobidakim har biriga ul sipehrda bir kavkabi raxshandaliq sodiq dururki, "Ashobi kan-nujum" bu mazmunga notiqdurur.

Ey nafasing moyai e'joz o'lub,
Ruhi qudus nutqunga hamroz o'lub.
Gohi takallum sanga mu'jiz kalom,
Nazmi kaloming bori mu'jiz nizom,
Nukta fasohatda munaqqax sanga,
Shohidi da'vo: "Ana afsah" sanga.
Sixxati xukm ichra hadising saxix,
Arzi fasohatda kaloming fasix.
Nutq aro chun zohir o'lub mu'jizing,
Ahli fasohat bo'lubon ojizing.
Zoting o'lub bahri javohirnishon,
So'z aro bahring kafi gavharfishon.
Kaf neki, bahre bo'lub ul panj shox,
Etti hubob ul suvg'a bu yetti kox.
Xamsa salotingg'a chu navbat bo'lub,
Panjai islomg'a quvvat bo'lub.
Kufr qo'lu panjasini ranja bil.
Bois aning ranjig'a bu panja bil.
Faqr aro ul panja qabul etti ranj,
Lek haqiqatda erur panj ganj.
Panjai islom chu maxkam solib,
Kufr yeti qo'rg'onidin xums olib.
Dema ilik, tig'eki bir bormog'i,
Oyni iki bo'ldi ishorat chog'i.
Tong emas ar ul kafi mu'jiznamoy,
Qilg'ach ishorat iki ayrilsa oy.
Noqasi er uzra chu raftor etib,
Har izi "Shaqqal-qamar" izhor etib.

Amri etib naxl qadin xush xirom,
O'ylaki qilg'ay buti sarkash xirom.
Xasmidin o'lg'onda anga parda g'or,
Og'zida o'rgamchi bo'lub pardador.
Aylamasun deb el ila parda sayr,
Bayzasidin tugma toqib anda tayr,
Pardasi jon rishtasidin tor o'lub,
Tugmalari gavhari shahvor o'lub.
Qo'ydi chu ul dom ila ill dona g'or,
Ko'rki ne davlat qushin etti shikor.
G'orda yori bila ul tezhush,
Tog' ichida o'ylaki oltun-kumush.
Kufr chu e'loyi livo aylabon,
Nusrat uchun ding'a duo aylabon.
Kim iki tandin birin et tojvar,
Biri Abu Jahlu birisi Umar.
Qismati avvalg'ining o'ldi azob,
Bo'ldi ikinchida duo mustajob.
Buki kalomulloh angadur nasib,
Kim yo'q anga mu'jiza andin g'arib.
Sura dema, "qof" ila "nun" yoki "sod",
Ya'nikim har harfig'a oning savod.
Sunbulidek borcha parishon edi,
Jomi' anga jomii Qur'on edi.
Makkani chun qildi judo dayrdin,
Tig' suyi birla yudi g'ayrdin.
Bo'ldi vale manzaradin butfikan,
So'ngra nabi Haq evida butshikan.
Na'lini gar toji sharaf qildi Arsh,
Qildi Ali na'lig'a egnini farsh.
Ruh edi ul bahri nubuvvat duri,
To'rt rafiqi tanining unsuri.
Naqdi kiromiy ulu tojir anga,
Vodiyi xijratda muxojir anga.
Ding'a yetib raxna chu kuffordin,
Saddig'a nusrat ko'rub ansordin.
Ahliyu avlodiyu atboig'a,
Oliyu axfodiyu ash'yoig'a
Tengri taolo karamidin qarin,
Yuz tuxafi "Rahmat ila yavmid-din".

XI - Beshinchi Na't

Me'roj kechasi ta'rifidakim, karimai: "Subhonallaziy asro" anga musaddaq durur va "biabdihi laylan minal-masjidil haromi ilal masjidil-akso" aning subutig'a ikki guvohi sodiq

Bir kecha zulmatqa qolib koinot,
Mehr nihon o'ylaki aynul-hayot.
Garchiki ul chashma nazardin qochib,
Xizr ko'k uzra qatarotin sochib.
Tun qilibon gardini anbarsirisht,
Butratibon yerga nasimi bixisht.
Yer kuraviy shakl ila mijmar bo'lub,
Kecha savodi anga anbar bo'lub.
O't kibi yer mijmari ostida mehr,
Yopib etak mijmara uzra sipehr.
Yog'ibon oromu sukun yog'ini,
Past qilib hodisa tufrog'ini.
Bu kecha ul sarvi gulistoni uns,
Ravshan etib sham'i shabistoni uns.
Vasl xayolidin etib ko'ngli jo'sh,
Bahrdek ul jo'sh ila aylab xurush,
Kim yetib ul soyiri ulviy maqom,
Ilgida bir toyiri ulviy xirom.
Po'yada ko'k sayricha orom anga,
Yerdin o'lub ko'kkacha bir gom anga.
Qosidi qudsiy chu salom aylabon,
Haq soridin arzi payom aylabon.
Debkim, ayo mahzani asrori shavq,

Haqdin erur vaslingga izhori shavq.
Chunki nabiylar mujdai jonon topib,
Mujdai jonon chu topib jon topib.
Payki ani qo'ldabon otlandurub,
Raxshini kelgan sori-o'q yondurub.
Soyir o'lub rokibi farruxjamol,
Toyir o'lub markabi farxundafol.
Gardi bila borai sur'atnamo,
Etkurubon aql ko'ziga amo.
Ul maxi shabgard bo'lub jilvasoz,
Jilvagahi borcha shabistoni roz.
Chun yetibon ko'k son tavsana anga,
Oy bo'lubon o'tgali ravzana anga.
Tiyri qalamzani chu topib ul sharaf,
Buqalamunlug'ni qilib bartaraf.
Zuxra tarab barbatini soz etib,
Zamzamai taxniyat og'oz etib.
Soyasidin mehr chiqarmay jamol,
Taxti shuo' ichra nechukkim hilol.
Mehrida Bahromki yakro' bo'lub,
Tig'i sharaf yuziga ko'zgu bo'lub.
Mavkibidin poya topib Mushtari,
Yo'lida bir poya bo'lub minbari.
Sham'i Zuxal zulmatini nur etib,
Zangiyi shabrangni kofur etib.
Ham Hamalu Savf berib joh anga,
Jon etibon ikkisi qurbon anga.
Ham tongibon ollida Javzo kamar,
Ham Saraton tuz bo'lubon jilvagar
Sher yo'lidin tutubon go'shae,
Sunbula raxshig'a bo'lub to'shae.
Palla yo'li gardidin iksirsanj,
Aqrab aro no'shu davo, nishu ranj.
Qavs tutub chilla duosi uchun,
Jady berib fulla g'izosi uchun.
Dalvg'a Yusuf kibi solmay nazar,
Hutda Yunus kibi qilmay maqar.
El kibi chun qat'i buruj aylabon,
Arsh fasilig'a uruj aylabon.
Farshi bo'lub Arsh ila Lavxu Qalam,
Qo'ymoq uchun raxshi alarg'a qadam.
Rafrat uza po'ya qilib chun kushod,
Hamraxu raxravg'a etib xayrbod.
Qolmadi yo'lida chun aslo makon,
Qildi makon bodiyai lomakon.
Olti jihat qaydidin ixroj o'lub,
To'rt guhar tarki anga toj o'lub.
Yo'qlug' ayog'i bila solib qadam,
Andaki yoiu qadam o'lub adam.
O'zlugidin naqshu namudor yo'q,
Naqshu namudoridin osor yo'q.
Chun o'zini aylab o'zidin xalos,
Pardai izzatda qilib o'zni xos.
Anda yetib gum bo'lubon o'trusi,
Har necha ko'z solsa, baqo ko'zgusi.
Chun bo'lub ul ko'zguda suratnamo,
Ko'zgusidin tashqari qolg'on fano.
Axtarig'a chun yetibon muncha avj,
Zohir o'lub bahri inoyatqa mavj.
Haq tilidin ummatin istab tamom,
Haqdin o'lub borcha murodig'a kom.
Hamrax anga qolabi xokinasab,
Gar desalar bor edi yo'qtur ajab.
Kim tan anga boshtin-oyoq jon edi,
Joni dog'i vosili jonon edi.
Ikki jahon rahmatini qozg'onib,
Har nimakim qozg'onib, olib yonib.
Ravshan o'lub yuzidin ul borgoh,

Surma qilib gardini bu korgoh.
G'uncha borib, toza guliston kelib,
Zarra borib, mehri daraxshon kelib.
Borg'oniyu kelgani bir on o'lub,
Aql bu mansubada xayron o'lub.
Qayda xavoriq bila mu'jiz durur,
Aql aning idrokida ojiz durur.
Bog'onu kelgan anga juzvi sag'ir,
Kim emas ul juzv tajazzipazir.
Qat' bo'lub chun bu humoyun safar,
Ruxsat olib hodiya farxundafar.
Taxt uza olam shahi aylab maqom,
Olam ishiga beribon intizom.
Shar'i tili noma bayozin o'qub,
Tig'i suyi kufr savodini yub.

XII

Hazrati Shayx Nizomiy madhidakim, nazm mulkida zo'rbozu sarpanjasi bila panj ganj nukudu javohirin oldi va Amir Xusrav ta'rifidakim, bu javohir va nukud tamaidin panja aning panjasig'a soldi

Xayli fasohat boshining afsari,
Ganji yaqin afsarining gavhari.
Koni fazilat guharig'a amin, Bahri
balog'at aro durri samin.
Xilvatining kahgili anbarsirisht,
To'rt hadi zimnida sekkiz bihisht.
Garchi ko'ngul kulbasidek muxtasar,
Ikki jahon anda bo'lub jilvagar.
Masjidi qandili sipehri asir,
Shu'la bu qandil aro mehri munir.
Ka'ba uyidin bir ochuq bob anga,
Sajda chog'i hay'ati mehrob anga.
Ganja vatan, ko'ngli aning ganjxez,
Xotiri ganjuru tili ganjrez.
Fikrati mizoni bo'lub xamsasanj,
"Xamsa" dema, balki degil panj ganj,
Kaffai mizon anga aflok o'lub,
Botmoni toshi kurai xok o'lub.
Tortsa yuz qarn xirad xozini,
Chekmagay oning ko'pidin ozini.
Xoni latoyifqa so'zi munqasim,
Durri maoniyg'a tili muntazim.
Nozim o'lub so'z duri serobig'a, Charx
"Nizomiy" yozib alqobig'a.
"Quddusa sirruh" - ne maonidir ul,
Ruhi qudus fayzi nishonidur ul.
Otiki besh harf qilurlar xitob,
Ming bir erur aylasang oni hisob.
Ushbu adad birla oti gavhari,
Haqning o'lub ming bir oti mazhari.
Mazhar yetib chun alifin ismi zot,
O'zga adad harfini ismi sifat.
Durlaridin yer yuzi mamlu bo'lub,
Balki falak durjlari ham to'lub.
Chun qilibon so'z yuzi oroyishin,
Qo'ymay yel oroyishi gunjoyishin.
G'ayri hamul hinduyi chobuksuvor,
Kim chiqarib xahjari hindiy iyor.
Xanjarining barqidin o't chaqilib,
Raxshi dag'i tezlik o'tcha qilib.
Qay sari o'tdek yuz urub tundu tez,
Solibon ul kishvar aro rustaxez.
Ushbu mamolikdagi ma'mur edi,
Qildi tasarruf neki maqdur edi.
Hundui chobuk demakim, royi hind,
Kilki uchi mamlakatoroyi hind.
Nazmi savodi aro har doston,

O'ylaki, bir kishvari Hinduston.
Ganja shahi ganjfishon, payrav - ul,
Shah bu so'z iqlimi aro, Xusrav - ul.
Xusrav o'lub mulk yetib obod ham,
Yolg'uzi Xusrav dema, Farhod ham.
Ranj tog'in qozmoq aning peshasi,
Tog'i aning nazmu tili - teshasi.
Ishq o'ti otashgahi joni aning,
G'am tengizi ashki ravoni aning.
Sham' kibi bazm furuzanda ul,
Bazm furuzandau so'zanda ul.
Ganja quyoshiki, ko'targach alam,
Ayladi so'z mamlakatin yakqalam.
Bo'lmadi bir mulk sari kinaxoh,
Kim bu dog'i chekmadi ul yon sipoh.
Bir may ila bodaparast o'lmadi,
Kim bu ham ul may bila mast o'lmadi.
Qaysi shabistong'aki, ul qildi azm,
Bazmi yerida bu dog'i tuzdi bazm.
Ul bezabon "Mahzani asror"idin,
Bu yorutub "Matlai anvor"idin.
Masnavi uslubi musallam anga,
Payravu monand bu bir ham anga.
Ko'p kishi ham qildi tatabbu' havas,
Sarvu gul o'trusig'a kelturdi xas.
Bir kishidin o'zgaki, andoq kishi,
Bermadi yod eski falak gardishi.

XIII

Safo jomining sofi oshomi mavlono Nuriddin Abdurahmon Jomiy madda zillaxul-oliy vasfikim, vasfg'a sig'mas va ta'rifikim, ta'rifg'a rost kelmas va ul xazrat iltifotining quyoshi bu xoksori tiyra ro'zgorxolig'a partav solg'onining izhori va ul quyosh tarbiyatidin bu tufroqqa zohir qilg'an guli nasrin, balki gunogun rayoxin osori va "Tuhfat ul-ahrar" tuhafi mutolaasidin maxzun ko'ngul tarabi va "Hayrat-ul abror" laoli va javohirin nazm rishtasig'a tortmoqning sababi

Ulki bukun qutbi tariqatdur ul,
Koshifi asrori haqiqatdur ul.
Ko'ksi xaqoyiq duri ganjinasi,
Ko'ngli maoniy yuzi oyinasi
Oliy anga yetti falakdin mahal,
Etti falak mushkili ollida xal.
Madrasai Quds aning ma'mani,
Xonaqaxi uns aning maskani.
Jilvagahi gulshani charxi barin,
Obxo'ri chashmai aynul-yaqin.
Qasri kalomi chiqib andoq baland,
Kim anga gardun sola olmay kamand.
Anda shayotin xasig'a yo'q sabot,
Baski urub xayli maloyik qanot.
Guxbadiyi hujrada zoti nihon,
O'ylaki ko'kgunbazi ichrajahon.
Qaysi jahon, olami kubro degil,
Qudrati Allohu taolo degil.
Xirqa aning, jismida qapton bo'lub,
Qaptoni tan, jismi aning jon bo'lub.
Xirqa bila topmag'ani ixtisos,
Tanni riyo to'nidin etmak xalos.
Chunki tavajjuxda quyi solsa farq,
Soyiri ravshan ravish andoqki barq.
Sayrdakim charxni aylab xijil,
Tay qilibon arz "Katayyis-sijl".
Vaqti quyoshin chu qilib pardapo'sh,
Kilki qaro abrdek aylab xurush.
Parda yasab xolati pinxon uchun,
Safha yozib satr ila kitmon uchun.
Zulmat etib jam' davoti aning,
Ma'ni o'lub obi hayoti aning.
Qatrasidin kimki bo'lub komiyob,

Umri muabbad qilibon iktisob.
Nazmi aqolimi jahonni tutub,
Nasri dog'i kishvari jonni tutub.
Fayzi gadovu shah aro muntashir,
Xizmatiga shohu gado muftaxir.
Lek manga ollida ajzu niyoz,
Borcha ulusdin beribon imtiyoz.
Mehridin ofoq aro gar nurdur,
Zarra aning mehrida mashhurdur.
Qush ko'p o'lur bog' harimig'a xos,
Bulbul ila gulga bo'lur ixtisos.
Nomag'akim roqim etib xomasin,
Ko'rmadi men ko'rmayin el nomasin.
Mehr tulu' ayladi chun tog' uza,
Tushti burun partavi tufrog' uza.
Gulbun uza harne gul ochti chaman,
Avval aning hamdami bo'ldi tikan.
Bazmda bir kun yuzidin nur edi,
Har soridin nodira mazkur edi.
Tushti chu raxrav bila payravg'a so'z,
Etti Nizomiy bila Xusravg'a so'z.
Kim ne sifat olam aro soldi shayn,
Ikkisining xomasidin xamsatayn.
Lek bu o'n turfaki, topmish jamol,
Ikki burung'isida bor o'zga xol:
Gavhare yo'q "Mahzan ul-asror" dek,
Axtare yo'q "Matla' ul-anvor"dek.
O'zga sanamlar ham erur jilvasoz,
Borchasining husnida zebe majoz.
Ul ikisidin biri gavharfishon,
Gavharida nuri yaqindin nishon.
Ul birisi dog'i bo'lub nurposh,
Nuri aro partavi taxqiq fosh.
Nukta suv yanglig' eritur toshni,
Topsa haqiqat o'tidin choshni.
Bo'lsa haqiqat guharidin yiroq,
Rishta so'zin so'zlamagan yaxshiroq.
Rishtag'a chun zohir erur toru pud,
Dursiz anga rangi-yu naqshi ne sud?
O'tti chu alqissa bir oy, ikki oy,
Bir kun o'lub, baxtu xirad raxnamoy.
Xidmatin ettimki, tamanno edi,
Tlgida ko'rdum necha aizo edi.
Kulgu bila qildi ishorat manga,
"To'xfa" bila berdi bashorat manga.
Kim olibon boshtin ayog'ig'a boq,
Qil nazar avroqig'a boshtin-ayoq.
Ollig'a jon naqdini sochtim ravon,
Oldimu o'ptum, dog'i ochtim ravon.
Boshtin-ayoq gavhari shahvor edi,
Qaysi guhar, "Tuhfat ul-ahror" edi.
Naf topib kimki bo'lub mustafid,
Muxtasar ul ikkidin, ammo mufid.
Ul ikini topsa bo'lur munda-o'q,
Munda tuxaf ko'pki, ul ikkida yo'q.
Shavqida ko'ksumni shikof ayladim,
Jildig'a ko'nglumni g'ilof ayladim.
Chun o'qumoq zamzamasi bo'ldi bas,
Ko'nglum aro dag'dag'a soldi havas,
Kim bu yo'l ichraki alar soldi gom,
Bir necha gom o'lsa manga ham xirom.
Forsi o'ldi chu alarg'a ado,
Turki ila qilsam ani ibtido.
Forsi el topti chu xursandliq,
Turk dog'i topsa barumandliq.
Ul ikiga fotixa o'qub so'rub,
Fotixa bu biri manga yetkurub.
Botin ila qilmasa ul ikki rad,

Zohir ila bu biri qilsa madad.
Menki talab yo'lida qo'ydim qadam,
Bordur umidimki, chu tutsam qalam,
Yo'ldasa, bu yo'lda Nizomiy yo'lum,
Qo'ldasa, Xusrav bila Jomiy qo'lum.
Nukta surudida ravo bo'lmag'ay,
Buki Navoiyg'a navo bo'lmag'ay.
Eltsa joh ahlig'a mufliis panoh,
Topsa qabul ul ham o'lur ahli joh.
Mushkka hargiz teridin or emas,
La'lg'a ham xoradin ozor emas.
Bog'i anosirki, erur dilkushoy,
Jadvali devori aning chordoy.
Bo'lsa o'tu suvu havo dilpazir,
Ul aro tufroq ham erur noguzir.
Sarvu gulu lola xaridori bor,
Lek o'tunning dog'i bozori bor.
Bo'lsa xazu atlasu iksun libos,
It juli qilmoqqa yarar ham palos.
La'l ila yoqutu dur istar baho,
Lek somonni chekar kaxrabo.
Uch qadahi sof ila shah bo'lsa xush,
Loyi dog'i qolsa chekar durdkash.
It kibi chun pastlig'im chog'ladim,
O'zni biyiklar ipiga bog'ladim.
Bo'lsa alar ozimi dashti adam,
Men ham o'lay soya kibi hamqadam.
Kahfi baqo ichra alar boisa gum,
Men ham o'lay "Robiuhum kalbuhum".

XIV

So'z ta'rifidakim, bashar vujudi sipehrining kavokibi jahontobi va inson zoti ma'danining javohiri serobi durur va sa'd
kavkablaming bir-biri birla qironi yaxshi asar ko'rguzuridin va samin javxarlaming bir-biriga iqtironi dilpazir ko'runuridin, nazm
tarkibin nasr tartibig'a tarjih qilmoq

So'z guharig'a erur oncha sharaf,
Kim bo'la olmas anga gavhar sadaf.
To'rt sadaf gavharming durji ul,
Etti falak axtarining burji ul.
Bog'chai dahrki yuz toza gul - Topti
qayonkim nazar etti ko'ngul.
Katmi adam gulshani ichra nuxuft,
G'unchalar erdi borisi noshukuft.
Chun bu nasim esti azal tog'idin,
Muncha gul ochildi jahon bog'idin.
Qaysi nasim ulki erur gulfishon,
Bargi gulu nastaran andin nishon.
Bu ikki yafrog'ni qachon zufunun,
Bir-biriga qo'ysa bo'lur "kofu nun".
Dahr muqayyad bila ozodasi,
Borcha erur "kof" ila "nun" zodasi.
Zodasidin zoda bo'lub beadam,
Zodaga ham volid o'lub, ham valad.
Vasf ne nav' o'lg'ay anga el so'zi,
Harne so'z aytilsa erur chun o'zi.
Jon o'lub ul, run aning qolibi,
Kim tanida ruh, aning tolibi.
Borcha ko'ngul durji aro javhar ul,
Borcha og'iz xuqqasida gavhar ul.
Gar xud erur xanjari po'lod til,
Suftidog'i injulari so'zni bil.
Til bu chamanning varaqi lolasi,
So'z duraridin bo'lubon jolasi.
So'zdin o'lukning tanida ruhi pok,
Ruh dog'i tan aro so'zdin xalok.
Tirguzub o'lganni kalomi fasix,
O'ziga jonbaxsh laqab deb Masix.

Bois o'lub shah so'zi bedodga,
Tuxmat o'lub o'rtada jallodga.
So'zdin etib o'tg'a azimat Xalil,
So'z yukiga xomil o'lub Jabrail.
Tengriki, insonni qilib ganji roz,
So'z bila hayvondin anga imtiyoz.
G'uncha og'izlik sanami no'shlab,
So'zdin agar aylasa xomo'sh lab.
La'li mayi aqlni mast aylasa,
Mast nekim, bodaparast aylasa.
Surat ila bo'lsa maxi osmon,
Surati devor hamon, ul hamon.
Gar chiroyi rashki qamar bo'lmasa,
La'li labi tungi shakar bo'lmasa.
Aylamasa g'amzani novakfikan,
Qilmasa kirpik safini safshikan
Bo'lmasa g'oratgaru tannoz ham,
Chin bila husn o'lsa anga noz ham.
Lek takallum chog'i aylab itob,
Talx hadis o'lsavu shirin javob.
Fitna qilib, va'dau payg'om ila,
Aqlni mast aylasa dashnom ila.
Ko'rguzubon loba malohat uza,
Lobasi tuz sepsa jarohat uza,
Kim ekin ul shu'lag'a yoqilg'uchi,
Yo bu jarohatqa davo qilg'uchi.
Gar bo'lubon husn ila obidfireb,
Bo'lsa malohat bila husniga zeb.
Oytsa bu husnu malohat bila,
Nuktani oyini fasohat bila.
Solg'usi jinsi bani odamg'a o't,
Ne bani odam, bari olamg'a o't.
Har dam yetib yelni halok o'rtagay,
Balki bashar xaylini pok o'rtagay.
Bazmda har mutribi dastonsaro,
Cheksa tarannum bila dilkash navo.
Naqshda har necha talolo desa,
Yo amal ichra tanadirno desa.
Borchasidin haz yetar ahli uqul,
Gar xud uzoq cheksa bo'lurlar malul.
Yo bu navo zimnida asrab mahal,
Cheksa Navoiy so'zidin bir g'azal.
Kim anga alfoz o'lub otashfishon,
Bersa ulus ko'ngliga mungdin nishon.
Bazmda ul lahza aloloni ko'r,
Ko'yi xarobot aro g'avg'oni ko'r.
Ko'rki nechukdur yoqo chok aylamak,
O'zni fig'on birla halok aylamak.
Donau dur so'zini afsona bil,
So'zni jahon bahrída durdona bil.
Munchaki sharh yetti qalam so'zga hol
Nasridadur, nazmida bor o'zga hol.
So'z aro yolg'on kibi yo'q nopisand,
Aylar aning nazmini dono pisand.
O'rnida tishlar duri manzum erur,
Chun sochilur qiymati ma'lum erur.
Vardu shajar shohid erur bog' aro,
Lek o'tun silkidadur tog' aro.
Munda parishonlig'i noxush qilib,
Anda murattablig'i dilkash qilib.
Nav'i bashar boshig'a Rabbi G'afur,
Qo'ydi tavofut bila toji zuhur.
Shohki, gulshanni bisot aylagay,
Bazm tuzub, azmi nishot aylagay,
Har kishi o'z poyasi birla maqom -
Tutsa erur anjuman ichra nizom.
Emdiki may zoyil yetib hushni,
Shah yonig'a tortti chovushni.

Qul beg ila tuzdi uzun mojaro,
Qayda halovat yana ul bazm aro?
Arsada shatranjni ulkim to'kar,
Necha yig'och porasidurkim o'kar.
Chunki birov o'lturubon har taraf,
Tersa bisot ichra ani ikki saf.
Har yon iki saf iki misra' kibi,
To'rt saf o'lsa, iki matla' kibi.
Har biri bir turfa muammo bo'lub,
Otlar aning zimnida paydo bo'lub.
Fikri sahih yelga bisotida ot,
Qilsa parishonlig' o'lub anda mot.
Daftari nazmida chu sherozadur,
Gul varaqi gulshan aro tozadur,
Uzdi chu sherozasini daftari,
El uchurur har varaqin bir sari.
Nazm anga gulshanda ochilmog'lig'i,
Nasr qaro yerga sochilmog'lig'i.
Bo'lmasa ye'joz maqomida nazm,
Bo'lmas edi Tengri kalomida nazm.
Nazmda ham asi anga nia'm uuiui,
Bo'lsun aning surati harne durur.
Nazmki, ma'ni anga marg'ub emas,
Ahli maoniy qoshida xo'b emas.
Nazmki ham surat erur xush anga,
Zimnida ma'ni dog'i dilkash anga.
Yo Rab, ani xalq dilafro'zi et,
Xasta Navoiyg'a dog'i ro'zi et.

XV

Bir necha so'z ul ma'nidakim, so'zdagi ta'ni jone dururkim, so'z qolibi onsiq qolibe durur jonsiz va ani topmoq ishini kishi bilmas, balki ani topqon kishi topilmas va ahli gazof noinsoflig'ig'a munsif bo'lmoq, balki o'z gazofig'a insof berib, alarning uzrini qo'lmoq

Ul kishi so'z bahrida g'avvos erur,
Kim guhari ma'ni anga xos erur.
Fayz harimida tajalli anga,
Kim yorubon mash'ali ma'ni anga.
So'z mayini ul kishi oshom etib,
Kim duri ma'ni sadafin jom etib.
Ruh safolik ne ajab rohdur,
Tiyra ko'ngul kunjiga misbohdur.
Lab-balab ul may bila xumi sipehr,
Og'zidagi kirpich anga xishti mehr.
G'arqa aning bahrig'a alui jahon,
Ko'zdin etib oni latofat nihon.
Qatrasini har kishi no'sh aylabon,
Nash'asidin xum kibi jo'sh aylabon.
Nechaki fayzi bila olam to'lub,
Qatrae bahridin aning kam bo'lub.
Menki, bu may nash'asidin mast men,
Dayri fano ahlig'a hamdast men.
Andoq erur garm dimog'im mening,
Kim yoqib ul shu'la charog'im mening.
Garchi yetib jomi hidoyat manga,
So'zda sukut o'ldi bag'oyat manga.
Lek biror vaqt borib ixtiyor,
May iligimdan chiqorib ixtiyor.
Arsai olamg'a sabodek borib,
Mehrdek obodu buzuq axtorib.
Ilgima tushmay bori ofoq aro,
Balki to'quz charxi ko'han toq aro.
O'yla harifeki, chu bazm aylasam,
Ichgali bu bodani azm aylasam.
Nazm biyik masnadida o'lturub,
Ollima nazm ahli tuman ming turub.
Bazmda shohona yasab sozu barg,
Boshim uza egri qo'yub nimtarg.

So'z mayidin ollima daryoyi jarf,
Ilgima zavraq kibi jomi shigarf.
Har nafas aylab to'la ul jomni,
Sipqorib ul bodai gulfomni.
Turk surudi bila solib qo'lum,
Qilsam ado xay tulugum, xay tulum.
Ul qila olmasa hamovozliq,
Qilsa ayolg'u bila damsozliq.
Bo'lmasa bir jomim ichar jur'ati,
Bo'lsa biror jur'a chekar quvvati.
Bazmi murodimni sipehri baland,
Qilmadi bu tuhfa bila arjumand.
Yo'q edi erkinmu burun ham kishi,
Kim bu may ichmak edi erkin ishi?
Yo bo'lubon borchasi azm ettilar,
Bazmg'a men yetmas ekach kettilar.
Manga bu bekaslik emas erdi bas,
Kim chiqibon har sari bir hechkas.
Tab'kaju borcha takallumnamoy,
Nag'ma chabu borcha tarannumsaroy.
Anglamayin so'zda tuyuq bahrini,
Qaysi tuyuq, balki qo'shuq bahrini.
Lafzlari bemaza, tarkibi sust,
Nosara ma'niyu ado nodurust.
Borchasig'a da'viyi ma'niyi xos,
Xoslarim topmay alardin xalos.
Ravzai nazm o'lg'ali rangin manga,
Harne yo'luqti sanami Chin manga.
Bor edi mashshotai tab'im ishi,
Bermak alar husnining oroyishi.
Shona urab sunbuli gususig'a,
Surma chekib nargisijodusig'a.
Qon yosh ila orazini ol etib,
Yuzida ko'z mardumini xol etib.
Lafz libosin tikibbn rang-rang,
Kiymak uchun ul sanami sho'xu shang.
Kiydurubon xullai mavzun anga,
Zevlar etib yuz duri maknun anga.
Qilsam etib boshtin-ayoq jon ani,
Hajlai noz ichra xiromon ani.
Chun anga bu xayli jafogar yetib,
Hullalarin g'oratu toroj etib.
Jismida ne nulla qo'yub, ne harir,
O'zini bedod ila aylab asir.
Zohir etib yig'lagudek xol anga,
Kiydurubon eski qaro shol anga.
Turfa bukim, she'r qo'yub otini,
Etkurabon ko'kka mubohotini.
Turfaroq ulkim, tonirimni bilib,
Haqdin uyalmay, manga zohir qilib.
Vahki, manga jilvagar aylar chog'i,
Istabon ehson dog'i, taxsin dog'i.
Ko'ngluma ko'p tig'i jafo urdilar,
Dema ko'ngul, jonima yetkurdilar.
Qolmadi chun o'zga manga chora,
Qal'a yasardek topibon xora.
Qulla chu ham oliy edi, ham vase',
Ustiga qo'y dum bu binoyi rafe'.
Suv g'acha xoro bila bunyod etib.
Ko'kka degin porai po'lod etib,
Xandaqini vahm aningdek qozib,
Kimki boqib qa'riga aqli ozib.
Ne tubiga naqb bo'lub sudmand,
Ne yetibon kungurasig'a kamand.
Ma'mani ul xayli parizod etib,
Jonlarin ul xavfdin ozod etib.
Tegmak uchun jismu uchurmoqqa bosh,
Anda qilib ta'biya ko'p o'qu tosh.

Toshi anirfeg taqviyi jonkohdin,
O'qlari ham ohi sahargohdin.
Nogah anga yovusa bir beadab,
Tosh ila o'qdin anga yetgay taab.
Alloh-Alloh, bu ne afsonadur,
Kim bu fasona desa devonadun
Arbada ko'p bo'ldi, magar mast men,
Yoki junun qaydig'a pobast men.
Ermas esam mast, nedur muncha lof,
Maxz junun bo'lmasa, muncha gazof.
Bu necha tandinki, shikoyat dedim,
Anglamayin harza hikoyat dedim.
Borchasining nuktasi rangin erur,
Nazmlari dilkashu shirin erur.
O'zda yo'q erdim-bu so'z aytur zamori,
Borcha alar yaxshi erur, men yamon.
Tebra Navoiy-yu navo demagil,
Harne emas bo'lsa, ravo, demagil.
Savtung erur boshtin-ayoq harza, qo'p!
Boshlarig'a evrul, ayog'larin o'p.
Borcha gado ollida bo'lg'il gado,
To sanga shah qurbini bergay Xudo.

XVI

Salotin xaylining sarafozi va xavoqin mulkining ganjpardozi muizzius-saltanatid-dunyo vad-din Abulg'ozi Sulton Husayn
Bahodirxon xalladAllohu mulkahu va sultonahu va avzaha alal-olamina bitrahu va ehsonahu madhikim, go'yo til bila madxin
demak maholdurur, batahsiskim qalam tili madhida lol durur

Qaysi shah ul xusravi olampanoh,
Olamu odam anga mulku sipoh.
Qasri yeti gunbadi gardon kelib,
Etti atosig'a degin xon kelib.
Xon kelibon ham oto, ham ot anga,
Faqr oti birla mubohot anga.
Turku mo'g'ul qullari xonlar aning,
Mulkdehi mulksitonlar aning.
Qullug'i xonlarg'a kelib farzi ayn,
Xonlara shahlar shahi Sulton Husayn.
Shoh Abulg'oziyi xurshedroy,
Royatining maxchasi xurshedsoy.
Charxi barin taxti uchun poyaye,
Shamsai xur tojig'a piroyaye.
Abri kafi bahri javohirnisor,
Tig'i bu daryo suyig'a jo'ybor.
Mehr kamarbandida yoqut o'lub,
Yonidag'i xanjar anga Hut o'lub.
Nedur, agar Hut emas xanjari,
Qabzada gavhardin anga Mushtari.
Qavs anga bir yoki chu tortib kuchun,
Osti falak toqig'a manshur uchun.
Turki falak chun anga gohi yetib,
Tebrata olmay nechakim zo'r etib.
Charxi mudavvar anga qolqon kelib,
Qubbasi xurshedi duraxshon kelib.
Bo'ldi bu qolqon yuzida Kaxkashon,
Qini murassa' qilichidin nishon.
Nayzasidur charxda ermas shixob,
Qavs kibi yopqon anga siymi nob.
La'liyi tax nuqra qilurg'a shafaq,
Rangi-yu afshong'a quyosh -zarvaraq.
Qahri o'ti chiqti muxolifgudoz,
Lutfi yex esti raiyatnavoz.
Boriqai xanjari ofoqso'z,
Sha'shaai sog'ari getifuro'z.
Ilg'i saxovatdin o'lub zarfishon,
Lutfi talattuf bila gavharfishon.
Ko'ngli bilik gavharidin ganjxez,

Ilgi saxovat kafidin ganjrez.
Ham karami bahr ila kon ofati,
Ham g'azabi mulki jahon ofati.
Lek qachon qahri o'ti cheksa bosh,
Afvi sahobi yetibon qatraposh.
Razm kuni bo'lsa temur ichra g'arq,
Javshani zarkor qadam to ba farq.
Rost xazon barglari suv aro,
Yoki aduv chehrasi kb'zgu aro.
Tig'i temur panja aro chun tutub,
Tig'i hamono bu temurdin butub.
Shu'lai tig'in demagil charkasi,
Chekti zaboha hamul o't shu'lasi.
Chun tushubon nayza aduv farqig'a,
O'xshabon ul lahza balo barqig'a.
Tushgach aning abri kafidin bu barq,
To'da kulu tog' aro yo'q hech farq.
Ashxabi rang ichra bo'lub barqfom,
Rangi nekim, poyada ham barqgom.
Muzmar aypg'i, iligida sabo,
Oti bu ma'nidin o'lub bodpo.
Har sorikim po'ya qilib tezu tund,
Tavsani aflok o'lub ollida kund.
Janbida gardun ko'rubon tavsanin,
Uyki yurub yanchar aning xirmanin.
Xirman uyi bo'lmasa nevcun mudom,
Doyir etar sayru tiiz etmas xirom.
Istasang ul xirmanu uydin nishon,
Bas bu nishon Sunbulau Kaxkashon.
Sekrimak ichraki aning yo'q hadi,
Gunbadi gardun kibi har gunbadi.
Yo'rg'alamoq vaqti chu solib ayog',
Kabki dari ollida andoqki zog'.
Lek yorish vaqti yugurgan zamon,
Tog' hamon ollida xomun hamon.
Sayr chog'i tushsa ko'zi har sori,
Solib ayoq ming yig'och andin nori.
Ish kuni bu raxsh uza javlon urub,
Yuz tuman a'do cherigin sindurub.
Razm ishi chun qolmasa maydon sori,
Ishrat uchun qo'ysa yuz ayvon sori.
Tushsau Rustam kibi qilsa xirom,
Taxt uza Jamsheddek etsa maqom,
Ham boshidin qo'ysa olib toji zar,
Ham belidin yeshsa murassa' kamar,
Chiqsa urush bo'ktaru xaftonidin,
Kiysa tarab xullau kattonidin,
Bog'i Eram saxnida bazm aylasa,
Bodai nob ichgali azm aylasa.
Qilsa navozandalar ohangi rud,
Ahli g'ino tortsa dilkash surud.
Soqiyi gulchehra tutar birla qo'sh,
Aylasa bazm ahlig'a toroji hush,
Shahlar adabdin tikibon yerga ko'z,
So'rmasa, beglarga ne imkoni so'z.
Anjumani gulshani gardun bo'lub,
Anda quyosh sog'ari maydin to'lub,
Zuxra surudini mato' aylabpn,
Badr bu majlisda samo' aylabon,
Balki Atorid kibi har dam Suxayl,
Zohir etib madx adosig'a mayl.
Bazmi bo'lub gulshani axzar kibi,
Qursi gazak har sari axtar kibi,
Masnadi uzra o'zi Jamsheddek,
Yo'qki, sipehr avjida xursheddek,
El ko'zini partavi ravshan qilib,
Bal qaro tufrog'ni gulshan qilib,
Jud iligi ahli g'ino boshig'a,

Qaysi g'ino, shohu gado boshig'a,
Bodi xazondek dirami zar. sochib,
Abri bahoriy kibi gavhar sochib.
Toki xazon yeli zarafshon erur,
Abri bahoriy guharafshon erur.
Ul biridek elga zarafshonlig' et,
Bu biri yanglig' guharafshonlig' et.
Bahri falakdin sanga gavhar xiroj,
Gavhari zoting bori olamg'a toj.
Tojinga tarsi' abad zevari,
Avji uza bahri baqo gavhari.

XVII

Ko'ngul ta'rifidakim, ko'ngul tilagandek qililmaydur va aning vasfin sohibdilliqg'a mavsum bo'lg'on kishidin o'zga kishi bilmaydurur. Ko'ngulsiz roqim xomasin raqamkash qilmoq va bu raqam savodi bila ko'nglin xush qilmoq

Subhi azal qildi chu dehqoni sun',
Odarni xokiyni gulistoni sun'.
Esti nasimi bu guliston sari,
Sunbulu sarvu gulu rayhon sari.
Kim bu rayoxing'a yetushti futux,
O'ylaki tan gulshanig'a kirdi ruh.
Ermas edi anda g'araz hech gul,
G'ayri ko'ngulkim, g'araz erdi ko'ngul.
Eyki, ko'ngul vasfi bayon aylading,
Sen bu ko'ngulni ne gumon aylading.
Gulshani jisming aro gul g'unchasi -
Bitsa, gumon etma ko'ngul g'unchasi.
G'uncha emaskim, bu ko'ngul qon erur,
Yo bo'yalib, qon aro paykon erur.
Yo'qki, bu bir shakl durur rangu bo',
Harne kerak bo'lsun, agar bo'lsa bu.
Gar bu durur har nimakim joni bor,
Jismida bu g'uncha sifat qoni bor.
Ham oni dajjol topib, ham nabi,
Iso bila tengmu bo'lur markabi?
Gar bu esa Xoja, o'zin muttasil -
Qaysi ko'ngul birla degay ahli dil
Bu xud emas jazm sen istar ko'ngul,
Gar bu ko'ngul bo'lsa sen andin to'ngul.
Buki ko'ngul dersen erur bu yurak,
Ism ko'ngul birla anga mushtarak.
Ko'ngul erur bulbuli bo'stoni roz,
Quds harimida bo'lub jilvasoz.
Royixai jannati a'lo ham ul,
Partavi misbohi tajallo ham ul.
Solik ani Arshi muallo dedi,
So'fi ani olami kubro dedi.
Ayni nazohatda bu a'zam jahon,
Borcha jahon ahli ko'zidan nihon,
Ka'baki olamning o'lub qiblasi,
Qadri yo'q andoqki ko'ngul ka'basi.
Kim bu xaloyiqqa erur sajdagoh,
Ul bin Xoliqqa erur jilvagoh.
Topqucha ganjinai asrorliq,
Ko'p qilibon soliki atvorliq.
Ka'bag'a ham qat'i manozil qilib,
Dayrg'a ham tayyi marohil qilib,
Ham yetibon ahli munojot aro,
Ham tushubon ko'yi xarobot aro.
Goh bo'lubon mu'takifi xonaqax,
Shayx oni toatg'a qilib ro'barax.
Goh kirib dayri fano son mast,
Mug'bacha ollida bo'lub butparast.
Goh qilib sham'g'a parvonaliq,
Goh pari ishqida devonaliq.
Goh visol ichra bo'lub ayshsoz,

Goh firoq o'tig'a aylab gudoz.
Gar ko'rubon chobuki simintaxe,
Xandai shirin bila sho'rafkane.
Dardu balo tog'ida Farhod o'lub,
Tiniog' anga teshai po'lod o'lub.
Yo yo'luqub mohruxi dilkashe,
Dashti malohat aro Laylivashe.
Ishqida sargashta chu gardun o'lub,
Dard biyobonida Majnun o'lub.
Sokin o'lub o'tda samandar kibi,
G'o'ta urub suv aro gavhar kibi.
G'arqi havo abri guharsanjdek,
Tufroq ichinda yotibon ganjdek.
Vodiye qolmay ul anga yetmagan,
Qat'ida takmili suluk etmagan,
Oriz o'lub jumlai xolot anga,
To bo'lubon kasbi kamolot anga,
Olam afo har tie ko'rub, kasb etib,
To laqabi olami kubro yetib.
Kimga bu olam sari ochilsa yo'l,
Olam aro ahli dil ul bo'ldi, ul.
Ulki yetib mahzani ra'fat anga,
Bo'ldi bu olamda xilofat anga.
Taxti safo bo'ldi aning maskani,
So'fiyi sohibdil ani bil, ani.
Yo'lida jonu ko'ngul aylab fido,
Jonu ko'nguldan anga qil iqtido.
Gar etagin tutmoq emas dastras,
Tushsa Navoiy sari bir rishta bas.

XVIII - Avvalg'i Hayrat

Ko'ngulning adam tunidin qutulub, vujud subhig'a hamnafas bo'lub, malak olami bahoristonining rango-rang azxori va gunogun ashjorin tamosho qilg'oni va alarni "Sabbihisma Rabbikal-a'lo" amri bila qayyumi haqiqiy tasbihig'a mashg'ul erkonin bilib dimog'i bog'ida hayrat gullari ochilg'oni va ul gullar atri dimog'idin hush olib behush yiqilg'oni

Subhdur, ey soqiy, etib mehr fosh,
Tut manga bir jom nechukkim quyosh.
Tong qushi chun berdi payomi sabux,
No'sh etayin bir-ikki jomi sabux.
Subh safoliq mayidin mast o'lay,
Tong qushig'a nolada hamdast o'lay.
Berdi sahar xullasi zar rishtatob,
Qolmadi tun pardasidin rishta tob.
Yozdi falak toqig'a kilki qazo,
Oyati "Vash-shams" bila "Vaz-zuxo".
So'fiyi subh aylabon ul dam zuhur,
Yoydi sipehr uzra musalloyi nur.
Shorn savodi asarin tiyra xok,
Subh supurgusi bila qildi pok.
Charxki, dahr uzra edi mushkrez,
Bo'ldi hamul mushkuza kofurbez.
Nilufari charx to'kub jolasin,
Ochti sahar bog'i sarig' lolasin.
Oj o'lubon panjarai obnus,
O't sochibon mijmarai sandarus.
Kuydi quyosh o'tig'a zulmat tuni,
Uchti havo uzra nujum uchquni.
Jilva bo'lub gum kecha tovusidin,
Nur ketib gullari ko'zqusidin.
Ko'z ochibon Xoja adam shomidin,
Jon topibon tong yeli payg'omidin.
Shomi adamni surub andoqki dud,
Esti dimog'ig'a nasimi vujud.
Zohir o'lub o'ziga begonavor,
Yuz urubon har sori devonavor.
Har nafasi subh kibi sorg'orib,
Tong yelidek har dam o'zidin borib.

Yuz tuman a'juba tamosho qilib,
Sirrini bilmakni tamanno qilib.
Fikrati qilg'on soyi ko'prak xayol,
Anglabon o'z komini ko'prak mahol.
Bo'lmadi ul pardada chun kashfi roz,
Ko'p qilib izhori sujudu niyoz.
Kasr harimida maqom ayladi,
Ajzu taxayyurg'a qiyom ayladi.
Ya's ila o'z ajzini qilg'och ado,
Qildi anga xotifi g'aybiy nido
Kim, qo'pu sayr ayla bu gulshan son,
Ayla nazar sabzai ravshan sori.
Qo'ptiyu qo'ydi chu bir-ikki qadam,
Bo'ldi ayon ravzai bog'i Eram.
Qaysi Eram, gulshani minusirisht,
Gulshani minu dema, bog'i bixisht.
Har shajari sidrag'a bosh yetkurub,
Shoxin aning shoxiga chirmashturub.
Barglari ko'kka qilib sarzanish,
Soyasida mehr topib parvarish.
Sarvlari sarkashu zangorgun,
Har biri ko'k borgahig'a sutun.
Mehr chinor ofatining ranjasi,
Panjasini ojiz etib panjasi.
Sorg'orib ul mehnati jonkoh ila,
Kuydurubon oni qiziq oh ila,
Sandalining atri Masixo dami,
Andin o'luk misli Masix odami,
Suv bo'lubon royixasidin gulob,
Soyasi tufrog'ni qilib mushki nob.
Soqi sapidorning andoqki siym,
Gard aning siymig'a qo'ymay nasim.
Siym anga chun soqi sumanso bo'lub,
Yafrog'i tax nuqrai mino bo'lub.
Charxqakim shoxi sanubar yetib,
Tugmalarin anjum uchun xo'd etib.
Sarvu sapidor safi muttasil,
Sarvu sapidorni aylab xijil.
Turfa bukim boshida gul ochilib,
Ul gul ayog'ig'a dog'i sochilib.
Sabzasining rangi zumurrad kibi,
Rishtasida tugma zabarjad kibi.
Har sori bir xavzai oyinarang,
Kim namidin tutmayin oyina zang.
Jilvagar ul ko'zguda jon surati,
Dasta bo'lub anga arig' hay'ati.
Ruxqa orig' suyidin qut o'lub,
Reza toshi la'l ila yoqut o'lub.
Gul oyog'ig'a suv qo'yub boshini,
Boshini qo'ykim, bu ushoq toshini.
Ziynat uchun qilg'ali xalxol anga,
Yo'qki bu naqd o'lg'ali pomol anga.
Bikr sifat g'uncha bo'lub parda cheh,
Rishtai baxtidin ochilmay gireh.
Shohidi gul husnu namoyish uchun,
Xon olib ilgiga kushoyish uchun.
Dur solibon shabnamu esgach nasim,
Bargi shukufa to'kubon anda siym.
Sabzau gul aksi tushub suv aro,
Orazu xat o'ylaki ko'zgu aro.
Gul uza shabnam chu tushub har varaq,
Ko'rguzub afruxta yuzda araq.
Sunbuli pechon bo'lub af'i misol,
G'uncha aning nishidin ozurda xol.
Zaxr ila yoshil bo'lubon paykari,
Bulbul aning boshida afsungari
Tugmaki ostida gumon etti xayl,
Zaxr durur qilg'on oyog'ig'a mayl.

Nishtar urarg'a chidamay xordin,
Bulbul etib doiya minqordin.
Sarv ayog'ida xiromon tazarv,
Shu'la tazarv o'ldi, aning dudi - sarv
Jilva qilib har sori tovusi mast,
Gullaru gulbun topib andin shikast.
Tolni yangi shox ila bargi g'ulu,
Ayladi devonai jo'lidamo'.
Bog' xakimi xiyalu makr ila,
Solib ayog'ig'a sudin silsila.
Nargis arilmay marazidin arig',
Ko'zlari ayni yaraqondin sarig'.
Ko'z tikibon suvg'au rangi sinib,
Sabzani suv ichra bolig' sog'inib.
Har sori zang zar etib oshkor,
Nomiya paykig'a hamishabahor.
Rindi muqammirdek etib lola shayn,
Tosi aro jola bo'lub ka'batayn.
Gul ul o'yung'a chu havas ko'rguzub,
Jaybidag'i xurdalarin utquzub.
Jola binafshag'a urub toshini,
Bog'lab ko'k yog'lig' ila boshini.
Ko'rguzubon barq bulutdin daraxsh,
Qatra Xizr chashmasidek ruhbaxsh.
Qilg'ali amvotni ixyo nasim,
Fosh etib anfosi Masixo nasim.
Qatrasi gavhar suyidin ham firm,
Tufrog'i jannat gulidin ham nazix.
Ul bu Eram tavfida behol o'lub,
Zoyil o'lub hushu tili lol o'lub,
Har tarafikim boqib ul ravzaning,
Ko'zga g'aroyib ko'runub birga ming.
Necha nazar bo'lsa tamoshotalab,
Bul'ajab uzra ko'runub bul'ajab.
Topmadi sarrishtani chun fikrati,
Hayrat uza qildi g'ulu hayrati.
Aql ishin ya's junun ayladi,
Vasvasa hushini zabun ayladi.
Kim bu gulistonkim erur bir jahon,
Balki jahone gul ichida nihon.
Butmak o'zi xud emas imkon anga,
Gar bu emas kirm esa dehqon anga.
Soldi nixodig'a bu hayrat xurush,
Kim dedi ul hayrat ichinda surush
Kim, nedurur hayrati befoyida,
Sanga bu hayrat ila ne foyida.
Sirri haqiqatdin o'lub bahravar,
Ayla basirat ko'zi birla nazar.
Dur kibi yetgach qulog'ig'a bu so'z,
Nuri hidoyat bila ochti chu ko'z
Foxtadin qumriyu bulbulgacha,
Balki shajar yafrog'idin gulgacha,
Barchasi qayyumig'a zokir edi,
Har bir aning shukrig'a shokir edi.
Gar yel, agar suv bo'lubon nag'masoz,
Soni' ila har biriga o'zga roz.
Chekti bu hayrat bila o'tluq xurush,
Kim bori go'yo edilar, ul - xamush
Soldi dimog'ig'a bu xomushluq .
Ox buxori bila behushluq.
Soqiy, yetubdur yana jismimg'a tob,
Yuzuma ur, boda suyidin gulob.
To topibon hush takallum tuzay,
So'z chamani ichra navo ko'rguzay.

XIX - Ikkinchi Hayrat

Ul humoyunbol qushning malak olami gulistonidin malakut olami shabistonig'a havo qilib, ul rafi' manozilning sham' va mashoilin zabona tilidin "Vazkurisma rabbika va tabattal ilayhi tabtilo" hukmi bila xoliqi asliy zikriga zokir erkanin ma'lum qilib, hayratdin

bir olamdin yana bir olamg'a borg'oni va bu hayrat yana ani bexudluqqa solg'oni

Turki Xo'tan topti chu zebo jamol,
Mushkfishon bo'ldi nasimi shamol.
Urdu nafas nafliai anbar nasim,
Yopti varaq safhai abharshamim.
To'kdi jahon gulbuni bargi suman,
Ochti falak bog'chasi nastaran.
Lu'batl Chin chehra nihon ayladi,
Zulfin ochib mushkfishon ayladi.
Royihadin ayladi bu suda mushk,
Anjumi shabgard dimog'ini xushk.
O'ylaki ul yubs chu ta'sir etib,
Chekratibon ko'zlari uyqu ketib.
Pardagi o'ldi egin ichra karak,
Uchti ochib pardalarin shabparak.
Bumki azmi falak o'ldi anga,
Doiradin oy dafak o'ldi anga.
Ko'k o'lang atrofida har guna vard,
Anjum ila doirai lojuvard.
Bu kechakim yuz taab o'ldi anga,
Bir-biridin bul'ajab o'ldi anga.
Aylar edi charxi musha'bidshior,
Har nafase o'zga tilism oshkor.
Ko'k bu musha'bidning o'lub chodari,
Axtar o'lub lu'batl siminbari.
Hay'ati tuloniy ila Kaxkashon,
Charxqa sayr etgali yo'ldin nishon.
Dema kitoba falak ayvonig'a,
Raxrav o'lub charx shabistonig'a.
Qildi chu ziynat bila bog'i sipehr,
Axtarining har gulini rashki mehr.
Toyiri qudsiy yana istab navo
Uchti dog'i ul sori qildi havo.
Qolibi xokiy qolibon xok uza,
Chiqti falak axtari afiok uza.
Ruh qanoti bila toyir bo'lub,
Charx shabistonig'a soyir bo'lub.
Ushbu jinon ravzasining toyiri,
Bo'ldi chu avvalg'i chaman soyiri.
Zoti aning javhare erdi basit,
Olam anga markaz o'lub, ul Muxit.
Halqa bo'lub javhari ulviy xirom,
Xotam anga nuqtai sifliq maqom.
Halqa dema, balki mudavvar lagan,
Sham'i aning mash'alai anjuman.
Mash'al o'lub hajr shabistonig'a,
Sham'i gado kulbai vayronig'a.
Nuri berib kulbag'a sham'i farog',
Sham'ni qo'ykim, guhari shabcharog'.
Hay'ati gah doiramonand o'lub,
Savt anga tasbihi Xudovand o'lub.
Goh bo'lub paykari andoqki til,
Aytur uchun Haqqa sano muttasil.
Chun yana bir ravzani qildi vatan,
Sokin edi bir buti siminbadan.
Qoshi fusungar, ko'zi tannoz ham,
Ul bir etib ishvayu bir noz ham.
Turrasi marg'ulasida yuz girih,
Mushkkin aylab qamar uzra zirih.
Shohid o'zi erdi, navosoz o'zi,
Soqiy o'zi, zamzamapardoz o'zi.
Rangi yigitlik mayidin ol o'lub,
Hamdami bir piri kuxansol o'lub.
Zohir etib za'f so'ngaklar anga,
Kim ko'runub jismida raglar anga.
Ragzan o'lub mutribi xajjomvash,

Raglar aro qon yo'qidin nolakash.
O'zi ham ul raglar ila hamsado,
Raglaru ragzan qilibon shukr ado.
Chun yana bir hujra sori chekti ranj,
Anda edi nodirai nuktasanj.
Ism o'lub ul hujrada munsho anga,
Rishtai dur xat bila insho anga.
Mum kibi tab'i aning dilpazir,
Borcha nigindin bo'lubon naqshgir.
Suv kibi har zarfg'a ohang etib,
O'zini ul zarf ila hamrang etib.
Xomasidin noma siyox o'lmayin,
Yozg'oni juz hamdi Iloh o'lmayin.
Chun yana gulshanni maqom ayladi,
Har chamane ichra xirom ayladi.
Anda nihon erdi pari paykare,
Durji sipehr ichra samin gavhare.
Gavhari sarchashmai jondin yoruq,
Harne yo'q ondin yoruq, ondin yoruq.
Hay'ati oyinai getinamo,
Ko'zgusi oyning topib andin jilo.
Charx uza parvozi maloyik sifat,
Xatti shuoi anga har yon qanot.
Chashmasini chunki Masixo topib,
Pok damidin o'luk ixyo topib.
Chashma aro obi hayoti aning,
Kecha savodi zulumoti aning.
Paykaridin zohir o'lux chashmalig',
Xatti shuoi anga har yon arig'.
Yo'qki bu xat boshtin-ayoq til bo'lub,
Har till Haq zikriga qoyil bo'lub.
Chun yana maydon sori ko'rguzdi xez,
Tahmtane tortib edi tig'i tez.
Qahri o'ti cheksa chu dudi g'azab,
Har sharari yuz yil o'lub zuzanab,
Jumlai olamg'a ishi qahr o'lub,
Achchig'idin boshtin-ayoq zaxr o'lub.
Tig' solib har sori achchig'idin,
Qon demakim, zaxr tomib tig'idin,
El boshining kosasidin jom anga,
May yerida qon bo'lub oshom anga.
Ham o'qi tiyra kecha anjumraboy,
Ham qilichi zaxmi o'lub yangi oy,
Rumhi bila o'qlari, bal tig'i ham,
Tillar o'lub degali shukri niam.
Chun yana bir marxalag'a chekti raxt,
Sokin edi saxnida bir nekbaxt.
O'zi malakvash, kiyimi xullason,
Xoh rido bil ani, gar taylason.
Minbari shashpoya uza o'lturub,
Zuhd shukuhi yuzidin bilgurub.
Chehrani ochmoq kecha odat anga,
Mash'al o'lub nuri saodat anga.
Davlati sarmad kibi farrux jamol,
Aqli mujarrad kibi farxundafol.
Kishvar anga nuru safo xittasi,
Anshi etib hamdu sano xutbasi
Chun yana bir dayr sori qildi sayr,
Ko'rdiki bir xindu erur piri dayr.
Har ishida sabr tamanno anga,
Sabr kibi ishda taanno anga.
Tiyrajabin o'ylaki mehnat kuni,
Langxirom o'ylaki furqat tuni.
Dayri sabukravg'a nigahbon bo'lub,
Lek batiysayru garonjon bo'lub.
Tomini bu dayrning aylab matof,
Qarn o'tubon aylab ani bir tavof.
Ilgidakim subhani aylab mudir,

Tilni qilib zokiri Hayyi Qadir.
Chun yana bir qullag'a aylab qaror,
Topib aning davrini maxkam xisor.
Burjig'a bu yetti falakdin uruj,
Balki aning bobida "Zotil-buruj".
Xandaqining umqig'a andoza yo'q,
Burji o'n ikki, anga darvoza yo'q.
Razvana har burji aro g'urfae,
Jilvagar ul g'urfa aro turfae.
Turfa bukim sayr qilib bardavom,
Sayrlari lek o'n ikki maqom,
Hoin tili birla maqol aylabon,
Hamdi Karimi Mutaol aylabon.
Chun boridin yuqqori urdi alam,
Yuqorig'i poyag'a qo'ydi qadam.
Ko'rdi o'shul xittani butxonae,
Har butining hay'ati durdonae.
Anda ne raxbon edi, ne barhaman,
Lek bori butlar edi siymtan.
Har buti butgarg'a parastishda mast
O'ylaki but sajdasi butparast.
Muncha g'aroyibg'aki qildi guzar,
Ayladi ibrat ko'zi birla nazar.
Borchasida zikru sujud angladi,
Ma'rifatullohg'a shuxud angladi.
Yuzlanib o'z xolida g'ayrat anga,
Birga ming o'ldi yana hayrat anga,
Kim bori zokir edi, ul gungu lol,
Borchasi majmuu ul oshufta xol.
Qildi yana hayrati behad ani,
Hush zavoli bila bexud ani.
Soqiy, erur jismim aningdek zaif,
Kim nafasim chiqqali ermas harif.
Jomg'a xud men qo'ya olmon og'iz,
Paxta bila og'zima oni tomiz.

XX - Uchunchi Hayrat

Ul oshuftaxol musofirning malakut olami shabistonidin badan mulki shahr istonig'a nuzul qilg'oni va ul kishvar ahliningxam "Fazkuruniy azkurukum" buyrug'i bila Qodiri mutlaq yodi birla erkonin bilib, hayrat o'ti ishtiol etib, vujudi ul o'tdin kul bo'lub, fano yeliga. bilkul sovrulmoq bila ikkinchi fano maqomin xosil etib, andin so'ng Haqdin baqoyi komiliy yetib, Xojaning ul mulkda xilofat taxtig'a qaror tutqoni

Mehr chu mashriq sori urdi alam,
Oldi jahon mamlakatin yakqalam.
Tavsani gardung'a minar mayl etib,
Chiqti ufuq jonibidin sekretib.
Chunki biyik bo'lg'ucha qildi shitob,
Soldi harorat bila olamg'a tob.
Xojaki hayrat mayidan mast edi,
Mastliq uyqusig'a hamdast edi.
Soldi quyosh tobi chu mag'zig'a jo'sh,
Seskanibon kirdi dimog'ig'a hush.
Asru achig' may bila mahmur o'lub,
Balki qiziq o't bila mahrur o'lub.
G'urbat o'ti har dam o'lub shu'lazan,
Tushti xayolig'a havoi vatan.
Yona safar ranji qabul ayladi,
Manzili azmig'a nuzul ayladi.
Chunki jahon arsasidin topti bahr,
Keldi aning ollig'a bir turfa shahr.
Har yoni a'jubag'a had nopadid,
Turfai behadg'a adad nopadid.
Sun' iligi bolchig'in aylab xamir,
Lutf ila aylab ani xay'atpazir.
Ikki sutun uzra qilib ta'biya,
Anda ko'p a'juba qilib ta'miya
Vaz'ini ul damki murattab qilib,

To'rt javohirni murakkab qilib.
Ikki anga gavhari ulviy najod,
Ikki yana javhari sifliy nixod.
O'yla taodulki bo'lub to'rt zid,
Borcha tarakkub yuzidin muttahir.
Masjidu bozoru mahallot anga,
Ko'chavu bo'stonu xarobot anga,
O'tig'a Muso o'ti yanglig' ziyo,
Eli Masixo damidek jonfizo.
Suyi latofatda zuloli bixisht,
Tufrog'i gul, nafxasi anbarsirisht.
Kishvarining qalbida bir taxtgoh,
Bo'lmoq uchun xusravi kishvaipanoh.
Taxtig'a har xolki tori bo'lub,
Jumla aqolimida sori bo'lub,
Anda saloh o'lsa, borida saloh,
Bo'lmasa solix, borisi befaloh.
Avjida bir qasrki me'mori sun',
Aylab ani muqassam pargori sun'.
Vaz'ida xayron xiradi xurdabin,
Lol qolib tarhida naqqoshi Chin.
Qasr uza bir gunbadi oliy asos,
Gunbadi gardun bila ra'san bi ra's.
Harne raqam gunbadi garduri aro,
Borchasi bu gunbadi mavzun aro.
Qasrig'a bir turfa eshik ochilib,
Kim duru gavhar unidin sochilib.
Bo'lub ikki la'ldin abvob anga,
Har sori dandona duri nob anga.
Farshiki yoqut ila marbut o'lub,
Durlari yoqut aro mazbut o'lub.
Har neki ma'kul ila mashrub erur,
Kim yegali, ichgali marg'ub erur.
Shahrg'a bu yo'l bila aylab xirom,
Shahr elining quti bo'lub subhu shom.
Fazlalari daf i uchun ikki yo'l,
Jonibi asfaldin o'lub zohir ul.
La'l eshigi uzra iki bodgir,
Hay'ati matbuu o'zi dilpazir.
Ham kiribon, ham chiqib andin nasim,
Toshida gachkorlig'i soda siym.
Gunbadi ruknig'a mahorij bo'lub,
Shahr yo'lidin yo'li xorij bo'lub,
Ushbu mamar birla nasimi shamol
Shaht elini aylabon osudaxol.
Shoh riyozig'a ham aylab murur,
Etkurubon bazmig'a yuz ming surur.
Shohg'a bir noyibi hikmatmaob,
Kishvari atrofida ul komyob.
Diqqat aro fikri qayonkim ketib,
Nuqtai mavxumni'yuz qism etib.
Fikrati har amrda farxundaroy,
Roi bori uqdada mushkilkushoy.
Shoh ani o'z mulkida dastur etib,
Mulkini ul adl ila ma'mur etib,
Yuqqorig'i qasr uza farrux vazir,
Sokinu el amrig'a farmonpazir.
Qasrda besh raxba muxayyo anga,
Bo'lg'ali har sori tamosho anga.
Lek bu besh raxbada besh korvon,
Bir-biridek har biri bisyordon.
Har biri bir ravzada topib mahal,
O'z fanida har biriga yo'q badal.
Biri nazar ilmini idrok etib,
Ayni safodin nazarin pok etib.
Biriga ish buki eshitgach samo',
Qilg'ay ani diqqat ila istimo'.
Biriga qilmoq bo'lubon ta'm dark,

No'shi hayot o'lsun, agar nishi marg.
Biriga har royixa aylab asar,
Xoh quruq nofau, gar mushki tar.
Birga gulu xor muassir bo'lub,
Sovug', isig'din mutaassir bo'lub.
Bosirau somiau lomisa,
Zoyiqau shomma bila xomisa.
Har neki olamda bo'lar mudraki,
Kimdagi idrok munga yo'q shaki.
Qasrki dahlezi topib naqshi Chin,
Sohatida sokin o'lub besh amin,
Har neki zohir bo'lubon besh havos,
O'z ishi kunhida bo'lub raxshunos.
Borcha javohirni yig'ib kelturub,
Burnog'i xozin qo'lig'a topshurub.
Andin ikkinchiga topib intiqol,
Kim bo'lubon xozini oning xayol.
Andin uchunchi bo'lubon naqdsanj,
Hofiz o'lub name anga yetsa ganj.
Chun yana birga bo'lubon muntaqil,
Ul mutasarrif bo'lubon muttasil.
Harne tasarruf qo'li oning yetib,
Borchani dasturg'a taslim etib.
Zabt etibon noyibi ravshanzamir,
Naqdi mamolikni nechukkim vazir.
Azm etibon dargahi iqbolg'a,
Yuz qo'yubon Ka'bai omolg'a.
Arz qilib borchani shoh ollida,
Dodgari mulkpanoh ollida.
Shah bu xazoying'a chu xozir bo'lub,
Diqqat ila borchag'a nozir bo'lub.
Rad qilibon harneki mardud erur,
Ayirib ui tuhfaki maqsud erur,
Hazrati izzatqa niyoz aylabon,
Tuhfalarin vositasoz aylabon.
To yetib ul lahza nidoyi qabul,
Topibon ul tuhfa tariqi vusul.
Badraqai rohi najoti bo'lub,
Mujibi raf i darajoti bo'lub.
Xojaki ko'rdi yana mundoq jahon,
Zarrada kavn, qatrada daryo nihon.
Fikr nahangig'a yana qut o'lub,
Lujjai hayrat aro mabxut o'lub,
Fikrat o'ti ko'kka chekib dudini,
Hayrati nobud etibon budini,
Chunki bu hayrat aro ranju ano
Foni etib Xojani balkim fano.
Haqdin o'lub toza vujude anga,
Toza vujud ichra shuxude anga.
Sham'i baqo chun yorug' aylab ko'zin,
Anglabon ul saltanat ichra o'zin.
Fatx o'lub mulk ila kishvar anga,
Balki jahon mulki musaxxar anga,
Mulk o'ziyu taxt o'ziyu shoh o'zi,
Borcha o'zi, borchadin ogoh o'zi.
Nafsg'a chun orif o'lub mo'-bamo',
Foyiz o'lub "Qad arafa rabbaxu".
Soqiy, olib kel qadahi xushguvor,
Birga olib tortay ani xojavor.
To chekibon bir-iki jomi shigarf,
Xoja madihida suray necha harf.
XXI

Xoja Bahouddin Naqshband quddusa sirruhu madhidakim, sun' naqqoshi hikmat xomasi bila ro'zgor sahifasida aning vujudi naqshin islomiy tarx etti va surati irshodi bila kufr ahli ko'ngli varaqidin xitoyi va farangi naqshi ketti va Xoja Ubaydulloh sallamahumullohg'a niyoz arzikim, ul hazratqa xalafi mutlaq, balki xalifai barxaqdurur

Xojaki, naqqoshi sipehri baland,

Bo'lg'ali har safhasig'a naqshband,
Ayladi avroq munaqqash base,
Naqsh raqam ayladi dilkash base.
Lek aning naqshi kibi dilnavoz,
Chekmadi to xomasidur naqshsoz.
Sobit aning ko'ngli aro naqshi jud,
Maxv o'lub ul safhada naqshi vujud.
Naqshig'a teng tutmay o'zin naqshi
Chin, Olam o'lub ilgida naqshi nigin.
Bo'yla nigin naqshiga farmonbari,
Munona ajab naqsh ila devu pari.
Sa'y ila bu gunbadi bisyomaqsh
Har nechakim aylabon izhor naqsh.
Naqshining ollida namudor uza,
Naqsh bo'lub safhai devor uza,
Muncha ajab naqsh bila arjmand,
Kimsa emas g'ayri shahi naqshband.
Jong'a chekib ranju ano naqshini,
Sizmoq uchun anda fano naqshini,
Joni chu ul naqsh makoni bo'lub,
Naqshdin o'zga bori foni bo'lub.
Turfa bukim naqshga ko'z solmayin,
Jonida juz naqshi baqo qolmayin.
Ko'ngli chekib maskan aro naqshi sayr,
Sayrda yo'q ko'ngli aro naqshi g'ayr.
Sayr anga bu toqi munaqqash uza,
Naqshi kafi lavhai zarkash uza.
Chun izining naqshig'a surtub jabin,
Ravshan etib ko'z falaki naqshbin.
Ravzai jannatqa chu aylab xirom,
Holi aning o'rnida qoyim maqom.
Ulki bu ofoq ichida toq erur,
Toq nekim, murshidi ofoq erur.
Charxi nigun dargahida xokro'b,
Balki jabini bila xoshokro'b.
Yuz qo'yubon qullug'ig'a shohlar,
Bazmida bexud o'lub ogohlar,
Xizmatidin har kishi ogoh o'lub,
Garchi gado ma'ni ila shoh o'lub.
Necha tushub egniga qilsang qiyos,
Xozini irfon kafidin yuz libos.
Zarq ila tag'yiri libos etmayin,
Tafriqai xazzu palos etmayin,
Suxbatida har necha beshakku rayb,
Jilva qilib shohidi ra'noyi g'ayb,
Go'shai xilvat aro tutmay qaror,
O'zini qilmay yashurun oshkor.
Atlasi gardun bila ming zebu far,
To'rqa to'ni ostida ko'k ostar.
Lek o'shul to'rqasi har tor ila,
Faqrda yuz murshid uchun silsila.
Mulki jahon mazrai dehqoni ul,
Balki jahon mulki nigahboni ul.
Yo'qki mamolikka nigahbon o'lub,
Borcha salotin uza sulton o'lub.
Ruq'alari yetsa ne shah qoshig'a,
Ish ani qo'ymog'lig' o'pub boshig'a.
Anglab ani bosh uza toji yaqin,
Har so'zi ul toj uza durri samin.
Shahg'a dema, lutf chog'i tojbaxsh,
Balki gadolarg'a dog'i tojbaxsh.
Haq so'zini elga qilurda ado,
Teng ko'runub ollida shohu gado.
Chun cholinib navbati qadrig'a ko's,
Shahlar o'lub navbat ila xokbo's.
Xotir o'lub mehri jahontob anga,
Avji sharaf anjumi ashob anga.
Har biri olam eliga raxnamo,

Dema jahon ahliki, ahli samo.
Borcha suluk ahlig'a raxbar bo'lub,
Yo'l elig'a tiyra tun axtar bo'lub.
Tiyra nazarlarga berib nuru tob,
Har birisi o'ylaki najmu shixob.
Garchi tijorat bo'lub oyinlari,
Bo'lmadi bir mulkda taskinlari,
Yuklarida tuhfa naqdi fano,
Har biri ul naqddin istab g'ino.
Simlari borcha fano konidin,
Durlari yo'qluq suvi Ummonidin.
Chun kivurub har sori raxti najot,
Band bo'lub chorsuyi koinot.
Olg'uchi gar vahmi ziyonbud etib,
Lek bu savdo chu qilib sud etib.
Toki jahon qasrining imkoni bor,
Ustida oning falak ayvoni bor.
Qo'ymasun ayvoni jahonni tixi,
Dabdabai ko'si Ubaydullaxi.
Himmatidin bizni ham etsun Xudoy,
Faqr yo'lida g'ani, imong'a boy.

XXII - Avvalg'i Maqolat

Imon sharhidakim, "Al-imonu an tu'minu billahi va maloikatihi va kutubihi va rusulihi va bil-yavmil-oxiri va bil-qadari xayrihi va sharrihi" demakdin maqsud bu kalimot emas va agar ahli zohir muni imon desa, ahli ma'ni demas va uluhiyat daryosig'a shinolig' ajzin zohir qilmoq va maloyika havosida bir necha qanot urmoq va kutub avroqida bir necha xarf surmak va rusul jodasida necha qadam yugurmak va qiyomat qoyim bo'lurida qiyom ko'rguzmak va qadar bobida aloqadri xol tarannum tuzmak

Kimki jahon ahlida inson erur,
Bilki nishoni anga imon erur.
Ulki hadu rasm qo'yar mantiqiy,
Toki bu hayvoni bila notiqiy.
Ikkisi insong'a bo'lub haddi tom,
Zumrai inson aro aylar xirom.
Nav'ini notiq bila hayvon qilur,
Notiqu hayvonini inson qilur.
Sen dag'i inson muni qilsang gumon,
Bilki hamon sen-senu hayvon hamon.
Muniki inson mutafovrit erur,
Tengri kalomi xabar andin berur.
Bas kishi jazm aylasa inson oni,
Yaxshi-yomon ichra tafovut qoni?
Bo'lmadi bas noqisu komilda farq,
Topmag'ay el olimu johilda farq.
Bu sifat insonda topilmas faloh,
Mantiqiy aylabdur ani istiloh.
Bas ani inson atag'il beriyo, Kim
ishidur sabr ila shukru hayo.
Bo'yla buyurdi riabiyi Hoshimi,
Kim bu uch imonning erur lozimi.
Bas ani inson demak o'lg'ay ravo,
Kim ishi imon bila topqay navo.
Eyki, sanga ayladim insonni sharx,
Emdi eshitkim qilay imonni sharx.
Olti durur shar'da go'yo adad,
Harneki mo'ming'a kerak mu'taqad.
Aylasa bu olti bila ixtisor,
Olti jihatdin anga bo'lg'ay xisor,
Kim bu xisor o'lsa aning ma'mani,
O'g'ridin emin bo'lubon mahzani,
Naqdini bu hodisa berohidin,
Balki o'kush bim guzargohidin
O'tkaribon xayru salomat bila,
Qolmayin ul yo'lda malomat bila.
Maqsadi asliyg'a xirom aylagay,
Qurb harimini maqom aylagay.
Anglading ijmol ila ta'vilini,

Emdi eshit har biri tafsilini.
Oltidin avvalg'iki maqsud erur,
Bilmak erur Haqniki, mavjud erur.
Aytma mavjudki, ayni vujud,
Harneki mavjud anga fayyozi jud.
Zoti vujudig'a bo'lub muqtaziy,
Nuqs, kamolidin o'lub munqaziy.
Andin o'lub munxat ila murtafi',
Munxat agar murtafi' ul muxtari'.
Zotig'a daryoyi qidam chun toshib,
Bir yon azal, bir yon abaddin oshib.
Harneki qoyim, o'zi Qayyum o'lub,
Bo'lg'usi ul, borchasi ma'dum o'lub.
Borcha jahon ahlig'a zoti nihon,
Mazhari asmou sifoti jahon.
Borchani ham qilg'uchi nobud o'zi.
Borcha borib, bo'lg'uchi mavjud o'zi.
Ikki jahon mulki musallam anga,
O'zga jahon bor esa ul ham anga.
Oltidin ikkinchi - maloyikni bil,
Borchag'a tasdiqi vujudaylagil.
Bilkim erur zoyiri aflok alar,
Nafsning oloyishidin pok alar,
Har bir uli-ajnixatovus o'lub,
Donai tasbih anga ma'nus o'lub,
Tobi muhabbat chog'i ul ajnixat,
O'tlari tug'yoni uchun mirvaha.
Bir bila topmay bu janoh inqito',
Bir neki, masno va sulosa rubo'.
Ne qadame amrsiz olib, ne dam
Borcha vujud avvalidin to adam.
Poku mujarrad borining javhari,
Tufroqu suvu yelu o'tdin bari.
Xuldi barin qushlaridek shavqnok,
Arm adosidin o'lub zavqnok.
Bir qush alar ichraki topmay bu zavq,
Foxta yanglig' topibon bo'yni tavq.
La'nda uch harfki bor oshkor,
Har birining domanasi xalqavor.
Har birining xalqasi topib vusul,
Tavqda mal'un bo'lub ul bulfuzul.
Angla uchunchi kutubi osmon,
Tengri so'zi bil borisi begumon.
Qaysi kutub, har biri daryoyi jarf,
Har so'zi bu bahrda durri shigarf.
Bahr dema, har biri bir turfa kon,
La'l ila gavharg'a sarosar makon.
Gar uchi uch sham'i munavvar bo'lub,
Lek biri mash'ali xovar bo'lub.
Bo'lsa mavolidi salos ul uchi,
Bu yeti oboning ishin qilg'uchi.
Bal yeti obo munga ummul-kitob,
Sab'i masoniy topib andin xitob.
"Sab'i masoniy" neki, har surasi,
Davlatu din xittai ma'murasi.
Boshida har surasi tazxib ila,
Dargahi koshiy anga tartib ila.
Bog' anga har saffhai gulshan misol,
Jadvali atrofida ravshan zulol.
Bog' dema, balki falak, ne falak,
Satrlari har sori saf-saf malak,
Bal anga har doirai ashrgard,
Rutba aro bir falaki lojuvard.
Haq so'zi har juzvi varaq to varaq,
Borcha xaqoyiq, balkim borcha xaq.
Misl anga ma'dumu mushobix adim,
Qoyili andoqki qadim ul qadim.
Bil yana to'rtunchi rusul ma'shari,

Har biri bir bahri safo gavhari.
Borchasi xaq amrila naxyin tuzub,
Elga bori xaq yo'lini ko'rguzub.
Hujjat agar istasa har tiyra zot,
Har birisi ko'rguzubon mu'jizot.
Zohir o'lub borchag'a sidqi maqol,
Shoyibai kizbg'a yo'q extimol.
Garchi payambar borig'a ism o'lub,
Lek alar jismi ham uch qism o'lub.
Zumrai avval kelibon anbiyo,
Vahy ila ru'yodin o'lub peshvo.
So'ngra rusulkim, neki Haqdin yetib,
Borchasini xalqqa irsol etib.
So'ngra ulul-azmki aylab jidol,
Da'vati din qilga-yu xukmi qitol.
Borchasining a'zamiyu afsaxi,
Anglaki, kelmish nabiyyi Abtaxi.
Ko'ngli Haq irsolig'a rosix bo'lub,
Dini - rusul dinig'a nosix bo'lub.
Kufr qarong'usida har mursale
Dini bila yorutubon mash'ale.
Qilg'ach aning shar'i quyoshi zuhur,
Qolmayin ul mash'alalar ichra nur,
Xatm anga oyini risolat tamom,
Din aning islomi-yu bas vassalom.
Keldi beshinchi anga yavmul-hisob,
Dema hisob, aytqi yavmul-azob.
Mu'taqid o'lmoqki qiyomat bo'lur,
Qilg'onidin elga nadomat bo'lur.
Shodliq ashobi yaming'a raqam,
Safhalari lavhig'a yetmay qalam.
Ahli shimol ichra tushar mojaro,
Nomalari yuzlari yanglig' qaro.
To'g'ri tarozug'a bo'lur ikki bosh,
Bir sori gavhar yana bir sori tosh.
Ko'pruk uza xalq haroson bo'lur,
Birga qatiq, biriga oson bo'lur.
Do'zax o'ti dardig'a yo'q intiho,
Xalq xalokig'a bo'lur ajdaho.
Etti boshi gunbadi davvordek,
Etti og'iz har birisi g'ordek.
Dema tomug' yetti eshigin ochib,
Kim yeti og'zi aning o'tlar sochib.
Gulshani firdavs aro nozu naim,
Onchaki yo'l topmay aroda nasim.
Huri aning ruhi musavvar kibi.
Qaddu labi tubi-yu kavsar kibi.
Sokinig'a jomi baqodin umid,
Qaysi baqo, balki liqodin umid.
Sodis anga keldi hadisi qadar,
Bil azaliy sabt nekim xayru shar.
Sofu to'lo bo'lg'ali jomi alast,
Bo'lg'ucha ul maydin abad ahli mast,
Harne bu majlis aro topti vuqu',
Xoh usul anglavu xohi furu'.
Mast agar tortti noxush sado,
Mutrib agar ayladi dilkash navo,
Ba'zi agar Ka'ba sori qildi azm,
Ba'zi agar dayr aro tuzdi bazm.
Bodiyada ul chekibon yuz ano,
Bo'ldi munung maskani dayri fano.
Mast chiqib mug'bachai mayparast,
Qildi saloh ahlini rasvovu mast.
Zohid agar bo'ldi borib durdno'sh,
Fosiq agar bo'ldi kelib xirqapo'sh,
Borchasi Haq ilmida ma'lum edi,
Lavxai maxfuzda marqum edi.
Ne yetibon yaxshi amaldin bixisht,

Ne solibon do'zax aro fe'li zisht.
Ulki qilib Tengriga ming yil sujud,
Bo'lsa shaqiyi azaliy qayda sud?
Mug'bachalar dayrda qilg'on xalok
Bo'lsa saidi abadiy qayda bok.
Kingaki bu oltig'a bor e'tiqod,
Ham bu sifat birlaki qildim savod,
Har nechakim nomasiyax bo'lsa ul,
G'arqai daryoyi gunax bo'lsa ul,
Tong yo'q agar afV o'lub ummid anga,
Tutsa ilik rahmati jovid anga.
Lek bu dard o'ti erur jongudoz,
Ushbu gudoz ichra kuyub ahli roz.
Bu biri o'z holig'a motam tutub,
Ul biri tarki bori olam tutub.
Kim bu biyik poyaki qildim bayon,
Kimga yetar-etmasi ermas ayon.
Etmagi ham kimsaga mutlaq emas,
Etmasi ham jazmu muxaqqaq emas.
Kofiru mo'min sori qilsang sog'inch,
Ne anga ya'su ne muning ko'ngli tinch.
Kuydurubon xalqni biymu umid,
To xud erur kim shaqi-yu kim said.
Mahlas ishi barchag'a niyatdadur.
Topmoq ani lek mashiyatdadur.

XXIII

Sulton ul-orifinni g'amgin ko'rub, muridig'a savol tili ochilg'oni va ul shofiy javoblar bila anduxluq ko'nglin xoli qilg'oni

Qayg'uluq o'lturmish edi Boyazid,
So'rdi g'ami kayfiyatini bir murid:
"K-ey falak avjida xiroming sening,
Arsh fazosi uza goming sening.
Ko'nglunga ne ishdin ekin bu taab,
Bu taabingga ne ish erkin sabab?"
Pir to'kub ashku chekib o'tluq oh,
Dediki: "Bu g'am ishim etmish taboh,
Kim bu jahon ichraki, eldur g'ulu,
El to'la,- ammo kishidindur xulu.
Har kishiga xush ko'runur o'z ishi,
Bir kishi yo'qkim, desa bo'lg'ay kishi,
Munda kishi borini bilmon yaqin,
Bor esa, o'tganlar aro bor ekin".
So'rg'uchig'a zohir o'lub iztirob,
Dediki: "Ey xurshedi oliyjanob,
Elda kishi yo'q demak o'ldi so'zung,
Doxil emassenmu bu elga o'zung?"
Shayx dedi: "Ey ishi gumrohliq;
Topmog'on ish sirridin ogohliq.
Men dog'i yuz ming meni sargashtadek,
Ashki bog'ir qonig'a og'ushtadek,
Bo'lmasa imon bila ketmak ishi,
Anglaki, oni desa bo'lmas kishi.
Olam aro muncha sig'oru kibor,
Men bo'la-yu, sen bo'lu harkimki bor,
Borcha bu g'am tig'idin afgorbiz,
Borcha bu motamg'a giriftorbiz.
Kim ichi bu g'ussada qon bo'lmadi,
Kimsaga bu nukta ayon bo'lmadi,
Kim chu vido' aylagusi jon anga,
Hamrax o'lur yo'qsa yo'q imon anga,
Chunki jahon ahlig'a bu bo'lsa xol.
So'zdaki debmen ne mahalli savol".
Soyil etib bo'yla duri nukta go'sh,
Og'zi sadaf og'zidek o'ldi xamo'sh.
Yo Rab, o'shul tuhfani oxir nafas,
Ayla ftavoiy ila hamrohu bas.

Qullug'unga maxkam et imonini,
Aylagil imonidek aymonini.
Soqiy, o'lubmen, mayi imon ketur,
Jismima imon mayidin jon ketur.
Quyma bu kun jomima davron mayi,
Jonim ol, og'zimg'a quy imon mayi.

XXIV - Ikkinchi Maqolat

Islom bobidakim, "alif"lari amniyat bog'ining sarvlari durur va "sin"i saodat qasrining kungurasi va "lom"i latofat gulchehrasining sunbuli zulfl va "mim"i muhabbat mash'alining nuri va ul sarvlar soyasida yer tutmoq va ul qasr kungurasida talab kamandin solmoq va ul sunbuli zulfni xabli matin qilmoq va ul mash'al nuri bila ko'z yorutmoqning targ'ibi

Olam aro xalqni Yazdoni pok
Ahli najot etti-yu ahli xalok.
Bu birisin obidi asnom bil,
Ul birisin zumrai islom bil,
Kufr eli yo'l topti malornat sori,
Zumrai islom salomat sori.
Ul biriga vayl evi bo'ldi maqom,
Zumrai islomg'a dorus-salom.
Kishvari islomki ma'dud erur,
Xalqi aning har neki mavjud erur,
Boshtin-oyoq borchha musulmon emas,
Kimki musulmon muni yolg'on demas.
Shartlari bor durur islomning,
Kim ani bilmas birisi omning.
Muslim erur "Man salimal-muslimun",
Yuz, iligu til bu ish ichra zabun.
Ko'rki, bu ish kim iligidin kelur,
Yoki bu so'z kim tilidin ochilur.
Tilni xirad lol topar bu mahal,
Yo'qki til-o'q lol, ilik dog'i shal.
O'ylaki bu shartlar imkoni bor,
Shartdin ayru dog'i arkoni bor.
Besh yasamish Tengri taborak ani,
Desa bo'lur xamsi muborak ani.
Anglag'il arkonini beishtiboh,
Avvali "Illalloh" ila "lo iloh".
Yona Muhammadni anga bil rasul,
Ber munga tonug'lug'u qilg'il qabul.
Alloh-Alloh, bu ne ikki kalom,
Kim ikki olamg'adur andin nizom.
Lavx uza avval muni yozib qalam,
Jannat eshigida dog'i bu raqam.
Halqai xotam kibi charxi barin,
Ul bo'lubon yuzida naqshi nigin,
Yoki bu xat zevari xotam bo'lub,
Xotami gardun yukidin xam bo'lub.
Nofiya "lo"sidin aytib "Lo iloh",
Nafi nekim, mumkin erur mosivoh.
"Illalloh" - aylabon isbotini,
Ayni vujud anglatibon zotini
Buki rasul o'ldi Muhammad anga,
Yuzlanib iqboli muabbad anga.
Amr ila naxyini bayon qilg'ali,
Lutf ila qahrini ayon qilg'ali,
Xayri rusul bo'lmog'i Tengriga xost,
Harne risolatki qilib borchha rost.
Soni erur anda adoyi salot,
Lek adosida erur mushkilot.
Avvali oningki taxorat durur,
Bilki taxorat ne iborat durur.
Ul demakim, mayl qilib suvg'a sen,
Bir necha uzv ul suv bila yuvg'asen.
Bo'yla taxoratni bilur har xasis
O'zga taxorat dog'i bordur nafi
Buki safo chashmasidin zavqnok

Aylagasen lavhai xotirni pok.
Tanni yumog'liqqa maxorat berib.
Jong'a-dog'i bo'yla taxorat berib
Jonni solib bo'yla taxorat aro,
Kim yuzida nuqtacha qolmay qaro.
Ko'zni arig' ashki zuloli qilib,
Balki ko'ngulni dog'i xoli qilib.
O'zluk uyin o'zga harom aylabor
Tengri evi sori xirom aylabon,
Qo'yg'asen anda o'ng ayoq ilgari ,
G'ayri xudo qo'ymag'asen ichkari
Ev iyasi bo'lsavu sen - yaxshiroq
Balki tutub ev bila senlik qiroq.
Bo'lsa qiyomingg'a sutun shevasi,
Rak'atinga saqfi nigun shevasi.
Sajdada titrab qo'yubon yerga bosh',
Sorg'oribon chehra nechukkim quyosh.
Vojibu farzini rioyat qilib,
Sunnat adosini bag'oyat qilib,
Gar bu sifat sajda bila pok chehr,
Yerga dog'i kirgasen andoqki mehr
Subhi qiyomat netong etsang zuhur,
Boshtin-oyoq mehr kibi g'arqi nur
Solis erur farz adoyi zakot,
Haq neki bermish sanga molu jixot
Munda dog'i ikki sifatdur tariq,
Birisi aslu biri far', ey rafiq.
Far'i bukim, zohiri shar'i rasul
Harne bayon aylasa qilsang qabul,
Berguchi gar bor esa sohibnisob,
Qirq diramdin birin aylab hisob,
Zar' ila do'konu havoshi dog'i,
Balki xadam birla mavoshi dog'i.
Hame matoiki, zakotin berur,
Shar' tariqi bila bilkim erar.
Kayli-yu miqdori muayyan aning,
Kammi bila kayfi mubarxan aning.
Masrifi sekkiz kishidur bardavom,
Kim angadur shar' ila notiq kalom.
Far' budur ulki, deduk oni asl,
Qilmoq erur borchasidin o'zni fasl.
Maqsadi aslig'a shuru' aylamak,
Hame aning g'ayri, ruju' aylamak.
Bo'lg'onini bermaku shukrona ham,
Bennak agar xud topilur yona ham.
Ko'ngli qachon qilsa zaxira havas,
Bo'lmoq anga faqru fano ganji bas.
Bo'lmasa ko'nglida diram naqshi dog',
Qilmasa dur partavini shabcharog'.
La'l g'ami bag'rini qon qilmasa,
Dur g'ami ashkini ravon qilmasa.
Ming yetibon asramasa birini,
Yuklasa o'z bo'ynig'a taqsirini.
Ganj topib chekmasa vayronig'a,
Bersa qo'yub minnatini jonig'a.
Hame yetar bersa, tugub yopmasa,
Bergali shukrona yana topmasa.
Kimki anga bazl bu chog'lig' durur,
Ganj dog'i topsa yarog'lig' durur.
Robi' anga savm durur qochmag'il,
Tutqilu nafyiga og'iz ochmag'il.
Me'dani xoliliq ila qil to'lo,
Necha xalo anda safodin malo.
Savm hadisida budur mujmali,
Kim ani Haq debdurur "Assavmu liy".
Ayladi isnod o'ziga ajrini,
Yo'qsa ul-o'q qilg'usidur zajrini.
Amr qilib bersa jazo chun Xudoy,

Demaki si ro'za, yil o'n ikki oy.
Tutsang ani ulcha sazovoridur,
Sirfani bilgilki sening soridur.
Savmi emas dog'i mashaqqatnixi,
Mujdada bo'lsa "Ana ajzi bixi".
Bu dog'i uch qism iladur munqasim,
Avval, bu rasm iladur murtasim,
Kim chu sahar ko'rguzur anvorini,
Chekkucha kun g'arbg'a ruxsorini,
Aql ila shurb aylamagay ro'zador,
Lek ikinchiga budur e'tibor,
Kim bu sifat savmki topti raqam,
Bo'lg'ay izofat necha ish anda ham,
Soyiri a'zog'a xalal yetmamak,
Shar' xilofig'a shuru' etmamak.
Har bin o'z shug'lig'a zohid bo'lub,
Man'i xilof ichra mujohid bo'lub,
Bormag'a-yu ko'rmaga-yu tutmag'ay,
Aytmagay, eshitmaga-yu yutmag'ay.
Lekin uchunchisi budurkim, ko'ngul,
Chunki erur maxbiti anvori Kul.
Poku ravonbaxsh havosi aning,
Jilvagahi fayz fazosi aning.
Mahzani asrori llohiy ham ul,
Oyinai chehrai shohiy ham ul.
Daf qixb zangi xayolotni.
Asramoq ul nav' bu mir'otni,
Kim anga juz do'st zuhur etmagay,
Balki aning g'ayri xutur etmagay.
Hech suvar naqshig'a bermay mador,
G'ayr bu ne'matdin o'lub ro'zador.
Ushbu sifat yo'qki, sahar to ba shorn,
Qo'y saharu shomnikim, bardavom.
Xomis anga qiblag'a solib qadam,
Bo'lmoq erur zoyiri Baytil-Haram.
Bo'yla saodatqa alarkim yetib,
Bodiyani ikki sifat qat' etib.
Biri bukim, ulki bo'lub mustafid,
Ya'ni o'lub johu tamavvul mumid.
Bo'lsa yo'l amniyati voqi' anga,
Orizae bo'lmasa moni' anga.
Barcha yo'l asbobi muxayyo qilib,
Hamraxi mushfiq dag'i paydo qilib,
Farzlig'in o'ziga jazm aylagay,
Farz adosin qila azm aylagay.
Lek ikinci buki, ahli fano,
Kim o'ziga faqrni bilgay g'ino.
Do'st tushub xotiri vayronig'a,
Shavqu talab o't solibon jonig'a,
Ho'y chekib, yo'lg'a tushub pil kibi,
Ishq o'tidin telbaragon el kibi.
Ming yig'och ar urg'usidur gomini,
Bog'labon avval qadam exromini.
Ne anga zodu ne anga rohila,
Ne anga markab, ne anga qofila.
Dasht anga gulshanu nasrin - tikan,
Yo'liki yonida mug'ilon chaman.
Harne samum anda esib rangi ol,
Borcha gulu lola uchurg'on sharxol.
Bo'yla samum ichra yetib ul salint,
O'ylaki gulzor arosinda nasim.
Ul chaman ashjori mug'ilon bo'lub,
Anda quyun sarvi xiromon bo'lub.
Haq anga rahmatni dalil aylabon,
Shu'lani gulzori Xalil aylabon.
Toki ani yetkurubon ul dalil,
Uygachakim, qo'ydi binosin Xalil.
Tavfida ul sidqu safo kelturub,

Borcha sharoitni bajo kelturub.
Do'st uyida chu bo'lub mehmon,
Harne kerak xozir etib mizbon.
Balki bu mehrnonni o'zi kelturub,
Yevigacha hamrax o'lub yetkurub.
Muncha saodatqa etib sarfarozi,
Kimsani bu yo'lda fanovu niyoz.
Foni o'lub kimki niyoz ayladi,
Tengri ani koshifi roz ayladi.
Forig' etar bodiya qat' ahli mol.
Ahli fano qat'ida bor o'zga xol.
Ne topib ul ne'matu nozi bila,
Oncha topib yuz bu niyozi bila.

XXV

Ibrohim Adhamning Ka'bag'a namoz bila borg'oni va Robiai Adviyag'a Ka'baning niyoz bila kelgoni

Qildi chu Adham xalafi tarki joh,
Toji fano boshig'a qo'ydi Iloh.
Berdi fano yeliga mulku xasham,
Bodiyaning qat'ig'a qo'ydi qadam.
Bo'ldi musalloni solib sajdasoz,
Har qadam aylab iki rak'at namoz,
Qoldi bu yo'l qat'ida o'n to'rt yil,
Madxig'a har xoru giyax chekti til.
Makka tavofig'a chu qildi xirom,
Yo'q edi o'z o'rnida Baytul-Harom.
Chekti fig'onkim, bu nedur, yo Iloh?
Hotife un berdikim: "Ey piri roh.
Bodiya qat'ida durur bir ajuz,
Shavqu muhabbat yukidin qaddi kuz,
Za'fdin ul bo'lmish edi notavon,
Ka'ba aning tavfig'a bo'ldi ravon".
Ayladi xayron ani bu voqia,
Boqsa keyin ko'rди kelur Robia.
Dedikim: "Ey Arsh matofing sening,
Ka'ba qilib azmi tavofing sening.
Ko'rki jahon ichra solibsen ne sho'r",
Robia dedi angakim: "Qilma zo'r,
Sho'r seningdur bori olamda bil,
Bodiya qat'i uchun o'n to'rt yil".
Dedi Birohimki: "Ey pokrav,
Balki malak xaylidek aflok rav,
Nedin ekin buki manga yetti ranj, Men
chekibon ranju sanga bo'ldi ganj"
Robia dedi anga: "Ogoh bo'l,
Kim necha yil bodiyada borcha yo'l,
Bo'ldi ishing arzi namoz aylamak,
Sheva manga arzi niyoz aylamak.
Sanga samar berdi namozu riyo,
Bizga bu bar berdi niyozu fano.
Boqma, Navoiy, yana noz ahlig'a,
Arzi niyoz ayla niyoz ahlig'a.
Soqiy, olib kel qadahu qilma noz,
Ko'rki, ne mushtoqdur ahli niyoz.
Ber to'lakim, ichsun ani bir harif.
Xossa mangakim, boridin men zaif.

XXVI - Uchunchi Maqolat

Salotin bobidakim, "Innalloha ya'muru bil-adli val-ihson" amri Haq subhonahu va taolo xusravliq xudin alarning xilofati boshig'a qoydikim, adolatlari "ayni"ning chashmai zuloli mulk bo'stonin serob qilg'ay, to bu bo'stondin amniyat va farog'at gullari ochilg'i va alar zulm bog'ida may ichib gul socharlar, balki maydin xe dam o'zgacha gul ocharlar

Ey falak avjiddin o'tub rif'ating.
Oyu quyoshdin cholinib navbating.
Taxting o'lub davlati jovidi mulk,

Soyai chatring aro xurshedi mulk.
Toj boshingdin bo'lubon sarbaland,
Taxt ayog'ingdin o'lub arjmand.
Siyimni alqobing etib muhtaram,
Sikkai qadringg'a kavokib diram.
Xutbai johingni o'qub Mushtari,
Kursiyi nuxpoya aning minbari.
Mehr bo'lub soyanishining sening,
Oy yuzida muxri nigining sening.
Mulki Sulaymon uza ishratnamoy,
Boshinga solmay ko'laka juz humoy.
Masnadi Jamshed uza aylab maqom,
Topmay iliging o'parin g'ayri jom.
Xotami adlingg'a sipehri baland,
"Rosti-yu rusti" bilan naqshband.
Xutbai johing qadar insho qilib,
"Ya'muru bil-adl" ila tug'ro qilib.
Haqki solib soyai ra'fat sanga,
Ro'zi etib taxti xilofat sanga.
Ayladi ollingda biyiklarni past,
Dahr zabardastlarix zerdast.
Xalqni ollingda qilib notavon,
Barchasig'a ayladi xukmung ravon.
Xizimatinga elni zabun ayladi,
Qadlarin ollingda nigun ayladi.
Bil munikim, sen dog'i bir bandasen,
Ko'pragidin ojizu afgandasen.
Ermas alar tufrog'u sen nuri pok,
Xilqat alarg'au senga tiyra xok.
Barcha javorix bila a'zoda teng,
Surati nav'i-yu xayuloda teng.
Lek xunar ichra, kamol ichra ham,
Xulqi xushu lutfi maqol ichra ham,
Ham ravishi adlu ham insof aro,
Hilmu hayou bori avsof aro,
Shar' tariqida ibodatda ham,
Haq yo'lida taqviyu toatda ham.
Sen tushubon yo'l naxajidin yiroq,
Ko'pragi sendin yurubon yaxshiroq.
Buki sanga Tengri berib imtiyoz,
Saltanat ayjida qilib sarfarozi,
Taxtni shaxsingg'a makon ayladi,
Mulk uza xukmungni ravon ayladi,
Munda dog'i qudratin ifsho qilib,
Hikmat ila qatrani daryo qilib.
Bildurub elga xaqu barxaqlig'in,
Anglatibon qodiri mutlaqlig'in.
Lek bu iqbolning o'trusida,
Bo'yla biyik martaba qarshusida,
Amr qilibdur necha xizmat sanga,
Ro'zi etibdur necha san'at sanga:
Bin - aning ne'matig'a shukr erur,
Kimsaki, shukr aylasa ko'prak berur.
Shukr qilib aylamasang ushtulum,
Deb o'zikim: "Laazidannakum".
So'ngra raiyatni vadoyi' dedi,
Xurram ani bilki, bu g'amni edi.
Garchiki, Haq amri farovon erur,
Borchasi bir yonu bu bir yon erur.
Bo'ldi raiyat galavu sen shubon,
Ul shajari musmiru sen bog'bon.
Qo'yni shubon asramasa oyu yil,
Och bo'rilar tu'masidur bori bil.
Boqmasa dehqon chamanin tunu kun,
Naxli tarin angla qurug'on o'tun.
Bo'rini dog'i galadin dur qil,
Suv beribon bog'ni ma'mur qil,
G'am esang ul gala manofi' berur,

Bog' gulu mevai nofi' berur.
Gala tugansau qurusa shajar,
Xud sanga qolmas yana naf u samar.
Istasa topshurg'onini kirdigor,
Fikr qil ul damki, javobing ne bor?
Ko'z och, agar xud bor esang raxshunos,
Ish ravishin ayla aningdek qiyos,
Kim ne kishikim, sanga maxkum erur,
Zulmunga bechorau mazlum erur.
Garchiki, yo'q shavkatu sarmoyasi,
Sendin erur ortuq aning poyasi.
Negaki, chun xashr kuni zuljalol,
Zolimu mazlumni aylar savol.
Anga evazdur, sanga sharmandaliq,
Anga biyiklik, sanga afgandaliq.
Til chekib ul xanjari po'loddek,
Ochilibon savsani ozoddek.
Sanga binafsha kibi qaddi nigun,
Bosh ko'fara olmay uyotdin zabun.
Anga nishotu sanga - anduxu g'am,
Ul sanga andoqki, anga sen bu dam.
Har ne xato qilg'oning o'lg'och hisob,
Bo'lg'usidur har biriga yuz azob.
Tengri bu dardingg'a davo aylamas,
Ushbu jihatdinki, xaqulloh emas.
Garchi sinuq igna xaqqun-nosdur,
Bag'ring aro xanjari olmosdur.
Qilmasa mazlum gunohing bixil,
Do'zax arodur vataning muttasil.
Afvin aning tutmasang ummid sen,
Bilki tomug' o'tida jovid sen.
Kimga tikan birla qilibsen sitez.
Urg'usidur ko'ksunga yuz tig'i tez.
Kimki bo'lur bir shararing fosh anga,
Do'zax o'ti bo'lg'usi podosh anga.
Kimgaki bir rishta yeturdung ziyon,
Qatlinga ul rishtani bilgil yilon.
Eyki, qaviy aylau daviat qo'lung,
Zulm son tushti va lekin yo'lung.
Zulmung emas erdi xaloyiqqa kam,
Kim qiladursen ani o'zungga ham.
Zulm o'zunga fisqdur, ey hushyor,
Gum qil ani, bo'lsa sanga hushyor.
Chunki farax bazmig'a jazm aylading,
Ayshu tarab azmig'a bazm aylading.
Qasrki, bazm anda muxayyo bo'lub,
Ziynati firdavsi muallo bo'lub,
Pardalari rishtasi el jonidin,
La'liyu shingarfi ulus qonidin,
Shamsasi el moli bila zarnigor,
El dura la'li bila gavhamigor.
Xishtini masjid buzubon kelturub,
Toshini el marqadidin yetkurub.
Anda tuzub masnadi shohanshahi,
Ayshu tarab jomi uchun mushtaxi.
Bazmda soqiylar o'lub jilvasoz,
Ahli g'ino har sort dastonnavoz.
Harneki marg'ubi erur nafsning.
Topilib ul bazmda bir yo'qki, ming.
Til bori ul debki, demak xo'b emas,
Ko'z ko'rubon oniki, matlub emas.
Arbadadin o'zga eshitmay quloq,
Komi uchun tutmay ilik juz ayoq.
Hoyu g'uludin bu nishoting kuni,
Anglamayin kimsa muazzin uni.
Baski samou g'azalu qavlu savt,
Bo'lubon ul kungi namoz elga favt.
Ahli vara'kim, topib anda vujud,

Chang ruku' ichra, surohi sujud.
Ulki bu toat bila tafzix anga,
Nuql bo'lub donai tasbih anga.
Toki quyosh jirmi bo'lub nurposh,
Maxfili ayshingda bu yanglig' maosh.
Shorn jahon safhasin aylab qaro,
Pardai zulmat chu yopib el aro.
Rost yarim tunga degin xol bu,
Ham sanga, ham xaylinga ahvol bu.
Jom bu ahvolinga qon yig'labon,
Sham' kuyub, ashkfishon yig'labon.
Qoqib ovuch sanju qilib na'ra ko's,
Ko'kka chekib nolau afg'on xurus.
Sen chu bo'lub sarxushu xilvatgaroy,
Anda qilib name tilab nafsu roy.
Bazmdag'i qoriyu gar xud yigit,
Maydin o'lub har biri bir telba it.
Shaynda qoplondin agarchi fuzun,
Nafs itining ilgida lekin zabun.
Har birisi yuz tamai xom aro,
Yoyilibon kishvari islom aro.
Har son' bir mast o'lub oromjo'y,
Bir buti gulruxdin o'lub komjo'y.
Mastliq uyqusi chu aylab hujum,
Borcha o'lukdek yotib ul xayli shum.
Subh chu zohir qilib anvorini,
Har yon ochib lam'ai ruxsorini.
Onchaki sultoni o'lub choshtgoh,
Uyquda sulton bila xaylu sipoh.
Ko'zlaridin uyqu chu ma'zul o'lub,
Har biri bir zulmg'a mashg'ul o'lub.
Ochibon elga sitam abvobini,
Qilg'ali paydo tarab asbobini.
Bo'ldi chu asbob muxayyo yana,
Kirdi tarab bazmig'a g'avg'o yana.
Yo-qki zamona shaht bji shevalik,
O'z xo'ri holig'a ulugc to kichik.
Har kuni bu shan'at ila tungacha,
Har kecha bu g'aflat ila kungacha.
Ey xulafo o'rnida masnadrishin,
Ko'r o'z ishingniyu alarning ishin.
Qoida mundog'mu bo'iur, de axi,
Bir o'z ishingning g'ami ham ye axi.
Haq seni adl etgali sulton etib,
Zulm ila sen xalqni vayron etib,
Ul seni ma'muri ibodat qilib,
Sen la'bu laxvni odat qilib,
Necha bu bexudluq ila yilu oy,
Voy, agar kelmasang o'zungga, voy!
Umr bu ishlar so'ngicha ketti tut,
Marg nixibi boshinga yetti tut.
Chun xashamu xayldin ayrilg'asen,
Deki, bu a'mol ila ne qilg'asen?
Ne amali xayr sanga dastgir,
Ne sitaming ko'rguchi po'zishpazir.
Zulmni tark aylavu dod aylagil,
Marg kunidin dog'i yod aylagil.
Zulmung erur kunduzu fisqing kecha,
Zulm ila fisqing necha bo'lg'ay, necha?
Gah-gahi yod ayli nadomatni ham,
Qaysi nadomatki, qiyomatni ham.
Jurmu gunaxdin kishi ma'sum emas,
Tarkini tutmoq dog'i mazmum emas.
Haqning erur saxvsiz ish lozimi,
Saxv erur lozimai odami.
Saxvunga de uzr, tavahxum bila,
Zulmdin et tavba tazallum bila.
Kimniki bedoding etibdur asir,

Bo'l anga adl ilgi bila dastgir.
Roy ila zulmatni munir aylamak,
Lutf ila olamni asir aylamak,
Tig' agar cheksa nechukkim quyosh,
Aylamak oning so'ngida mehr fosh.
Shahlar aro bo'yla sifat kam durur,
Kim Shahi G'oziyg'a musallam durur.

XXVII

Shohi G'oziy qahrining sarsari bir sarkash xo'shani barbod etib, adlining suyi ul xu'sha butgan buzug' mazraani obod qilg'oni

Andaki G'oziy shahi farxunda baxt
Toj olayin deb taloshur erdi taxt.
Yuz, iki yuzcha kishi birla qazoq,
Gah yeri Xorazm edi, gah Adoq.
Novaki dushman yuragin qon etib,
Tig'i aduv boshini parron etib.
Bor edi zotida sazovorliq,
Kim Haq anga berdi jahondorliq.
Adl eshigin elga kushod ayladi,
Taxt uza o'lturdiyu dod ayladi.
Tuzdi buzuqlarni imorat bila,
Zulmni daf etti adolat bila,
Bid'atu fisq ahli bo'lub munzaviy,
Adli shariat qo'lin etti qaviy.
Bir kun edi sayrg'a azmi durust,
Shefta zole etagin tutti rust.
Nolavu afg'on chekibon tortib oh,
Dediki: "Ey shohi shariatpanoh,
Qilg'um agar adl esa, mar'iy bukun,
Sening ila da'viyi shar'iy bukun.
Shart bukim aylama maxkam itob,
Maxkamai shar'dabergil javob".
Shah dedi: "Gar da'vi esa qonima,
Shar'iy esa minnatidur jonima".
Ayladilar bo'ldi chu bu nukta jazm,
Qoziyi islom xuzurig'a azm.
Ikkisi chun yondashib o'lturdilar,
Har sori hayrat bila el turdilar.
Ma'rakada Zol bila Rustame,
Boshlari uzra o'kulub olame,
Zol dedikim: "Qazoq erkanda shoh,
Tig' chekibkim, chekar erdi sipoh.
Bor edi men tulg'a jigargo'shae,
Bal jigarim mazraidin xo'shae.
Bog'im aro sarvi sixisheva ul,
Balki quruq naxlim aro meva ul.
Shoh qilichi jigarim qildi chok,
Ul jigarim porasin etti xalok.
Tig' ila yorib jigarim yonini,
Yerga oqizdi jigarim qonini".
Aytta qozi: "Ketur, ikki guvoh,
To qilayin xukmini beishtiboh".
Dedi: "Gar ikki tonug' etsam havas,
Ham aning-o'q adliyu insofi bas".
Bo'yla chu ikki tonug' o'tkardi zol,
Bo'ldi muqir xusravi farxundafol.
Qozi o'lub adl harimig'a xos,
Qildi ravon xukm: diyat yo qisos.
Shah dedi: "Shar' etsa bu yanglig' ado,
Shar'i nabi xukmig'a jonim fido".
Yog'lig' ila bog'ladi bo'ynini rust,
Yuz hamyonning dog'i bo'ynini sust.
Tig' berib zolg'a bevahmu biym,
Bir sori dog'i to'kubon ganju siym.
Dedi: "Qasos aylasang o'lingda bosh.
Siyumni ol, gar g'arazingdur maosh.

Men edim ul amrda beixtiyor,
Har ne sen etsang manga ne ixtiyor".
Tig'ni ul adl ila insofi tund.
Zoli xazin tishlaridek qildi kund.
Tushti ayog'iga bo'lub uzrxoh,
Dediki: "Ey xusravi anjumsipoh,
Gar yigitim qildi fido jon sanga,
Men qari joni dog'i qurbon sanga.
Mendin agar bo'ldi ayon iztirob,
Lutf ila afv etki, men o'ldum xarob".
Vah, bu ne izhori xijolat bo'lur,
Bu ne degan lutfu adolat bo'lur.
Zol kechib da'viyu dastonidin,
Yo'qki, o'g'ul qonidan, o'z jonidin.
Turfa bukim, xusravi odil ani,
Adl ila ul davrda aylab g'ani.
Zolni anjum kibi siymi ravon,
Zoli falakdek qilibon navjuvon.
Sim kuchidin bo'lubon simbar,
Xalq laqab aylab anga "Zoli zar".
Zoli falakdin necha ko'rsang alam,
Shah chu qilur adl, Navoiy, ne g'am.
Soqiyi gulchehra, ketur jomi adl,
Ko'rki, ne gullar ochar anjomi adl.
Adl ayog'in tutki, bo'lub shod ichay,
Odili davronni qilib yod ichay.

XXVIII - To'rtunchi Maqolat

Xirqapo'shlar sulukidakim, o'z qoshlarida xirqai talbislarig'a xaqiqiy libos ot durur va xaqoyiqu maoriflari avomg'a libosot. Va haqiqiy bodano'shlar ravishidakim, xirqai vujudlari fano ilgi zo'ridin chok durur va Masihodek jonbaxsh nafaslari ruhi muqaddas kibi pok va mahalli tavflari sohati aflok

Ey bo'lubon san'at ila xirqapo'sh,
Shomu sahar zikr ila solib xurush.
Xirqa uza baxyaki har yon chekib,
Zuhdu riyo vuslalaridin tikib.
Ruq'ai davri bu muraqqa'da ko'p.
Barcha diram ostig'a tikmakka jo'b.
Iplar anga rishtai talbis o'lub,
Igna anga siblati iblis o'lub.
Azraq uzakima bo'lubon baxyasoz,
Anjumi naxsi falaki naqshboz.
Ushbu falak uzra rido subhidam,
Subhki, kozib anga xo'lmish alam.
Eski amomaki bo'lub pech-pech,
Pechdin o'zga nima yo'q anda hech.
Qaysi aso xiyla uyiga sutun,
Kosh sinib ul, bu uy o'lg'ay nigun.
Subha dema, butki yo'nub buttarosh,
Dona yasab, harne qolib reza tosh.
Mu'zini qarrobai kuffor anga,
Rishta bo'lub rishtai zunnor anga.
Ul yig'ochikim, ani misvok etib,
Og'zi luobi bila nopok etib.
Nomai idbor degil og'zi rust,
O'pmak uchun eltib o'z og'zig'a chust.
Har yon ayog'idaki na'layn o'lub,
Ahli safo xazli uchun shayn o'lub.
Turfa soqolin osibon kulgudek,
Egri yig'och uzra chiqib o'chkudek.
O'chkucha ham yo'q ishida to'g'riliq,
Ul tutub o'g'ri, bu qilib o'g'riliq.
O'chku tilab xaylig'a bargu navo,
Gar gala ming bo'lsa, bo'lub peshvo.
O'zini borig'a shafiq aylabon,
Hodi o'lub qat'i tariq aylabon.
Tog' ila tuzni tunu kun boshqarib,

Xaylini yo'l aqbasidin o'tkarib.
Ko'rguzubon bu dog'i xaylig'a yo'l,
Yo'lki, boribon tomug' o'tig'a ul.
Vodiyi zulmat aro ul turfa xayl,
Yo'l iturub aylabon o't sori mayl.
Mafsaqae topibon eltib panoh,
Otini ma'bad atabu xonaqoh.
Xonaqoh ichraki solib bo'riyo,
Rang anga zarq o'lubon, bo' - riyo.
Masjidi arkoni bo'lub muxtalif,
Qibla janubi tarafi munharif.
Mast mug' ashjoridin abvob anga,
Qaxbai tarso qoshi mehrob anga.
Shayx bu mehrob aro toat qilib,
Har neki shayton deb itoat qilib,
Bo'lub anga jam'i xaloyiq murid,
Lek bori shayxqa loyiq murid.
Shayx qadin xam qilibon "nun" kibi,
Oitubon go'shada Zunnun kibi.
Ahlisuluk ichra maorif debon,
Oni - muxaqqiq, muni - orif debon.
Harza muzaxrafniki bunyod etib,
Ahli irodatqa ham irshod etib.
Birin etib zo'r ila xilvatnishin,
Birin etib kuch bila uzlatguzin.
Ahli riyozatdin atab birini,
Biriga deb voqea ta'birini.
Voqea gar xud anga yolg'on debon,
Ul dog'i ta'birini xazyon debon.
Xilvat aro qilg'uchi mahram o'zin,
Xizr bila tutquchi hamdam o'zin.
Lattaki maxkam tugubon bang anga,
Etkurubon bang yoshil rang anga.
"Xizr payambar" qo'yubon otini,
Voqea deb - harza xayolotini.
Yo'qki hamin xilvati ahlig'a bas,
Shayxqa ham ushbu "Xizr" hamnafas.
Rutbada andoq anga a'lo maqom,
Kim bo'lubon charx anga adno maqom,
Qolmayin ul poyakim, ul etmayin,
Arzi karomatni pisand etmayin.
Nogah agar nag'ma chekib bir nayi,
Mast qilibon oni xolat mayi.
Nag'mai xorijki qilib istimo',
Sekribu ohang etib ul dam samo'.
Debsabu sayxa chekib andoqki pil,
Changaki nafs ollida xoru zalil.
Ahli irodat dog'i bu tavr ila,
Tegrasiga evrulubon davr ila,
Harza xayolot ila xol aylabon,
Davрни fonusxayol aylabon.
Holda ashob dog'i pirdek,
Bemazaliqda borisi birdek.
Yova ko'p ayturda biri chirchirak,
Charx ko'p urmoqda biri firfirak.
Bu biri vajd ichra tilin lol etib,
Ul bir o'zin volavu behol etib,
Bu tutubon ko'z uchidin oni pos,
Ul qilibon vajdini mundin qiyos.
Zarq o'tidin har biri do'zax kibi,
Lek burudatdin o'lub yax kibi.
Har biri oncha urunub bermalol,
Kim yiqilib, qo'pqali topmay majol.
"Borchag'a maqsud bukim ahli joh,
Ko'rsalar ul shayx ila bu xonaqoh,
Shayxni sajjodai irshod uza,
Xaylni ham zikr ila avrod uza.
Faqr qanoatdin o'lub sarbaland,

Vajd ila xolatdin o'lub bahramand.
Borchalarin ahli yaqin sog'inib,
Hoi ila ul vajdni chin sog'inib,
Zohir etib shayx qoshida niyoz,
Foqalarig'a bo'lubon chorasoz.
To bilib oxir ani sultoni mulk,
Xayli duo birla nigahboni mulk.
Arzi niyoz aylabon o'lg'ay murid,
Poyalarin har nafas etgay mazid.
Hadya, tuxaf tortqayu mol ham,
Mustag'alu kentu suyurg'ol ham.
Bo'lsa bular birla barumandliq,
Etgay alar nafsiga xursandliq.
SubhonAlloh, bu ne nafsi laim,
Nafsni qo'yg'il, ne azobi alim.
Ro'zi uchun muncha fusunsozliq,
Mansab uchun muncha dag'obozliq.
Bu el erur borcha yomondin-yomon,
Kimki yo'q ondin yomon, ondin yomon.
Botin o'lub fosidu zohir - saloh,
Toshi musalloyu ichi mustaroh.
Kuxm nafs ollida qul aylabon.
Hullani dajjolg'a jul aylabon.
Dev ila shayton urub ichinda jo'sh,
Tang'a maloik paridan pardapo'sh.
Ko'nglak aro mushku abiri tarab.
Ko'nglida yuz it o'lubu gandarab.
Garchi bo'lur qalb diram ro'ykash,
Andin ayirmoq bo'lur o't birla g'ash.
Lek tomug' ham bu necha g'ashg'a xayf,
O't dog'i bu xayli dag'alvashg'a xayf.
Gar ko'rub o'tdin bani odam azob,
O'tqa bulardin bo'lubon ham azob.
Odam aro ko'r ne tafovut turur,
Qibla anga tengri, miinga but turur.
Ravza so'zi dog'i demasdur biri,
Kuygali ham loyiq emasdur biri.
Ey ko'ngul, ul elga jahonlar fido,
Dema jahonlar, deki jonlar fido,
Kim qilibon ikki jahon tarkini,
Ikki jahon demaki, jon tarkini,
G'ussa jahon ichra chekib jon uchun,
Jonni fido qilg'ali jonon uchun.
Elga berib daftari solusni,
O'tg'a solib xirqai nomusni.
Masjidu mayxona anga yoqmayin,
Dayr bila Ka'ba sori boqmayin.
Silkibon el yaxshi-yomonig'a yeng,
Anglab ulus yo'qiyu borini teng.
Jonu jahonni ko'rubon xokcha,
Kavnu makon naqdini xoshokcha.
Borliq asbobini foniylar bilib,
Yo'qluq o'ti ichra o'zin kul qilib.
Kuydurubon chun bu xayolotni.
Yorutub ul kul bila mir'otni.
Ko'zguda chun g'ayrdin o'lmay asar,
Chehrai maqsud o'lubon jilvagar.
Balki bu nobud xayolot anga,
Qaysi xayolotki, zarrot anga.
Boshdin-ayoq har biri ko'zgu bo'lub,
Shohidi maqsudg'a o'tru bo'lub.
Ko'zguvu shohid ko'runub har taraf.
Ko'zga yomon ko'rmak o'lub bartaraf.
Har sorikim nozir o'lub Haq ko'rub,
Qilg'uchini foili mutlaq ko'rub.
Tuz yo'l ila qotii vodi alar.
Kim iturub yo'lini xodi alar.
Ulki qolib zulmati xijron aro,

Yo oziqib vodiya xirmon aro,
Xizrdek ul qavm tutub elga qo'l,
Ko'rguzubon manzili maqsadga yo'l,
Moni' o'lub g'ayrati ogohliq,
Xizrg'a ham qilg'ali hamrohliq.
Zulmat alar o'tig'a bir dudi oh,
Yo'llarida Xizr bir axzar giyoh.
Ko'zlarida qatraki g'alton bo'lub,
Xizrg'a yuz chashmai hayvon bo'lub,
Gardlari ko'zga bo'lub to'tiyo,
Amrlari misni qilib kimyo.
Charx bila anjumi bedodgar,
Qahrlari o'tig'a dudu sharar.
Mehr bila badri manozilnavard
Lutflari gulshanida ikki vard.
Aylasalar har son azmi shigarf
Yuzlarining qatrasi daryoyi jarf.
Qayda tavaqqufg'a topib ittisof,
Zimnida har harf viqor ichra Qof.
Shaxslari zoviyai xok uza,
Sayrlari gulshani aflok uza.
Shar' aqolimida ravshan tariq, Kim
xati mavxumdin o'lmish daqiq.
Bu yo'l o'lub sayrda maydonlari,
Balki bu maydon aro javlonlari.
Toat etib har biri to joni bor,
Jon chekibon onchaki imkoni bor.
Harne qilib fahm nabiyy sunnatin,
Qilg'och ado jong'a qo'yub minnatin.
Nechaki a'mol etibon pech-pech,
Hech kelib har biri ollinda hech.
Jid bila aylab ko'rubon sarsari,
Ajz ila yuz uzr qo'lub bir sari.
Neki qilib qasd aning amri-o'q,
Uchmoq umidiyu tomug' biymi yo'q.
Kimki xayolig'a kelur mosivo,
Lofi muhabbat anga ermas ravo.
Eyki, bu gavharg'a tilarsen makon,
Bilki aning koni erur tobakon.

XXIX

Muqarrabi Boriy Xoja Abdulloh Ansoriy so'zikingim, nihoyati sulukdin sohibxabar erdi va o'z suluki nihoyatidin xabar berdi

Ulki ani qibla der ahli Hirot,
Dema, Hirot ahli, bari koinot.
Ahli ayon soliki atvori ul,
Ismda Abdullohi Ansori ul.
Dedi bukim, ish manga toat turur,
Tengrining amrig'a itoat turur.
Do'zax o'ti biymi ham ermas g'araz,
Ne buki jannat anga bo'lg'ay evaz.
Bim ila kim Haqni parastish qilur,
Nafs najotini tilab ish qilur.
Kim chekar ummid ila farsudaliq,
Qasdi erur ravzada osudaliq.
Haqdin aniyu muni maxjur bil,
Muzd uchun ikkisini muzdur bil.
Menki ishim bo'ldi parastish mudom,
Biymu umid ikkisi bo'lmish harom.
Bandaliq amrig'a chu ma'murmen,
Tun-kun ishim bu esa ma'zurmen.
Garchi anga loyiq emas toatim,
Bo'lmasun onsiz esa bir soatim,
Qil dedikim, qilmoq erur varzishim,
Raddu qabuli ila yo'q hech ishim.
Uchmog'u zohid, tomug'u bulhavas.
Bo'lsa havas yor Navoiyg'a bas.

Soqiy, ul uchmoq suvini bedarang,
Tutki, erur do'zax o'ti anda rang.
Yor yuzi yodi bila shod o'lay,
Do'zax ila ravzadin ozod o'lay.

XXX - Beshinchi Maqolat

Karam vasfidakim, kalbi diram margi durur, balki rahmat shajarasining bargi va buxlkim, saxo kalbidin xoli bo'lsa, nihoyatsiz balo bo Hur va bazl surati ko'rguzmasa muruvvatdin hadsiz xalo va isrof nafyikim, har yonidin boksa ofati behad erur va itlof mazammatikim, ko'proq harfi lofdin xabar berur

Ey tushub egninga karam kisvati,
Qolmayin ilgingda diram qiymati.
Panjang o'lub siymfishonliqqa fosh,
Mashriq mag'ribda nechukkim quyosh.
Siym ila ilginga adovat bo'lub,
Anda fano, munda saxovat bo'lub:
Chun kafing oltun sochib, andoqki barq,
Barqi hayodin bo'lubon terga g'arq.
Boshing uza judu saxo afsari,
Afsaring ustida karam gavhari.
Gavhari zoting topib oncha sharaf,
Kim yeti ko'k xuqqasin aylab sadaf.
Qadring o'lub torami axzar kibi,
Durruguhar sochmog'ing axtar kibi,
Boshing uza axtari davlattiroz,
Farq uza "fo" nuqtasidek jilvasoz.
Farqi sharifingg'a livoyi karam,
Bosh uza andoqki "alif" din alam.
Ikki qo'lung Qulzumu Ummoni jud,
Har biriga ulchaki imkoni jud.
Kaflaring oyini chu bermak bo'lub,
Qui munga Hotam, anga Barmak bo'lub.
Buki sanga Tengri ato ayladi,
Qism karam birla saxo ayladi.
Har sari mo' jisminga bir til bo'lub,
Bo'lmas aning shukr ila uzrin qo'lub.
Judu saxovat chog'i buxl etmagil,
Shukr zamoni dog'i buxl etmagil.
Buxl erur borchasifatdin xasis,
Lek saxo javhari asru nafis.
Garchi saxovat sanga oyin erur,
Boshing bu dur bila tazyin erur.
Bu duri serobni xor aylama,
Buxl hisobida shumor aylama.
Nechasaxo ashrafi avsofdur,
Mufrit agar aylasang isrofdur.
Aqlki ta'rif etar avsofni,
Buxl bila teng tutar isrofni.
Ko'nglung aningdek nega keng qilg'asen,
Kim duru xarmuxrani teng qilg'asen.
Bazlu karam shevasining xoh bor,
Lek nechukkim kerak ashkoli bor.
Eyki sanga Tengri nasib etti joh,
Berdi karam qilmoq uchun dastgoh.
Bilki saxo qilg'ali kimdur muxiq,
Siym berurga kim erur mustaxiq.
Sochmoq ovuch birla guhar ot uchun,
Naqd etak birla mubohot uchun,
Aql hisobidin erur bas yiroq,
Buxl bu judungdin erur yaxshiroq.
Bo'ldi bu ish mast ila majnun ishi,
Mast ila majnun nega bo'lg'ay kishi.
Kimki kerak jomi payopay anga,
Mast o'lubon chun tunganur may anga.
Dev agar yutsa mayi xushguvor,
Mulki Sulaymon tilar etgay nisor.
Band majoning'a gar oltun erur,

Zeb anga la'lu duri maknun erur,
Sa'y ila bandin chu ayoqdin ochar,
Istasa Qorun ani tashlab qochar.
Sim unidin vahshu sibo' etsa ram,
Munga saxo ot qo'yoli, yo karam?
Lolau gulkim, sovurur devbod,
Qo'ysa bo'lurmu aning otin javod?
Chun dedi Tengriki: "Kulu vashrabu",
Yonida dediki, "Valo tusrifu".
Bo'ldi yaqinkim bu saxovat emas,
Ahli saxo muni saxovat demas.
Oni dog'i dema saxokim, kishi,
Nechaki isrof emasdur ishi.
Bermagida mar'i erur e'tidol,
Lek emas mavqiida bazli mol.
Yoyar anga supraki, ul och emas,
Berur anga to'nki, yalang'och emas.
Ot anga tortarki, yuz ilqisi bor,
Sim anga berurki, yuz ilg'isi bor.
Ham yiborur la'l Badaxshon sari,
Ham keturur zirani Kirmon sari.
Xizrg'a yetgach tutar obi hayot,
Misr shakarrezig'a xabbi nabot.
Sham'ni kunduz yorutur beadam
Mehr ziyosig'a beray deb madad.
Mushkni har kecha sochar bedarang,
Tun sochig'a bermak uchun bo'yu rang.
Mushtaxi el yuz esa non bergali,
Luqma toturmas tilabon mumtali.
O'yla bulutdekki quruq bog' uza,
Yog'may o'tub, suvni to'kar tog' uza,
Jur'a uchun jon beribon durdxo'sh,
Jom tubin kupga quyar mayfurush.
Ahli vabo tortib ajal sog'ari,
Kon aro yoqut qo'yub javhari.
Bu ikki bir nav' saxovat erur,
O'rtasida sahl tafovut erur.
Oni dog'i qilma saxo doxili,
Kim kishini tomiyai komili -
Xalq jixotig'a talabgor etar,
Harneki, ko'rdi tama' izhor etar.
Zulmu taaddiyu vasoyil bila,
Va'dau payg'omu daloyil bila,
Komi ulus molini olmoq erur,
Gar olur, ammo yana birga berur.
Ham sochlari muxmalu ham termagi,
Ham oluri harzavu ham bermagi.
Choh qozar g'ussa chekib solu moh,
Tufrog'i daf ig'a qozar o'zga choh.
Olmoq erur qasd anga bermak g'araz,
Bu ham ul ikkidek erur bir maraz.
Olmog'idin g'ayri ziyonbud yo'q,
Turfa bukim bermagidin sud yo'q.
Oni dog'i dema saxiykim, kishi
To tilamas bermak emasdur ishi.
Har nechakim, mustaxiq o'lsun aziz.
Istamaguncha anga bermas pashiz.
Oni axi har kishi aytur saxiy,
Bilki saxiy ul xud emasdur axi.
Ko'rki fusungar chu uzatdi yusun,
Oldi yilon muxrasin aylab zabun.
Tilni chu metin uzatib o't solur,
Xoradin olmos ila yoqut olur.
Sham' chekib til chu uzatdi navo,
Shorn diyori uza chekti livo.
O'tki zabona anga ma'lum erur,
Temuru xora damidin mum erur.
Subh dam urmoqda magar dedi so'z,

Kim quyosh oltunig'a yorutdi ko'z.
Oni saxiy anglag'il, ey hushmand,
Kim ani davlat qilibon sarbaland.
Holi agar yaxshi durur, gar taboh,
Kimsadin etmas tamai molu joh.
Har neki Haq bersa qanoat qilur,
Ham neki amr etmish itoat qilur.
Ilgidagidin neki malxuz etar,
Bir iligi qisqani maxzuz etar.
Bahrg'a yetsa tilamas shabname,
Zaxmni ko'rsa ayamas marhame.
Mustaxiqe chun talab izhor etar,
Ulchaki maqduridur isor etar.
Ulki savol etmasa ham chun bilur
Foqau faqrini rioyat qilur.
Ahlii talab boshig'a yetkursa tig',
Harneki bor ilgida qilmas darig'.
O'ylaki metin urar o'z xanjarin,
Kon anga isor etar o'z gavharin.
Boshi yalang bo'lsun, agar ahli toj,
Makrumat aylar chu ko'rar extiyoj.
O'z yerida yuz tuman, ar bir diram,
Bazl ishida teng ko'rar ahli karam.
Ulcha ko'rar ilgida xaq molini,
Anglag'ach oshufta birov xolini,
Sarf qilur sud ila sarmoyasin,
Toki qilur xosil aning voyasin.
Boqmayin o'z lutf ila ehsonig'a,
Minnatini ham qo'yar o'z jonig'a.
Fahm etar ul nuktanikim bexato,
Elga musabbibdin erur ul ato.
Bu karamu bazl anga kesh emas,
Ul aro yerda sababi besh emas.
Eyki, saxo ko'yida avbosh sen,
Tejbau usruk kibi zarposh sen.
Naqdni guldek dog'i sovurmag'il,
G'uncha kibi dog'i girih urmag'il.
Harneki bu safhada oyin erur,
Borcha saxo ahlig'a talqin erur.
G'uncha kibi xurdani qilma tugun,
Tongla chu sochqung neki tugdung bukun.
Buxl ila chun yutti sadaf durri sof,
Qildilar olmog'ida ko'ksin shikof.
Charxki, mehr oltunin aylar nihon,
Yuzini oning qaro aylar jahon.
Yoshurur anjum diramin turki mehr,
Yerga ko'mar bosh tuban oni sipehr.
Chunki xazon ilgi sochar zarvaraq,
Ko'rki quyosh rangi bo'lur xat varaq.
Eyki, dafiri ganj uza sen ajdaho,
Anglaki, bu ganjing erur xunbaho.
Qatlinga Bahromi falak nogixon,
Tig' chekib olg'usi ganji nihon.
Zulm ila qoning oqizib ranj aro,
La'li ravori qo'yg'usi ul ganj aro.
Qotili gardun chu bo'lub qonlig'ing,
Bo'lg'usi ul ganj uza yayronlig'ing.
Yuysen ilik qoninga, ya'niki ne?
Qasd etasen joninga, ya'niki ne?
Orzu aylab necha kon naqdini,
Tark etasen javhari jon naqdini.
Joning uchun mahzan eshigini och,
Naqdin olib sochu o'z o'rnig'a soch.
Donaki omborg'a taslim erur,
Zoyi' o'lurdin anga yuz bim erur.
Mazraai bazlda sochmog'ni tuz,
Kim biriga Tengri berur etti yuz.
Yekmak emas, borcha bukim to'rg'asen,

Arpau bug'doy sochibon o'rg'asen.
Ne bukun ekilsa, bu maqbul erur,
Kim anga tongla kuni maxsul erur.
Dunyo erur mazraai foxira,
"Ad-dunyo mazraatul-oxira".
Munda ekib anda orarsen yaqin,
Jaxd etkim bo'lmag'asen xo'shachin.
Munda ekinlarga tafovut durur,
Yaxshirog'i judu saxovat durur,
Tarki tama' qilki, saxo ul emish,
Bazlda sarf etki, ato ul emish.
Bergali olmoq ishidin bo'l yiroq,
Bermak uchun olmag'aning yaxshiroq.
Ulki karam durrig'a daryo edi,
Bahr aning durrida paydo edi,
G'azvda neruyi yadulloh anga,
Xalq laqab aylab Asadulloh anga.
Xatm o'lub otig'a saxovu karam,
Dedi karam bermak emastur diram.
Anda karamdurki talab bilmagay,
Kimda diram bilsa tama' qilmagay.
XXXI

Hotami Toiy hikoyatikim, himmat va saxo ahlig'a peshvo erdi va aning mehmonlig'i ta'zimig'a bosh indurmagan gado himmatini ko'rub insof berdi

Hotami Toyig'a bir ozodavash Dediki:

"Ey himmating ozodakash,
Toki saxo bo'ldi kafing varzishi,
Ko'rdung ekinmu bir o'zungdek kishi?"
Dediki: "Bir kun qilibon jashni om,
Indab edim bodiya ahlin tamom.
Matbax aro yuz teva qurbon edi,
Qo'yu qo'zi behadu poyon edi.
Bazm ichidin dasht son bir nafas,
Kasbi havo aylamak ettim havas.
Sayrda ko'rdum bir asiri mixan,
Bir quchoq orqasig'a yuklab tikan.
Jismi uyin aylabon ul yuk nigun.
Tirkabon ul uyga asodin sutiin,
Har qadam urg'uncha tinib muddate,
Har nafas olg'uncha o'tub fursate.
Soldi ul emgak o'ti ko'nglumga tob,
Lutфу taraxxum bila qildim xitob:
"K-ey qadin emgak yuki past aylagan,
Jismida g'am xori nishast aylagan,
Dasht aro go'yoki xabar bilmading,
Hotam uyi sori guzar qilmading?
Da'vat etib asm farovon bukun,
Qildi yomon-yaxshini mehmon bukun.
Tashla tikan, gulshani izzatqa yet,
Chekma mashaqqat, qo'pu da'vatqa yet".
Menda chu fahm etti bu nav' iztirob,
Bosh ko'tarib kuldiyu berdi javob;
"K-ey solibon hirs aybg'ingg'a band,
Ozu tama' bo'ynunga bog'lab kamand.
Vodiyi g'ayratg'a qadam urmag'on,
Kunguri himmatg'a alam urmag'on.
Sen dog'i chekkil bu tikan mehnatin,
Tortmag'il Hotami Toy minnatin.
Bir diram olmoq chekibon dastranj,
Yaxshiroq andinki birov bersa ganj".
Ulki bu yanglig' so'zi mavzun edi,
Mendin aning himmati afzun edi".
Himmat agar bo'lsa Navoiy sanga,
Banda durur Hotami Toiy sanga.
Soqiy, ayoq tut, karam izhor qil,
Bazlni Hotamga namudor qil.

Bizda chu may bazmig'a kamdur diram,
Kamliq erur bizdinu sendin karam.

XXXII - Oltinchi Maqolat

Adab da'bidakim, kichiklarga mujibi saodatmandliq va ulug'larg'a boisi sarbalandliq durur va tavozu' vasfidakim, "dol"dek qaddini xam qilg'on qadamin davlat farqig'a qo'yar va hayo riyozidakim, har kishi kirsah rahmat yog'inlari birla serob bo'lur

Ey talab uyida nishast aylagan,
Qaddini xizmat yuki past aylagan.
El yo'lida gard o'lubon dard ila.
Kibr ko'zin ko'r etib ul gard ila.
Ashki riyozatki sochib har sari,
Andin o'chub nafsu havo o'tlari.
Oxu nadomatki chekib sidq aro,
Kizb yuzin dudidin aylab qaro.
Sidq ila har garm nafasikim urub,
Revu riyo xirmonini kuydurub.
Qilmay o'zin ruxsat ishiga samar,
"Mim"i azimat bila bog'lab kamar,
Sarsari g'ayratni chu bunyod etib,
Hirsu tama' raxtini barbod etib,
Bo'yla tariqiki qabul aylading,
Ko'yi tarab sori nuzul aylading.
Lek bu yo'l qat'ida sharti talab,
Bilki tavozu' bila kelmish adab.
Chunki tavozu'g'a xam o'ldi hilol,
Bo'ldi fuzunroq anga har kun kamol.
Yog'a tavozu' sifati berdi dast,
Qadr ila mushaf uza topti nishast.
Charx tavozu' uza to xam durur,
Tobii amri bori olam durur.
Yo kibi qoshkim bu durur shon anga,
Jonin ulus ayladi qurbon anga.
Elga sharaf bo'lmadi johu nasab,
Lek sharaf keldi hayovu adab.
Chunki yog'in manbai o'ldi hayo,
Qatrasituprog'ni qilur kimyo.
Bo'lmas adabsiz kishilar arjumand,
Past etar ul xaylni charxi baland.
Tarki adabdin biri kulgu durur,
Kulgu adab tarkiga belgu durur.
Qaxqahadin kabk navo kelturub,
Boshig'a ul kulgu balo kelturub.
G'uncha kulub bo'ldi ochilmoq anga,
Etti ochilmoqda sochilmoq anga.
Barqni kulgu yiqibon tog' aro,
Balki qilib yer quyi tuprog' aro.
Subhki, bu sheva pisand aylabon,
Mehr o'ti durrini sipand aylabon.
Kulguki o'z haddidin o'ldi yiroq,
Yig'lamoq andin ko'p erur yaxshiroq.
Ravshan etib sham'ni har tun yig'i,
Elga berib g'unchani xandonlig'i,
Qildi bulut ashki bila dur nisor,
Bo'ldi choqin kulgusidin xoksor.
Mastki yig'lay yuruy o'zdin ketib,
Ashki niyozi gunahin pok etib.
Kimda adab, kulguga ochmas og'iz,
Lek hayo abri emas qatrasiz.
Qahqahakim, xazl aning yoridur,
Qurbaqa savti bila raftoridur.
Har kishikim xindu o'lur xazl aro,
Yuzini qilmoq kerak avval qaro.
Harza erur chunki musha'bid so'zi,
O'z tilini ko'rki kesar ham o'zi.
Ulki soqol bog'labon el kuldurur,
Kulgu soqolig'a o'zi kelturur.

Qilmoq uchun ko'zga fuzun ko'rkini,
Boshig'a maymun.chu qo'yar bo'rkini.
Kulgu uchun kelsa ulus qoshig'a,
Kulmas ulus yolg'uz aning boshig'a.
Masxarakim kulgu uchun boj yer,
Bir diram olg'uncha iki koj yer.
Shaklda chun masxaravash keldi bum,
Urmog'ig'a qushlar etarlar hujum.
Hazlg'a lo'li ilik etsa sutun,
O'zini kuch birla qilur sarnigun.
Muncha mazallat borisi bul'ajab,
Daf bo'lur kelsa hayovu adab.
Jilvagar o'ldi chu quyosh ra'yati,
Yer tubiga kirdi kecha zulmati.
Muzhik erur mast chu aylar xurush,
So'zni taammul bila der ahli hush.
Tulkuvu it kulgu eshigin ochar,
Sher ko'rungach ulus evdin qochar.
Buki tavoze'durur oti aning,
Yoki adab keldi sifoti aning.
Garchi xirad vasfidin o'zga demas,
Borcha ulus sha'nida birdek emas.
Har kishining tavig'a loyiq kerak,
Surati holig'a muvofiq kerak.
Qulg'aki, bek qilsa tavoze' tuzun,
Rishtai ranj o'ziga aylar uzun.
Sajda gado ollida ernas karam,
Bilki karamdur anga bermak diram.
Tifl uchun qo'pmoq emastur adab.
Pirlar ul ishni demastur adab.
Ul mutakabbir bo'luru sen yengil,
Bu ikki ish el nega qilg'ay degil.
Garchi adab sharti bag'oyat kerak,
Har kishi tavrida rioyat kerak.
Rutbada sendin kishikim boisa past,
Ko'rsang o'z ilgingda ani zerdast,
Gar sanga xud tobiu xuddom erur,
Qayg'ulari ko'nglunga nokom erur.
Farzu sunan ulcha erur dilpazir,
Borchag'a o'rgatmak erur noguzir.
Har ne alar qilsa xilofi hisob,
Farzdurur aylamaging extisob.
Hashrdadur chunki xitobi sanga,
Har ne savol o'lsa javobi sanga.
Lek rioyatlari bo'ynungdadur,
Ruq'ai ro'zilari qo'ynungdadur.
Vojib erur borchasig'a yorliq,
Yaxshi-yomon ishda xabardorliq.
Bu sifat ummid ilakim bim erur,
Ushbu jamoatg'a bu ta'zim erur,
Gar erur atfolu iyoling sening,
Budur alarg'a dog'i xoling sening.
Ulcha erur tiflg'a shoista ish,
Bilki kichiklikta erur parvarish.
Qatrag'a chun tarbiyat etti sadaf,
El boshig'a chiqqucha topti sharaf.
Birisi qo'ymoqliq erur yaxshi ot,
Kim desalar yetmagay andin uyot.
Ismda ko'p keldi tafovut padid,
Biri Husayn o'ldi, birisi Yazid.
Qilmoq erur biri muallim talab,
Qilg'ali ta'lim anga ilmu adab.
Itga taallumda chu bo'ldi kamol,
Sayd aning og'zidin o'ldi xalol.
Olim ul itkim najasul-ayn erur,
O'g'linga jahl o'lsa ajab shayn erur.
Garchi anga shafqat erur sudmand,
Etkuruf ifroti va lekin gazand.

Mehr ila zajriki tavaqqu' durur,
Tiflg'a sendin bu tavozu' durur.
Zavjakim ul bo'lsa anisi haram,
Shar' tariqi bila tut muhtaram.
Nafqa bila nafsni tutma darig',
Joningg'a ifrot ila ham urma tig'.
Aylamagil xullasini rang-rang,
Kiysa dog'i hujrada tutsun darang.
Anglasang otlang'ucha xolotini,
Gar er esang tutma aning otini.
Qilsa ravon yor ila ag'yor aro,
Ta'biyai ko'y ila bozor aro.
Ulki chiqib kirdi yana qo'ynunga,
Bilki olibsen ajab ish bo'ynunga.
G'ozila qildi chu yuzni qizil,
Yuz qaroliq fikridadur jazm bil.
Sochbog'ini tob ila chun soldi band,
Nafsu havo bo'ynig'a soldi kamand.
Vusma sori topii chu vobastaiiq,
Bo'ldi iki fitnag'a payvastaliq.
Muncha qabohat bila boqib turub,
Bersang ijozat ani otlanturub,
Ushbu bo'lur g'ayratu mardonaliq,
Rashku hamiyat bila afsonaliq.
Ul kun agar chiqsa qo'yu qilma zo'r,
Kim chiqib evdin vatani bo'lsa go'r.
Harnekim ul shar'din etti udul,
Ermas adab aylasang oni qabul.
Biri erur makrumati volidayn,
Bilki munung qilmog'idur farzi ayn.
Bu ikining xizmatini bir bil,
Har necha ifrot esa, taqsir bil.
Boshni fido ayla ato qoshig'a,
Jismni qil sadqa ano boshig'a.
Ikki jahoningg'a tilarsen fazo
Hosil et ushbu ikisidin rizo.
Tun-kunungg'a aylagali nur fosh,
Birisin oy angla, birisin quyosh.
So'zlaridin chekma qalam tashqari,
Xatlaridin qo'yma qadam tashqari.
Bo'lsun adab biria bori xizmating,
Xam qil adab "dol"i kibi qomating.
So'ngra rahmning silasin qarz bil,
Rahm o'shul toifag'a farz bil,
Soyiri nos ichra ulug' to kichik,
Yoxud aro yerda vasat chargalik.
Kimki ulug'roq anga xizmat kerak,
Ulki kichikroq anga shafqat kerak.
Kimniki qilsang mutavassit xayol,
Asra aning hurmatida e'tidol.
Xizmat ila aylama tavqir ham,
Shan'at ila aylama taxqir ham.
Tutqil aning hurmati ichra zarur
Qoidai nukta "Xayrul-umur".
Izzati haddin kam esa xo'b emas,
Haddidin ortuq dog'i marg'ub emas.
Yoki seni gardishi charxi baland
Aylasa shah xizmatig'a arjumand.
Garchiki, shah bazmi erur dilrabo,
Vojib erur aylamak andin ibo.
Marhami zimnida erur reshlar,
No'shi ichinda tikilur neshlar,
Gul ko'runur yonida yuz xori bor,
Bor esa bir aysh, ming ozori bor,
Telbaga o't shakli guliston erur,
Tushsa xalosi qachon imkon erur.
Tifl yilon naqshig'a moyil durur,
Zaxrini bilmaski, xalohil durur.

Bahrda tushsa duri xurshedrang,
Zimnidadur g'arqau komi nahang.
Angla bu qonun ila shah xizmatin,
Ayshidin ortuq g'am ila mehnatin.
Sud erur nechaki bo'lsang yiroq,
Turfa bukim, bo'lmag'aning yaxshiroq.
Kimga fano ganjidan ogohliq,
Mulki qanoatda anga shohliq.
Xizmat agar bo'ynunga beixtiyor
Tushsa qilurda sanga ne ixtiyor.
Muxtasar aylay, eshit ijmolini,
Fahminga zohir qilay ahvolini,
Topsang shah xizmatig'a intisob,
To'rt ish etgil o'zunga irtikob:
Niyat aning birla burun rost qil,
G'ayrin aning ko'nglunga bexost qil.
Yana budurkim, toni xizmat chog'in,
Ayla, vale aylamagandek sog'in.
Yana bukim, yaxshi-yomon dema so'z,
El yomonu yaxshisig'a solma ko'z.
Yana bukim ranj yetar, gar taab,
Asra yomon-yaxshig'a sharti adab.
Toshqilig'ingning bu sifat xoli bor.
Boisa taqarrub aning ashkoli bor.
Bu necha ish bo'lsa muyassar sanga,
Davlat ila yorug'ay axtar sanga.
Bu bori juzve durur, ey notavon,
Kulli erur ulki, agar nogahon.
Bo'lsa g'ino shevasi oring sening,
Faqr uyiga tushsa guzoring sening,
Anda durur shart tavozu' sanga,
O'trusida qat'i tavaqu' sanga.
Charx kibi yetsa zabardastliq,
Yer quyisida tilamak pastliq.
Etsa g'amu g'ussa yuki tog'dek,
Bo'lmoq aning ostida tufrog'dek.
Aylamamak jola kibi yog'sa tosh,
Rost binafsha kibi yuqqori bosh.
Vaz'i tavoze'da vafo aylamak,
Da'bi adab birla hayo aylamak,
To bu vasila bila topib qabul
Maqsadi asliy son bo'lg'ay nuzul.

XXXIII

No'shirvonning hayo bog'ida nargis ko'zidin ko'zining nargisi uyolib, nargis ko'zluk gulruxidin kanor istamay, kanora istagoni

Shoh emas erkanda Anushirvon
Bo'ldi birov ishqil bila notavon.
G'uncha kibi ko'ngli to'la qon edi,
Lek g'ami xurdasi pinxon edi.
Etti g'amu mehnati bimar anga,
Toki visol o'ldi muyassar anga.
Bir chaman ichra tuzubon xilvate,
Gulrux ila qildi ayon suhbate.
Kong'a mayl ayladi chun komgor,
Ayladi taslim o'zin guluzor.
Sung'och ilik dilbari munis son,
Tushti ko'zi bir buta nargis son.
Ilgini chekti mutag'ayyir bo'lub,
Dedi sumanbar mutaxayyir bo'lub.
"Kim bu ne qo'l sunmog'u chekmak edi".
Posuxini shohi muaddab dedi:
"Kim bu visol ichraki voqe' durur,
Nargisi shahlo ko'zi mone' durur".
Ayni hayo birla rutuvvat anga,
Bermadi ul amrda quvvat anga.
Nargisini to'ldurubon yoshidin,

Qo'pti, dog'i kechti ul ish boshidin,
To ani oxir bu arig' niyati,
Bo'yla hayo shevasi xosiyati
Jumlai olam aro shoh ayladi,
Adlini olamg'a panoh ayladi.
Aysh, Navoiy, necha dilkash durur,
Lek adab birla hayo xush durur.
Soqiy, adab shartini omoda tut,
Ollima to'qquz yukunub boda tut,
To ani ich, deb senga men yuz tutay,
Tomsa to'quz, oqsa xud o'ttuz tutay.

XXXIV - Yettinchi Maqolat

Qanoat bobidakim, ayni ju'din ayrilsa, zamzami najoti, balki salsabili hayot sori uchmoqning kanoti durur va parishon tama'kim, mazallat zahri ta'mi mazoqqa yetkurur va qoni'kim, ko'zi uzra kon mavj ursa, izzati bor va tomi'kim, olun masnad uzra orom tutsa, mazallati bor

Kingaki ish bo'ldi qanoat fani,
Bilki, ani qildi qanoat g'ani.
Ganju tajammulni g'ino bilmagil,
Balki g'ino ganji qanoatni bil.
Naqdi qanoatg'a chu yo'qdur fano,
Jaxd etu bu naqd ila topg'il g'ino.
Kulbada darveshki, qoni' durur,
Foyiq erur shahg'aki, tomi' durur.
Chunki tama' bo'ldi gadolar ishi,
Bilki gadodur tama' etgan kishi.
Shah chu tama' qildi erur luqmahoh,
Qoni'i darvesh erur podshoh.
Shoh ul emaskim, boshig'a qo'ydi toj,
Shoh ani bilkim, yo'q anga extiyoj.
Qushlar aro shohki, anqo durur,
Nuktae bu amrda paydo durur.
Bordur agar fikr ila topsang vuquf,
Qoni'u anqog'a muvofiq xuruf.
Tu'mag'a xudxud neki muhtoj erur,
Payk bil, archi boshida toj erur.
Hindui loib boshida toj ko'r,
Oni qaropul son muhtoj ko'r.
Etsa arozi kafidin boj anga.
Ko'k sori tashlar nimadur toj anga.
Shoh boshimng sharafi toj emas,
Angla ani shohki, muhtoj emas.
Shoh agar ul bo'lsaki, muhtojdur,
Harf ila muhtojda ham tojdur.
Shoh desang kimda ko'rub tojni,
Shah deli bu vajx ila muhtojni.
Shoh ani bilkim, boshi qalpoqda,
Bazl etar ofoq berur choqda.
Bo'lmasa ham shukr ila qoni' bo'lur,
Bazl ishidin nafsg'a moni' bo'lur.
Kimki qanoatdin erur xujjati,
Yaxshi-yomong'a yo'q aning xojati.
Topsa qanoat son har kimsa yo'l,
Shoh bu taqdir ila ul bo'lg'ay, ul.
Mulk ila o'zni demagil, arjumand,
Mulki qanoat bila bo'l sarbaland,
Charxki, bir qurs ila tuzdi maosh,
Bog'ladi oy jinnini ko'ksiga tosh.
Ayladi Haq vaz'ida nodir ani,
Neki qilayin desa qodir ani.
Sham'ki o'z yog'i bila qovrulur,
Charx anga fonus kibi evnilur.
Ravshan erur ko'zki, tutar kom ila,
Go'shai mehrob iki bodom ila.
Chunki og'izning yemak o'ldi ishi,
Harbi uchun chekti iki saf tishi.

Kimsa necha zebu tama'din yiroq,
Zimnida osoyish erur yaxshiroq.
Gavharu durni quloq ozori bil,
So'zni quloqning duri shahvori bil.
Oltun isirg'aki quloq og'ritur,
Zarxal o'tukdurki, ayoq og'ritur.
Nukta durin bil quloq oroyishi,
Keng o'tuk oidi ayoq osoyishi.
Topsa kishi bodiya ichra zulol,
Oltun ayoq qaydau sing'on safol.
Suv'g'a safol ichra xalovat durur,
Ko'zguga kul birla tarovat durur.
Ko'zgu jamolig'a nafas bo'lmasun,
Dastasi oltun gar emas bo'lmasun.
Tashnaki ul suv bila istar farax,
Qayda kirar ko'ngliga oltun qadah.
Kim quruq etmak suvga to'g'rab yesun,
Qursi xuru chashmai hayvon desun.
Oshig'a kim solsa qilib ziynat ish,
Zardagu shalg'am kibi oltun-kumish.
Borcha naxud o'rniga durri xushob,
Reza chag'andar yeriga la'li nob.
Yuzida zarrishta bo'lub za'faron,
Qursi qamardin tabaq ustida non.
Sabzasi non uzra zumurrad bo'lub,
Tanasi xon ichra zabarjad bo'lub.
Tengri uchun, kel o'zung insof ber,
Kim kishi och o'lsa ne nav' oni yer.
Garchiki bor anda zarofat base,
Durlari tishlargadur ofat base.
Chaynaridin tishga ham ozor o'lub,
Yutmog'idin xud bo'g'uz afgor o'lub.
Chunki yeyildi bu takallufiuq osh,
Osh dema, balki necha pora tosh.
Me'da aro chunki bu da'vat yetar,
Deki, ani metda netib xazm etar.
Me'da o'zi xo'rdidog'i oshni
Hazm qilur, yo'qki, ushoq toshni.
Aytmakim, to'mai qobildur ul,
Boshdin-ayoq zahri xalohildur ul.
Kimsa bu ajzog'a sanar chun baho,
O'lturubon o'zni berur xunbaho.
Hazm ham o'lsa agar insofdur,
Ko'rki, ne ifrot ila isrofdur.
Kimki erur mahzani Qorun aning
Mulki Jamu toji Faridun aning.
Bazl debon ganj eshigin ochmasa,
Foydasiz durru guhar socnmasa,
Foydasiz qilmasa zohir karam,
Bermasa bir bazlag'a yuz ming diram,
Och'g'a yemak bersa, yalang'och'g'a to'n,
Yuz tilaganlarga ming birga o'n.
Qoni' esa ulchaki maqdur erur,
Tengriyu xalq ollida ma'zur erur.
Ulki tajammul anga voqi' emas,
Onchaki bor sarfig'a qoni' emas.
Ko'rdi esa mun'imi itlof'xo',
Aylar aning shevasini orzu.
Topmay aning mahzanig'a dastras,
Bazl ila isrofini aylar havas.
Sarv yonida chiqorur xoshasin,
Raxsh xiromida surar lohasin.
Kiyimak uchun egniga topmay palos,
Elga tilar, bersa munaqqash libos.
Kimgaki andesha bu surat bo'lur,
Avval anga burch zarurat bo'lur.
Burch ishidin o'zga chu fan topmadi
Oldi, vale bergali tan topmadi.

Ayladi chun vajxni xoki siyox,
Va'da yetib qildi g'ulu qarzxoh.
Burch etibu sarf etib itlof ila,
Borchani aylab talaf isrof ila.
Yo ulus ichra yuzi suyini sochib,
Yo olibon boshinu bir yon qochib.
Munchavu yuz muncha yetibon alam,
Lek anga bo'lub yana yuz muncha ham.
Tarki qanoat ani aylab jalo,
Kelturubon boshig'a yuz ming balo.
Ulki qanoatni qilibdastpech,
Holig'a bu pech yetushgaymu hech.
Ikki qaro pul chekibon dastranj,
Yaxshiroq andinki, shah in'omi ganj.
Tinch ko'ngul birla qatiqsiz umoch
Behki, birov minnati birla kuloch.
Kunduz o'kush ranj ila muzdurluq,
Kulbag'a bermak kecha ma'murluq
Behki tama' toqini tortib baland,
Aylasa muzdurlig'in yuz najand.
Ey xush, ul oyini fano ko'zlagan,
Mulki qanoatda saro ko'zlagan.
Ko'ngli agar bog' tamanno qilib,
Gulshani axzarni tamosho qilib.
Gunbad anga gunbadi nilufariy,
Ravzasi saxni falaki axzariy.
Toqi muallo anga gardon sipehr,
Shamsasi ul toq uza raxshanda mehr.
Kun bo'lubon vardi guliston anga,
Oy bo'lubon sham'i shabiston anga.
Anjumi shabgardg'a boimay qaror.
Sham' aning atrofida parvonavor.
Charxu shafaq bazmida fonusi ol,
O'ylaki minqosh anga jirmi hilol.
Bo'yla xayolot ila qoni' bo'lub,
Istaridin nafsiga moni' bo'lub.
Qilsa tasavvur bila xursandliq,
Yodi bila etsa barumandliq.
Gar xud o'lub himmatining raxshi tez,
Qilsa biyik po'ya qilurg'a sitez.
Bo'lsa biyik charx ila axtar anga,
To'da kul ichra necha axgar anga.
Ko'rsa jahonni bir ovuch xokcha,
To'bi ila sidrani xoshokcha.
Bermasa ko'k qasrig'a vayronini,
Toqi falakka yiquq ayvonini.
Pora yurak qoni bo'lub qut anga,
Balki farax kasbig'a yoqut anga.
Xoru qamishning tubidin luqmaho'r,
Lek berib ta'm anga gulshakar.
Bo'lsa toboni dag'i har sori chok,
Yer yuziga ibrat uchun xandanok.
Xirqasining choklarin bilsa ul,
Gulshani tavfiq nasimig'a yo'l.
Pastini a'lo bila teng qilmasa,
Sholini debo bila teng qilmasa,
Kulbasi oy sham'idin o'lsa yoruq,
Eshigi yel ilgidin o'lsa ochuq.
Oq yamog'u egnida ko'k xirqasi
Xushroq anga subhu falakdin base.
Har sori vayronida bo'lsa shikof,
Satr uchun o'rgamchi anga pardabof.
Rohat uchun boshki qo'yub tosh uza,
Fari humoy istamay ul bosh uza.
Qish kuni yetkursi sovuq tob anga,
Daf ig'a gulxan kux sinjob anga.
Yoz topa olmay chu isig'din panoh,
Soya uchun ko'pruk anga xobgoh.

Faqr berib mahzani Qorun anga,
Foqa bo'lub mulki Faridun anga.
Aylabon oyini qanoat ani,
Dahrda mustag'ni ulusdin g'ani.
Chun bu jahon ichra tama'korliq,
El ko'zida bermay anga xorliq.
Hashrda dog'i qo'pub andin azob,
Ko'nglida yo'q daxshati yavmul-hisob.
Balki bo'lub faqrda sarmoyasi,
Kim quyosh avjig'a tushub soyasi.
Dunyovu uqboda barumand o'lub,
Kimki Haq ehsonig'a xursand o'lub.
Ulki etib tarki qanoat shior,
Aylab ani ul tama' el ichra xor.
Iz tilasang ayla qanoat tama',
Masnadi izzat uzadur "Man qana'.

XXXV

Qoni'i juvonmard ila tomi'i jahongard hamrohlig'i va biri famg'at ganji hirsidin mazallat ranjig'a qolib, binning kanoat ranji chekardin farog'at ganjiga yetgoni

Fors navdxisidin ikki rafiq,
Ayladilar Chin sori azmi tariq.
Biri azal qismig'a qoni' edi,
Qismidin ortuq biri tomi' edi.
Borur edilar qilibon po'ya fosh,
Bo'ldi ayon yo'l uza bir soda tosh.
Yorimi yerda, yorimi yuqqori,
Ul yorimidaki, bo'lub toshqori
Nuktai bas turfa qozilg'on edi,
Chun o'qudilar - bu yozilg'on edi
Kim: "Kishi gar emgak o'tin yondurur,
Toshni yana yuzig'a aylondurur.
Anda bitiklik durur afsonae,
Kim bu navohi aro vayronae
Borki, ostida erur turfa ganj,
Olg'ay ani har kishi ko'rsa bu ranj.
Har kishi bu ranjdin o'lsa yiroq,
Sabru qanoat boridin yaxshiroq".
Tomi' o'qug'och mutaxattik bo'lub,
Tomia irqi mutaharrik bo'lub.
Ganj tamannosig'a berkitti tish,
Bo'ldi anga tog' tubin qozmoq ish.
Qoni' ul ishga chu nazar ayladi,
Qilmadi parvou guzar ayladi.
Dedi: "Bu ne mehnati jonkoh erur,
Ganji qanoat manga hamroh erur.
Kim sorikim, Tengrining ehsoni bor,
Tosh yorilib chiqmog'i imkoni bor".
Yo'ldin olib kecha tong otquncha bahr,
Subhidam ollinda ayon bo'ldi shahr.
Shahrg'a el kirgali ko'p yo'l edi,
Ulki burun kirdi, vale ul edi.
Bor edi darvozag'a surmak hamon,
Har soridin xalq yugurmak hamon.
Bu el aro rasm bu ermishki, shoh,
Qilsa baqo mulki sori azmi roh.
Asrab ani shahr elidin yoshurun,
Kimki sahar shahrg'a kirsar burun.
Aylar emishlar ani masnadmishin,
Boshig'a toj, ilgiga solib nigin.
Oni ham ul rasm ila xaylu sipoh,
Qildilar ul mulku sipoh uzra shoh.
Yoriki ranj o'ziga olib edi,
Ganj tamannosig'a qolib edi.
Ranj bila yetti chu o'z jonig'a,
Toshni evurdi yana bir yonig'a,

Xatqa boqib ko'rdi bu mastur erur:
"Xomtama' dahrda ranjur erur".
Oni qanoat qilibon shahriyor,
Muni tama' ranji qilib xoksor.
Qilma, Navoiy, tama' eldin diram,
Bor esa bersang xud erur ul karam.
Soqiy, etibmen tama' ul bodadin,
Kim olur ozu tama' ozodadin,
Jur'asidin soliki roh et meni,
Mulki qanoat uza shoh et meni.

XXXVI - Sakkizinchi Maqolat

Vafo bobidakim, "vov"i semurg' "sin"ining zimmida daxyakidek nixon durur va "fo"si Qof tog'i ostidag'i "fo"dek ayon va "alif"i kimyo tubidagi "alif" nishonasi, va nuqtasi mehriygo butasining donasi. Bas bulami tama' qilg'on kishining ishi suv sathida yugurmak bo'lg'ay va qaro yerda kema surmak

Charx to'quz durjiki zarkor erur,
Javfida yuz ming duri shahvor erur.
Har durining lam'asi sham'i farog',
Ne duru, ne sham', duri shabcharog'.
Har birining qiymati kondin fuzun,
Kon demakim, kavnu makondin fuzun.
Ulki laqab qo'ydilar "aflok" anga.
Anjumi yuz ming guhari pok anga,
Qay birikim o'ksuk erur pokidin,
Ojiz erut aql aning idrokidin.
Harne javohirki, xayol aylagay,
Javhariyi aqlu savol aylagay.
Yuz topilur, bir desa bu kon ero,
Yuz desa ming oncha bu Ummon aro.
G'ayri hamul durki, jahontob erur,
Kim bu tengiz qa'rida noyob erur.
Bir dur agar aylasa zohir jamol,
Ikkisi jam' o'lmoq emas extimol.
So'rsa otin ahli safo javhari,
Ox chekib deki, vafo gavhari!
Bu duri noyob vafomu ekin,
Gar ul emas, mehriyomu ekin?
Mehriygo demaki, anqodur ul,
Javhari fardu duri yaktodur ul.
Mehr uzori uza xatti g'ubor,
Tun sochining tobida mushki tator.
Tushsa birov ilgiga durri yatim,
Bordur aning javhari jonig'a biym.
Har kishi hamkim bu guhar bor anga.
Ranju ano doim erur yor anga.
Har kishini ko'rsa, o'zin yor etar,
Mehru vafo gavharin izhor etar.
Ul kishi razl o'lsun, agar baxtiyor,
Kim munga yo'q shafqatidin ixtiyor.
O'ylaki xurshed erur ayni nur,
Ko'zni yorutmoqda anga ne shuur.
Abrki, har qatra guhardur anga,
Gul ochilurdin ne xabardur anga.
Gul ne bilurkim, negadur zebe bog',
Nevchun etar atri muattar dimog'.
O't erur o'z xirqatidin bexabar,
Bodag'a mast erkanidin ne xabar,
Har kishikim juz bu guhar yo'q anga
Fosh o'lur andoqki, xabar yo'q anga.
Har nechakim, bu guharedur sharif,
Xosiyatidur anga behad kasif.
Kim bu guhar har kishidin bo'ldi
fosh, Boshig'a yog'di guhar o'rnig'a tosh.
Har kishiga qildi birov bir vafo,
Mahlası yo'qdur ko'rubon ming jafo.
Necha samar sochmoq esa shox ishi,

Ko'prak otar tosh anga tergan kishi.
Kon necha bazli guhari pok etar,
Olg'uchi ko'prak yuragin chok etar.
Sham' yorutub uy ichu toshini,
Yev iyasi ko'prak uzub boshini.
Xossa bu davronki, muhabbat qo'li,
Sindi aning panjasidin bir yo'li.
Chunki quyosh boshdin-ayoq bo'ldi mehr.
Yerga kiyurdi ani har tun sipehr.
Xoma vafodin bitidi mojaro,
Muftiyi gardun yuzin etti qaro.
Chax boshig'a evrulubon charxi tez,.
Bog'labon uy bo'yninu aylab sitez.
Vahki, falak toki sabuksang erur,
Dahr aning ollida kuxanlang erur.
Mehr eliga javrmu erdi ekin?
Qoida bu tavrnu erdi ekin?
Lutfu vafo yo'lida bo'lg'onga gard,
Yo'q edi erkinmu evaz, g'ayri dard?
Kimki vafo uzra borib bosh anga,
Sarzanish-o'qmu edi podosh anga?
Yo bu zamon ahliga bu bo'ldi bahr,
No'sh olibon quymoq el og'ziga zaxr,
Kimga birov tutsa guli tozaro'y,
Gulshani rizvoncha anga rangu bo'y.
Buki evaz, bermagay ul juz tikan,
Bir demagil, balki degil yuz tikan.
Xalq ishiga gar bu namudor erur,
Bir kishi topmoq ishi dushvor erur.
Bir kishi andoq kishikim bir kishi,
Tuzgay aning birla mavaddat ishi.
Etsa falakdin sitamu xori dard,
Bir nafas etgay anga izhori dard.
Bo'lsa zamon xanjaridin yorae.
Munglashib andin tilagay chora.
Harne yetar dahr maloli .anga,
Aylagay o'z ko'nglini xoli anga.
Har kishiga yetsa falakdin g'ame,
Bo'lmasa hamdardi aning hamdame,
Roz labin tikkon ipin so'kmasa,
Harneki ko'nglida erur to'kmasa,
Dard yoqib shu'lai nobudini,
Charxdin o'tkargay aning dudini.
Tig'i balo ko'ksini chok aylagay.
Dard oni bir damda xalok aylagay.
Sarsari g'am joniga urg'ay sipehr,
Xirmaning umrini sovurg'ay sipehr.
Bas kishiga umr xushi yor emish,
Umr degan yori vafodor emish.
Yorki, oyini vafo yo'q anga.
Sham' kibidurki, ziyo yo'q anga.
Sham'ki yo'q anda ziyo to'shasi,
O'tsiz erur o'ylaki, muz shushasi.
Yorki, bor anda vafo - yor bil.
Umr degan yori vafodor bil.
Har kishi olamda erur yorsiz,
Bir sadafedur duri shahvorsiz.
Yo'q xunari yolg'uz esa, uz kishi,
Qayda kishi sonida yolg'uz kishi.
Fard kishi davrda topmas navo,
Yolg'uz ovuchdin kim eshitmish sado?
Yorsiz el ohi g'amandud erur,
Yonsa yig'och yolg'uz, ishi dud erur.
Toq kishi ayshi uyin bil nigun.
Uyga qachon xomil oiur bir sutun?
Sinsa uqob egni uza bir qanot,
Tez uchar, lek anga birdam hayot.
Solmas o'yun nard bisotida shayn,

Bo'lsa aning tosidan bir ka'batayn.
Toshki chaqmoqdin o'lg'ay yiroq,
Tiyra tutor ikkalasin ul firoq,
Bir-biriga chun yetishurlar dame,
Ravshan o'lur o'tlaridin olame.
Sinsa qalamning shaqidin bir uchi,
Ojiz o'lur noma raqam qilg'uchi.
Yoki singor go'shaga muhtoj erur,
Bilki kamonkash anga xiloj erur.
Dur nechakim, aybdin o'ldi yiroq,
La'l ham o'lsa yonida yaxshiroq.
Jumla jahon shahlig'idin ori bor,
Kimki gadodur dog'i bir yori bor.
Shohki yo'q hamdamu yori aning,
Ko'nglida ko'p bo'lg'usi bori aning.
Qilsa birov hamnafasu yorliq,
Bo'lg'usi ko'p g'amg'a sabukborliq.
Yor erur anaoq guhari bebaho,
Kim anga muhtoj ne shah, ne gado.
Ushbu sifat yoriki, marqum erur,
Voyki, bu davrda ma'dum erur.
Bo'lsa dog'i topmog'i oson emas,
Jinsi bashar ichra xud imkon emas.
Xayli malak ichra agar bordur,
Charx uruji dog'i dushvordur.
Bo'ldi pari ham bu sifatdin bari,
Odami o'lmoqni ne bilgay pari.
Gar sanga bor ersa, bu so'zda xafo,
Qaysi pari chehrada ko'rdung vafo?
Topmoq ani garchiki, dushvor ekin,
Bo'lsa dog'i odam aro bor ekin.
Vasli aning kimgaki bo'lg'ay nasib.
Sha'nidadur oyati "Fatxun qarib".
Har kishi bir yor iladur ko'ngli shod,
Xayli maloikdin anga "In yakod".
Vasli ila kimki erur bahramand,
Jonim aning boshig'a bo'lsun sipand.
Kimki vafo ko'rди jafo qilmadi,
O'trusida g'ayri vafo qilmadi.
Jonni sanga topshurayin, ey sabo,
Elt aning ollida qilmay ibo.
Bo'l quyunu boshig'a evrul base,
Jon dog'i qo'ynungda nechukkim xase.
Mendin anga arzi duo aylagil.
Yo'lida jonimni fido aylagil.
Demon, olib kel chamani vardini,
Ko'zuma yetkur yo' lining gardini.
Xidmatida gar topa olsang majol,
Onchaki mendin degasen arzi xol.
Avval ayog'ig'a tushub past bo'l,
Yo'lida tufrog' ila hamdast bo'l.
Subh nasimi kibi boima xamush,
Shorn shamoli kibi tortib xurush.
Aytkim, ey boshtin-ayoq ruhi pok,
Jism sanga ruhki, ruhi fidok.
Necha visolingni tilab zor o'lay,
Necha firoqingg'a giriftor o'lay.
Bag'rim oiub ko'hi balo lolasi,
Ko'zdin oqib har sari pargolasi.
Jonim oiib hajring ila dardmand,
Raglar ajaldin anga pechon kamand.
Oncha seni istabon urdum qadam,
Kim talabingda qadam oidi adam.
Seni tilab har necha ko'rdum shikanj,
Ganj tilab yetmadi juz dardu ranj.
Sabza dedim sonchti nishtar meni,
La'l dedim, o'rtadi axgar meni.
Lola debon ko'ksuna ko'rdum tugan.

Gul tilabon ko'ngluma toptim tikan.
Kimki anga aylamadim jon darig',
Qilmadi javr ulchaki imkon darig'.
Har kishikim, qo'y dum ayog'ig'a bosh,
Jola kibi boshima yog'durdi tosh.
Voyki, yuz tosh aro yolg'uz boshim,
Charx sog'inmishki, erur yuz boshim.
Ham bu nafas boshima yet, rahm etib,
So'ngra ne osig' kelurung men ketib.
Gar bu tamannoni qabul aylasa,
Mehr buzug' sori nuzul aylasa,
Turmavu zinxor yetishg'il manga,
Xizr hayoti bu xabar bil manga.
To chiqibon o'tru yuz afg'on qilay,
Qaysi fig'on, balki fido jon qilay.
Tushsa ko'zum yig'layu jononag'a,
Jon berayin ollida shukronag'a.
Jondin olib dard bu darmon bila,
Bormayin oxir dami armon bila.
Gar manga bu kom qarib o'lmasa,
Davlati diydor nasib o'lmasa,
Dashti fano sori xirom aylasam,
Mulki adam ichra maqom aylasam.
Har kishi ham qilsa vafo jomi no'sh,
Ko'ngli muhabbat mayidin ursa jo'sh.
Aylasa bu ishda tatabbu' manga,
Andin erur muncha tavaqqu' manga.
Kim anga kim qilsa jahonin fido.
Etsa aning mehrida jonin fido.
Cheksa yukin onchaki to'qquz sipehr.
Ul dog'i bir zarracha ko'rguzsa mehr.
Desun ani gavhari koni vafo,
Koni vafo yo'qki, jahoni vafo.
Shukrin aning viridi zabon aylasun,
Ko'nglini mehriqa makon aylasun.
Bordur umidimki, bu davlat chog'i,
Bo'lg'ay aning sadqasi mendin dog'i.
Jonni fido etsa bu jononig'a,
Qo'yg'ay aning minnatini jonig'a.
Aylasalar ikki tarafdin vafo,
Etgay alar jonig'a oncha safo.
Kim sifati sig'mag'ay avroq aro,
Demayin avroqki, ofoq aro.

XXXVII

Ikki vafoliq yor bir-birisi vafosiga boshlaridin kechgani va alar barakatidin yuz ming bosh qilichdin va qilich qindin qutulgani, balki qinga tushgani

Andoq eshittimki shahi komron,
To'rt ulus xoni Temur Ko'ragon
Fathi aqolimga qilg'onda azm,
Hind savodida qatiq bo'ldi razm.
Fatx ila nusrat chu anga berdi dast,
Charx aduv qalbiga soldi shikast.
Chunki aduv kufr eli erdi tamom,
Bek dedikim, qilsun ulus qatliom.
Kasratidin dashtni tutg'on qatil,
Qon ila shingarfdin oqizdi Nil.
Bosh tushub ul rudda soy toshicha
Bosh kesibon har kishi o'z boshicha.
Har sari qon to'kmak ila tig'i tez,
Jumlai olamda sohb rustaxe.
Ushbu mahalda iki bechora yor,
Bo'ldi qitoh ahlig'a nogah duchor.
Tushti sipohi birisin chopqax,
Shoh yosoqidin amon topqali.
Qatl ishiga chun yonidin chekti tig',

Boshin aning chopmoq uchun bedarig'.
Ko'rdi chu tig' ostida qo'ldoshini,
Yori shafi' o'ldi ochib boshini.
Kim sanga maqsud agar bosh erur,
Qo'y ani, bu bosh anga podosh erur.
Chun anga yuzlandi qo'yub yorini,
Yori ham yetti bu so'z izhorini.
Qaysig'a aylay desa ul zulm fosh,
Yori qo'yar yerdi ayog'ig'a bosh.
Tund bo'lub qotili po'lodchang,
Dedi: Ikkingizni chopay bedarang.
Qay birining qatlig'a qilg'ach shitob,
Yona biri aylar edi iztirob,
Kim, meni qatl ayla burun, tez bo'l,
Toki men o'lguncha tirik bo'lsun ul.
Bazl qilurlar edi bir-birga bosh,
Boshlarig'a tig' uchun yerdi talosh.
Maks edi bu nav' aroda bir zamon,
Kim yel aro tushti nido: "Al-amon!"
Bir-biriga kechti alar jonidin,
Shoh dog'i kechti ulus qonidin.
Fosh yetib ul sidqu mavaddat xavos,
Ham yelu ham o'zlari bo'ldi xalos.
Bersa, Navoiy sanga yore xudo;
Sen dog'i qil boshingu joning fido.
Soqiy, olib kel qadahe yor esang,
Mehru vafo sharti bila bor esang.
Og'zima jon yetti, davo qil manga,
Va'da necha?! Emdi vafo qil manga.

XXXVIII - To'qquzunchi Maqolat

Ishqo'ti ta'rifidakim, shu'lası balo sahosining lolalari va axgari balokash ko'ngul pargolalari durur va mehnat qaro shomi aning tutuni va bu shomning muhtariq kavkablari aning uchquni durur. Va husn anvorikim, muncha o'tg'a bois, aning barqidin bir lam'a va muncha haroratga mujib, aning quyoshidin bir ashi'a durur

Odami xokiyni chu subhi alast
Ayladilar ruh mayi birla mast.
Hikmat iligi bila tufrog'ini,
Tuzdilar andoqki Eram bog'ini.
Qaysi Eram, ravzai xuldi barin,
Ravza nekim, jilvagahi huri in,
Qushlari har lahza yuz afsona deb,
Har kishikim, yona so'rub, yona deb.
Sahni falak bog'idek orosta,
Har guli oning mahi nokosta.
Orazi gulrangi guli tozasi,
Gul uza gulgunluq aning g'ozasi.
Qomat o'lub savsani ozod anga,
Balki sihi sarv ila shamshod anga.
Zulf anga sunbuli mushkin bo'lub,
Yuz bila yeng lolavu nasrin bo'lub.
Yuzda quyosh chashmasidek obu tob,
G'abg'ab o'shul chashma suyidin hubob.
Ko'zdin o'lub nargisi fattonlari,
Labdin o'lub g'unchai xandonlari,
Xat bo'lubon sabzai xurram anga,
Ter o'lub ul sabzada shabnam anga.
Husnu jamol anda gumondin fuzun,
Harne gumon aylasang ondin fuzun.
Lek bu ne husn o'lubon dilfireb,
Ne bu jamol olibon andin shikeb.
Bulbuli ishq o'ldi chu dostonsaro,
Kirdi tamoshoga bu bo'ston aro.
Chun nazari gulga tushub zor o'lub,
Shavq o'tidin joni xabardor o'lub.
Maskan uchun bo'ldi chu gulbunnishin,
Joniga o't yoqti guli otashin,

Joni aro ishq o'tidin tushti tob,
Ko'nglida g'am shu'lasidin iztirob.
Ishq chu toroji shikeb ayladi,
Gul dog'i izhori fireb ayladi.
Jilva qila boshladi chun gul anga,
Qolmadi imkoni tahammul anga.
Kuymak ila chekti aningdek xurush,
Kim o'tidin tushti chaman ichra jo'sh.
Keldi chu bu hirqatu mahruqluq,
Bo'ldi ayon oshiqu ma'shuqluq.
Ishq chu tug'yoni kamol ayladi,
Oshiq o'zin sheftahol ayladi.
Husn dog'i jilva qilib dilpisand,
Zulfg'a topshurdi balodin kamand.
Tushti jahon mulkig'a g'avg'oyi ishq,
Bo'ldi zamon ahliga yag'moyi ishq.
Ishq ne o't yerdiki, qilg'och hujum,
Dudu sharar bo'ldi sipehru nujum.
Pashshadek ul duddin itti malak,
Charxda fonusdek o'ldi falak.
Aql jabinida savod yetti fosh,
Ruh ko'zidin dog'i oqizdi yosh.
Dayrda ham andin uzun mojarro,
Ka'ba libosi dog'i andin qaro.
May o'ti but yuzidin urg'och alam,
Kuydurub ul shu'lada Mushafni ham.
Andaki Mushaf varaqin kuydurub,
Rahlni o't yoqmoq uchun sindurub.
Dayrg'a masjidni haqir aylabon,
Kufrg'a imonni asir aylabon.
Xirqai taqvoni qihb itga jul,
Ruq'alari har sori jul uzra gul.
Kufr savodig'a chu ochib kitob,
Borcha samadni sanam aylab xitob.
Masjid aro bodai isyon sotib,
Go'shai mehrob aro kup o'motib.
O't solibon gulshan aro gul bila,
Maykada kunjin yorutub mul bila.
Bog' ne voqifki, ne guldur bu gul,
Kup qachon ogahki, ne muldur bu mul.
Ruh bu gul xorig'a pobast o'lub,
Jon dog'i bu mul isidin mast o'lub.
Aqli sarosima ishi muxtalif,
Qaysi sarosimaki, masxu xarif.
Dema xarif, ablahu nodon degil,
Nodon yo'q, g'uli biyobon degil.
Qaydaki ishq o'ti bo'lub shu'lakash,
Aql o'lub ul o't uza xoshokvash,
G'ayri ko'ngul xittai ma'murasi,
Kim kuyubon bo'ldi bu o't ko'rasi.
Qoysi ko'ngulniki, makon yetti ishq,
O'tdin ani la'lg'a kon yetti ishq.
Bo'lmasa ishq, ikki jahon bo'lmasun,
Ikki jahon demaki, jon bo'lmasun,
Ishqsiz ul tanki, aning joni yo'q,
Husnni netsun kishikim, oni yo'q.
Rojih yetar ishq o'tidin choshni.
El shahig'a oshiqi qalloshni.
Ishq erur durru, ko'ngul durj anga.
Balki quyosh ishqu ko'ngul burj anga.
Qaysi quyosh, bazmfuruzanda o't,
Dema furuzandaki, so'zanda o't.
Tanki so'ngak hay'atidin uy durur,
Gar emas uy, nevhun oni kuydurur.
Ishq ayon qilmoq erur husn ishi,
O'ylaki o't sham' ila yoqqay kishi.
Har nechakim husn dilovezroq,
Ishq o'ti yel ko'ngli aro tezroq.

Lutfu tarovat nechakim gulda ko'p,
Hasratidin g'ulg'ula bulbulda ko'p.
Oh chekar bo'lsa ko'ngul zaxmnok,
Shu'la biyikroq urar o't bo'lsa chok.
Mushkil emas ishqqa jon o'rtamak,
O'tg'a ne dushvor jahon o'rtamak.
Ishq yeritur aqli sitamkorani.
Shu'la nechukkim, suv qilur xorani.
Bir sharari zuhd jahoniga bas,
Barq ila netgay ko'p o'lub xoru xas.
Pil bo'lur ishq anga keltursa zo'r,
Pil ayog'i ostida andoqki mo'r.
Oshiq o'zin kim desa, oshiq emas,
Borcha kishi ishqda sodiq emas.
Ulki kezib husn pisand aylagay,
So'ngra ko'ngulni anga band aylagay,
Oni ko'ngul demaki, bir pora tosh,
Ne qizig'ay sham' o'tidin xora tosh.
O'zni takalluf bila g'amnok yetib,
Motami yo'q, lek yoqo chok yetib.
Toshi malak shevai talbis ila,
Lek ichi muttafiqliq iblis ila.
Zohirida sidqdin oroyishe,
Botinida fisqdin oloyishe.
Yoridin ul komlar aylab talab,
Kim ko'runub zikrida tarki adab.
Gah labi la'lidin yetib jon tama',
Jon demayin ulchaki, imkon tama'.
Vasf qilib gah tani gulfomini,
Tan dema, har uzvining andomini.
Hazl kitobi kibi xattida zeb,
Ma'ni anga fahshu, fusunu fireb.
Shu'badagar shishasidek toshi sof,
Zimnida yuz makr ila zarqu gazof.
Bu esa oshiq, erur o'lturguluk,
Boshdin-ayoq jismini kuydurguluk.
Oshiq ani bilki, erur dardnok,
Ham tili, ham ko'ziyu ham ko'ngli pok.
O'zlugidin ishq ani pok yetib,
Balki fano o'tig'a xoshok yetib.
Dard yoshurmoq yuzin aylab sang',
Ashk oqizmoq ko'zin aylab arig'.
Tor kibi za'f tani zorida,
Har bo'g'uni bir girih ul torida.
Orqasidin ishqki, yuz g'am o'kub,
Har girihi bir g'am ayog'in tugub.
Dard yukidin bo'lubon xam qadi,
Darddag'i "dol" aning hamqadi.
Charx kibi jismi sarosar tугan,
Mehnati shomig'a tonuq har tугan.
Ko'ksi shikofi bo'lub otashfishon,
Shorn balosig'a sahardin nishon.
Ko'nglakiga toza tugandin o'run,
Xirqai idborig'a tevruck yo'run.
G'ayr xayolin chiqorib jonidin,
Mamlu yetib jonini jononidin.
Nuktada moyil tili har so'zga yo'q.
Jonida jonon g'amidin o'zga yo'q.
Ko'zda ko'rub yor yuzi hayrati,
Kuydurubon ko'nglini ko'z g'ayrati.
Ko'nglidagi yor g'ami rashkidin,
Qon to'kubon har sari ko'z ashkidin.
Qoysi tarafkim, anga borib nazar,
Do'st jamoli bo'lubon jilvagar.
Balki bo'lub o'zlugi ham bartaraf,
Ko'zki solib, yor ko'rub har taraf.
Kim bu sifat ishqda mag'lub erur,
Harneki andin kelur, ul xo'b erur.

Ishq angakim, bo'yla nishast aylagay,
O'zlugidin forig'u mast aylagay.
Zuhd harimi sori xos o'lmasun.
Ishq o'tidin joni xalos o'lmasun.
Gar yig'ilib ahli salomat anga,
Aylasalar zajru malomat anga,
Va'dai jannat bila ovutsalar,
Ishq o'tidin ko'nglini sovutsalar.
Murtad o'lub aylasa toat yana,
Taqvo ila qilsa qanoat yana.
Qilsa balo zaxmlari chorasi,
Butsa ano o'qlarining yorasi.
Tan qushig'a xirqani dom aylasa,
Donai tasbih ila rom aylasa.
Xilvat aro topsa yubusat dimog',
Kasbi havo qilg'ali istab farog',
Qilsa guzar ko'yu Xiyobon son,
O'tsa Musallo bila Maydon sori.
Dashtda otlig' ko'runub xayl-xayl,
Zohir yetib borchasi javlong'a mayl.
Nogah o'shui xayl aro qotilvashe,
Husnu malohat mayidin sarxushe,
Yuz gul ochib may o'ti ruxsoridin,
Zohir alardin biri dastoridin.
Husni o'ti shu'lasi gulzor o'lub,
Har sori gulzorida gulnor o'lub.
Xol nekim, daf qilurg'a gazand,
O'tida ko'z mardumi har yon sipand.
Qoshlari oy uzra muanbar hilol,
Aqlni devona qilib har hilol.
Yo'qki, ulus qatlig'a ul qoshlar,
Mashvarat yetmakka qo'shub boshlar.
Husn zuhurida girih qoshida,
Zeb uchun ul shamraki, "nun" boshida.
Sunbuli zulfi girih uzra girih, .
Qaysi girihkim, zirih uzra zirih.
Safshikan.ul turki banogo'sh o'lub,
Qatl xayolig'a zirihpo'sh o'lub,
Noz ila o'tlug' ko'zi har yon boqib,
Zuhdu vara' xirmanig'a o't yoqib.
Dudi ul o'tning safi mijgon aro,
Chun yetibon borchasin aylab qaro.
Surmasiz ul ko'z qarovu purfusun,
Ondin o'lub ko'zga jahon surmagun.
La'lida xay qatrasi g'alton tomib,
Yo'qki baqo chashmasidin jon tomib.
Xattini har sori hayot ahli bil,
Xizrlar o'lg'on zulumat ahli bil.
Qatralar ul g'abg'abi dilxoh aro,
Chashma suyidin sizib ul choh aro,
Har sari mo'yi chekibon jon ragin,
Kofiri zulfi uzub imon ragin.
Hullai gulrang bila qomati,
Sarvki gul o'lg'ay aning xil'ati.
Tund samandi ko'runub barqfom,
Sur'ati sayr ichra bo'lub barqgom.
Kuymaku ashk o'lsa ne tong elga fosh,
Markabi barq o'lsavu rokib - quyosh.
Guldek etak sanchibu perohani,
To'n etagidin ko'runub savsani.
Yog'lig'i naqshiki, bo'lub gul nishon,
Savsanu gul uzra bo'lub gulfishon.
Gulniki dastori uza band etib,
Sarvu sapidor uza payvand etib.
Bu ne namudori jamil, ey ko'ngul,
Balki gulistoni Xalil, ey ko'ngul.
Kuydurubon aqlni chobuklugi,
Titratibon ruhni nozuklugi.

Bo'yla balolar bila javlon aro,
Etsa kishi boshig'a maydon aro,
Tufroq o'lurdin topa olmay amon,
Raxshi ayog'ida zaminu zamon.
Devnajodiki, qayon gom olib,
Yo'qki bashar, xayli malak qo'zg'olib.
Ustidagi qotili chobuksuvor,
O'lturubon xalqni devonavor.
Ul dam agar Shibliyu Zunnun erur,
Bir necha oshuftai majnun erur.
Din chekibon motamiga xoy-xoy,
Piri xirad tifldek angushtxoy.
Ruxul-amin ul sori chun boqibon,
Og'zidin oning sho'lakay oqibon,
Onda ne aql, elga ne taqvo bo'lur,
Taqvo ila aql degan ne bo'lur.
Ko'rmagan el topqay ul o'tdin amon,
Ko'rmagu, kul bo'lmoq emas ham, yamon.
O'tqa tushub pok bo'lur kimki g'ash,
Pokroq o'lg'ay o't aro pokvash.
Kimki bu kuymak anga odat durur,
Dunyoyu uqboda saodat durur.

XXXIX

Shayxi Iroqiy Shomda husn sham'i gulin ko'rgach, parvonadek tutashkoni va shu'lasi inkor tikonlarin kuydurub, munkirlar boshig'a oshkoni

Ulki fano ko'yida boqiy edi,
Faxri zamon Shayxi Iroqiy edi.
Ko'ngli aning mahzani asrori ishq,
Nutqi aning abri guharbori ishq.
Ishq o'tidin anga muxammar sirisht,
Ishq xurufidin anga sarnavisht.
Lek bu ishq o'tini da'vo bila,
Yopib edi pardai taqvo bila.
Misr necha vaqt anga erdi maqom,
Subhidame qildi qo'pub azmi Shom.
Voli edi Shomda bir taxtgir,
O'ylaki tun mulkida badri munir.
Angladikim, Shayx kelur ul taraf,
Bildi o'z ahvolig'a oni sharaf.
Ayladi xukm o'ylaki, yaxshi-yamon,
Chiqsun anga o'tru eshitgan zamon.
O'zi dog'i voliyi kishvarpanoh,
Chiqti yopib charxni gardi sipoh.
Shayxga ul xayl chu yovushtilar,
Borchasi markablaridin tushtilar.
Yo'li uza borchas qo'yub boshini,
Gardga moni' qilibon yoshini.
Bor edi volig'a bir andoq o'g'ul,
Kim anga yuz Misr shahi erdi qul.
Lutfu malohatda jahon ofati,
Dema jahon ofati, jon ofati.
Shom savodida maxi anvar ul,
Misr Eliga yusufi payg'ambar ul.
Mulki arab ichra ajabdin-ajab,
Volix anga ham ajamu ham arab.
Misr diyori aro xabbi nabot,
Shom savodida xud obi-hayot.
Shayx ko'ziga chu ko'rundi ul oy,
Qo'ydi ayog'ig'a yuzu, chekti voy.
Chok etibon xirqai irshodni,
Uzdi chekib subhai avrodni.
Shayxga tufroq olubon xaylu shoh,
Lek bo'lub Shayx anga xoki roh.
Ishq arokim Shayxga ul xol o'lub,
Hayratidin kelgan ulus lol o'lub.

Ishqi har shoyibadin pok erur,
Har neki qilsa kishi ne bok erur?
Shayxn timer ishq o'ti qildi xalok,
Shu'lasini ul xaylni kuydurdi pok.
O'ti ko'ngullarga xabar ayladi,
Oxi bag'irlarga asar ayladi.
Titrabon o'rtanmagidin bo'ldi fosh,
Pokligi elga nechukkim quyosh.
Voli ichidin urubon o't alam,
Shayx muridi bo'lubon o'g'li ham.
Ishqda pok o'lsa kishi bu sifat,
Xosiyat o'lur bu sifat oqibat.
Husni xaqiqiyini gar o'truda ko'r.
Xoh ani ko'zgudau, gar suda ko'r.
Chun g'araz ul husng'a bo'ldi shuxud,
Ko'zguvu suvg'a aroda ne vujud,
Munda kishi qaydavu beboklik,
Mumkin emas ishqda juz poklik.
Ishq seni qilsa, Navoiy, xalok,
Pok esa ul ishq o'lumdin ne bok.
Soqiy, o'lubmen, menga tut jon suyi,
Sofiyu pok, o'ylaki hayvon suyi.
To yoqavu ko'ksun etib chok ichay,
Har nechakim bo'lsa to'la, pok ichay.

XL - O'nunchi Maqolat

Rostliq ta'rifldakim, vujud uyi bu tuz sutun bila barpoy. Va ul uy shabistoni harimida bu sham'i anvar majlisoroy bo'lur. Va egrilik nafiidakim, agar egri kishi zulfdek simbarlar yuzida yer tutarkim, boshi kesguluk. Va agar ajdahodek ganj ustida xalqa urarkim, o'lturguluk

Har kishikim, tuzluk erur peshasi,
Kajrav esa charx, ne andeshasi?!
O'qki, tuz o'ldi tayaroni aning,
Bo'lsa yer egri, ne ziyoni aning?
Yo'l necha tuz, yo'lchig'a maqsad qarib,
Xamlig'idin tushsa yiroq yo'q ajib.
Nay tuz uchun istar ani ahli xol,
Chun tuz emas, egri ko'rar go'shmol.
Nayza bo'lub tuzlugidin sarbaland,
Chirmosh uchun bandg'a qolib kamand.
Sham' bo'yi tuz kelib ayvon aro.
Shohidi bazm o'ldi shabiston aro.
Egri uchush birla chu ko'p aylanib,
Qaydagi parvona borib o'rtanib.
Sarvkim, ul to'g'ri chekib qomafin,
Ko'rmayin osibi xazon ofatin.
Chirmashibon sunbuli tar bog' aro,
Egrilik oning yuzin aylab qaro.
Tuz durur egri qili to soz erur,
Egri bo'lur emdiki, nosoz erur.
Bo'ldi chu mistar xatig'a tuz raqam, .
Boshini olmas raqamidin qalam.
Bir xati gar egri tushar bir nuqat,
Nusxada har safhadadur egri xat.
Qaysi pari paykari xuri najod,
Balki anga xuru pari xonazod.
Kim o't erur chehrai gulrang anga,
Dahrni kuydurgali ohang anga.
Gul uza har xay guhari nob o'lub,
Balki bu xaydin guli serob o'lub.
Har sari mushk uzra xati mushksud,
Xay nami zohir qilib ul o'tg'a dud.
Olg'ali el ko'nglini lutfi mizoj,
O't bila suvg'a beribon imtizoj.
Bo'lsa latofat nechakim, oni bor,
Husnu jarxol onchaki, imkoni bor.
Lek emas bo'lsa qadi sarfarozi,

Bo'lmasa gulzori aro sarvi noz.
Chekmasa tuz sarvi xiromonini,
Otmasa tuz novaki mijgonini.
O'ynamag'ay jonini har zor anga,
Bo'lmag'ay el ko'nglf giriftor anga.
Tuzmasa mehrobini ahli niyoz,
Egri boqib rost emasdur namoz.
Rostqalam xalq erurlar salim,
Egri durur xatki, emas mustaqim.
Rostdur ul kim, nazari to'g'ridur,
Kim iligi egridur, ul o'g'ridur.
Bo'lsa ilik egrilik ichra samar,
El ani kesmakda tuz etgay magar.
Ko'zki erur egri aning xilqati,
Birni iki ko'rmak erur san'ati.
Birdin o'gun chun nima mavjud emas,
Ko'rgan ani ikki erur shirku bas.
Ulki Sulaymon edi oti aning,
Bahri nubuvvat duri zoti aning.
Saltanati dahr uza masnadrishin,
Saltanati birla nubuvvat qarin.
Qabzai xukmida jahon kishvari,
Amrig'a inson kibi devu pari.
Farshi saropardasi yozi yobon,
Qush paridin boshi uza soyabon.
Saxni havoda to'shalib mafrashi,
Azmda el xayli janibatkashi.
Devu pari zumrai odam bila,
Tobii amri edi xotam bila.
Kimki erur qaysaru xoqoni axd,
Qaysaru xoqon ne, Sulaymoni axd.
Taxti urub poya sipehr avjig'a,
Toji solib soyani mehr avjig'a.
Borgahi torami axzar kibi,
Xayli bu toram aro axtar kibi.
Jam bila Zaxxokcha johi aning,
Ikki Skandarcha sipohi aning.
Xaylu taba' Hurmuzu Xusrav anga,
Mulki Sulaymoncha qalamrav anga.
Lek Sulaymong'a nechukkim zamon,
Xotam ila xukm etib erdi ravon.
Anga dog'i gardishi charxi barin,
Saltanat ichra berib andoq nigin.
Ul nimakim, har kishi xonliq topib,
Hukmi aning birla ravonliq topib.
Xatdin o'lub anda dog'i bu sharaf,
Xatti bo'lub gavharu, xotam - sadaf.
Turfa bukim, xattin aning ro'zgor
"Rostiu rusti" etib oshkor.
Qilmasa bu muxr xati yorliq,
Shohg'a yo'q g'ayri giriftorliq.
Tuzluk o'lub oxir anga dastgir,
Tuzluk ila xalq anga farmonpazir.
Har kishikim istasa tuzlukka g'avr.
Angladik onikim, erur ikki tavr:
Bir buki, tuz bo'lsa kishining so'zi,
Yo'q so'zikim, ham so'ziyu ham o'zi;
Bir buki, yolg'ong'a taassuf bila,
To'g'ri degay so'zni takalluf bila.
Yaxshidir avvalg'isi xud begumon,
Lek ikkinchisi ham ermas yomon.
Har kishi yolg'onni desa, lek kam,
Bo'lg'ay edi kosh bu davronda ham.
Turfa zamon ahlig'a biz muhtalo,
Kim yo'q alar ollida chindek balo.
Kimki qilur chinlik alardin havas,
Qoshlari ustida topar chinu bas.
Buki erur kufr elining mulki Chin,

Ko'rkim, erur g'ayrati xuldi barin.
Lek bu chinlikki, Haq etmish ato,
Ko'rki lilus ollida uldur xato.
Ulki xato so'ziga oyin erur,
Za'mida ulkim, bu xato chin erur.
Kimki bu davronda qilur rostliq,
Yo'qtur ishi g'ayri kamu kostliq.
Davv chu kajlikka qilur iqtizo,
Sen tilasang rost, emastur rizo.
Tuz ishi yo'q gunbadi davvorning,
Kim xati tuz kelmadi pargorning.
Ul kishikim, tuzluk erur shon anga,
Dushman erur gardishi davron anga.
Xomaki, tuzlukka erur rahnamun,
Kesilibon boshi bo'lur sarnigun.
Tuzluk ila chun "alif" urdi salo,
Ko'rki oni ostig'a olmish balo.
Tuz chekilur borgah uzra tanob,
Ko'rki erur boshdin-ayoq pechu tob.
Tuzluk ila chunki shixob urdi gom,
O'rtadi o't boshdin-ayog'in tamom.
Keldi yilon jismida pechu shikanj,
Muxradur og'zidavu ostida ganj.
Egriligidin ko'runur yangi oy,
Andaki bo'lmish qadami charxsoy.
Munchaki chirmosh bila dastordur,
Bosh uza chiqmoqqa sazovordur.
Yo'q-yo'q, emas bo'ylaki qildim raqam,
Balki erur barchasi saxvul-qalam.
Egriyu tuz vasfi muxaqqaq durur,
Botil erur egriyu tuz xaq durur.
Sham'ki, tuzluk bila masrur erur,
Garchi kuyar boshtin-ayoq nur erur.
Barqki, egrilik o'lubtur xo'yi,
Garchi yorur, lek borur yer quyi.
To raja chekmas yeriga bog'bon,
Bog' hamon zebda jangal hamon.
Molasiz ul tuxmki, dehqon sochar,
Suvni teng ichmas necha yakson sochar.
Necha musattax esa ko'zgu yuzi,
Tuz ko'runur shohidi mahro' yuzi.
Xud yuzi garchi musayqal durur,
Girdi uzor anda mutavval durur.
Tuz ko'runur mehr chu turg'on suda,
Egri bo'lur ushturak urg'on suda.
Boshtin-ayoq kimsaki, tuzdur so'zi,
Yoki bo'yolg'onu yovuzdur so'zi,
Ul dog'i bu ikkisi beixtiyor,
Kimsaga taqdir aro ne ixtiyor.
Ulki xabibim dedi Xoliq ani,
Derlar ulus muxbiri sodiq ani.
Chunki aning borchasini so'zi xaq durur,
O'trusida el so'zi "saddaq" durur.
Qaysixabib ulki, falak-xokidur,
Sidrau to'bi - xasu xoshokidur.
Istab aning dinini bilgach yaqin,
Ummat o'lurni rusuli mursalin.
Sidq ila urg'onda salo ummati,
Oytti "Kazzobuna lo ummati.
Qolsa azob ichra bori koinot,
Bordur aning ummati ahli najot.
Balki chu tortib alami extido,
Istabon ummatlig'ini anbiyo.
Kizb keturgan tili yo kilkidin,
Xorij etib o'zni rusul silkidin.
Saxv ila yolg'on demak ermas hisob,
Bilgach ani chunki qilur ijtinob.
Ulki shior ayladi yolg'on demak,

Bo'lmas ani eru musulmofl demak.
Nechaki jaxd aylasa kozib kishi,
Bir-ikki dast ilgari borg'ay ishi.
G'ofil esa xalq bu ahvoldin,
Voqif erur Tengri xud ul xoldin.
Elga necha mahfi esa bu sifat,
Zohir etar yolg'on o'zin oqibat.
Kizb qilur burnog'i subh oshkor,
Nurini ko'rkim, nechadur poydor.
Kimsaga har shevada qallobliq,
Andin erur yaxshiki, kazzobliq.
Har kishi ont ichi sharorat bila,
Kizb esa daf o'ldi kaforat bila.
Kimki o'zi ayladi yolg'on so'zin,
Kizb, der el, chin desa, qolg'on so'zin.
Ranjg'a solg'on bu xasorat oni,
Aylamas ozod kaforat oni.
Kimsaga yolg'onchi debon qolsa ot,
Bu ot ila chorlasalar o'zu yot,
Sidq xitobi yana yonmas anga,
Chin desa ham, xalq inonmas anga.
Kimki chini el aro yolg'on durur,
Yolg'oni chinlikka ne imkon durur?
Necha zarurat aro qolg'on chog'i,
Chin demas ersang, dema yolg'on dog'i.
XLI

Durrojning yolg'onni chin o'mig'a ayturidin hodisa domig'a tushgonida, chin so'zin sher yolg'on sog'inib, faryodig'a yetmagoni va ani balo domidin xalos etmagoni

Bor edi bir beshada bir tund sher,
Vahshat aro ko'k asadidek daler.
Chun bo'lur erdi bolalab zavqnok,
Mo'r bolasin qilur erdi xalok.
Tishlabon ul moyai payvandini,
Og'zida asrar edi farzandini.
Bor edi durroje o'shul beshada,
Sheri jayon vahmidin andeshada.
Sherki tishlab bolasin dam-badam,
Beshada har yon qo'yar erdi qadam.
Etgach aning boshi uza nogahon.
Far eta uchsa edi ul notavon,
Vahm ila seskanmak edi sher ishi,
O'lturur erdi bolasi yorasin,
Tish bila aylab bolasi yorasin,
Yora etib o'z jigari porasin.
Doim anga bu g'am aro g'am edi,
G'am neki, motam uza motam edi.
Ko'ngli bu ishdin bo'lub ozorliq,
Boshladi durroj bila yorliq.
Dediki, mendin sanga yo'q qasdu kin,
Yemin o'lu bil meni dog'i amin.
Vahmni qo'y, hamdamu hamrozim o'l,
Ayshu tarab vaqti navosozim o'l.
Men dog'i laxning eshitib shod o'lay,
Nag'mang ila qayg'udin ozod o'lay.
Shart bukim yetsa gazande sanga,
Solsa falak xilasi bande sanga.
Lutf qo'lin xolinga hamdast etay,
Xasmni sarpanja bila past etay.
Ko'rguzub ixlos ishida ixtisos,
Seni aduv domidin aylay xalos.
Sher ko'p afsun bila chun qildi jaxd,
Sidq ila durroj dog'i qildi axd.
Andoq aro yerda ayon bo'ldi mehr,
Kim xasad eltur edi andin sipehr.
Qaydaki orom tutub sharza sher,
Girdida durroj uchubon daler,

Boshig'a parvoz ila gardishnamoy,
O'ylaki sulton boshi uzra humoy.
Sher eshitib aning ilxonini,
Fahm qilib savtida yolg'onini,
Der edi, yolg'on demakim shum erur,
Kizb tuz el ollida mazmum erur.
Pand eshitmas edi durroji mast,
Kizbdin etmas edi afg'onni past.
Bir kun aning qasdig'a bir saydgar,
Hodisa domin yoyib erdi magar.
Dona bila suv sari qilg'och xirom,
Tortti sayyod aning ustiga dom.
Qichqiribon dom aro ul muhtalo,
Necha dedi, "Tot! Meni tuttilo!"
Sher qulog'ig'a yetib ul maqol,
Savtini doimg'idek etti xayol,
Ko'p eshitib erdi bu yolg'onini,
O'yla gumon etti chin afg'onini.
Har nechakim rost fig'on ayladi,
Sidqini ham kizb gumon ayladi.
Mahlasig'a aylamadi iltifot,
Toki anga munqati' o'ldi hayot.
Har kishikim rostni bexost der,
Aytsa yolg'on dog'i el rost der.
So'zda, Navoiy, ne desang, chin degil,
Rost navo nag'mag'a taxsin degil.
Soqiy, olib kel qadahi dilpazir,
Ayla meni jur'asidin shergir.
Bazmning asbobini qilg'il nasaq,
Hozir etib sixu kabobu tabaq.

XLII - O'n Birinchi Maqolat

Ilm sipehrining baland axtarlig'idakim jahl tunini yorutmoq uchun "ayn"i quyoshdin va "lom"i oydin va "mim"i kunduzdin nishona aytur. Va jahl shomi tiyra manzarlig'idakim, g'aflat chohini zalolat kechasida zohir qilib, bu kechada shaqovatdin fasona aytur. Va olimning bovujudi falokat quyoshdek sarbalandlig'i va johilning bovujudi ganju mol tufrog' aro najandlig'i

Dahr ishi to xalq ila bo'lmish sitez,
Xor durur olimu, johil - aziz.
Toki jahon zulmni qilmish pisand,
Yerga tushar meva, yig'och sarbaland.
Razlg'a - rif at, bilik ahlig'a - ranj,
Tog' uza xorovu, yer ostida - ganj.
Fe'li yomon topsa rafe' aylabon,
Hukmig'a olamni mute' aylabon.
O'ylaki Kayvoni nuxusatshior,
Kim yeridur gunbadi niliy xisor,
Nevchun erur Mushtari ondin quyi,
Qilmasa yaxshini yomondin quyi.
Yaxshig'a andin g'amu ozor erur,
Bog'da gul hamnafasi xor erur.
Ulki sadafdek necha tirajabin,
To'ldurubon qo'ynig'a durri samin.
Kimki bo'lur dur kibi sofiyu pok,
Aylabon olmos ila bag'rini chok,
Qulla qotig'liqqa chu bog'lab kamar,
Tig'i bo'lub chehraxaroshi qamar,
La'ldek ulkim, guhari pok o'lub,
Ko'xi balo ostida g'amnok o'lub.
Bo'ldi kemur xindui otashparast,
Masnadi yoqut uza topti nishast.
O't-ki ayon qildi guli otashin,
Kul uzadur xoki mazallatnishin,
Kim anga ham asl yomon, ham qadam,
Toj ila tovus kibi muhtaram.
Ulki so'ziga bo'lub ozoda qul,
To'tiyi go'yo kibi bo'ynida g'ul.
Qushki bog'ir yormoq o'lub kom anga,

Shoh iligi ustida orom anga.
Ulki chekib nag'mayi dilkash xazor,
Kul ichida gulxaniyu xoru zor.
Har kishi Zamzam suyidin kelturub,
Gandarabon shishada baskim turub.
Mayki to'lub fisq bila jom anga,
Har labi maygun labidin kom anga.
Ko'ktaki, ko'zgudek o'lub nuru tob,
Yopib oni oh tafidek sahob.
Tun kulidin aylabon oyinarang,
Oy yuzi chun shabnam ila topti zang.
Harzarav o'ldi ko'palak qaxbavor,
Hulla durur jismida naqshu nigor.
Dard ila parvona tutub tunni pos.
Jonida o't, jismida eski palos.
Zulm durur ushbuki, bir notavon
Ilm tilab shahridin o'lg'ay ravon.
Ayni falokatdin ayog'i yalang.
To'ni yo'qidin tani dog'i yalang.
Tevrab ayog'ini aning har tikan,
Har tikan ustida mukarrar tikan.
O'q aro dunbolai paykon kibi,
Xor ichinda alif o'lg'on kibi.
Yeski sepechi boshida kulguluk,
Dom kibi boshdin-ayog'i tiluk.
Toyiri maqsud tilab kom ila,
Donai ashki dog'i bu dom ila.
Egnida avroqu kitobi aning,
Qilg'ali tahsil shitobi aning.
Qushdek o'lub sayr muyassar anga,
Egnida avroqi bo'lub par anga.
Och etibon qornini muhtojliq,
Tu'mag'a muhtoj etibon ochliq.
Jismini chun za'f etib andoqki nol.
Xoma kibi til chekib, aylab savol.
Harne yetib, qoni' o'lub yo'l yurub,
To o'zin o'z maqsadig'a yetkurub.
Maqsadi bir xittaki ko'rmay o'zi,
Tushta dog'i ko'rmayin oni ko'zi.
Xalq ko'pu yo'q biri yori aning,
Ko'zdin uchub shahru diyori aning.
Ko'cha ko'pu ev ko'pu bozor ham,
Bilmayin ulkim, qayon urg'ay qadam.
G'urbat o'ti ko'ngliga kor aylabon,
Jonini yolg'uzlug'i zor aylabon.
Sayr etib aqshomg'acha beto'shae,
Chun bo'lub aqshom tutubon go'shae.
Za'f ila hushi o'ziga kelmayin,
Tongg'acha uyqu ko'ziga kelmayin.
Tongla qilib sayr madoris aro,
Mdrasalar ichra majolis aro.
Qaydaki o'z xolini ta'vil etib,
Kim eshitib xazl ila tajxil etib.
Sarf etibon umr havo'i varaq,
To olibon sarf havo'i sabaq.
Ne topilib kunduz aning maskani,
Ne bilinib kecha aning ma'mani,
G'urbat aro xoli yomondin yomon,
Harne yo'q ondin yomon, ondin yomon.
Ajz bo'lub til ishi taqriridin,
O'ylaki xoma tili Tahriridin.
Bo'yla g'amu mehnati davron chekib,
O'nu o'n besh yil yugurub, jon chekib,
Madrasa kunjini g'amobod etib,
Tongdin oqshomg'acha faryod etib,
Bo'yla ming emgakdagi bechoradin,
O'z vatanu mulkidin ovoradin.
Ba'zi o'lub,. ba'zi itib har taraf,

Ba'zi etib doiyasin bartaraf.
Oz ish ila ba'zi etib iktifo,
Ba'zi o'ziga tutubon ko'p jato.
Evrulubon doirai mohu sol,
Zohir o'lub bir-iki sohibkamol.
Qarn ila davron topibon iqtiron,
To bo'lubon bir kishi sohibqiron.
Ko'ngli bo'lub maskanu ma'voyi ilm,
Qatra kibi paykari daryoyi ilm.
Ibriyu yunoniyu suryoni ham,
Hindi agar so'rsa, bilib oni ham.
Ko'ngli uyin ilm etibon bir jahon,
Qatrada ul nav'ki daryo nihon.
Nutqiki izhori maoni qilib,
Zevariasrori nihoni qilib.
Chun to'kubon xoma shaqidin qaro,
Obi hayot ul zulumoti aro.
Nusxa savodi zulumoti aning,
Ma'ni o'lub obi hayoti aning.
Mushkili aflok bo'lub bejadal,
Bu Aliyi fikrati ollinda xal.
Jumla raqam kilkiga marqum o'lub,
Borcha ulum ollida ma'lum o'lub,
Din ishida jahlu havo dofii,
O'ylaki G'azzoliy ila Shofii.
Yo'qki bu isnayn ani solis debon,
Balki nabi o'ziga voris debon.
Garchi falakdin topibon har kamol,
Lek falokat ham anga barkamol,
Shorn yetib choshtg'a, yo'q kom anga,
Chosht muyassar esa, yo'q shorn anga.
Turfabukim, johili qotilvashe,
Ko'rmagi noxush, demagi noxushe,
Dinu diyonatda yo'q oyin anga,
Bal na diyonat anga, ne din anga.
El kibi sovurmog'u noxushlig'i,
O't kibi kuydurmagu sarkashlig'i.
Bosira sham'in o'chururdek karix,
Aql hayosin ketarurdek safih.
Olam aro qahri Ilohiy bo'lub,
Xulq ila xalq - ikki guvohi bo'lub.
Qatl bo'lub odatu xo'yi aning,
Marg ragi har sari mo'yi aning.
Botinida dud kibi tiraliq,
Zohirida shu'la kibi xiraliq.
Dunlig'idin it bila yakson bo'lub,
Bal it aning qoshida inson bo'lub.
Turfaroq ulkim, bu jaxolat bila,
Jalilni qo'y, muncha razolat bila,
Charx ani sohibi joh aylabon,
Tobi' anga xaylu sipoh aylabon.
O't kibi har nechaki sarkash bo'lub,
Xil'at anga xullai zarkash bo'lub.
Garchi yilondek zarari om anga,
Ganji Faridun uza orom anga.
Necha tikon yanglig' etib tezlik,
Tong yelidin boshiga gulrezlik.
Qatl ishiga garchi qilichdek samar,
Aylab ani shoh murassa'kamar,
Necha sanam xoli kibi tira dil,
Jilvasi gul bargi uza muttasil.
Shan'ati har necha degandin uzun,
Lek bo'lub xashmati andin fuzun.
Ul bid ul fazlu fasohat bila,
Bu biri bu fe'li qabohat bila.
Turfaroq ulkim, munga bir e'tibor,
Kim yuz aningdekni qilib xoru zor.
Munung otin xalq amir aylabon.

Elni bu ot birla asir aylabon.
Anga munung xizmati lozim bo'lub,
Balki eshigida mulozim bo'lub.
Ko'r ne malakvashni qilib nafsi
dun, Devi lain ollida xoru zabun
Garchiki o'n qatla taraddud qilib,
Hojibu darboni tashaddud qilib.
Ollida bir qatla bo'lub bor anga,
Ro'zi o'lub davlati didor anga.
So'rg'ali chun bekka tanazzul bo'lub,
Xoja duosig'a tasalsul bo'lub.
Chunki duo xatmini aylab qo'pub,
Uyga azimat qilibon yer o'pub.
Bast qilib bexud o'zu yot ila
Majlis etib sharxi mubohot ila.
Tengri uchun, ko'rki, bu ne xol erur,
Shammai ta'rifida til lol erur.
Ul ne tafar'un, bu ne nakbat bo'lur,
O'rtalarida bu ne suhbat bo'lur.
Johil agar ulduru olim budur,
Olim emas o'ziga zolim budur.
Ilmi kirm vositai joh etar,
O'ziniyu xalqni gumroh etar.
Olim agar jon uchun o'lsa zalil,
Ilmni aning jahlig'a bo'lg'ay dalil.
Ilm ila kim johg'a mayl aylabon,
Bahr suyini xayg'a tufayl aylabon.
Itki erur jifada maqsud anga,
Bo'lsa murassa' juli ne sud anga?
Dunki topib ilm rayosat uchun,
Xil'at etib xulla najosat uchun.
Olim agar qat'i amal aylasa,
Ilmig'a shoyista amal aylasa;
Solmasa ko'z jifai dunyi sari,
Boqmasa tuz dunyii foni sari.
Oni sharaf gavharining koni bil,
Gavharu kon, harne desang oni bil.
Kon o'ziyu yuz sari gavhar anga,
Charxida o'ziyu har taraf axtar anga.
Konida gavharlari ham barcha pok,
Charxida axtarlari ham tobnok.
Kimki, bu iqbol anga bo'lg'ay nasib,
Solmasa dunyi sari ko'z, ne ajib.
Egnida gar xirqasi yuz chok erur,
Gulga to'ni yirtug'i ne bok erur.
Kungaki uryonliq erur ziynati,
Tira bo'lur, bo'lsa bulut xil'ati,
Xushroq erur shahd kadudin yiroq,
Mushk agar nofasi yo'q yaxshiroq.
Yer kishiga xil'at ila ne sharaf,
Durg'a ne nuqson yiroq o'lsa sadaf.
Qaysi chibin kisvati zarkordur,
Yeri durur qaydaki murdordur.

XLIII

Imom Faxr Roziy bila Sulton Muhammad Xorazmshoh aro hammomda oshnoliq sham'i yorug'oni va imom so'zidin sultonning istig'nodin ilik yug'oni

Zumrai roz ahlig'a masnadrishin,
Dahr imom ul-umami faxri din.
Qildi chu Xorazmni oromgoh,
Ko'rmagiga kelmadi Xorazmshoh.
So'rg'ali ul chunki qadam qo'ymadi,
Ilm shukuhi muni ham qo'ymadi.
Shahni pushaymon qilib erdi uyot,
Lek imom aylamadi iltifot.
Bo'ldi base pardada guftu shunud,

Parda chu qo'pmadi arodin ne sud.
Bor edi hammomda bir kun imom,
Shah dog'i hammomg'a qildi xirom.
Bir-biri birla bo'lubon muxtalit,
Shoh savol etdi bo'lub munbasit:
"K-ey, bo'lub el ilming ila bahravar,
Ayt qiyomat ishidin bir xabar,
Kim necha ui kunda malol o'lg'usi,
Har kishiga anda ne xol o'lg'usi?"
Shoh chu bu nuktani qildi savol
Bo'yla javob aytdi sohibkamol:
"Kim sangakim xashr so'zi kom erur,
Bil anga monand bu hammom erur.
Anda gado shah bila yakson bo'lub,
Shohu gado borchasi uryon bo'lub.
Johu jalol ahli saningdek bori,
Ichkariyu boru yo'qi tashqori.
Ilmu amal ahli meningdek tamom,
Harne yig'ib, hamrax etib vassalom.
Yo'q sanga sultonlik ila sud ko'p,
Lek manga ilm ila behbud ko'p".
Ilm, Navoiy, sanga maqsud bil,
Emdiki ilm o'ldi, amal aylagil.
Soqiy, o'shul bodani tutqil mudom,
Kim ko'rubon sajdag'a tushgay imom.
Ichsa kishi bo'lg'ay anga xoki roh,
Aytma Xorazmki, Xorazmshoh.

XLIV - O'n Ikkinchi Maqolat

Qalam shaqqining gunogunlug'i va ahli qalam shiqqining buqalamunlug'i va qaysi xutut kitobatig'a shuru' qilmoq a'mol nomasig'a mujibi qaroliqdur va kotibga xatti muhtalolik va qaysi xurufqa ruju' qilmoq saxifai ruxsorg'a mujibi oqliq durur va roqimg'a safid avroqliq

Ul ne ajab paykari matbu' erur,
Kim uni xush, diqqati masnu' erur.
No'gi nukat naqshi nigorandasi,
Tirmog'i mistar ragi xorandasi.
Qushdek o'lub vaz'u namudor anga,
Nukta sochib har sori minqor anga.
Tu'masi zulmat, vatani nur uza,
Mushk sochib safhai kofur uza.
Chobuku mavzun harokoti aning,
Uchqali yo'q lek qanoti aning.
Qush demagil, ayt muanbar yilon,
Dema muanbarki, fusungar yilon.
Shohid anga jilvada parronlig'i,
Ilig-ayog'ning dog'i pinxonlig'i.
Til uzotib, fosh o'lub ondind fusun,
Dahrda kim ko'rdi yilondin fusun?
Dema yilon, ajdar erur ganjsanj,
Muzmar aning javfida yuz turfa ganj.
Dud chiqib og'zidin ajdar kibi,
Dudi aro har shaba gavhar kibi.
Ajdar emaskim, emas ajdar salim,
Balki degil oni, asoyi Kalim.
Yo'qsa, nedin yutti jahon sehrini,
Balki maoniyu bayon sehrini.
Ne tan aro bo'ldi zaxomat anga,
Ne bu zaxomatda vaxomat anga.
Dema aso, balki ani xoma de,
No'gin aning naqshgari noma de.
Xilqati har xalqdin avval bo'lub,
Vasfi kalom ichra musalsal bo'lub,
Arsh uza Kursi bo'lubon joygir,
Kursi uza Lavx iqomatpazir.
Lavxda har naqshki, bo'lmish raqam,
Yozg'uchi bir-bir qalam o'lmish, qalam.

Muncha sharafkim, anga mavjud erur,
Kotibi maqbul ila mardud erur.
Maqbulu mardudi erur necha xayl,
Kim borisi qildi kitobatg'a mayl.
Avval erur kotibi dorulqazo,
Ish anga noshar'g'a bermak rizo.
Shohidi odil anga yolg'on tonug',
Tuxmat etarga diram olg'on tonug'.
Zohir aning xoini mutlaqlig'i,
Haq kibi ravshan bari nohaqlig'i.
Kilk uchin itiklik ila nesh etib,
Sidqu diyonat yuzini resh etib.
Nohaq uchun yozib uzun mojaro,
O'z yuzidek safhani aylab qaro.
Borcha xiyonatni diyonat bilib,
Borcha diyonatda xiyonat qilib.
Banda qilib chun tuzub ifsodni,
Sarv bila savsani ozodni.
Bermasa Isoyi mujarrad diram,
Yozib aning aqdida to'qquz haram.
Xo'sha uzumkim, kishi rishvat desa,
Kuydurubon bog'ini jannat esa,
Aqd xalifa qizi xindu bila,
Anga suv ichmak bir ayoq su bila.
Muzd tilab xujjati kobin uchun,
Qaydlar ul safhada taxsin uchun.
Kimki bu suratqa surar xomasin,
Bilki qorortur yuzidek nomasin.
So'ngg'isi muftiyi xiyalpesha bil,
Hiyla bila makr anga andesha bil.
Ko'nglida egri ne g'arazkim tuzub,
Surati fatvosida tuz ko'rguzub.
Kiydurubon jurg'a xur kisvatin,
Harna xashan bo'lsa, xasan xil'atin.
Harza navo ichra qilib zaxra fosh,
Mahfi etib sham' tubida quyosh.
Rishtai tazvir o'lub o'ziga qayd,
Lek aroda mujrim o'lub Amru Zayd.
"Lo"u "naam" birla xato yo savob,
Yozib anga "vAllohu a'lam" javob.
Ko'runubon ko'ziga ul ikki kam,
Tortib alar shirkatig'a Haqni ham.
Safha shabiston kibi orosta,
Muxrlar anda maxi nokosta.
Lek boqib, qilsa taammul kishi,
Asli xayolig'a taxayyul kishi.
Har tarab ichra ko'runub yuz mixan,
Har gul ichidin chiqibon yuz tikan.
Sarvu giyax o'q ila nishtar chiqib,
Sunbulu gul dud ila axgar chiqib.
"Ayn"i shariat bori g'abni balo,
Tuzluk ila har xati oning xato.
Kimki bezar safhani bu nomadek,
Bo'ynin aning uzsa bo'lur xomadek.
Biri yana omili devon bo'lub,
Dev aning a'molida xayron bo'lub.
Sharx etibon ism amaldor anga,
Bahra qilib ushbu amal dor anga.
Ul bu amal birla ichib jomi may,
Kilki sariridin anga laxni nay.
Chun amali birla navosoz o'lub,
Ul nay uni xonabarandoz o'lub.
Xoma uchin duda aro aylabon,
Dudasi olamni qaro aylabon.
Kilki ulus o'rtamagiga o'tun,
O'tkarib ul o'ti falakdin tutun.
G'ofil ul ishdan shahi davlatpanoh,
Davlati arkoni bo'lub rishvaxoh.

Hokim etib mulkka g'oratgare,
Buzg'oli islom evini kofare.
Zulm etib ul kosibu dehqong'a ham,
Kosibu dehqon neki, sultong'a ham.
Qaysi viloyatg'aki, azm aylabon,
El haramu bog'ida bazm aylabon.
Gar xud ul uy sohibi xofiy erur,
Istari avval mayi sofiy erur.
May bila buzg'och qarining xolini,
Shohid uchun ham yiborib zolini.
Chaxdag'i tuxm arpasini oti yeb,
Uyda tovug'larni suruk toti yeb.
Hosil o'shul uyga balo doribon,
Qaysi balo, balki vabo doribon.
Yig'iamog'u oh ila afg'on solib,
Ul yog'inu yel bila to'fon solib.
Kentning arbobi bir-ikki avon,
Zulmda bu - xoja, alar - pahlavon.
Bir-biri birla bo'lushub o'yla do'st,
Kim kishikim ko'rsa degay mag'zu po'st.
Do'stqa shah molini sotib nuxuft,
Borcha o'n oltunni bir oltunga muft.
Sarxat alar ollida parron solib,
Reza raiyat uza tovon solib.
Sarxat etib birga beshu o'n raqam,
Kim Haq aning ilgini qilg'ay qalam.
Necha sitam qilg'uchi obod o'lub,
Borcha sitam chekkuchi barbod o'lub.
Bo'lsun aning xomasidek farqi shaq,
Osilibon jismi nechukkim varaq.
Sortqa gatchi bu borur yaxshilar,
Turk ila ham yaxshi borur baxshilar.
Garchiki bu necha adad bo'ldi rad,
Ahli qabul o'ldi bu necha adad:
Avvalidur munshiyi gavharfishon,
Kim gahi ul ruq'a yozar, gah nishon.
Ruq'asidin shod asiri firoq,
Nomasi xud ruq'asidin yaxshiroq.
Nomasidin til topibon so'z nasib,
O'ylaki gul safhasidin andalib.
Safhasidin notiqa kulgu aro,
To'ti o'shul nav'iki ko'zgu aro.
Hajr qaro shomida subhi najot,
Zulmati furqat aro obi hayot.
Lek nishon mujdai joni bo'lub,
Aysh xati zavq nishoni bo'lub.
Zulm aro mazlumg'a xatti amon,
Zolim etib vahm ani ko'rgan zamon.
Naf da ul nav'ki mehri munir,
Qudrat aro o'ylaki charxi asir.
Shakli hilol avjida tug'ro anga,
Lavni shafaq boshida volo anga.
Harneki bu shevada maktub erur,
Qilsa taammul ko'pi marg'ub erur.
Ulki tariqi bitimakdur kitob,
Nazm ila nasr o'ylaki durri xushob,
Nuktavu ta'rixu hikoyot ham,
She'rda ham nav'i maqolot ham,
Turfa g'azal ravzai jannat misol,
Turfa g'azal demaki, mushkin g'izol.
Kilki qaro rishtag'a gavhar chekib,
Balki kecha torig'a axtar chekib,
Oy kabi yuz safhavu xat anda xat,
Xol anga har son mushkin nuqat.
Safhalari har biri gulzordek,
Jadvali atrofida devordek.
Ko'r nechuk o'lg'ay bu chaman ichra vard,
Doyi chu bor oltun ila lojuvard.

Satrlar anda gulu sarvu suman,
Har ikki satr o'rtasi dilkash chaman.
Lafzlar anda guli nasrin bo'lub,
Ma'ni anga mevai shirin bo'lub.
Baytlari o'ylaki Baytul-haram,
Hay'ati mavzuni savodi Eram.
Gar bu savod o'lmasa netgay kishi,
Nazmin olib, qay sari ketgay kishi?
Ulki bu Tahriru varaq asrag'ay,
Saxvu xatodin oni Haq asrag'ay.
Bu borisi far' edi, asl ani bil -
Kim kishining kilki uzun cheksa til.
Yozg'ali oyoti Kalomi fasix,
Qilg'ali Tahrir Hadisi saxix
Anda dog'i yozsa tafosir ham,
Munda shuruh aylasa Tahrir ham.
Gah bitibon "Tazkirat ul-avliyo",
Gah raqam etsa "Qisas ul-anbiyo".
Bir nafas "Ixyo" bila topib futux,
Jahldin o'lgan tan aro bersa ruh.
Qilsa "Futuxot"ni gohi savod,
Topsa futuxotidin el yuz kushod.
Yozg'ali chun olsa, xisin "Kimyo",
Topsa ulus qalb misin kimyo.
Chun "Nafaxot" aylasa, yozmoq qabul,
"Nafxai uns" etsa ko'ngulga shumul.
Kilki "Shavohid" sari bo'lsa kafil,
Shohidi maqsudg'a bo'lsa dalil.
Bo'lsa xaqoyiq neki cheksa qalam,
Yozsa maorif neki yozsa raqam.
Noziri ko'nglin chu munir etsa fayz,
Roqimining ruhig'a ham yetsa fayz.
Kimga bu ishg'oli raqam bor esa,
Sixxatu husnixat anga yor esa,
Tengri nasib aylab anga shodliq,
Bersun ulusdin xati ozodliq.
Xomasini safhatiroz aylasun,
Safhasidin saxvni oz aylasun.
Har kashishikim, xat aro cheksa ul,
Bo'lsun anga manzili maqsadg'a yo'l.

XLV

Yoqutning husnixat jihatidin darveshu podshoh qoshida ta'zimi ortg'oni va qalamrav savodining ahli hurmat raqami aning sahifai holig'a tortg'oni

Bog'i fano gulbunida shuxra vard,
Ulki anga gulshan edi Suxravard.
Nafsu havo devig'a bermakka tob,
Avji haqiqat falakida shixob.
Bir kun o'tub dori xilofat son,
O'ylaki Haq rahmati ofat son,
Mustaa'sim-billax etib ko'p niyoz,
Ka'bag'a ul nav'ki ahli Hijoz.
Taxti uza oni chiqorib turub;
Chun oni o'lturtub, o'zi o'lturub.
Durj bir erdi dog'i gavhar iki,
Burj biru ustida axtar iki.
Shayx deb odobi tariqatda so'z,
Lek xalifa tikibon yerga ko'z.
Har yon ayoq ustida ozodalar,
Demagil ozodaki, shahzodalar.
Shayxg'a chun el sori tushti nazar,
Ko'ziga Yoqut ko'rundi magar,
Qo'pti ravon zohir etib iztirob,
Hayrat etib, qildi xalifa xitob,
K-ey ayog'ing tufrog'i ogohlar,
Qullug'unga faxr etibon shohlar.

Qaydin anga bo'ldi bu oliy maqom,
Kim bu sifat aylagasen extirom.
Shayx dedi: Qaysi biyik izzu joh,
Mundin o'tarkim, anga bermish Iloh,
Kim bori Mushaf bitimakdur ishi,
O'ylaki andoq bita olmas kishi.
Chun qilur ul Haq so'zining ziynati,
Vojib erur bizga aning hurmati.
Bilgach ani murshidi ogohdin,
Hukmi julus o'ldi anga shohdin.
Surati xat lutfidin ul pokdast,
Bo'ldi qalamrav shahig'a hamnishast.
Bilki, Navoiy, ne so'z etsang raqam,
Haq so'zidin o'zgaga urgil qalam.
Soqiy, olib kel mayi yoqutrang,
Quy xati Bag'dodgacha bedarang.
Tut manga ul bodanikim, qut etay,
Kohrabo rangini yoqut etay.

XLVI - O'n Uchunchi Maqolat

Sahobdek nafrasonlar bobidakim, araqi peshoni bila rayoxin zebolari boshis'a gavxarafshon bo'lurlar. Va bulut aro barqdek xandonliq yuzlarida paydo. Va shabnam to'kulgan chinordek obilai kafi dast bila yerga past bo'lg'on xasu xoshokni serob qilurlar. Va chinordek dilso'zliqlari ahvollarida xuvaydo

Ey bo'lubon subh kibi siymposh,
Mehring o'lub om nechukkim quyosh.
Subh kibi xalq yuziga kulub,
Charx kibi el boshig'a evrulub.
Jola kibi xora agar yog'dik,
Boshni nihon aylamayin tog'dek.
Uzsa boshing tig' ila majlisda jam',
Jam' ko'zin yorutub, andoqki sham',
Xoma kibi boshinga gar yetsa shaq,
Sen qilib ul shaq bila zebi varaq.
Tig' ila yetgan soyi ko'ksungga chok,
Sen berib, andoqki sadaf durri pok.
Davr ichingni necha qonliq qilib,
Nofa kibi atrfishonliq qilib.
Naf din el virdi duo joninga,
"Yamkusu fil-arzi" sening shoninga.
Qayda ado aylagasen bu sipos,
Kim seni deb xayri bashar, xayri nos.
Naf yeturmakka shior aylading,
O'zunga ul naf ni yor aylading.
Naf ing agar xalqqa beshak durur,
Bilki bu naf o'zunga ko'prak durur.
Qatrae gar bahrg'a sochti sahob,
Bahr qilur qatrasini durri nob.
Naxlg'a dehqon chu berur parvarish,
Bo'lur anga mevau gul bermak ish.
Bukim erur saqfg'a xomil sutun,
Bo'lmasa saqf, ul ham o'lur sarnigun.
Bersa chu shohid qoshig'a vusma zeb,
Vusmani ul qosh-o'q etar diltireb.
Xolki ruxsor uza marg'ub erur,
Ul dog'i ruxsora bila xo'b erur.
Ulki zarar shevasini tavr etar,
Elga demakim, o'ziga javr etar.
Ulki ushatur bosibon shishani,
Qilmas ayoq zaxmidin andeshani.
Shu'la tushub xasg'aki tortar alam,
Chun oni kuydurdi, o'char o'zi ham.
Pashshaki el bo'ynida bo'ldi muxil,
Bo'ldi taponcha bila-o'q muzmaxil.
Chun ko'palak qasdig'a azm etti yosh,
Yerga urar bo'rkin, ochib o'zi bosh.
Bumn tepmakka ne qush kirs chust,

Tepgan oyog'durki, qilur dom rust.
Yeksa g'ani tuxm qilib elga zo'r,
Tuxmini toroj qilur xayli mo'r.
Kimki falak son otar toshini,
Tosh ila ozurda qilur boshini.
Sifla nishonisi sharorat durur,
Shu'lag'a bittab' harorat durur.
Bo'lsa kishi mudbir agar baxtiyor,
O'ziga bu amrda ne ixtiyor?
Mushkni nofa necha mastur etar,
Atri ani xalq aro mashhur etar.
Kimgaki bizzot saxovat durur,
Faqr g'inodin ne tafovot durur.
Haqki, birov xilqatini qildi pok,
Sevmasa nopok el oni ne bok.
Mevag'a mag'z o'lsa bo'lur po'st ham,
Kimsaga ham dushman o'lur, do'st ham.
Yaxshi-yomondin bari ermas jahon,
Lek yomon zohiru yaxshi nihon.
Chunki yomon ko'prak emish, yaxshi oz,
Jazmki, oz o'lg'usidur yaxshi roz.
Haq so'zi dun xalqdin imkon emas,
Dev tili loyiqi "Qur'on" emas.
Chunki erur asli yomon nopisand,
Aylamas ul yaxshini aslo pisand.
Dunki, yomon fe'li anga xush durur,
Jazmki, el yaxshisi noxush durur.
Bo'ldi chu el qilg'onig'a aybjo'y,
Mumkin emas bo'lmomog'i aybgo'y.
Ayb ko'zi chunki bo'lur tezbin,
Zaxr ko'rar garchi erur angubin.
Ulki xayoli bori fosid durur,
Borcha saloh ahlig'a xosid durur.
La'l hisobida tutar xorani,
Inju sonar borcha sadafporani.
Ham ko'rinur igna sinoncha anga,
Ham bilinur rishta yiloncha anga,
Ko'rsa birov xonida qursi fatir,
Der ani ko'k saxnida badri munir.
El kafida obiladin tob yer,
Oni xasaddin duri serob der.
Tun qorasin subhi safo sog'inur,
Bum parin parri humo sog'inur.
El mayini la'li ravoncha tutar,
Turfa bukim, xasratidin qon yutar.
Ko'rsa birov ko'z yoshini durri nob,
Rishta kibi g'amdin urar pechu tob.
Topsa muzaxxab birov ayvonini,
Kuydurur ul o't bila vayronini.
Har kishi gul islasa, xor ul chekar,
Boda birov cheksa, xumor ul chekar.
Elga nishot o'lsa, anga dard erur,
Dard aning jonig'a darxurd erur.
Yaxshig'adur ahli xasad zahmati,
Naqdning o'g'ridin erur ofati.
Gulgaki yuz husnu latofat durur,
Atri jual jonig'a ofat durur.
Xizrdin iblis erur a'mo kibi,
Rost zumurrad bila af o kibi.
Mehrki ravshanliq etar fosh ani,
Kimga gunax ko'rmasa xuffosh ani.
Suvki, berur elga o'lumdin amon,
Tira qilur o'tg'a yetishgan zamon.
G'ulki, ma'vosi biyobon erur,
Gulshan aning ko'ziga zindon erur.
Lek quyosh javhari chun keldi pok,
Bo'lsa bulut nurig'a moni' ne bok.
Tushsa xazaf ostig'a raxshon guhar,

Qayda guhar qadrig'a andin zarar.
Kavnni yorutti rasuli arab,
Netgay o'zin tira qilib Bu Laxab.
Eyki nabi qavli bila shod sen,
Elga zarar xavfidin ozod sen.
Haqki, falak toqi bino ayladi,
Javfida bu dayri fano ayladi.
Gulshani davrong'a berib zebu far.
Har gulini ayladi tobanda xur.
Bu chaman o'lmog'ida mavjud anga,
Bor edi inson guli maqsud anga.
Zumrai inson aro ham komili,
Keldi mashaqqat yukining xomili.
Ulki kamol ahlidin akmal durur,
Shohi rusul Ahmadi mursal durur.
Mehri nubuvvat bu kamoli bila,
Avji kamol uzra jaloli bila.
Etti sening shominga misbohliq,
Qildi sening shoninga maddohliq.
Naf tegurmakni chu qildi qiyos,
Ko'rki, qiyos etti seni xayri nos.
Ulki sanoxon anga subhon o'lub,
Ul sanga maddohu sanoxon o'lub.
Ushbu biyik martaba qadrini bil,
Bo'yla ulug' manzala shukrini qil.
Shukr nedur? Naf fuzun aylamak,
Bazl kamandini uzun aylamak.
Bo'lmoq agar ko'p esa ham bazlsoz,
Bergali or aylamamak bo'lsa oz.
Xayr muyassar gar emas il bila,
Naf tegurmak ham erur til bila.
Ganj berib bo'lmas ekin tutsa ko'z,
Ulcha qilur vaqtida bir yaxshi so'z.
So'z bila kufr ahli musulmon bo'lub,
So'z bila hayvon degan inson bo'lub,
Ham so'z ila elga o'lumdin najot,
Ham so'z ila topib o'luk tan hayot.
Bir so'z etib oncha baliyatni daf,
Kim sochibon ganj yetishmay bu naf.
Ma'dani inson guhari so'z durur,
Gulshani odam samari so'z durur.
So'z bila naf o'lmasa el peshasi,
Yaxshi kerak ko'nglida andeshasi.
Ko'ngli kishi xushlug'idin xush kerak,
Noxush agar bo'lsa, mushavvash kerak.
Odami ersjang demagil odami,
Oniki yo'q xalq g'amidin g'ami.
Ulki kishi o'lmagidin shod erur,
Go'rkanu g'osilu jallod erur.
Qaysi birin kimki tasavvur etar,
Tab'g'a ko'rkim, ne tanaffur yetar.
Lek birov qilsa ravonbaxshliq,
Ruh kibi so'z bila jonbaxshliq.
Nutqi bila yetmasa baxshoyishi,
Zikri erur tab'g'a osoyishi.
Chun seni Haq nodirason ayladi,
Dahr eliga naf rason ayladi.
Har kishi bu amrg'a mansub erur,
Borcha ulus ko'ngliga mahjub erur.
Ikki jahon taxti bila afsari,
Bilki erur bir sari, ul bir sari.
Yo'q bu sifatdin nima marg'ubroq,
Lek bir ish mundin erur xo'broq.
Kim beribon qilmamoq olmoqqa xo'y,
Naf rason boimoqu yo'q nafjo'y.
Bernak ishi xotiridin ketmamak,
Bermagu, olmoqni xayol etmamak.
Topqonini sochdi el uzra sahob,

Kim oni Haq ayladi gardunjanob.
Mo'r terar harneki, sochqay kishi,
Bo'ldi tirik go'rga kirmak ishi.
Chun sochar el uzra shukufa diram,
Haq anga ne barglar aylar karam.
Elki yig'ar harne ul aylar nisor,
Andin erur darbadaru xoksor.
Shishaki ruxsor uza sepgay gulob,
Toq uza asrarlar ani orzulob.
Chunki supurgu yig'ar inak dalil:
Yotmoq eshik keynida xoru zalil.
Zulfi sanamlaming erur mushkposh,
Kim oni ruxsor uza asrar quyosh.
Bo'ldi bu sunbul isidin xo'shachin,
Kim qaro tuproq kibidur mushki Chin.
Bil yana bir martaba mundin baland,
Kim anga yo'l topmoq erur arjumand.
Qaysidur ul: bazl ochuq yuz bila,
Tutmoq achiq boda chuchuk so'z bila.
Bazlda kim lutfni qilmas xato,
Zohir etar bir yo'li ikki ato.
Tos aro gar meva erur dilfireb,
Ustida gullar erur ortuqsi zeb.
Bo'lsa necha husnu sabohat bila,
Zor qilur elni malohat bila.
Oltun agar tojg'a ziynat durur,
Ustida dur bo'lsa ne nisbat durur.
Xoni muza'far gar erur dilpisand,
Xushroq erur sepsalar ustiga qand.
Ulki bu axloq ila aylab xirom,
Etsa jafo aylamagay intiqom.
Balki kuduratni safo aylagay,
Necha jafo yetsa, vafo aylagay.
Oni bashar xaylining insoni
bil, Odamlar odamisi oni bil.
Angla kishilikni musallam anga,
Yuz kishilikcha ish esa ham anga.

XLVII

Ayyubi xalaf noxalaf o'g'rining egriligini tuzgani va gumroxliq zulmatida anga yo'l ko'rguzgani va ul shayx silsilasig'a kirib,
ayyorliq kamandin uzgani

Bir kecha Ayyubi xalaf masti roz,
To'kar edi sham'dek ashki niyoz.
Ashk duri bahrig'a pobast edi,
Kuymak arosham'g'a hamdast edi.
Xilvatida maskani bir burj aro,
Durri samin o'ylaki bir durj aro.
Bu kecha bir kisaburi naqbzari,
Bo'lmish edi maskaniga naqbkari.
Barcha kecha yer tubin aylab xarosh,
Hufrasig'a chiqti saroy ichra bosh.
Anglabon Ayyub oni, dam urmadi,
Toat etib, o'ziga kelturmadi.
O'g'ri o'shul xufra ichidin chiqib,
Harne topib, evda tamamin yig'ib.
Oncha nekim elta olur chog'labon,
Berk tongib orqasig'a bog'labon.
Naqbg'a kirgach kichik erdi teshuk,
Sig'madikim behad ulug' erdi yuk.
Tor ini sichqong'a solib erdi g'am,
Quyruqig'a bog'ladi g'arbol ham.
Ko'rdi chu Ayyubki ojizdur ul,
Qo'pti, eshik ochtiyu ko'rguzdi yo'l,
Kim, yuk ulug'dir dog'i naqbing kichik,
Yo'l sori kelgilki, ochuqdur eshik.
Onchaki berohliq ul ko'rguzub,

Shayx bu yanglig' anga yo'l ko'rguzub.
Kimgaki ko'rguzsalar, ul nav' yo'l
O'zga yo'lidin chiqa olg'aymu ul?
O'g'rini ul xol zabun aylabon,
Qaddin og'ir haml nigun aylabon.
Jonig'a bir o't solibon so'zu dard,
Kim kuyub andin falaki lojuvard.
Egnidagi yukni bu o'tg'a urub,
O'zlugining ham yukini kuydurub,
Muztar etib ranju malolat ani,
Xas kibi o'rtab bu xijolat ani,
Na'ra chekib sel kibi to'kti yosh,
Shayx ayog'ig'a fido qildi bosh.
Ul karamu avf tilin lol etib,
Lutf yuki jismini behol etib.
Shayx karam birla oritti yoshin.
Lutf ila tufrog'din oldi boshin.
Anglabon ul dard ila xolat anga,
Xirqai faqr etti havolat anga.
Kuydi suluk o'tig'a joni aning,
O'ylaki, maxv o'ldi nishoni aning.
O'zluki chun kuydi nechukkim xase,
Topti ul o't birla yorug'luq base.
Komil anga berdi chu bu parvarish,
Ayladi bir avf bila muncha ish.
Netti Navoiy qo'yubon telbalik,
Sen dog'i ursang bir etakka ilik.
Soqiy, ilik tut, gunaxim avf etib,
Kim chiqadur jonim og'izg'a yetib,
Bot bo'lu bir jom ila yetkur futux,
Sabr esa Ayyubcha, yo'q umri Nux.

XLVIII - O'n To'rtunchi Maqolat

Aflok xay'ati shikoyatidakim, har birisi durje ko'runur va har kavkabi bir gavhari pok, ammo xuqqae durur zahrnok, balki zahri zahri xalok. Va jahon lu'batini kinoyatidakim, chobuke ko'ruriur matbu va mavzun. Ammo zoledurur ishi makru fusun. Va fusuni haddin fuzun. Va ul xuqqa laolisi mazarratidin qalam till lol va bu zolning jam'i zavol

Charx erur shu'badasanj, ey ko'ngul,
Topma firebi bila ranj, ey ko'ngul.
Shu'badasi vahmu gumondin fuzun,
Shu'badadin dog'i fuzunroq fusun.
Charx urubon rev ila nayrang soz,
O'ylaki ko'k xirqa bila toshoz.
Xirqasida baxyadin anjum nishon,
Bo'yida bir parcha yamog' - Kaxkashon.
Mash'ali xur birlaki, davron qilib,
Tos aro o't xirqada pinxon qilib.
O'tkarib ul xirqa arosidin o't,
Ko'rguzubon subh yaqosidin o't.
Yo'qki, chu subh og'zini kulgu ochib,
Hiyla bila og'zidin o'tlar sochib.
O'ylaki ul o'tining uchqunlari,
Xirqasi uzra sochilib har sari.
Balki qovurchoqchi kibi xiylagar,
Ko'rguzubon chodaridin ming suvar.
Mixu sutunsiz tikibon.chodarin,
Davri etib chodarining paykarin,
Anda bo'lub jilvagari anjuman,
Har sori yuz lu'batini siminbadan.
Munchaki lu'bat chiqorib simgun,
Qasdi bori elga firibu fusun.
Yo'qki, parixondek etib jism shaq,
Tig'i bila qoni hilolu shafaq.
Bo'yla parixonlig' ila axtari,
Jam' o'lubon girdida yuz ming pari.
Dema parixonki, erur pirazol,
Qaddi boiub dalla sifatliqqa dol.

Anjumi tazvirda yoshi aning,
Subh bayozi dema boshi aning,
Ham to'kub el qonini tadbir ila,
Ham olib el jonini tazvir ila.
Xusravlar qatli uchun tezhush,
Xusravi ham demaki, Farhodkush.
Dahr arusinki, tamosho qilib,
Makr ila mashshotaliq ifsho qilib.
Qo'ynida mashshotilig'i belgusi,
Subhi safid - obi, quyosh - ko'zgusi.
Aylabon ul sho'xni orosta,
Subh dami chun guli navxosta.
G'oz urub orazig'a gul bila,
Zulf o'rub egniga sunbul bila.
Lola bila chehrasin ol aylabon,
Dog'ini ul chehrag'a xol aylabon.
Vusma chekib, sabza bila qoshig'a,
Me'jar yetib, shabnam ila boshig'a.
Sarvdin ilgiga nigor aylabon,
Suvni anga ovinador aylabon.
G'uncha aro og'zini pinhon qilib,
So'z chog'i ul g'unchani xandon qilib.
Nargisi shahlodin yetib ko'z anga,
Savsanu ra'no tilidin so'z anga.
Nargisiga g'amzau noz o'rgatib,
G'amzasini shu'badaboz o'rgatib,
Chunki bezab xuldi barindek ani,
Xuld nekim, lu'batl Chindek ani.
Jilva berib yel aro zebolig'in,
Zohir yetib har sori ra'nolig'in.
Muncha fusunkim, qilib izhor anga,
Bo'lmoq uchun xalq giriftor anga.
To ani har kimki ko'rub zor o'lub,
Ishq kamandig'a giriftor o'lub.
Chun ko'rub ul zolni bir Rustame,
Bo'ldi havosida asiri g'ame.
Zohir yetib o'rtada dallolaliq,
Aytma dallolaki, muhtolaliq.
Ul qadar afsun nuhuft aylabon.
Kim ul ikki toqni juft aylabon.
Mahkam yetar chog'da alar aqdini,
Mahr yetibon javhari jon naqdini,
Mahri maajjal bu dam ar jon bo'lub,
Tongla muajjal anga imon bo'lub.
Shohidi ra'noki topib bo'yla dast,
Oshiqini ayladi shohidparast.
Ajzu zabunluq ko'rub oyin anga,
Da'vi yeta boshladi kobin anga.
Mahri maajjal tilabon jon olib,
So'ngra muajjal tilab imon olib.
Jon bila imonni chu toroj yetib,
Dahr yevidin oni ixroj yetib,
Oni chiqorg'och, kivurub yonani,
O'z qilibon, bir yana begonani.
Anga dog'i tarki vafo aylabon,
O'zgaga dog'i bu jafo aylabon.
Turfa bukim, yuz kelibon ming ketar,
Ming chu ketar, keynicha yuz ming yetar.
Bo'yla bo'lub, kelmagu ketmak ishi,
Ketgusi bu bazmg'a kelgan kishi.
Davri ishi bu nav' taxayyul topib,
Ohki, bu davr tasalsul topib.
Silsila bu nav' azal to abad,
Kelguchiyu ketguchi behaddu ad.
Gar yuzu gar ming falak aylab taboh,
Oh, jafosidin aning yuz ming oh.
Mintaqasi birla muaddil xatin,
Ya'ni o'shul ikki hamoyil xatin

Ko'rmak ila fahm qilur borch'a yel,
Kim nega bog'labdur iki yerda bel.
Davrasidin xoh kunu xoh tun,
Topib o'zin zeru zabar tunu kun.
Mehnatidin mehr yuzi sorg'orib,
Balki yangi oy ham o'zidin borib.
Subh to'nin chok yetib oning g'ami,
Shorn libosini qilib motami.
O'tni isitmadin yetib beqaror, Elni
yugurmakdin yetib xoksor.
Dag'dag'asi suvni jahongard yetib,
Sarsari tufrog'ni xud gard yetib.
Bahr aning qasdi bila zahr fom,
Zahr asari aylab ani talxkom.
Konni aning zulmi qilib tirabaxt,
O'ylaki qon bog'lab ichi laxt-laxt.
Durg'a jafosi bo'lubon oncha fosh,
Kim bo'lub o'z holig'a bir qatra yosh.
La'lg'a nishi tegib oncha ayon,
Kim bo'lub o'z zaxmig'a bir qatra qon.
O'yla bulut holi g'amidin taboh,
Kim bo'lub o'z dardig'a bir tiyra oh.
Chashma ko'rub baski ham andin sitez,
Bir ko'z o'lub, o'z g'amidin ashkreiz.
Bulbul aning anduhidin dardnok,
Andin o'lub gul to'ni yuz yerda chok.
Toza tugan zohir yetib loladin,
Ul tuganin qong'a bo'yab joladin.
Fohisha ko'zidin oqizib qonini,
May o'tidin kuydurub yel jonini.
Garchi ulus joni aro o't solur,
Berganini barcha kishidin olur.
Lek bu hamkim tutubon yor o'zin,
Ko'rguzur yel holig'a g'amxor o'zin.
Zohir yetib nash'u namo necha kun,
Elni qilur komravo necha kun.
Birni qilib johda Qorun kibi,
Birini rif atda Faridun kibi.
Ushbu ishi dog'i muvofiq emas,
Balki mingidin biri loyiq emas.
O'yla gumon aylaki charxi dani,
Kim ko'runur davrda parvizani.
Olam yeli yaxshi agar dun erur,
Borchag'a ul chambar aro yer berur.
Chunki bu nav' ayladi yel holini,
Doyir yetar har sori g'arbolini.
Yaxshini bebokdin aylar judo,
Pokni nopokdin aylar judo.
Emdiki ayrildi sharifu xasis,
Qolmadi bir poyada dunu nafis.
Qay birikim, bor edi ko'prak dani,
Qildi ani lutf ila ko'prak g'ani.
Kim shabadin aylamayin durni farq,
Farqin aning durlar aro qildi g'arq.
Gulshani dahr ichraki, har bebasar,
Bor edi nargis kibi ko'tahnazar.
Qo'ydi aning bazmida gohi farah,
Sim tabaqlar uza oltun qadah.
Gulniki pokizasirisht angladi,
Zevari gulzori bihisht angladi.
Xori balo birla yetib muhtalo,
Uzdiyu sovurdiyu qildi jalo.
Ul terikim, rind qilur jur'adon,
Mushki Xo'tan ayladi anda nihon.
Qayda adimi Yaman idrok yetib,
Ayladi qurbon ani yuz chok yetib.
Ulki kirib tig'dek yel qonig'a,
Rutbada solib oni shah yonig'a.

O'q kibi tuzlar bori andin zalil,
Kishdin ixroj bo'lub mil-mil.
Turfa bukim, yaxshi degil gar yamon,
Muhlat agar bersa bir ozroq zamon,
Xanjari bedodni qilg'onda tez,
Yaxshi-yomon birla teng aylar sitez.
Kimniki taxt uzra qilur arjmand.
Taxta uza oqibat aylar najand.
Kimgaki bir taxta kiz aylar panoh,
Anga dog'i taxta qilur xobgoh.
Kimgaki bir jorn tutar no'shi bahr,
Oqibatul-amr yezar anda zahr.
Yo'q kishi ul jomni no'sh yetmagan,
So'ngra bu zahr ila xurush yetmagan.
Har kishi sha'ninki, rafet ayladi,
Amrig'a olamni mute' ayladi.
Qildi yana javr bila zerdast,
Dast-badast ayladi tufroqqa past.
Dahrda ul xaylki, shoh yerdilar,
Dodgaru mulkpanoh yerdilar,
Birni qatil aylamayin qo'ydimu?
Zoru zalil aylamayin qo'ydimu?
Ko'rki qayon bordi Faridunu Jam,
Yeraju Hushang ila Zahhok ham.
Salmu Manuchebr ila Navzar qani?
Bahmanu Dorovu Skandar qani?
Qani jahon dovari Chingizxon?
Qani jahon xoni Temur Ko'ragon?
Birga vafo aylamadi charxi dun,
Kimniki chekti, yana qildi nigun.
Davlatu iqboli bila bo'lma shod,
Mehriga ham aylamagil ye'timod.
Hech durur hosilu boqisi hech.
Kech boridin bot, vale qo'yma kech.
Seni ul yetguncha zabun, sen burun,
Ayla, ani faqr ila xoru zabun.
Toki ne ilgingda durur olmay ul,
Borchasidin silk yetak, tort qo'l.
Harne bor ilgingda parokanda qil,
O'z ilgingdin ani sharmanda qil.
Panjai xursheddek, ilgingni och,
Anda nekim siym esa, olamg'a soch!
Ul seni. aylar chu tihidast bil,
Bilgach o'z-o'zingni tihidast qil.

XLIX

Iskandarning yetti iqlim mamolikin panjai tasarrufig'a kiyurg'oni holi ilik bila olamdin rihlat markabin surg'oni

Chunki Sikandar shahi iqlimgir
Bo'ldi jahon mulkida sohib sarir,
Qolmadi bir yerki yurub olmadi.
Yerki yurub olmadi bir qolmadi.
Hitai hukmig'a kirib bahru bar,
Qabzai amrig'a tushub xushku tar.
Xutba o'qub gunbadi axzar uza,
Sikkai adlin urub axtar uza.
Qullug'ini shahlar yetib ixtiyor.
Qullug'i shahlarg'a bo'lub iftixor.
Ham shah o'lub, ham valiyu ham nabi,
Hikmat ila ham tuz o'lub mashrabi.
Zotig'a Jamshedlig' oyin bo'lub,
Ko'zgu anga jomi jahonbin bo'lub.
Ham yeti ko'k hukmi muyassar anga,
Ham yeti iqlim musaxxar anga.
Bo'yla humoyunfari firuzbaxt,
Dayri fanodin chekar o'lg'onda raxt.
Ko'rdi ajab ajz ila bechoraliq,

Ollig'a tushti ajab ovoralig,
Ne hukamosi bo'lubon dastgir,
Ne xadamu bandasi farrhonpazir.
Borchasi qolib bu yashil bog' aro,
Ozim o'lub ul qaro tufrog' aro.
O'rtadi chun bo'yla zavoli ichin,
Bu so'z ila ayladi xoli ichin,
Kim: "Bu nafaskim boradurmen zalil,
Navbati shohiy manga ko'si rami.
Qaysig'akim sharti hamiyat durur,
Mendin anga ushbu vasiyat durur:
Kim manga chun toyiri bo'stoni quds,
Qilsa havo yod yetib ayvoni quds.
Oh ila olamni qaro aylabon,
Xobgahim na'sh aro aylabon,
Qabrg'a chun boshlag'unguzdur yo'lum,
Na'sh yonidin chiqaring bir qo'lum,
To kishikim qilsa nazar ul sori,
Ibrat ila boqqay o'shul qo'l sori,
Bilgay anikim yeti kishvar shahi,
Etti falak mushkilining ogahi,
Jismida jon yo'q bu makondin borur,
Xoli ilik birla jahondin borur.
Kimki jahon mulki havasdur anga,
Ushbu ilik tajriba basdur anga.
Tort, Navoiy, bu jahondin ilik,
Qaysi jahon, javhari jondin ilik.
Soqiy, erur komi dilim mastliq,
Moni' erur lek tihidastliq,
Lutf ila ber ilgima may javhari,
May neki, oytinai Iskandariy.

L - O'n Beshinchi Maqolat

Jahl mayining durdkashlari sha'nidakim, salox xirqalari ma'siyat ilgidin chok durur. Va may jahlining sarxushlari bobidakim, har biri mayxona yeshigida mastu bebok yurur va yiquq mayxona alarg'a taxti Jamshedoso va sinuq paymona alarg'a jomi jaxonnamo va nadomat ashki yog'inikim, gunox shu'lasin o'churur va tavba barqi o'tikim, ma'siyat xirmanin kuydurur

Ey tarabing jomg'a hamdastliq,
Jahl xumoridin ishing mastliq.
O'ksamayin ayshi mudoming sening,
Jomi jaholat bila koming sening.
Kupdek ichinga solibon boda jo'sh,
Ko'nglung ul jo'sh ila hardam xurush.
Boda solib joningga jo'shi g'urur,
Yo'q sanga kup yanglig' o'zungdin shuur.
Fisqu fujur ilgi chu og'zing ochib.
Kup kibi g'aflat mayidin kaf sochib.
Ne sanga o'lmak g'amidin motame,
Ne sanga paymona to'lardin g'ame.
Etsa ajal muhtasibi netgasen,
Daf ig'a tadbir ne nav' yetgasen?
Ursa jafo toshi bu kupga turub,
Tashlasa har porasini sindurub.
Jisminga dog' o'rtasa har dog' uza,
To'ksa mayingni qaro tufrog' uza.
Zarfi safolingni ushotg'onidek,
La'li maying aylasa yer qonidek,
Buki mayi jahl ichasen behisob,
Bo'lg'usi bir kun sanga bu yehtisob.
Necha sening mastlig'ing oyu yil,
Oy ila yil mastlig'ingdin oyil.
Mastki fe'li bori muhmal durur.
Ko'yning atfolig'a muhmal durur.
Ko'y boshidin chu bo'lur telba fosh
Yog'durur atfol anga har son tosh.
Ulki ichib bodani paymonadin,
Mast chiqar ko'yga xumxonadin,

Manglayikim tomg'a tegib, qon bo'lub,
Boshida dastori parishon bo'lub.
Elga qilib hamla yomon it kibi,
Qaysi yomon it, qopog'on it kibi.
Jismini usruklik yetib dam-badam,
Har sori qo'ysa qadam ul sori xam,
Sel suvin topsa ichib, mul kibi.
Soy toshini topsa otib gul kibi.
Uchrasa olam gulu toshi anga,
Yo'q olib otmoqqa tahoshi anga.
Toshidin atfol gahi butrabon,
Gah yiqilib mastu malang o'ynabon.
Gah yiqilib, gah qo'pub ul har nafas,
Mast solib har sori qo'l har nafas.
Bo'ylaki qo'pub yiqilib pay-bapay,
Birta yiqilg'onda bosib oni may.
May qilibon behuda holin aning,
Qay qilib oluda saqolin aning.
Jo'laha g'urvoshida ohordek,
Yo'qki zag'an parrida murdordek,
Qay soqolin har necha nopok yetib,
It yalamoq birla yana pok yetib.
Mastlik uyqusi chu zoyil bo'lub,
Ko'z ochibon bodag'a moyil bo'lub.
Ne topibon boshida dastorini,
Ne ko'rubon belida dinorini.
To'nini yeltib yana bir rohzan,
O'ylaki so'yg'aylar o'luktin kafan.
Qin qolibon qo'lda pichog'in solib,
Kafshi dog'i bir tushubu bir qolib.
To'n etagi balchig' o'lub, olli o'l
Olli o'l, ammo aning ollida ko'l.
Nechaki matlub o'lubon uy anga,
Bo'lmayin uy g'ayri uzun ko'y anga.
Ra'sha solib titramak andomig'a,
Og'zi ajab ta'm berib komig'a.
Kislarig'a maxkam etib qo'lini,
Necha tilab topmayin ev yo'lini.
O'g'ri to'nin so'yg'on emas erdi bas,
Qolg'onin exdod ham olib asas.
Ul kishidek anglaki darmon uchun,
Chok etar o'q zaxmini paykon uchun.
Evrulubon boshi, ozib hushi ham,
Yoshunub egniga banogo'shi ham.
Har sori bu nav' tushub gom anga,
Ko'rki ne shakl o'lg'ayu andom anga.
Muncha mashaqqat bila ranjurluq,
Bir soriyu, bir sori - mahmurluq.
Dema xumor, oni degil yuz balo,
Jam' o'lubu oni qilib muftalo.
Ko'rki, ne kirmak bo'lur o'z qonig'a,
Boqki, ne bedod erur o'z jonig'a.
Bu xud erur ushbu sifat turfa xol,
Turfarog'i buki ul aylab xayol.
Kim erur ushbu ishi qalloshliq,
Kindu qalandarvashu avboshliq.
Ko'ngliga kirmay bu malomat aning,
Jonini olmay bu xijolat aning.
Qilmay asar muncha qabohat anga,
Muncha qabohatlar ibohat anga.
Zol qizi har nechakim bo'lsa zisht,
Bordur aning ko'ziga xuri bixisht.
Shoiri kajtab'ni dekim ne yer,
Sehrdur ollinda ne muxmalki der.
Itki qozon oshig'a tegurdi til,
Yuz qaroliq birla durur yuz qizil.
Ulki ulus qatlig'a jallod erur,
O'g'lini o'ltursa dog'i shod erur.

Bo'lmas edi gulxani anborgash,
Bo'lmasa murdor isidin tab'i xush.
Ulki kemur sotmog'in aylar shior,
Yuz qaro bo'.lmoqdin anga qayda or.
Chug'zki obod aro manxus erur,
Lek buzuq kunjida tovu erur.
May ne ajab tanni yabob aylasa,
Sel ne tong uyni xarob aylasa.
Uyni yiqib sel etar elni jalo,
Xossaki, vayron uyu selibalo.
Bodaki yiqmoq sori-o'q maylidur,
Jism uyiga bilki balo selidur.
Qaysi bo'lur jism uyikim, jon uyi,
Jon uyi ham demaki, imon uyi.
Selg'a har soriki tug'yon erur,
Shoh ila darvesh uyi yakson erur.
Bodag'a ko'rguzsa kishi xiraliq,
Aql charog'ig'a berur tiraliq.
Tomsa charog' o'tig'a bir qatra suv,
Uyda yorug'luqdin ilik o'zga yuv.
Xossa charog'eki, kishi subhu shorn,
May suyidin quyg'ay anga jom-jom,
Mash'al o'tig'a suv agar bir ayog'
Quysa o'char, ko'rki, ne bo'lg'ay charog'
Tira bo'lur suv bila mash'al o'ti,
Demaki mash'al o'ti, manqal o'ti.
Manqal yo'q, ko'ra erur gar tanur,
Suvki yetar qolmas anga tobu nur.
Quysa suv otashgahi ichra majus,
Sandali bir damda bo'lur obnus.
Har kishikim qilsa bu suvdin tarab,
Xonasiyox o'lmog'i ermas ajab.
Suv demagil oniki, bir o't erur,
Kim yeti ko'k xirmanini kuydurur.
Shu'lakim, ul o'rtagay aflokni,
Tushsa ne qo'yg'ay xasu xoshokni.
Eyki vujudung uyi xoshok erur,
Zor taning xud bir ovuch xok erur.
Necha bu xoshokka o't urmog'ing,
Necha bu tufrog'ni sovurmog'ing.
Dard o'tidur bodavu xirmon suyi,
Yo'qki tomug' o'tiyu to'fon suyi.
Urma ul o'tni xasu xoshokinga,
Quyma bu suvni bir ovuch xokinga.
Garchi suvdek sofiyu mavzun erur,
Suvlug'idin o'tlug'i afzun erur.
Har suvki qaynar suv erur ko'rmagi,
Nisbat emas o't bila kuydurmagi.
Har necha o'tg'a ilik ursa kishi,
Etmagu kuydirmak emashtur ishi.
Kimki qizig' suvg'a iligin urar,
Har nechakim ilgi yetar o'lturar.
Hosil aning o'ti o'tu suyi o't,
Rangi o'tu lam'ai diljo'yi o't.
Kimki bu to'rt o't aro bo'lg'ay asir,
Barq guzargohida yong'oy harir.
Qaysi badan ichra bu to'rt o't yonib,
To'rt anosir tafidin o'rtonib.
Yo'qki, bo'lub to'rt anosir adam
Aqlu xisu din ila islom ham.
O'tki, bu nav' o'lsa harorat anga,
Ne suv etar daf i sharorat anga.
Barqni past etmadi to'fon suyi,
Gul o'tin o'churmadi nayson suyi.
Suvki bu o't jonig'a ofat durur,
Tavba chog'i ashki nadomat durur.
Bu o't o'lur, ashk yog'ar chog'i daf,
Yo'qki bu o't, do'zax o'ti dog'i daf.

Qayda topor qatra bu yanglig' kishi,
Naf chog'i qilg'uchi daryo ishi.
Kimni pushaymonliq etib ashkposh,
Gavhari maqsud anga har qatra yosh.
Ko'zki hayo ashki to'kar chun sahob,
Qatrasining har biridur durri nob.
Tavba ani anglama ta'rif ila,
Kim berilur kimsaga taklif ila.
Yoxud angakim, madad etmas bilik,
Axdida mushaf sori eltur ilik.
Yoki qachon arbada bunyod etar,
Daf ini aylarga qasam yod etar.
Borcha qazo o'tig'a xasdur bular,
Tavba hisobida emasdur bular.
Kimki qazo ilgida beixtiyor,
Tavba qilurda anga ne ixtiyor.
Tavba erur jurmg'a topmoq vuquf,
Ollidag'i yo'lini ko'rmak mahuf.
Yoki qilur vaqtda berohliq,
Bo'lmoq ul ish aybig'a ogohliq.
Bilsaki Haq xozir erur borcha vaqt,
Qilg'onig'a nozir erur borcha vaqt.
Ko'ngli aro tushsa malolat o'ti,
Jonini kuydursa xiiolat o'ti.
Etsa bu xolatda tafakkur anga,
Qilg'onidin bo'lsa tanaffur anga.
Soiqai lutfi Ilohi yetib,
Jozibai nomutanohi yetib,
O'zlukidin qilsa judo Haq ani,
Qo'ymasa o'z holig'a mutlaq ani.
"Tubu ilAlloh" ila topsa futux,
Bo'lsa bu tavbaki, topibdur Nasux.
Haq bu karam qilmasa netsun kishi.
O'zluki birla nechuk etsun kishi.
Tavba emas yetmayin ilxomi g'ayb,
Kimki o'zi qilsa ushatmoqni ayb.
Odami o'z jurmig'a muxtor emas,
Tavbasidin dog'i xabardor emas.
Amr bo'lub tavba desa chin durur,
Gar oni xifz etmasalar sindurur.
Tavbag'a har kimgaki tavfiq erur,
Sinmas aning tavbasi taxqiq erur,
O'zluk ila tavba tabohi degil,
Qilmog'idin tavba ilohi degil.
LI

Bani isroiliyi Rindning o'zlukidin tavbasi uyi irtifoi qasam qofi toshlari bila falakka chiqqoni va may selobi ul binoni yiqqoni

Bor edi Rindi Bani isroiliy,
Boda uchun maykadalar soili.
May bo'lubon quti hayoti aning,
Xalq ichida Maymana oti aning.
Jismi sabu chekkali komil bo'lub,
Mayg'a o'z oti kibi xomil bo'lub.
Tortibon el zarfini mayxonadin,
Jur'a taxin chekkali paymonadin,
Etmasa gar jur'ai loyi anga,
Bo'lubon ul lahza baloyi anga.
Ko'p qilibon tavba, vale sindurub,
Ko'nglini tavba ishidin tindurub.
Baski qilib tavbada nuqs oshkor,
Tavba qilurdin bo'lubon tavbakor.
Bir sahari qildi havoyi sabux,
Etti inoyat eshigidin futux.
Hotife un chektiki, ey bulfuzul,
Tavba qil emdiki, yetishti qabul.
Sen tilading bizga rizo bo'lmadi,
G'ayri rizo xukmi qazo bo'lmadi.

Chunki bizing soridin o'ldi talab,
Kel berikim, bo'ldi mahalli tarab.
Rind ichiga tushubon tobi shavq,
Ashk bo'lub jismiga girdobi shavq.
Har dam o'lub qismi xuzuru safo,
Tavba solib ko'nqliga nuru safo.
Harneki yillar tilab aylab niyoz,
Borchag'a bir damda bo'lub sarfarozi.
Tavba sori chun o'zi aylab nishast,
Shisha kibi tavbasi topib shikast.
Haq chu oni tavbag'a mahram qilib,
Saddi Skandar kibi maxkam qilib.
O'zdin esa tavba bo'lur o'yla sust,
Haqdin esa tavba bo'lur bo'yla rust.
Jurm Navoiyni ko'p etmish malul,
Yo Rab, o'zung tavba berib qil qabul.
Soqiy, ayoq kelturu tut bizga bot,
And boshin, tavba ayog'in ushot.
Uzr desam, bo'g'zuma quyg'il yiqib,
Quyg'ali ko'ksum uza lekin chiqib.

LII - O'n Oltunchi Maqolat

Xudnamo muxannasvashlaming dunyo ziynati iktisobida xiylasozliklari va jonfido mehnatkashlaming din huvvati hisobida sarandozliklari. Va g'azo maydoni sohati vasfidakim, er bila nomard bir-biridin ayrilur. Va shahodat koni ta'rifidakim, gunoh dudidin yuzi qarorg'oniami surxro' qilur

Ey surubon ayni jalodat aro -
Raxshini maydoni -shujoat aro,
Barqdin ul raxshni kam bilmayin,
Ko'ziga Rustamni dog'i ilmayin.
Ko'rmayin azbas tutub o'zin biyik,
O'z boshidin ko'kka degin to'rt ilik.
Po'ya chog'i raxshi bo'lub ko'htan,
Ustida qoplon kibi ul po'yazan.
Kibr e'tibon el bila fe'lin durang,
Qullai zulm uzra nechukkim palang.
It eti qoplon kibi quti aning,
Kibr yeli bodi buruti aning.
Chinki topib qoshi uchida nishast,
Charxi daniy toqig'a solib shikast.
Kibr ila har sori girih qoshig'a,
O'zga tafar'un solibon boshig'a.
Ujb ila har qoshi uchida girih,
O'ylaki har yon qulog'ida zirih.
Garchi anga ul sababi extirom,
Turfaki ham bid'at o'lub ham harom.
Halqa urub ko'y iti tavqig'a ta'n.
Halqa demakim, bo'lubon tavqi la'n.
Zulmda Zaxxoklig'i bilgurub,
Ikki yilon egnida xalqa urub.
Shar' xilofini chu fosh aylabon,
Yuzda saqolini tarosh aylabon.
Balki chu bid'atni qilib ishtig'ol,
Loyiq o'lub, qirqar uchun ul saqol.
Zulm xadangini chu parron qilib,
Yuzini paykonig'a suxon qilib.
Ikki buruti qili har yon g'ulu,
Nafsu havo qushlarig'a xalqamo'.
Og'ziki bir nukta demay juz xilof,
Borcha binoyi zanaxu o'zga lof.
Bo'ldi saqol pardasi chun bartaraf,
Anda zanax zohir o'lub har taraf.
Boshta o'tag'a bo'lubon jilvagar,
Dinin aning boshtin uchurmoqqa par.
Ul deb ani shahpari Ruxul-amin,
Tashlab ani garchi bilisi lain.
Parlarini bum boshidin so'yub,

Afsari tovu aning otin qo'yub.
Orqag'a dastori uchi tekkani,
Tebranuri birla urub gardani.
Bo'rki uchin ichkari bukkani ayon,
Hirsu havo qushlarig'a oshyon.
To'ni ipak bo'lmasa, ko'ngli xazin,
Jinsi xitoy bo'lmasa qoshida chin.
Yuzida zarbaftdin istab nishon,
Hajv bitarga varaqi zarfishon.
Balki libosini parand etmayin,
Bistar etib to'ng'a pisand etmayin.
Ko'nglok etib nozu havasdin katon,
Qaysi havas, parri magasdin katon.
Parri magas ham dema, shabnam degil,
Terlik aning ustiga bayram degil.
Beliga zarrishta qurin band etib,
Balki zarofat bila takband etib.
Yog'lig'i ul xullai zarrishtakash,
Kim anga jonlar chekibon rishtakash.
To'n yuzi oltun bila jadval anga,
Balki o'tuk taqasi zarxal anga.
Raxsh uza urg'on egari zarnigor,
Balki jibilgir anga gavharnigor.
Turfa aboe anga istab ko'ngul,
Rangi saqarlot bila dolu gul.
Munchavu yuz muncha zarofat bila,
Qaysi zarofatki, qabohat bila.
Dev jamolini paridek yasab,
Xorni gulbargi taridek yasab.
Jilva qilib shohidi ra'no kibi,
Boda ichib gulruxi zebo kibi.
Chun tegurub boda dimog'ig'a nashv,
So'z mutaoqib demayin g'ayri xashv.
Necha lavand ollida borchanajis,
Birida ne aqlu ne idroku xis.
Gulxanu yuz zog'i najasxordek,
Yo zag'an atrofida murdordek.
Nukta yoqardek anga behad debon,
Behadu andoza xushomad debon.
Ul qilibon ushtulumu xayli rev,
Xayli shayotin, o'zi o'rtada - dev.
Borcha ani begimu mirzo debon,
Xulqini xush, husnini zebo debon.
Muncha fazixatliq emas erdi bas,
Kim ura olmay chog'ir o'lmay nafas.
Chunki chog'irni qilibon zahri mor,
Tu'ma yilon etin etib ixtiyor.
Yer-ichari borchanaromu harish.
Bu yemak-ichmakdin anga parvarish.
Chun chekibon ikki to'la jomi sof,
Lof ila har dam ushotib yuz masof.
Tog' kibi tig' chekib bedarig',
Etkurub oy xudig'a har lahza tig'.
Gurz ila Bahrom boshin yonchibon,
Nayza bila suratig'a sonchibon.
Pilga yo'q pashshacha qadru baho,
Pesa ipakcha ko'ziga ajdaho.
Safhai rammol qoshida palang,
Reza suv qurtiyu yiloni nahang.
Ra'dni deb bazmida tunbak uni,
Barq - kabobi o'tining uchquni.
Zulm ila g'adr oncha bu g'addorda,
Kim oni ko'rmay kishi kufforda.
Ul nimakim, bosh anga sunmay namoz,
Ul nimakim, ko'ngliga kechmay niyoz.
Minnatining ostida mulku sipoh,
Mulku sipax qaysi boiur, balki shoh.
Demaki har shohg'a minnat qo'yub,

"Mo xalaqAlloh" g'a minnat qo'yub.
Shahg'a gazof oncha deb ul tirabaxt,
Kim degin ul bermish anga toju taxt.
Ta'n qilibkim, "manga yuz ming berur,
Yuz, ikki yuz ming manga loyiqmudur?!
Yuz kishi rashk etgucha charkam qani,
Ming yigit otlang'ucha o'lkam qani?
Holim agar kechsa bu yanglig' taboh,
Bo'lmasa bu shah, yana mulk, o'zga shoh!"
Yova deb ul har kecha faryod etib,
Tush-tushidin xayli ham imdod etib.
Muncha anoniyatu pindor anga,
Kim beribon nafsi sitamkor anga.
Oning uchunkim, qachon o'lsa nabard,
Aylasa aflok yuzin tira gard.
Ikki tarafdin yalang'och tig'i tez,
Solsa jahon xalqi aro rustaxez.
El yuragin tig'i shikof aylasa.
Xasm boshin gurzi g'ilof aylasa.
Arzi xunar bo'lsa yigitlar ishi,
Qilsa ayon o'z xunarin har kishi.
Ul dog'i shoyad sunubon ishga qo'l,
Ul necha ming el aro bo'lg'ay bir ul.
Berguchi oz-ko'pga chu Tengri erur,
Kimga berur fathni Tengri berur.
Tengriga shahning tuz esa niyati,
Nega chekar xaylu sipax minnati?!
Xossaki bir johili dunu taboh,
Jaxdu jid etgay tilab o'ziga joh,
Minnatig'a aylasa shah iltifot,
Haq karamidin anga yuz ming uyot.
Bir kishi ul safdaki, yuz ming durur,
Rustam esa, boru yo'g'i teng durur.
Aylasa ul dam ikki Rustam ishi,
Bir kishi ham oxir erur bir kishi.
Eyki xarob etti takabbur seni,
Soldi takabburg'a tasavvur seni.
Ojiz esa Gev ila Rustam sanga,
Yerlik erur anda musallam sanga.
Kim bu tasavvur bila pindorni,
Nafs havosida yo'qu borni,
Ko'nglung uyidin barisin surgasen,
Balki fano o'tig'a kuydurgasen.
Har nimakim, shar' xilofidur ul,
To'kkasen ar bodai sofidur ul.
Hirsu havas xil'atini chok etib,
Tanni rizo chashmasida pok etib,
Solibon egninga rizo kisvatin,
Chekkasen ustunga g'azo kisvatin.
O'zni g'azo ishida chust etgasen,
Belni jihod amrida rust etgasen,
Ko'nglung aro himmat agar bor esa,
Zoting aro jur'at agar yor esa,
Haq yo'lida bosh qo'yubu jon chekib,
Mehnatini to erur imkon chekib.
Tengri uchun kirsang agar qoninga,
Minnatini qo'yg'asen o'z joninga.
Eyki, yetishti bu saodat sanga,
Kim erur im koni shahodat sanga.
Qo'pu bu yo'l azmini mardona qil,
Joning agar yuz esa, shukrona qil.
Etsa-o'q ul po'yada jisming tushi.
Bilgil ani gulshani davlat qushi.
Joninga paykoni ajal yog'mog'in,
Bil bori rahmat bulutidin yog'in.
Tig'kim, ul qatling uchun cheksa til,
Javharini bahri karam mavji bil.
Qilg'il agar ko'zunga kirsang g'ubor,

Surmai g'ufroncha ani e'tibor.
Marg samumidin agar yetsa bim,
Bil ani Iso nafasidin nasim.
Jisminga tig' ochsa o'lum ravzani,
Ruxunga jannat yo'li bilgil ani.
Qonki sabililloh arodur sabil,
Qatrasi uchmoq gulidindur dalil.
Din yo'lida qong'a bo'yolg'on badan,
Qondur anga xullai gulgun kafan.
Kimki, shahodatg'a mujohid durur,
Qoni qizil yuziga shohid durur.
Tira esa har necha dudi gunoh,
Bilki surar ani shahid urg'on oh.
Mig'ni bo'ston yeli surg'on kibi,
Abrni to'fon yeli surg'on kibi.
Jurm tuni garchiki, jovid erur
Tig'i shahodat anga xurshid erur.
Lek mujohidg'a kerakkim g'araz,
Bo'lmasa jaxd ichra g'animat evaz.
Kimki g'animat uchun aylar g'azo.
Man'i shahodat anga basdur jazo.
Ulki jihod aylasa tolon uchun,
Soyim erur ne'mati alvon uchun.
Qolsa tirik g'azv eli maydon aro,
O'lmak erur chashmai Kayvon aro.
G'azvda kim o'lmasa tortib taab,
Obi hayot ichra erur tashnalab.
Ismg'a safdin kishi o'tkarsa gom,
Bil oni masjidda riyoyi imom.
Safdin agar qolsa keyin ne deyin,
Keldi niso qibla safidin keyin.
O'lja uchun ulki jalodat qilur,
Muzdg'a "Qur'on"ni tilovat qilur.
O'lmoq uchun bo'lmasa g'ozig'a kin,
Hayfdur o'lturmoq ani bil yaqin.
Kimgaki jonondin erur jon aziz,
Hayfki, qilg'ay ani jonon aziz.
Ulki ciui gazv ishi odat anga,
Bo'lmasa iqboli shahodat anga.
Lek shahodat sori tutsa umid,
Bil oni har ma'rakada bir shahid.
Ulki mubohot uchun istar masof,
To chiqibon ma'rakadin urisa lof.
Angla eranlikdin ani benasib,
Ne desa nomard emastur g'arib.
Sunqur agar turnani ovlar kuni,
Yuzni olur bir dog'i chiqmas uni.
Tu'maki narmoda zag'an yod etar,
Topg'ucha jife necha faryod etar.
Yaxshi emas gar qilib aytur kishi,
Ko'r ne bo'lur qilmayin aytur ishi.
Kimgaki erlik asari yordur,
Bir demas, ar qilg'oni ming bordur.
Ko'rmagan erlikdin o'zin bahramand
Birni dog'i qilmasa yuz der baland.
Vaqti bila qildi xurus un ayon,
Tinmadi bir lahza kuruk mokiyo.
G'ayri g'azo kimgaki dilxoh emas,
Ko'rsa o'zin o'rtada lilloh emas.
Gar ishi ta'rifida tortar navo,
Bil ani ra'nolig'u nafs havo.
Lillax esa yaxshiroq eldin qiroq,
Haq chu bilur, bilmasa el yaxshiroq.

LIII

Abdulloh Muborakning burka' bila jihod maydonig'a kirib, fath jamolidin burqa' olg'oni va Hasan Rabi' ul jamolni ko'rub hayron qolg'oni

Qildi rivoyat Hasan bin Rabi'
G'azv masofida bu amri badi' -
Kim bor edi ma'raka paykor ila,
Zumrai islomg'a kuffor ila,
Kufr sipohi safidin purdile,
Balki ajal xanjaridek qotile.
Kirmish edi kin ila maydon aro.
Solmish edi raxshini javlon aro.
Din cherigi qatlig'a tig'in bilab,
Na'ra urar erdi muboriz tilab.
Kofiri qotil chu zabardast edi,
Har kishi bir zarbasidin past edi.
Kimki xirom ayladi maydonig'a,
Kirdi o'zi kuch bila o'z qonig'a.
Necha musulmonni chu qildi shahid,
Bo'lmish edi din cherigi noumid -
Kim saf uchidin surubon bir daler,
Kirdi kiyik qasdig'a andoqki sher.
Mehr kibi ko'k temur ichinda g'arq,
Lam'a solib tig'i aningdekki barq.
Chehrasini burqa' aro yoshurub,
Ishq o'ti yanglig' yoshurun kuydurub.
Qahr ila kofirg'a yetishgan zamon,
Hamla hamon erdiyu yiqmoq hamon.
Chunki uzotti ani do'zax sori,
O'ylaki mazbuxni matbax sori.
Qoytti kelgan yo'li birla yurub,
Kabkxiromin bir-bir mongdurub,
Din sipaxi saflarig'a tushti jo'sh,
Har sori takbir ila chiqti xurush.
Etti aduv izzatig'a xorliq,
Kufr livosig'a nigunsorliq,
G'ozi o'zin chunki ayon qilmadi,
Kimsa aning kim ekanin bilmadi.
Menda solib shavqi aning iztirob,
Toptim ani har sori aylab shitob.
Tig'i ham egnida hamoyil edi,
Burqai ham yuziga xoyil edi.
Dedim: "Ayo g'oziyi nusratqarin,
Tig' ila zarbingg'a tuman ofarin.
O'lgum o'shul chehra havosi uchun,
Burqaing och, tengri rizosi uchun".
Tengii oliiii chunki samo' ayiadi,
Chehrasidin parda vido' ayladi.
Izzu sharaf tojig'a torak edi,
Toraki dahr Ibni Muborak edi.
Qo'y dum otining ayog'ig'a jabin,
Dedim: Ayo nosiri shar'i mubin,
Ko'rmaginga jon berib ahli jahon,
Nedin erur chehrani qilmoq nihon?
Parda xijobini yuzungdin arit,
Saf aro sur, elga o'zungni tanit.
Dedi: "Hasan, aylamagil ijti hod,
Ulki aning ishqida qildim jihod.
Jumlai xolimdin erur ogah ul,
Qaysi qadam ursam erur hamrax ul,
Tonisa ulkim, manga maqsud erur,
Tonimasa olam eli sud erur.
Har kishi kome tilasa yordin,
Yor ishi mahfiy kerak ag'yordin".
Lek jihod ichra bu asg'ar durur,
Nafs bila aylagan akbar durur.
Tengri Navoiyg'a yeturgay jazo,
Kofiri nafs bila qilsa g'azo.
Soqiy, olib kel qadah el jonidek,
To sumuray dushmani din qonidek,
Xusravi g'oziy kafidin ber nabit,

Ichmakidini aylay o'zumni shahid.

LIV - O'n Yettinchi Maqolat

Bahor yigitligi nazohatidakim, rayohini nozparvardlarin mulavvan xullalar bila orosta qilur. Va yigitlik bahori latofatidakim, rayhoniy xat bila oraz gulin gulu rayhong'a o't solg'udek perosta etar. Va xazon karilig'i burudatidakim, guliston ashjori bila qushlari ondin bebargu navo durur. Va qariliq xazoni shiddatidakim, badan gulis-tonining toza gullari andin barboduhavo

Chun Hamal ayvonini yorutti mehr,
Dahrg'a mehr ayladi zohir sipehr.
Esti nasimi sahari mushkposh,
Bog'da farroshlig'in qildi fosh.
Shoxni yer yuziga gisu qilib,
Balki bu gisuni supurgu qilib.
Bo'ldi chu farrosh nasimi shamol,
Septi bulut ham suvni saqqo misol.
Suv yukidin qad quyi moyil anga,
Barqi birinjina hamoyil anga.
Chun supuruldiyu suv sepildi bog'
Bo'ldi rayoxing'a mahalli farog'.
Bosh chiqara boshladilar bog'din,
Bog' demakim, qaro tufrog'din.
Ayladilar yer yuzi uzra hujum,
Gulshani charx uzra nechukkim nujum.
Har biri bir tifli sumanbo'ydek,
Tifl dema, shohidi gulro'ydek.
Husnlari ishvau noz aylabon,
Atrlarin g'oliasoz aylabon.
Farsh bo'lub, sabzai minusirisht,
Xayli rayoxin anga xuri bixisht,
Shohidi gul husnida yuz obu tob,
Shabnam urub, orazi uzra gulob,
G'unchai tifl ishi ovunmoq bo'lub,
O'ynamog'i borcha yoshunmoq bo'lub.
Ko'rguzubon lola o'yun ichra jo'sh.
El uchurub kallasidin kallapo'sh.
Bog'da gul tifllari har taraf,
Ikki chamandinki chekib ikki saf.
Kelturub atfol o'yung'a ko'ngul,
Lek o'yun har sori gulxocha gul.
Toza giyax tiflg'a monand o'lub,
Belga bo'g'undin anga takband o'lub.
Anjumdek gunbadi davvor uza,
Xayli shukufa dema, ashjor uza,
Har sori nazzorag'a tifli bahor,
Ochti yig'och panjarasidin uzor.
Yo'qki suruk guiruxi dushizadur,
Boshlarida me'jari pokizadur.
Mayl qilib husng'a ifsho uchun,
Borcha biyik yerga tamosho uchun.
Jilvai avval budur ashjorg'a,
Xayli rayoxin bila gulzorg'a.
Bir necha kun gardishi laylu nahor,
O'tkaribon navbati husni bahor.
Lolavu gul bistari tufrog' o'lub,
Shoxda gul o'rnig'a yafrog' o'lub.
Shuqqai shingarfi bo'lub sarnigun,
Shox livosi bori zangorgun.
Bog'ki, to'n oqu qizil aylabon,
Ul qizil oqini yashil aylabon.
Dur yeriga barcha zumurrad kelib,
La'lning o'rnig'a zabarjad kelib.
Oq gul ila gulshani oyinarang,
Nam asaridin bo'lubon borcha zang.
Shoxi shajar xirqasi axzar bo'lub.
Xirqa bila Xizr payambar bo'lub.
Soya savodi zulumoti aning.
Shabnam o'lub obi hayoti aning.

Bog'ki bu husnu latofat bila,
Shohidi ra'no kibi ofat bila.
Tutti yashil xulla kiyar shevasi,
Tugmalari bo'ldi aning mevasi.
Ham bo'lubon tugmai zarkor anga,
Ham duru gavharg'a namudox anga.
Obi o'lub tugmai zar paykari,
Oqu qizil olma duru gavhari.
Shirada zardolu etib qand xal,
Yo'q kadu amrud kaduyi asal.
Raz chamani tarfida har go'shae,
La'l ila durdin osilib xo'shae,
Bog' o'lub ashjoru samardin to'la,
Komiledek fazlu xunardin to'la.
Balki bo'lub ravza gulistonidek,
Yo'qki xiradmand kishi jonidek.
Chun uzubon mevalarin bog'bon,
Bog' bo'lub anjumi yo'q osmon.
Saxni gulistonki, samar yo'q anga,
Bir sadafedekki guhar yo'q anga.
Dur topa olmay shajar o'z tojig'a,
Borcha borib hodisa torojig'a.
Gulshan uzub naqdi nihondin ko'ngul,
Naqd nekim, mevai jondin ko'ngul.
Za'f bo'lub mevasi yo'q shox ishi,
Sustayib andoqki, ko'ngulsiz kishi.
Bo'yla ko'ngulsizliq ila zorliq,
Etkurubon naxlg'a bemorliq.
Barg uzori yaraqoniy bo'lub,
Obkashi rishtai joniy bo'lub.
Shox bo'lub oshiqi mahzun kibi,
Ranju sarig' yuz bila majnun kibi.
Dol bu da'vog'a parishonlig'i,
Ishqdin oshuftavu xayronlig'i.
Tolg'a xazon novaki parron bo'lub,
Jismida har yafrog'i paykon bo'lub.
Ko'rma sarig' rang ila yafrog'ni,
Kim g'am o'ti kuyduradur bog'ni.
Tushmasa yafrog'din o't bog' aro,
Shox o'tundek nega bo'ldi qaro.
Bas yo'q edi bog' aro bu rustaxez,
Kim yetibon sarsari day bargrez.
Shoxni bebarg qila boshladi.
Bargni har sort olib toshladi.
Rangu safo qolmadi yafrog' uza,
Yotti o'luklar kibi tufrog' uza.
El sipaxi bog'ni toroj etib,
Bargcha kiymak sori muhtoj etib.
Har sori meva yig'ochi jadvali,
Saf bila xinduki chekarlar jali.
Borchasi uryonu sarosar qaro,
Rud suyidin bori zanjir aro.
El sitamidin bori tortib nafir,
O'ylaki bir xayli yalang'och asir.
Barg dema, ximai matbax degil,
Shox dema, kundai do'zax degil,
Do'zax o'lub gulshani jannatsirisht,
Do'zax aning qoshida bbg'i bixisht.
Gulshani umr ichra xazonu bahor,
Ham bu guliston bila bir xukmi bor.
Umr quyoshiga chu bo'ldi mahal.
Chiqqusi baytush-sharafidin Hamal.
G'uncha kular bo'ldi adaddin fuzun,
Gul ochila boshladi haddin fuzun.
Jilva qilib har guli navbovasi,
G'unchada dilkash ko'runub yovasi.
O'ynamog'u yemak o'lub kom anga.
Yo'q bu iki shug'ldin orom anga.

Mag'zig'a solg'uncha xirad sham'i nur,
Ko'ngliga tushguncha xiraddin shuur
Toza niholi bo'lubon sarbaland,
Soda dimog'i bo'lubon hushmand,
Anglab anikim, yuzi gulrang erur,
G'amzasi xunrezu ko'zi shang erur.
Nargisiga shevai noz o'rgatib,
Shevasini shu'badaboz o'rgatib.
Jonlar etib sayd jafosi bila,
Qosh ila kirpik o'qu yosi bila.
Ko'zni tilab uyqug'a rom etgali,
Uyquni ko'zlarga harom etgali,
Chehra uza o't solibon jomdin,
Dud chiqormog' uchun islomdin.
Bazmdakim, labni mayolud etib, -
Jonu xirad hushini nobud etib.
La'li o'tin tez etibon may bila,
O'ylaki ruxsori o'tin xay bila.
Bu iki o'tdek qani o't shu'laxez.
Kim anga tekkan soyi suv bo'lsa tez.
Xat arokim, la'lin etib xandanok,
Xizr suyidin qilib, elni xalok.
Chekti chu xat sabzasi gul uzra saf,
Sabzaliq gulluk o'lub bartaraf.
Bog' shukufa bila gul tark etib,
Barg bila mevag'a navbat yetib.
Xiffatidin tab' nufur aylabon,
Hilm ila idrok zuhur aylabon.
Yuz ming esa jahlu xato xirmani,
Mash'alai ilm kul aylab ani.
Gulshani xil'atda bo'lub har shajar,
Ilmu adab mevasidin borvar.
Tavri bori daf i junun aylamak,
Da'bi bori kasbi funun aylamak.
Birni tafosir qilib bahramand,
Birni axodis etib arjumand.
Birga bo'lub madrasa oromgoh,
Birga xilvatgah o'lub xonaqoh.
Chun to'kuliib mevai axdi shabob,
Bordi baqo gulshanidin obu tob.
Qad shajari g'am yelidin topti xam,
Chehra guli bargi xazon bo'ldi ham.
Qolmadi tan naxlida bargi havas,
Balki uchurdi ani sovug' nafas.
Yuzki yasab gunai bargi xazon,
Kulgali atfol bo'lub za'faron,
Ko'zlar etib evlari kunjin talosh,
Parda osib ul ev eshigida qosh.
Ko'z kirib ev kunjiga ranjur uchun,
Qoshlar anga xojib o'lub nur uchun.
A'mo uchun qilg'ali kasbi ziyo,
Birdur agar tufrog', agar to'tiyo.
Ko'zga chun o'chti basardin charog'.
Shishai aynakdur anga eski dog'.
Ikki bukulgan qaddu maddi aso,
Charxi nigun birla xati istivo.
Qolmay og'iz durjida durri samin,
Tishlari "sin", lek kashish birla sin.
Og'iz o'lub durj, vale donasiz,
Tishlar o'lub "sin", vale dandonasiz,
Ham tishi tasbihida bir dona yo'q,
Ham og'iz'eshigida dandona yo'q.
Orqa xati uzra bo'g'unlar anga,
Rishta zanax uzra tugunlar anga.
Oq tuki a'zo aro yuz soridin,
Yod berib borchka kafan toridin.
Boshi quyi margni qilmoqqa yod,
Qaddi nigun qilmoq uchun xayrbod.

Bir necha kun ham bu sifat jon chekib,
Qon yutubu nolai xirmon chekib.
Toki ajal qosidi farmon chog'i,
Tindurubon ko'nglini andin dog'i,
Oxki, bu bazmg'a har kim yetib,
Navbat ila bu qadah oshom etib.
Ulki ichib bu qadahi talxfom,
Mast adam ko'yiga aylab xirom.
Mast xirom aylab o'zin bilmayin,
Bo'rg'onidin so'ng xabari kelmayin.
Elni bu may ayladi bir-bir adam.
Navbat erur bizga dog'i dam-badam.
Oxki, umr o'tti jaxolat bila,
Qoldim o'lum vaqti xijolat bila,
Umr kuni uyquda qoldim tamom,
Emdiki uyg'ondim, o'lub erdi shom.
Andaki qilmoq kerak ish, qilmadim,
Ish qila olmas kunini bilmadim.
Bordi tiriklik chog'i budu nabud,
O'zni ham o'ltursam emas emdi sud.
Ish qilur ayyornida gumrax bo'lub,
Ish chu ilikdin borib ogah bo'lub.
Vaqt kamu yo'l uzunu may achig',
Asru qatig' xol yetibdur qotig'.
Bo'lmasa gar baxshishi rahmatfizoy,
Voy, mening xolima, ming qatla voy!
Umr kunin qismat etibtur qazo,
Har chog'i bir ishga qilur iqtizo.
O'ng'acha g'aflat bila pobastliq,
Jahl yigirmigachau mastliq.
O'ttuzu qirq ichra erur ayshu kom,
Vahki, manga ul dog'i erdi harom.
Qilmadi ellikda taraqqiy kishi,
Oltmishu borchu tanazzul ishi.
Etmish aro vojib erur turmog'ing,
Sakson aro farzdur o'lturmog'ing.
To'qson agar bo'ldi yiqilmoq kerak,
Yuz aro jon tarkini qilmoq kerak.
Umri tabiiy kishiga bo'lsa kom,
Istar o'lub, har sori qilg'ay xirom.
Umri tabiiy dema, gar umri Nux,
Bor esa, tavfiqdin o'lmay futux.
Yaxshiroq ul umrdin o'lmoq yiroq,
Umr nekim, andin o'lum yaxshiroq.
Umr erur taqvoyu toat uchun,
Tengri buyurg'ong'a itoat uchun,
Toatu taqvo nechakim xushdurur,
Lek yigitlik chog'i dilkash durur.
Xush ko'runur qilsa yigit ayshu noz,
Ko'r ne ko'rungay agar etsa namoz.
Xoki palak aylasa qad xam anga,
Oni ruku' etsa musallam anga,
Kimki yigitlikda sarafrozdur,
Buki boshin yerga qo'yar ozdur.
Qoriki za'f ayladi boshin nigun,
Tuz qila olmas ilik aylab sutun.
Boshki tushar yer uza beixtiyor,
Sajda qilurda anga ne ixtiyor.
Qoriki qaddig'a xam o'ldi vuqu',
Ish qila olg'aymu ekin juz ruku'.
Toat ani bilki qilur navjuvon.
Qilmasa netgay qoriyi notavon.
Lek bu vobastai tavfiq erur,
Kimgaki sarrishtai taxqiq erur.

LV

Imomi ma'sum Zaynul-obidinning sag'irai ma'sumasining kabirushshon kalomi, agarchi ul sag'iradin ma'sum erdi

Ulki falakka surub erdi kumayt,
Mash'alai anjumani ahli bayt,
Xatmi nubuvvatqa bo'lub nur'i ayn,
Sham'i valoyat Ali bin Husayn.
Baski ibodotidin arbobi din,
Otini aytib Zaynul-obidin,
Bir kuni bir tiflin olib qoshig'a,
Mehr iligin surtar edi boshig'a.
O'ylaki qonuni ubuvvat bo'lur,
Tifl son elga muhabbat bo'lur.
Zohir o'lub tavrda osori mehr,
Aylar edi har nafas izhori mehr.
Bor edi bir nodira farzand anga,
Jonu ko'ngul rishtasi payvand anga,
Pardai ismat aro raxshon quyosh,
Umri zamonidin o'tub olti yosh,
Ko'rdi otasinki, sevar yoshini,
Yosh to'kubon qildi girih qoshini.
Chehra uza yoshini ko'rgach imom,
Istadi qoshig'a qilib extirom,
Qildi tasavvur yuzida ashkdin,
Kim magar ul yig'lar edi rashkdin.
Shafqat ila mehr qilib oshkor,
Dedikim, ul tifl durur shirxor,
Jandarai maxd aro ojiz tani,
Rahm etibon mehr ila sevdum ani.
Mehri aning gar bu sifat fosh edi,
Ushbu jihatdin edikim, yosh edi.
Senki ichim o'rtadi mehring tafi,
Chunki ulug'roqsen erur muxtafi.
Bo'ldi chu zohir sanga ma'zur tut,
G'ayrat ila rashk tariqin unut.
Bu so'z ila ko'proq o'lub dardnok.
Aytти daryo qoshida durri pok.
Kim: "Bu jihatdin emas erdi g'amim
Bal, yana bir g'amdin edi motamim.
Bir kun eshittimki takallum aro,
Borur edi og'zinga bu mojarо,
Kim manga mahbub Haq o'ldiyu bas,
G'ayr sori maylg'a qilmon havas.
G'ayrini ko'rdumki sevarsen bu dam,
Qildi ichimni mutag'ayyir bu g'am.
G'ayr ila chun bo'ldi aning shirkati,
Jonima o't soldi aning g'ayrati.
Sajda nechuk bo'lg'ay aning boshig'a,
Kim topinur Haq bila but qoshig'a!
Bo'lsa Samad birla sanam jilvasoz,
Qiblada bo'lg'aymu ravo ul namoz".
Chun bu takallumni eshitti tamom,
Zabt qila olmadi ashkin imom.
Yig'ladi Haq shukrini vojib bilib,
O'pti boshin xayr duosi qilib,
Tiflg'a Haqdin chu hidoyat durur,
Harne qilur taqvoyu toat durur.
Qo'ydi yigitlikta Navoiy sujud,
Chun qaridi emdi nadomat ne sud.
Soqiy, o'shul mayki xarob aylagay,
Shayxni kayfiyati shob aylagay,
Tutki, bo'lubmen xarafu notavon,
Ayla meni toat uchun navjavon.

LVI - O'n Sakkizinchi Maqolat

Falak g'amxonasidakim, maoli parokanda a lam durur takalluf bila masrur bo'lmoq vajahon vayronasidakim, omoli xam ul raqam durur ko'ngul uyin ma'mur tutmoq va har nafaskim hayot gulshanidin nasim durur, qadrin bilmak. Va har damkim umr gulidin shamimdurur shukrin qilmoq va to badanda xaq amri itoatig'a quvvat bor, toatini mug'tanam ko'rmoq va to ashob visoli mumkindur, iliktin bermay, o'zni hurram tutmoq

Dahrki hush ahlig'a zindon erur,
Bo'lg'on anga shefta nodon erur.
Tab'ni bandig'a xamul aylama,
Aqlni chohida malul aylama.
Kim sani chun doirai dahrband,
Oxir yetar tufrog' aro shahrband,
Bas nedur ul g'amdin o'lub dardnok,
O'zni o'lumdin burun yetmak halok?
O'lmak uchun muncha nedur motaming,
Tutqusi motam sanga xolu a'ming.
Boisa g'aming joninga solma alam.
Bir g'am erur bas, yemagil ikki g'am.
Ranjing uchun jisinga solma shikanj,
Aylama bir ranjingni ikki ranj.
Dog' ko'rub ko'ksunga ista farog',
Qo'yma malolat bila dog' uzra dog'.
Necha jafo yetsa falakdin unut.
Har nechakim, kulli erur sahl tut.
Ishga necha sa'bliq imkon erur,
Kim ani oson tutar, oson erur.
Gar vataning Shorn durur, gar Hari.
Shomu Hiri fikrga qilmas gari.
Shod ani bil dahrda kim g'am emas,
Dahr ishi chun g'am yegali arzimaz.
Chunki jahon bog'i vafosiz durur,
Umr guli anda baqosiz durur.
Bog'ki, vardig'a baqo bo'lmag'ay,
Vardki bog'ig'a vafo bo'lmag'ay.
Tutqali orom ne loyiq bu bog',
Ul gul ila qayda muattar dimog'.
Umrki xorij durur o'tgan ishi,
Har neki o'tti anga yetmas kishi.
Kelmaganidin dog'i oqil demas,
Ne desun ul ishniki, ma'lum emas.
Tongla bila chun tuna kundur adam,
Bilki sanga qoldi bu kun, bal bu dam.
Moziyu mustaqbalinga bo'yla hol,
Holinga ham necha xayoli mahol.
Holki bo'ldi sanga bir onu bas.
Anda ne g'amginlik yetarsen havas.
Kelmaganu ketganing yermas hisob,
Holinga rahm aylavu chekma azob.
Qaysi nafas ayshg'a topsang mahal,
Angla g'animatki, erur bebadal.
Har nafasing javhari erur nafis,
Kim sanga ul bir nafas erur anis.
Javharini o'yla garonmoya bil,
Kim anga kun la'lini hamsoya bil.
Lek quyosh javharidin bu sharif,
Lutf ichida ul munga bo'lmay harif.
Jirmini oning ko'rub ahli jahon.
Ko'zga latofat muni aylab nihon.
Oning o'lub kelmagu ketmak ishi,
Buki o'tub gardiga yetmay kishi.
Kuydurub ul yelni aningdekki xas,
El o'lubon bo'lmasa bu bir nafas.
Dema nafas, javhari zot ushbudur,
Javhari yo'q, obi hayot ushbudur.
Bo'ldi aning birla tirik borchazot.
Ko'rma ajab gar desam obi hayot.
Balki ulus bo'lsa aning ogahi,
Ushbu nafasdur dami Ruhullahi.
Andin agar ruh topar yerdi tan,
Ushbu nafas birla tirikdur badan.
Garchi ul anfosi Masiho durur,
Martaba andin munga a'lo durur.
Onsiz erur ruh bila borchazot,

Munsiz emas kimsaga mumkin hayot.
Bas muni anfosi muqaddas degil,
Balki muqaddas dema, aqdas degil.
Bo'yla g'animat sangadur hamnafas,
Onsiz emasdur sanga bir dam nafas.
Ondin o'lub sayru saboting sening,
Sayru saboting ne, hayoting sening.
Sen ani ranju g'am ila o'tkarib,
Yuz alamu motam ila o'tkarib;
Berib anga g'aflat ila xorliq,
Hashv takallum bila murdorliq.
Fosid yetib harza maqolot ila.
Zoyi' yetib fikri maholot ila.
Bo'lma yana bo'yla muaddi anga,
Aylama bu zulmu taaddi anga.
Haq sanga lutf ayladi ul turfa hol,
Andin uyol, yo'q esa Haqdin uyol.
Kel, qo'yubon jahl xiradmand bo'l.
Bir nafasi mustamii pand bo'l.
Ko'r sanga Haqdin ne karamlar durur,
Ne qadar yehsonu niamlar durur.
Buki seni Xoliqi kavnu fasod,
Qilmadi hayvonu nabotu jamod.
Lutf bila ayladi inson seni,
Din yo'lida qildi musulmon seni.
Berdi ko'rar ko'zu yeshitur qulog',
Aytur til, atrni anglar dimog'.
Andoq ilik dog'iki, tutg'ay taom.
Andoq ayoq dog'iki, qilg'ay xirom.
Yuz ne'mat qilmoq uchun shurbu akl,
Har birisiga yana bir ta'mu shakl.
Mujmal ila o'tdi qalam yodidin,
Ojiz uchun sharh ila ti'dodidin.
Qildi karam oncha mulavvan libos,
Kim adadin aql yeta olmas qiyos,
Markablar qullavu homunnavard,
Vahm samandi kibi gardunnavard.
Bog'lari ul nav'ki xuldi barin,
Suvlari ul tavrki moi main.
Jilva bila har buti siminbari,
Ko'rguzub ul ravzada huru pari.
Qasr bo'lub charxdin a'lo anga,
Suvu yig'och kavsaru tubo anga.
Simu diram naqdi adaddin fuzun.
Dur bila gavhar dog'i haddin fuzun.
Bu bad in'omu ato bir taraf,
Javhari aql o'ldi yano bir taraf,
Kim bu sifat gavhari raxshandani,
Qaysi guhar, durri duraxshandani
Durji vujudingga nihon aylabon,
Durjni ul naqd ila kon aylabon.
Borcha jahondin qilib ashraf seni,
Ayladi rozig'a musharraf seni.
Topshurubon durri amonat sanga,
Qildi karam toji karomat sanga.
Muncha niam berdiyu qildi raqam,
Muniki: "Bishshukri tadumun-niam".
Har neki xoni niam ochib durur,
Shukri banning sanga vojib durur.
Shukriki oning hadu poyoni yo'q,
Kimsa ado aylamak imkoni yo'q.
Borchani qo'yduq muni-o'q aytu bas,
Kim bu nafaskim, sangadur hamnafas,
Kirmagi bir ne'mat erur mug'tanam,
O'ylaki kirmakligi chiqmog'i ham.
Biri erur quti hayoting sening.
Yana biri quvvati zoting sening.
Bu ikki ne'matki namudordur,

Har biriga shukr yeri bordur.
Mumkin emas jon agar yetsang fido,
Ikki nafas shukrini qilmoq ado.
Anglay olursen hakam yetsang tamiz,
Kim Haq yetibdur nafasingni aziz.
Haq chu aziz ayladi, xor aylama,
G'ayri aning shukrig'a yor aylama.
Jon bila sen to nafas imkoni bor,
Qadrini bilgilki, nafascha ne bor.
Har nafasing holidin ogoh bo'l,
Balki anga hush ila hamroh bo'l.
Boshtin- ayog'ig'acha qil sarfi Haq,
Tengri sanga yor, o'qusangbu sabaq.
G'aflat agar bo'lsa bu ishdin dame,
Kim yo'q aningdek kishiga motame.
O'zni qilib g'ofilu oshuftaxol,
Har negakim, aylagasen ishtig'ol.
Garchi anga manfaati bo'lmasun.
Jaxd etkim, ma'siyati bo'lmasun.
Yaxshilik ar aylamasang ish chog'i,
Aylamagil bori yomonliq dog'i.
Bo'lmasa taryok ila joningg'a bahr.
Solmag'il achchig' bila jomingg'a zaxr.
Anda qayu amrki dilkash durur.
Borchadin axbob yuzi xush durur.
Asra o'zungni birov ozoridin,
Kimsaga ozurdaliq izhoridin!
Elni o'zung jonibidin emin et,
O'zni tarab maskanida sokin et.
Qilma ulus irzu iyolig'a qasd,
Aylama el joniya molig'a qasd.
Bir nafase qayg'udin ozod bo'l,
Yoru musohiblar ila shod bo'l.
Bog' aro ko'rsang guli navxosta-,
Borcha uchun suhbat et orosta.
Charla muroot ila ashobni,
Inda takalluf bila axbobni.
Jonni alar maqdamidin gulshan et.
Ko'zni alar chehrasidin ravshan et.
Bazl tariqini shior aylagil,
Har neki boringni nisor aylagil.
Joning agar kom esa ixvoninga,
Sarf etu qo'y minnatini joninga.
Jonni bu jam'iyat ila shod qil,
So'nggi parishonlig'idin yod qil.
Bu ish uchun chekti sipehri barin,
Har yangi oy hay'atidin tig'i kin.
Kim iki hamdamni qarin anglasa,
Vasl evida ayshguzin anglasa.
Qat' etib ul naxli barumandni,
Kesgay o'shul rishtai payvandni.
Birini xijron tarafi boshlag'ay,
Birini rurqat tarafi toshlag'ay.
Charx ishi chun bu emish oqibat,
Aylar emish so'ngra bu ish oqibat.
Bas gul ila savsani ozod ham,
Norvanu sarv ila shamshod ham.
Kim bu chaman ichra xiromon erur,
Borchasi bir-biriga mehmon erur.
Har kishikim, bor esa yore anga,
Har kishikim, yor esa bore anga.
Kom bila vaslini aylab havas,
Topsa bu komig'a dame dastras.
Bo'yniga qonim meni yod etmasa,
Ruxum o'shul yod ila shod etmasa,
Bo'ldi esa vasl aro kome anga,
Istasa filjumla davome anga,
Haqqa tilin shukrguzor aylasun,

Shukr tariqini shior aylasun.

Shoyad o'shul shukr ila bir necha dam,

Urg'ay o'shul vasl aro bir necha dam.

Komini qilsun Haq aning bardavom,

Jonig'a bersun bu davom ichra kom.

LVII

Chin marg'zorining mushkin g'izolining shershikorlig'i va majruh aydlarining aning domig'a giriftorlig'i va sher panjasidin alaming ajal tufrog'ig'a hamvorlig'i

Bor edi Chin mulkida bir nozanin,

Ojiz aning naqshida naqqoshi Chin.

Orazi gulzori Xo'tandin misol.

Ko'zi bu gulzor aro mushkin g'izol.

Surati Chin chehrai anvar anga,

Mushki Xo'tan zulfi muanbar anga.

G'amzai bebokig'a jonlar asir,

Balki Xito mulkida xonlar asir.

Ching'a xatar g'amzasi tarroridia.

Ding'a xalal turrasi zunnoridin.

Ahli jahon husnining oluftasi,

Shohi zamon zulfining oshuftasi.

Bir nafase urmayin onsiz nafas,

Mumkin emas kimsaga jonsiz nafas

Gulrux etar erdi chu maydonga azm,

Qilmoq uchun go'y ila chavgong'a azm.

Hamrax o'la olmas uchun xon anga,

Qo'shmish edi necha nigahbon anga,

Kim kishi oning tarafi solsa ko'z,

Yoxud aning jonibidin desa so'z.

Arz qilib jurmini navvobi xos,

Hukm tariqi bila topqay qisos.

Kun emas erdiki, necha dardnok,

Bo'lmas edi ushbu balodin xalok.

Bir kun aning ishvasidin oshiqe

Ishqu muhabbat yo'lida sodiqe.

Yillar aning xasratidin qon yutub,

Qon ne bo'lur, sog'ari xijron yutub.

Xas kibi bir go'sha aro erdi past.

Kim boshig'a sekretibon yetti mast.

Boda chu kuchluk edi, oshiq - zaif.

Chust yiqildi bo'la olmay harif.

Chektilar ul xayli muakkal ani.

Xon qoshig'a nechani, avval ani.

Ko'rdi chu xon necha asiri t'aab.

Hukmi siyosat bila qildi g'azab.

Kim: "Borisin yer bila hamvor eting,

Doy aro o'lturtungu devor eting.

Yuzlari bolchig'din o'lub toshqori,

Xalq ko'rub ibrat ila har son.

El dog'i ul qahrdin olg'ay hisob,

O'lg'ay alar dog'i chekib ko'p azob".

Ahli jafo amrni chun bildilar,

Harneki xukm etti, ravon qildilar.

Tog' aro yoshundi chu zarrin g'izol,

Mushki Xo'tan sochti nasimi shamol.

Xonga magar dasht son erdi bazm.

Otlanibon shahr to'shi qildi azm.

May boshida, ishq o'ti xud jonida,

Shahrning oshubi dog'i yonida.

Keldi yo'l ul yergakim ul doy edi,

Har son yuz nola bila voy edi.

Anglag'ach ul ishni shahi kinavar,

Elni qo'yub, ayladi ul yon guzar,

Tokim alardinki, qazo qildi rust,

Bo'lg'usidur ishq tariqida chust.

Doy aro bir xaylni ko'rdi asir,

Har bin o'z holig'a tortib nafir;
Borcha nadomat bila afg'on chekib,
Emdiki afg'on tunganib, jon chekib.
G'ayri hamul oshiqi ozodavash,
Kim bo'lubon ishq balosig'a xush,
Za'fu sarig' yuz bila xoli yomon,
O'ylaki devor orasida somon.
Tengriga har lahza sano aylabon,
Shukr tariqini ado aylabon.
Kim, bu nafaskim chiqadur jon manga,
Yor g'ami aylamish oson manga.
Umrig'a qolganda ikki-uch nafas,
Zikr etibon yor hadisiyu bas.
Tilida yor erdiyu so'zida yor,
Og'zida yor erdiyu, ko'zida yor.
Ko'rgach ani xokimi bedodgar,
Ko'ngliga ul ishq o'ti qildi asar.
Mahlakadin oni xalos ayladi,
Yor harimi aro xos ayladi.
Ishq balosi aro shukr etti ul,
Ko'r ne biyik martabag'a yetti ul.
Asra, Navoiy, bu nafas mug'tanam,
Lek degil har nafase shukr ham.
Soqiy, o'lubmen mayi rangin uchun,
May demakim, bir sanami Chin uchun;
Chini ayog'lar bila mast et meni,
Chin elidek bodaparast et meni.

LVIII - O'n To'qquzunchi Maqolat

Xurosonning adimul-misl kishvari bayonidakim, "Irama zotil-imodillati lam yuxlaq misluxo fil-bilod" karimasi oyatidur aning sha'nida. Bataxisi Hirot dorus-saltanasining amnobodi tavsifidakim, "Va man daxalaxu kona ominan" mazmuni hadisi durur, aning ta'rifida Va garchi hadiqae erdi, ammo qurub erdi va lekin shox jo'ybori adli ani rashki xuldi barin qildi va agarchi ma'mura erdi, ammo buzulub erdi va lekin shahanshox exsoni me'moridin g'ayrati nigorxonai Chin bo'ldi

Xoliqi ashyoki, jahon ayladi,
Charxni paydovu nihon ayladi.
Etti falakniki, qilib mustadir,
Har biri bir sham' ila bo'ldi munir.
Oltisi gar sham'i duraxshandadur,
Lek bin mash'ali raxshandadur.
Uch quyi, uch yuqori qildi shitob,
Mash'ala to'rtunch uy aro soldi tob
Sham' qayu sham'ki, fikral luni,
Har biri bir mash'alaning uchquni.
Mash'ala yo'qkim, duri tobon degil,
Dur demagil, mehri duraxshon degil.
Ko'k yeti iqlimida sulton ham ul,
Balki alar borcha tanu jon ham ul.
Chun solib o'rtanchi falak uzra nur,
Ravshan etib nukta "Xayrul-umur".
O'ylaki kavkab yeti taqsim erur,
Bilki jahon ham yeti iqlim erur.
Har birisiga biridin taqviyat,
Har biri birdan topibon tarbiyat.
Mehr chu ul oltig'a foyiq durur,
Andag'i iqlim anga loyiq durur.
Ko'zga kavokib bo'la olg'aymu fosh,
Andaki fosh aylasa nurin quyosh.
To'rtunchi charxki ma'vosidur,
Ham o'shul iqlim murabbosidur.
Yerda bu iqlim erur dilpazir,
Ko'kta quyosh toramidek benazir.
Bo'ldi chu mavzu' masohat fani,
Dedilar iqlimi chaxorum ani.
Ziynat aro ravzai rizvondur ul,
Ravzani qo'y, mulki Xurosondur ul.
Sohati to'rtunchi falakdin vasi',

Rutbasi yettinchi samodin rafi'.
Xittasida shahr adaddin fuzun,
Har birining ziynati haddin fuzun.
Shahrlari lutf ila xuldi barin,
Xo'blar ul xuld ichida xuri iyn.
Tog'lari ollinda falak soda dasht,
Borchag'a ko'k quillasidin sarguzasht.
Har birining javfida yuz turfa kon,
Konin etib turfa javohir makon.
Chashmasidin bo'lmadi zohir suyi,
Kondin oqib, balki javohir suyi.
Dashtlari satx ila oyina rang,
Sabza ul oyinag'a har sori zang.
Sabzasidin gulshani minog'a rashk,
Tufrog'idin anbari sorog'a rashk.
Etti falak naqdig'a ganjina ul,
Etti aqolim tanu siyna - ul.
Anga jahon ko'ksi kelibdur sifot,
Anda ko'ngul xittai poki Hirot.
Kimki ko'ngul vasfida burxon dedi,
Oni badan mulkiga sulton dedi.
Muni ham ulkim o'zin ogoh der,
Borcha jahon kishvarig'a shoh der.
Ne ajab o'lsa ko'ngul o'rnig'a shoh,
Chunki erur shoh yen qalbgoh.
Bo'ldi ko'ngul o'rnida bo'lmoq ishi,
Kim ko'ngul andin uza olmas kishi.
Xo'b esa ne ayb ko'ngullarga ul,
Bir-biridin keldi ko'ngullarga yo'l.
Ziynati andoqki, badan paykari,
Vus'ati andoqki, ko'ngul kishvari.
Aytma kishvar, deki bog'i Eram,
Dema Eram, aytki Baytul-haram.
Davراسi ul nav'ki payki xayol,
Yuz yil aning davrini kezmak mahol.
Charxi nigun satxini xanjar etib,
Muxrai xurshed ila hamvor etib.
Tufrog'ini mushksirisht aylabon,
Hay'atini rashki bixisht aylabon.
Qo'rg'onining paykari andoq xasin,
Kim uyotib qal'ai charxi barin.
Davrida har burjig'a andoq uruj,
Kim qolibon ostida "Zotil-buruj".
Arki biyikrak to'quz aflokdin,
O'ylaki gardun kurai xokdin.
Kungurida mehr kibi toblar,
Borcha malak xaylig'a mehroblar.
Lavxasi ziynai bila koshinavaru,
Koshi anga yuz falaki lojuvard.
Pili falak kirgucha darvozasi,
Toqi samo toqining andozasi.
Yer tubiga xandaqi andoq kirib,
Kim ani yer muxrasidin oyirib.
Qal'asida xisn falakdek ulu,
Shahrida anjum sipahidek g'ulu.
To'rt taraf jadvali bozor anga.
Kirgan ulus borcha xaridor anga.
Harne xaridor gumon aylabon,
Sotg'uchi yuz oncha ayon aylabon.
Qiymati ajnos bila har do'kon.
Xoli etib xavsalai bahru kon.
Raxtki bazzoz terib rang-rang,
Atlasi aflok kibi tang-tang.
Huqqai gavhar bila har javhari,
Charx ila zohir qilibon axtare.
Kirsa chiqar yo'l topa olmay ko'ngul,
Sayrida savdoyi bo'lub aqli kul.
Masjidi Jomi' yana bir olame,

Toqi yana bir falaki a'zame.
Shahr jahon, anda bu ham bir jahon,
Ikki jahon bir-biri ichra nihon.
Charx uza zina aning minbari,
Poyasi ul yergachakim Mushtari.
Oy kecha qandili jahontob anga,
Qavsi quzax hay'ati mehrob anga.
Shahri aro bo'yla bino behisob,
Qal'asining toshida xud ne hisob.
Har necha ko'z tushgucha devorbast,
Barchada ma'murae elga nishast.
Topg'ali ta'yini mahallot bahr,
Ahli mahallot oyirib shahr-shahr.
Shahrlar otini mahallot etib,
Bo'ldi chu yuz shahr Hiri ot etib.
Alloh-Alloh, ne Hiri, bu Hiri.
Bir-biridin turfa aning har biri.
Ikki savobit falakidin nishon,
Ikki xiyoboni iki Kaxkashon.
Oncha xavoniy bori ma'mur anga,
Kim topa olmay kishi maqdur anga.
Har ulashur noni aning qursi mehr,
Olg'on ani soyili qadxam sipehr.
G'ulg'ulai zikr falakdin o'tub,
Qaysi falak, xayli malakdin o'tub.
Madrasalar har birisi arjumand,
Poyada ko'k madrasasidek baland.
Tarxda sun' ilgi muhandislari,
Ruhi qudus fayzi mudarrislari.
Foidag'a ahli chu ochib varaq,
Garchi Utorid esa aytib sabaq.
Toqlari rif atig'a yo'q hadi,
O'ylaki ko'k gunbadidek gunbadi.
Gunbadi koshisida kun aksi fosh,
O'ylaki ko'k gunbadi ichra quyosh.
Har son guldastasi andoq baland,
Kim etibon fikrida guldastaband.
Xayli malak qubbasining zoyiri,
O'ylaki sarv uzra chaman toyiri.
Qubba bo'lub Arshi muqaddas anga,
Bir qafasa charxi muqamas anga.
Hay'ati mahruti ila mustatil,
Arsh sutuni bo'luridin dalil.
Mili bila maxchasi tortib alam,
Zohir etib nukta Lavxu Qalam.
Mu'zini har tun quyi sham'in tutub,
Sham'i kavokibni falak yorutub.
Charx mururi bila ta'jilidin,
Mintaqa xatti sizilib milidin.
Har sori bir masjidi oliy asos,
Zinatini aql eta olmay qiyos.
Rif at anga charxi muallo kibi.
Charx dema, Masjidi Aqso kibi.
Foxta qandilida xilvatnishin,
Arshda ul nav'ki Ruxul-amin.
Jam' ichida taqviyu toat eli,
Balki malak xayli jamoat eli.
Besh navbat g'ulg'ulakim, yo'q hadi,
G'ulg'ula yo'q, dabdabai Ahmadi.
Bog'lari har bin jannat misol,
Ravzag'a har go'shasidin go'shmol.
G'ayri mukarrar bori sarmanzili,
Ayshu tarab manzili har manzili:
Borcha chamanlar gulu gulzorliq,
Har chamani yo'li girihkorliq.
Har girihida gulu gulshan dog'i,
Yo'qki musaddaski, musamman dog'i.
Gullarj nav'ini ne dey oncha gul,

Oncha xe gulkim, sanay olg'oncha gul.
Naxlini dehqonki barumand etib,
Shoxiga yuz mevani payvand etib.
Bir shajaru yuz gul ila shevasi,
Turfaki yuz nav bo'lub mevasi.
Saxnida yuz gul chiqorib bir yig'och,
Har gulining atri bbrib bir yig'och.
Qushlari yuz nav' xush ilxon bori,
Sabzau gul uzra xiromon bori.
Suv tarabangez chekib g'ulg'ula,
O'ylaki ishrat nafasi bulbula.
Ayshg'a targ'ib kelib ul nido,
Bog' dimog'in taratib ul sado.
Qasrlari borchra rafiu matin,
Kilk ushotib naqshida naqqoshi Chin.
Ziynat aro o'ylaki chini parand,
Naqshida naqqoshi qazo naqshband.
Toqig'a ko'k poyasidin nardbon,
Kunguri davrida Zuxal posbon.
Haddi janubisida bir turfa rud,
Rud nekim, lujjai charxi kabud.
Charx demaykim, yuzida har hubob,
Gunbadi firuzadin olmay hisob.
Haddi shimoliysi sori ikki naxr,
Ul ikidin xurramu serob shahr.
Ikkisida ta'mi zuloli hayot,
Ravzadag'i to'rtga andin uyot.
Xizr suyidek anga ravshan zulol,
Nutqi Masix onda nasimi shamol.
Xittasig'ao'yla muazzam savod,
Kim anga har go'sha bir a'zam savod.
Misru Samarqand ne monand anga,
Zimnida yuz Misru Samarqand anga,
Kim ani Haq asrasun ofotdin,
Emin etib borchra baliyotdin.
Mundoq emas erdiyu ermas shake,
Muncha nekim ermas edi daxyaki.
Muncha sharaf topti shah insofidin,
Ulki xirad lol erur avsofidin.
Xusravi g'ozi shahi ravshan ravon,
Adlig'a shogird Anushirvon.
Ayladi shogirdligin chun havas,
Yuz ishidin bildi bir ishniyu bas.
Adl tariqig'a qo'yub gomni,
Adl ila o'rganmadi islomni.
Yo'q buki yuz qoidai dilpazir,
Saltanat amrida bari noguzir.
Qoldiyu ul adl ila topti hayot,
Qo'ydi qiyomatg'a degin yaxshi ot.
Buki erur adlg'a andin baland,
Dindog'i yuz qoidai dilpisand.
Qolsatong ermas bani Odam aro, -
Oti yuz oncha bori olam aro.
To bani Odam ila olam erur,
Olam ichinda bani Odam erur,
Adl ila olam yuzin obod qil.
Xulq ila olam elini shod qil.
Hukmung aro olamu odam dog'i,
Yo'qki bu ikki yana olam dog'i.

LIX

Bahromning may mastlig'idin baxti ko'zi uyqu mayli qilib, mamlakati binosi ul seldin yiqilg'oni va mazlumlarni faryodidin uyg'onib tadorukin qilg'oni

Qo'ydi jahon mulkini chun Yazdi Jird,
Ayladi Bahrom tana'umni vird.
Bodai g'aflat ani mast ayladi,

Mast nekim, bodaparast ayladi.
Shah chu bo'lur boda ichib masti xob,
Mastlar-o'q mulkin etarlar xarob,
Xasta ko'ngul ovlomog' etmay havas,
Sheva anga dashtda ov erdi bas.
Boda ichib, qilg'uchilar sho'ru shar,
Ayladilar mulkini zeru zabar.
Ov aro bir kun oziqib begumon.
Bo'ldi birov chotmasig'a mehmon.
Chotma dema, hajr qaro shomi de,
Zulmu taab qushlarining domi de,
Oshiqlar ko'ngli uyidek yiqug'.
Tirlari har tarafidin chiqug'.
Zulm o'qi teshganlari ma'lum anga,
Bosh sig'urub bir necha mazlum anga.
Borcha yalang - hodisa torojidin,
Borcha nigun zulm iligi kojidin.
Bir quruq etmak bila suv kelturub,
Yov eyasi boshladi xizmat turub.
Shoh chu ahvolini qildi savol,
Dedi: "Budurkim ko'rasen borcha xol".
Shah dedi: "Bu foqau ajzu niyoz
Nedin erur, rost degil borcha roz?"
Dedi: "Burun yaxshi edi xolimiz,
Zulm xarob ayladi ahvolimiz.
Shoh ulus xolidin ogoh emas,
Juz mayu mutrib anga dilxoh emas.
Xayli ochibon tama' og'zini keng,
Ayladilar mulkni yer bila teng".
Shah ko'ziga o'truda koshonae,
Uchradiyu har evi vayronae.
Dedi: "Bu vayron ne edi burna chog'?"
Dedi: "Saroy erdiyu davrinda bog':
Eski daraxtu guli navxez anga,
Ikki tegirmon suyi korez anga.
Daxlu ziroat bila ul turfa naxr,
Mazraani kent qilib, balki shahr.
Qolmadi korez ishi qilmoqqa zo'r,
Charx anga ko'z tegurub, bo'ldi ko'r.
Chun qurudi suv, qurudi bog' ham,
Qolmadi gul, gul neki, yafrog' ham.
Yev suvamog'ning kuchi ham qolmadi,
Balki bu ish qilg'uchi ham qolmadi.
Bog'u saro borcha bo'lub yerga tuz,
Zulmu tama' bo'ldi, vale birga yuz.
Hodisa toroji yetib molg'a,
Qolduq o'kush ajz ila bu xolg'a".
Shah bilib ul pardada bu toru pud,
Jonig'a o't tushdiyu boshig'a dud.
G'am qilichi bag'rin etib chok-chok,
Yoqin edi g'ussadin o'lg'ay xalok.
G'aflati usruklugidin uyg'onib,
Joni xumor o'ti bila o'rtonib.
Sovudi ko'ngliga bori ayshu laxv,
Bildi erur harne qilur borcha saxv.
Zulm eliga fikri zavol ayladi,
Ko'nglida ko'p adl xayol ayladi.
Haq bila chun qildi bu niyat durust,
Kim tilabon mujda birov yetti chust.
Dediki, korezni aylab shikof,
Chiqdi suv hayvon suvidek poku sof.
Yev egasi tengrig'a aylab niyoz.
Dedi: "Hamonoki shahi ayshsoz,
Zulm qo'yub, adl durur niyati,
Kim bu asar ayladi xosiyati".
Shahg'a bu so'zdin dog'i tanbix o'lub,
Qildi g'ani ul kishi uzrin qo'lub.
Otlanibon mulkida dod ayladi,

Borcha g'amin xalqni shod ayladi.
Adl aning ko'ngliga qilg'ach guzar,
Kishvariga qildi hamul dam asar.
Xusravi G'oziki, emastur dame,
Kim yemagay, mulku raiyat g'ami.
Mulki ne tong, gar erur obod aning,
Xalqi ne hayrat, gar erur shod aning.
To abad o'lsun bori komi ravo,
Xasta Navoiyg'a ham andin navo.
Soqiy, olib kel qadahi dilpisand,
Tut manga, deb shoh duosin baland.
Jonki chekar zulm, dame shod etay,
Tan uyin ul suv bila obod etay.

LX - Yigirmanchi Maqolat

Ul maqsud adosidakim, agarchi bu latoyif majmuasi safinae durur, zaroyif tuxqfidin mashxun va bu zaroyif safinasi junge durur favoidi laolisi anda gunogun. Va lekin chun tab' daryosidin avval sohilg'a kelgan nafois durur va zixn shabistonidin avval jttvai zuxur qilg'on aroyis, bu jihatdin Sulton Badiuzzamon bahodir doma hayotuxu ayoqig'akim, saltanat bog'chasining avvalg'i vardi va xilofat chamanining burun qad chekkan sarvi nozparvardi durur, nisor qilildi va aqd izdivojig'a tortildikim, bu nasoyix ko'nglida qolg'ay va bu javohirni qulog'ig'a olg'ay

Olam aro harne xuvaydo durur,
Siri aning zimnida paydo durur.
Qayda zuhur aylasa mohiyati,
Muzmar erur zotida xosiyati.
Keldi quyosh xosiyati nuru tob,
Bo'ldi bulut nutfasi durri xushob.
Kong'a erur gavhari yakto xalaf,
Bahrg'a ham anbari sorb xalaf.
Bu xalaf insong'a ham inson erur,
Shahg'a shahu, xong'a dog'i xon erur.
Kon kibi ko'rgan shahi ozodani,
Ko'rdik aning gavhari shahzodani.
Garchi bu kon ichra duri shohvor,
Xayli erurkim, borisin kirdigor
Poya aro sohibi toj aylasun,
Mehrvashu charxduvoj aylasun.
Ulki vale gavhari yakto durur,
Borchasidin poyada a'lo durur.
Bilki erur moyai amnu amon,
Xusravi Jamqadr Badiuzzamon.
Zoti nazohatda maloik sifot,
Pok sifoti bila yo'q hech zot.
Zoti bashar, lek sifoti malak,
Balki sifoti bila zoti malak.
Maxzi latofatdin o'lub xilqati,
Xalqi jahon ahlig'a Haq rahmati.
Ey kelibon nutq ila vasfing mahol,
Notiqa vasfingda bo'lub gungu lol.
Ulcha sening xilmu viqoring durur,
Men kibi el midxati oring durur.
Mehrki el vasfidin o'tmish ishi,
Nurin aning ne o'ka olg'ay kishi.
Obi hayot elga demak jon berur,
Bu so'z anga bori ne ta'rif erur.
Oyni yorug', charxni demak baland
Tab'i baland elga emas dilpisand.
Madx ila chun mumkin emas midxating,
O'zga jihatdin qilayin xizmating.
Voqif erursenki, shahi komgor,
Kim anga ko'p mahfi erur oshkor.
Dahr nekim tongla xuvaydo qilur.
Roi bu kun fikr ila paydo qilur.
Tongla yo'q, indin bo'lur ish daftarin,
Bir-bir o'qubtur uzog'u kun barin.
G'ayb xayolotida yuz ming suvar,
Xotira ko'zqusidadur jilvagar.

Muncha kamolot ila xukm aylamish,
Kim neki ko'nglungga kelur yaxshi ish
Kelgilu ollimda sarosar degil,
Bo'lmasa masmu', mukarrar degil.
Shahg'a so'zumdin bor esa e'tibor,
Gar sanga ham pand desam yeri bor.
Bil munikim, umr vafosiz durur,
Davlat ila joh baqosiz durur
Tushdek erur dahrda nokomu kom,
Ko'z yumub ochquncha o'tubdur tamom.
Dahr binosini xarob anglag'il,
Ne ko'runur anda sarob anglag'il.
Jumla jahon foniya mutlaq durur,
Boqiyi mutlaq tilasang Haq durur.
Jism uyining tarxini solg'uchi ul,
Ruh anga berguchiyu olg'uchi ul.
Olam aro toki tirikdur kishi,
Haq bila bo'lmoq erur ansab ishi.
Bo'lmasa Haq yodidin ogohliq,
Bilki gadolikcha emas shohliq.
Bo'lsa gado Tengridin ogahlig'i,
Bordur anga ikki jahon shahlig'i.
Harneki bu safhada Tahrir erur,
Roqim anga xomai taqdir erur.
Ollinga kelsa tilamas ish base,
Haqdin erur, aylama nolish base.
Etsa zafar bilma ilik kuchidin,
Bil zafaru fathni berguchidin.
Shahlig'inga aylamagil e'tibor,
Haq g'azabu lutfig'a qil e'tibor.
Ko'rki ne bir lahzada bo'ldi qatil.
Tayri abobil ila "Ashobi fil".
Qildi adam manzili koshonasi,
Har birisin birgina qush donasi.
Yo ne sifat tortti Zaxxok ranj:
Tengri nasib etti Faridung'a ganj.
Qahridin ar sheri jayon ko'rdi bim,
Uzdi boshin uy suti ichgan yatim.
Xaylingakim, sendin emas jismu ruh,
Aql ila imon eshigidin futux.
Haqdin erur bu niami bul'ajab,
Rizqlarig'a seni qildi sabab.
Etti sababliqqa seni baxtiyor,
Qismat etarga sanga ne ixtiyor?
Mundoq ila bu necha nodon sanga,
Bo'lmasalar bandai farmon sanga.
O'ylaki qonuni rayosat durur,
Borchasiga bimi siyosat durur.
Sangaki Haq lutf etibon toju taxt,
Qildi karomat o'kush iqbolu baxt.
Hukmunga olamni zabun ayladi,
El qadin amringg'a nigun ayladi.
Muncha karam shukrini gar bilmasang,
Harneki amr etti ado qilmasang,
Zohir etib g'aflatu mag'ruriuq,
Aylamasang amrig'a ma'murluq.
Qahr yen bormu, yo yo'q degil.
Men ani deguncha, o'zung-o'q degil.
Etsa g'azab tund yeli netgasen,
Mulk aning mulki, qayon ketgasen?
Aylar esang fisq ila isyon anga.
Ayla agar bor esa pinxon anga.
Xalqdin ul ishda xijolat durur.
Xoliq agar ko'rsa ne xolat durur?
Ishdagi eldin sanga bor infiol,
Tengriga zohir esa, bo'lg'ay ne xol?
Istar esang maqsadi aslig'a yuz,
Jodai shar'i Muhammadni tuz.

Shahki, najot uyiga istar panoh,
Ushbu yo'l ul uyga erur shohroh.
Egri kelur xatti chiqarg'och qalam,
Satr yo'li jodasidin qadam.
Shar' tariqini shior aylagil,
Adl ila mulkunga mador aylagil.
Shohki ish adl ila bunyod etar,
Adl buzuq mulkni obod etar.
Kofiri odil ani obod etib,
Mo'mini zolim ani barbod etib.
Shahki, erur adl ila davron anga,
Bo'ldi sirot o'tmagi oson anga.
Kim yurmak ip uza kom ayladi,
Adli chu tuz bo'ldi xirom ayladi.
Koming uchun tuz bo'lu adl ayla ish,
O'qda agar adl yo'q, etmas ravish.
Adlki uch harf ila maqrun erur,
Har biriga o'zgacha mazmun erur:
"Ayn"i aning rriehre erur tobnok,
Zulm qaro shomini qilmoqqa pok.
"Dol"i dag'i davlatu din tojidur,
Din bila davlat eli muhtojidur.
Hurg'a gisu quyig'i "lom"i bil,
Izzu sharaf qushlarinirtg domi bil.
Tojni kiy, mehr ila ko'zni yorut,
So'ngg'i matin xablani ilgingga tut.
Har necha mazlum so'zi topsa tul,
Tuli hayot istasang, o'lma malul.
Zulm o'tidin qilsa fig'on dodxoh,
Soyai adling aro bergil panoh.
Qo'ymag'il ul soyada qayg'u anga,
Sham' tubin qilma qarong'u anga.
Emdiki, mazlum so'zi chiqti tuz,
Zolim agar nafsing erur, ko'rma yuz,
Nafskim, ul ayshi mudom istagay,
Sanga gunax, o'ziga kom istagay.
Gani uza istarki, yilon topsa bahr,
Andin emas bahra, vale g'ayri zaxr.
Chekma aning komini istab azob,
Tavba bila qilg'il anga extisob.
Necha ulug' ersa gunax xirmanini,
Elga berur ohi nadomat ani.
Jurm o'tikim, shu'lasi payvast erur,
Uzr sirishki suyidin past erur.
Lutfu karam garchi erur dilpazir,
Qahru siyosat ham erur noguzir.
Har kishi olam elida xo'b emas,
Har kishining har ishi marg'ub emas.
Yaxshi-yomonga chu teng o'ldi karam,
Bo'ldi yomong'a ko'pu yaxshig'a kam.
Lutf nasimin tarabangez qil,
Tig'i siyosatni dog'i tez qil.
Necha marazg'a gar erur sud qand,
Nechaga ham zaxr erur sudmand.
Maddakim, bermasa marham kushod,
Nishtar-o'q aylar anga daf i fasod.
Bormoq uchi birla chu chiqmas tikan,
Igna bila qutulur andin badan.
Bo'lsa kerak fikr ila shohi zamon,
Yaxshig'a yaxshiyu yomong'a yomon.
Ikkisidin bir kibi olsa hisob,
Mamlakati ichra tushar inqilob.
Kimsani bot aylamagil arjumand,
Ham yana oz ish ila qilma najand.
Mil uza chiqmoq angakim voyadur,
Chiqmaqu tushmaklik uchun poyadur.
Poyadin ortuq kishi ursa qadam,
Bimi yiqilmoqduru ranju alam.

Tifl xijo bilmay o'qur chun savod,
Qil o'qurin zeru-zabar e'tiqod.
Kimniki, inson desang, inson emas,
Shaklda bir, fe'lda yakson emas.
Naxlsifat sham' ila muz shushasi,
Munung o't, oning suv erur xo'shasi.
Kimniki, aylay der esang mahraming,
Ko'p sinamay aylamagil hamdaming,
G'aflat aro xush ko'rubon xush dema,
Voqif o'lub so'ngra pushaymon yema.
Tushta ne xureki parison erur,
Uyg'og' etar fahmki, shayton erur.
Oz ish uchun tund itob aylama,
Qatlu siyosatda shitob aylama.
Bok yo'q, ar kechrak o'lur qatl ishi,
O'lsa, so'zung birla tirilmas kishi
Suvda hubob o'lsa damingdin xarob,
Mumkin erurmu yasamog'liq hubob?
Yaxshi emas afV siyosat chog'i,
Lek kerak ishda farosat dog'i.
Garchi guvoh ayladi sobit gunoh,
Ozmu o'tar shar'da yolg'on guvoh?
Har kishiningkim, so'zi yolg'on esa,
Aylama bovar, nechakim chin desa,
Qasd ila yolg'on demadi rostgo'y,
Chin demadi sa'y ila kazzobxo'y.
Tun bila to subh muvofiq durur,
Avvali kozib, so'ngg'i sodiq durur.
Tutma tuzub kinu adovat fani,
O'zga kishi jurmi bila o'zgani.
Roi esang tut bu nafas yaxshi pos,
Har qo'yni o'z ayog'i birla os.
Royinga har amriki, keldi savob
Mashvarasiz etma qilurg'a shitob.
Zavq esa tab'ingg'a salohi bila,
El so'zi zimnida fasodin tila.
Aylama o'z rayingga ko'p e'tiqod,
Mu'tamad el rayidin ista kushod.
Shahki, ra'yini ko'p etti pisand,
Ra'y ko'rar el tiliga soldi band.
Garchi tavakkulsiz erur azm sust,
Mashvarasiz qilma tavakkul durust.
Bo'lma malul o'lsa kengashda talosh,
Asru uzun dog'i kerakmas kengosh.
Aylar ishingga chu bo'lur dastras,
Vaqtidin o'tkarma oni bir nafas.
Gulga sahar vaqti berur jilva bog',
Kechga yetushsa terar o'g'lon-ushog'.
O'z ishingga har necha ko'p bo'lsa mayl,
Tengri ishiga ani qilg'il tufayl.
Nosixi sodiqki, erur beg'araz,
Bil anga olamda topilmas evaz,
Qilsa g'alat rifq ila qilg'il davo,
Tengrigadurkim, g'alat yermas ravo.
Ish kuni qo'yg'onda aduv sori yuz,
To'ra bila burna yasolingni tuz.
Hamla ketur razmda taqsirsiz,
Bilki kishi o'lmadi taqdirsiz.
Shomi ajal uyida yotmas kishi,
Umr kuni go'rga botmas kishi.
Ikki qadam yong'ucha yetgach alam,
Sa'y qilu ilgari qo'y bir qadam.
Nechaki Haq lutfidin o'ldi zafar,
Say'ni ham bil sababi mu'tabar.
O'yla maosh aylaki, cheksang sipoh,
Xalq duosi sanga bo'lg'ay panoh.
Jahd yetkim, urmasun o'lg'och nabard,
Oh yeli ko'zungga nogoh gard.

Qilmadi ming dushmani kinxoh o'qi
Ul yarakim, ayladi bir oh o'qi.
G'olib esang razmda begonag'a.
Qatlg'a sa'y etma bu shukronag'a.
Harneki bu nomada mastur erur
Borchag'a shoh ishlari dastur erur.
Ishda agar shahg'a shabih o'lg'asen,
"Al-valadu sirru abih" o'lg'asen.
Ko'rmagasen yo'l aro ranju nadam.
Har qadame o'rniga qo'ysang qadam.
Zoda murid otani pir bil,
Har ishida hukmig'a ta'sir bil.
Bo'lma bu pir ollida taqsirliq,
Istar esang davlat ila pirliq.
LXI

Xoja Muhammad Porsodin haj ahli duo istid'o qilmoq va o'g'li Xoja Abu Nasr aning istid'osi bila duo qilmoq

Haq yo'lida xojai qudsiy janob,
Roqimi "Qudsiya"u "Fasl ul-xitob".
Na'li izi gunbadi davvorso,
Ulki laqab keldi anga Porso.
Garchi o'zi nodirai asr edi,
O'g'li aning Xoja Abu Nasr edi.
Faqrda ul bir shahi ozodaxo',
Ul shahi ozodau shahzoda - bu.
Xojag'a chun Makka sori bo'ldi azm,
Xoja Abu Nasr dog'i bo'ldi jazm.
Aylab ato soliki atvorliq,
O'g'li qilib mahrami asrorliq.
Ulki qo'yub bodiyada-har qadam,
Bu ham yetib po'ya qadam bar qadam.
Chun necha kun bodiya qat' yettilar,
Manzili maqsadlarig'a yettilar.
Xalq haj arkonini aylab tamom,
Topibon ul tavr ila oliy maqom.
Yaxshi-yomon murshidu solik dog'i,
Yo'q kishi o'rnig'a maloik dog'i.
Istadilar foniya boqiy janob,
Har tilagi Haq qoshida mustajob.
Xalq niyozini ado qilg'oli,
Borcha xaloyiqni duo qilg'oli,
Muncha ulus ichraki ko'z tiktilar,
Xoja sori borcha raqam chektilar.
Chunki bu ish Xojag'a topti vuqu',
Xoja Abu Nasrg'a qildi ruju'.
Ayttikim, ul manga foyiq durur,
Bo'yla baland ish anga loyiq durur.
Kimsaki yo'q rahbari bu yo'l aro,
Mumkin erur ozmog'i har qo'l aro.
Yo'q edi bu yo'lda manga rahnamoy,
Tengri meni qildi anga rahnamoy.
Bo'ldi mening ishim anga parvarish,
Parvarishimdin anga ish qilmoq ish.
Yo'l itari meni haroson qilib,
Yo'lni harosim oson qilib.
Menda xavotirdin o'lub yuz futur,
Anda suluk ichra shuhudu huzur.
O'zum uchun, oning uchun menda g'am,
Ul gum yetib Haqda o'zin, meni ham.
Bo'yla debon qildi ishorat anga,
Uzrg'a ne haddi iborat anga.
Ochti ilik ashk to'kub sham'vor,
Yo ichi kuyganda nechukkim chanor.
Rahmatu afv istamak oyin yetib,
Xoja turub yig'labon omin yetib,
So'ngg'i duo bu edikim, yo Iloh,
Dermen uyotdin sanga aylab panoh.

Bilmas esam men tilak oyinini
Aylama zoyi aning ominini.
Sa'y yetibon o'yla atodek kishi,
Etti bu g'ayratg'a o'g'ulning ishi.
Yo Rab, ul ominu duo hurmati,
Yo ul o'g'ul birla ato hurmati,
Kim bu ato birla o'g'ulni mudom,
Davlatu din taxtida tut mustadom.
O'zga o'g'ullarni ham yet muhtaram.
Anga o'g'ul, munga inilarni ham.
Jumlai olamg'a alar ixtiyor,
Olam yeli ichra shahu shahriyor.
Shoh duosida tugondi kalom,
Emdi Navoiyg'a erur boda kom.
Soqiy, olib kel qadahi bodae
Shah tutsun, yo ani shahzodae.
To bo'layin mast sabohu maso,
Necha riyo birla bo'lay porso.

LXII

Bu faqr kulbasini ajzu inkisor tufroqlarin chehra churuk somoni uza peshoni araqin oqizmoq bila kahgil yetib, yuz ohu so'z bila suvamoqning itmomi va bu fano xirqasini za'fu iftiqor yamoqlarin kirpik sinuq ignasiga ashk uzuk torin toqib, yuz darzdo'zliq bila yamamoqning ixtitomi va ul me'morliq xijolatidin uzr hujrasig'a yuz urmoq va bu xayyotliq uzridin xijolat yoqasig'a bosh yashurmoq va Haq ma'murai yehsonidin maskani afv tilamak va xazonai lutfidin xil'ati baxshish istamak

Chun meni shaydovashi oshufta hol,
Bo'yla tamannog'a singurdum xayol,
Kim necha kun ranji nihoni chekay,
Obi hayot istayu jone chekay.
Noma uchun xoma tarosh ayladim,
Xoma uchun noma xarosh ayladim.
Safha uza kilkim o'lub naqshband,
Nay unidek chekti saririn baland.
O'ylaki nay nag'mada chekkay safir,
Andin oshurdi nayi kilkim sarir.
Nay unin andoqki, qilib istimo',
Zumrai so'fi aro tushgay samo'.
Bu nay uni savmaai xok aro,
Balki to'quz gunbadi aflok aro,
Soldi bashar xaylida g'avg'o base,
Xayli malak ichra alolo base.
Ham bashar yeshitgach o'lub dardnok,
Dard ila aylab yoqasin chok-chok.
Ham uchubon xayli malakdin hayot,
Zaxm yegan qush kibi solib qanot.
Savtidin ar noxush, agar xo'b edi,
Mulku malak ahlig'a oshub edi
Emdiki bu gulruxi zebo uzor,
Topti xatu xol ila naqshu nigor.
Qildi chu mashshotai charx yehtimom,
Bo'ldi iki haftaliq oydek tamom.
Partavidin chun yorudi mashriqayn,
Tushti yana yer-ko'k aro sho'ru shayn.
Charx dabirig'a usholib qalam,
Mehbaraning keyniga solib qalam.
Xozini gardun yetibon qoshima,
Mehr bila yevrulubon boshima.
Sochig' uchun kelturubon jon bila,
Anjumi naqdini to'quz xon bila.
Xayli malak uzra diram sochibon,
Durru guhar naqdini ham sochibon.
Hurmatima gard kibi yer qo'pub,
Boshima aylanib ayog'im o'pub.
Ollima yuz ganj qator aylabon,
Bonn ayog'img'a nisor aylabon,
Boshim uza la'l sochib konidin,
Dur to'kubon olima ummonidin.

Men mutafakkir bu taxayyur aro,
Bal mutaxayyir bu tafakkur aro,
Kim bu varaqlamiki, xomam mening
Qildi qaro o'ylaki nomam mening,
Bu qadar e'zozga qilmas gari,
Balki emas, xo'rdida mingdin bin.
Ham yomon ermas, vale muncha emas,
Yaxshi durur, vasf deguncha emas.
Ma'ni agar xo'b esa, tarkibi yo'q,
Surati dilkash esa, tartibi yo'q.
Ayturig'a chunki qo'yuldi ko'ngul,
Aytmay o'n bayt tutuldi ko'ngul,
Kim bor edi boshima ko'p mehnatim,
Yo'q edi bosh qoshig'ali fursatim.
Ul chog'dinkim, varaqi osmon,
Dudag'a zirnix qilur shustmon.
Subh yetar har sori yog'du bila,
Tun qorasin pok supurgu bila.
Tun yoshurur shuqqai anbarvashin,
Subh chiqorur alami zarkashin,
Rost o'shul choqqachakim, bu alam
O'zin etar sanjaqi mulki adam.
Qilmoq uchun tira shafaq harfini
Shorn qo'shar dudag'a shingarfini.
Charx qilur zohir etib kavkabin,
Durg'a mukallal qora chodarshabin.
Menda bu mobayn erur zorliq,
Xalq jafosig'a giriftorliq.
Bir dam ulus mehnatidin kom yo'q,
Bir nafas el javridin orom yo'q.
Kelguchi bu xasta g'amobodig'a,
Ketmagi xud kelmay aning yodig'a,
Bir surok albatta ko'rub ketmayin.
Toki burun ikki suruk yetmayin,
O't solibon xotiri vayronima,
Tongdin aqshomg'a yetib jonima.
Ish buyurub o'ylaki oson emas,
Butmagi aql ollida imkon emas.
Uzr demak borchag'a qattig' kelib,
Necha chuchuk so'z desa, achchig' kelib.
Bazl agar bor esa aflokcha,
Har falaki ollida xoshokcha.
Har kishi ko'zinki tama' ochti keng.
Qatrau daryo erur ollida teng.
Olibu izhori shikoyat qilib,
Ko'pni oz o'rnida hikoyat qilib.
Har biriga o'zgacha so'z muddao,
O'zgacha so'z demaki, yuz muddao.
Bor esa Rustamcha birov quvvati.
Hotami Toyicha aning himmati.
Ilgida Qoruncha bo'lub ganju mol,
Topmoq erur xalq rizosin mahol.
Menki bularning baridin fardmen,
Zaf uyida hamnafasi dardmen.
Muncha g'amu mehnat ila bovujud,
Muncha taraddud bila guftu shunud.
Za'fi tabiiy xud o'lub bir sori,
Borchalari bir sori, bu bir sori:
Kunduz olib oncha yubusat dimog',
Kim kecha uyqu bila topmay farog'.
Kunduzikim, bo'ldi yana xol bu,
Kechaki bo'ldi yana ahvol bu.
Kimgaki fursat bu sifat bo'lsa tor
Nazmi avvsh andin qachon imkoni bor.
Men chu dedim uzr, erurmen maof,
Bo'lmasa bu nazm duri asru sof.
Rishtai avqot chu ko'toh edi,
Kelmadi ul nav'ki dilxoh edi.

Chun bu sifatdur bari oyin anga,
Qaydin erur martaba chandin anga,
Kim el aro bo'yla tushub xoyu xuy,
Har son solg'ay bir uzun guftu go'y.
Bo'lsa edi oncha manga dastras,
Kim kecha-kunduzda bir-ikki nafas,
Raf o'lubon mehnatu farsudaliq,
Etsa edi kom ila osudaliq,
Go'shai xilvat aro aylab nishast.
Tab'ni qilsam edi fikratparast,
Nazm duri istariga xos o'lub,
Bahri taxayyul aro g'avvos o'lub..
Qilsam edi ulcha xiromim durur,
Olsam edi onchaki komim durur.
Bilgay edi kimgaki ma'ni bo'lur,
Kim ravishi nazm degan ne bo'lur.
Ul biridin chunki tixi qoldi jayb,
Kirmasa jayb ichra bu bir ham ne ayb.
Men bu navo birla tarannumsaroy,
Kim dedi nogah xiradi pokroy:
K-ey qalaming ajz midodi aro,
Bosh qo'yub insof savodi aro.
Haqdin o'lub za'finga quvvat qarin,
Surati insofingga yuz ofarin.
Buki bayon aylading ermas yiroq,
Kim ne olursen mundin yaxshiroq.
Desang edi ham tilagandek baland,
Bo'lsang edi istagudek dilpisand.
Munchamu bo'lg'ay edi bozor anga,
Jumlai ofoq xaridor anga.
Bo'ylaki savdosi jahon ichradur,
Sho'ru shari kavnu makon ichradur.
Andin erurkim, bu jahon zevari,
Gavhar aro bahr ila kon zevari.
Qildi sharaf kasbini shoh otidin,
Mehru karam zilli Iloh otidin.
Ulki sharaf bahri aning zotidur,
Gavhar o'shul bahr aro otidur.
Ey so'qulub sikkai adl otinga,
Xutbai davlat o'qulub zotinga.
Halqa etib ko'kni uyoting sening,
Xotami xurshed uza oting sening.
Men kimu madxingni bayon aylamak,
Zarrag'a charx uzra makon aylamak.
Qatra kerak anglasa o'z poyasin,
Bahr ila teng tutmasa sarmoyasin.
Lek ne ish kimgaki, taqdir erur,
Anga shuruida ne tadbir erur.
O't aro parvonag'a devonavor.
Kirmagiga qayda erur ixtiyor.
Telbaning atfol toshi yorasi -
Yemagidin bormu durur chorasiz?
She'rki ham tushti mening shonima,
Ul o'tu bu toshdurur jonima.
Ne de olurmen tuzubon barkini,
Mumkin emas xud tutorim tarkini.
Garchi xayolimg'a kelur goh-goh,
Kim necha bu dag'dag'ai umrkoh.
She'rdur ulkim demagi sud emas,
Ko'p desa, xud g'ayri ziyonbud emas.
Ulki g'azal chehrasiga bersa zeb,
Anglab ani tab'kashu dilfireb.
Chin demagi harzavu xazyon bori,
Turfa bukim, yaxshisi yolg'on bori.
Kimgaki umrida bu voqe' durur,
Umr anga ming yil esa zoe' durur.
Avlo erur .ulki, urub gomi faqr,
Ko'yi fano ichra chekib jomi faqr.

Dunyo ishi maylini oz aylasam,
Uqbo uzun yo'lini soz aylasam,
Sharbat esa, ul yo'l aro rag'batim,
Bo'lsa yurak qoni mening sharbatim.
Sim kerak bo'lsa qilurg'a farog',
Ul ham o'lub tandog'i har sort dog'.
Xil'ati davlat yalang egnimda gard,
Ikki ayog' sayrim uchun raxnavard.
Soya uchun chatrni qilmay pisand,
Po'ya aro raxshg'a yo'q poyband,
Sayrda har bir qadamim yuz yig'och,
Toji sharaf boshima jo'lida soch.
Yalang ayog'im tahida xorlar,
Silsilai faqtime mismorlar.
Raxna sinuq boshima har toshdin,
Chiqqoli o'zluk tarabi boshdin.
Ko'zda sirishkim duri shohonasi,
Borcha fano qushlarining donasi;
Chun bu qush ul dona bila rom o'lub,
Rishtai jismimdin anga dom o'lub.
Ko'ksuma g'am xanjari solg'on shikof,
Dard eliga jism uyin aylab matof.
Po'ya qabarchuq bila aylab nisor,
Maqdamima yuz guhari obdor.
Yo duri ashkimki. yo'l uzra tushub,
Qonliq ayog'im taxig'a yopushub.
Zaxmlarim qoni bo'lub qatrabor,
Dardu balo dashtin etib lolazor.
Ox o'ti uchqunlarikim charx urub,
Lola yopurg'og'ini yel sovurub.
Har sharari lolag'a yafrog' aning,
Tira o'chuk juzvi o'lub dog' aning.
Ranj solib jismg'a farsudaliq,
Yo'lda dame istasam osudaliq.
Yo'l aro bir tog' etagin topibon,
Jismima aflok etagin yopibon.
Uyqag'a qo'ymoq tilasam yerga bosh.
Takyai xoro manga bir xora tosh.
Yer uza tufrog' bo'lub bistarim,
Soyadek ustiga yotib paykarim.
Ikki ayog'imkim, yururdin tolib,
Qo'ynig'a Farhod ila Majnun olib.
Buki alar ishqicha yuz jonima,
Dardicha ming xotiri vayronima.
Keldiyu men kimsag'a fosh etmadim.
Nola chekib vasl talosh etmadim.
Ikkisi hayratda bu xolat bila,
O'zlari ishqida xijolat bila,
Anglab erur ishq musallam manga,
Ul birisi, bu birisi ham manga.
Ishq chekib poyam aningdek rati'.
Dard qilib ko'nglum aningdek vasi',
Kim manga ko'k yer bila yakson bo'lub,
Charx ochuq gulshani zindon bo'lub.
Himmatim ul avjda silkib etak,
Kim yorutub gardi bila ko'z malak.
Qilsa shabistoni shuxudum zuhur,
Xayli maloik anga jam'i tuyur.
Tayr dema, har sori xuffosh de,
Anjumu ko'k xuqqau xashxosh de.
Deb chu ochib didai ibratni keng,
Bor ila yo'q, yo'q ila borini teng.
Istabon o'tmak boru yo'qdin daler,
O'ylaki Sayyid Hasani Ardasher.
Ko'nglum etib bo'yla maqom orzu,
Lek bo'lub, nafsg'a kom orzu.
Himmat uchub ravzai xurram sori,
Nafs chekib chohi jaxannam sori.

Yuzda malakvash bo'lub, ammo nuxuft,
Dev ila shayton bo'lub ikkisi juft,
Yo'qki bu ikki bo'lubon juftu bas,
O'zlaridek yuz tug'urub har nafas.
Har kishikim, bo'lsa ichida nihon,
Dev ila shaytoni jahon dar jahon.
Botin aro boshlasa yuz makru rev,
Fitna qilib muncha shayotinu dev.
Harne alar solsa tamanno manga,
Turfa bukim, borcha muxayyo manga.
Tengri uchun, ey ko'ngul, insof ber,
Dindiri agar nafs chiqarmas ne der.
Menki bu nafs ilgida afgor men,
Muncha balolarg'a giriftormen.
Zohirim avqoti yomondin-yomon,
Botinim ahvoli xud ondin yomon.
Yig'lasam o'z xotiri noshodima,
Etmagusi ul dog'i faryodima.
Ashkni farzanki qilay bahri sof,
Ko'ksuna solib kema yanglig' shikof.
Ne yuruy olg'ay kemadek paykarim,
Ko'xi gunaxdin bo'lubon langarim.
Zohiri xolimda bashar surati,
Surati jismimda kishi hay'ati.
Ma'ni ichinda kishilikdin yiroq, -
Balki aromizda ming illik firoq.
O'zni safo ahli qachon bo'lsa jam',
Ravshanu tuz ko'rguzub andoqki sham'.
Ko'ngul aro chirmashibon yuz yilon.
Balki xavotir yelidin qo'zg'alon,
Ulchaki men-men demasam yaxshiroq,
Yaxshilar o'lsun, bu yomondin yiroq.
Zulmat aro botinimu zohirim,
Turfa bukim, o'yla tilab xotirim,
Kim meni el ahli yaqin anglag'ay,
Taqvoyu toatg'a qarin anglag'ay.
Oshiqi g'amnok degaylar bari,
Ko'ngli, ko'zi pok degaylar bari.
Ko'zni o'kush sa'y ila zabt etgamen,
Etsa ko'ngul zabtig'a ish, netgamen.
Ox, mening xolima yuz qatla oh,
Tutmasa ilgim karam aylab Iloh.
Kelmayu yoding'a zamoni hayot,
Qilg'onim ish kelmagan andin uyot.
Borcha ishim xoma qaro aylamak,
No'gi bila noma qaro aylamak.
Xoma tilimdin ham o'lub xiraroq,
Noma yuzumdin ham o'lub tiraroq.
Tushmasalar lujjai rahmat aro,
Qayda yuyulg'ay bu ikidin qaro.
Yo Rab, agar bo'ldi kalomim uzun,
Mundin ham jurm qilibmen fuzun.
Yaxshi esa, ber so'rug'umdin amon,
Bo'lsa yomon boshdin-ayog'im yamon.
Ham yomonim lutf bila yaxshi qil,
Bo'ldi chu ul yaxshi qabul aylagil.
Jilva ber el ko'ziga ham xo'b ani,
Qilg'il ulus ko'ngliga marg'ub ani.
Har nechakim, jurmum erur pech-pech,
Lekin erur rahmating ollinda hech.
Kamlilik ila necha manga bo'lsa bim,
Sen karam aylakim, erursen karim.

LXIII

Ul qul hikoyatikim, ayog'i toyilib, ayog'luq oshini shohning boshi kosasig'a urdi va karamlig' shoh ollida o'z oshin pishurdi

Bor edi bir xusravi sohib karam,

This is not registered version of TotalDocConverter

Kim karamdurga qardimaram!
Xizmat aro bor edi bir qul anga,
Poyai xizmatda bakovul anga.
Bir kun aning bazmida shilon chog'i,
Shohga ham ishtaho o'lg'on chog'i,
Nakbat ayog'ig'a urub toshni,
Shah boshig'a to'kti isig' oshni.
El dedilar, xoli ani o'lturur,
Kim bu gunohig'a jazo ul durur.
Shoh boqib ko'rdi chu noshod ani,
Lutf etibon ayladi ozod ani.
Dedi vazir: "Ey karaming bedarig',
Yo'q edi sha'nida aning g'ayri tig'".
Shoh dedi lutf bila zavqnok:
"Kim ani xud xijlat etibdur xalok.
Kimsa o'lukni yana o'lturmadi,
Tig'i siyosat boshig'a surmadi.
Har kishi xalq ichra gunaxkorroq,
Afvu inoyatga sazovorroq".
Yo Rab, aningdek karam etguvchi shoh, .
Yuz ming eshigingda erur xoki roh.
Har necha ko'p bo'lsa gunohim mening,
Shukrki, bor sendek Ilohim mening.
Xijlat ila qolmadi xud jon manga,
Yen durur aylasang ehson manga.
Garchi emon qobili lutfu karam,
Lek emon bir yo'li navmid ham.
Men kimu bahri karam etmak havas,
Bahr agar uldur manga bir qatra bas.
Shukrki, ehsoning o'lub yovarim,
Topti nihoyat varaqin daftarim.
Hayrati abror ko'rub zotini,
"Hayrat ul-abror" dedim otini.
Nuktai ta'rixiki, ahsan edi,
Sekizu sekiz yuzu seksan edi.
Kim o'qusa, yo qilur ersa savod,
Ruxum agar qilsa duo birla shod.
Tengri ishin komu murod aylasun,
Ruhini jannat aro shod aylasun.
Emdi, Navoiy, mayi shukrona ich,
Har necha bo'lsa to'la paymona ich.
Soqiy, olib kel to'la paymonae,
Yo'q, g'alat ettim, to'la xumxonae.
To ani ko'p-ko'p olibon sipqoray,
Kup-kup ichib, bir dam o'zumdin boray.

AvvalgiI- qismB Keyingi